

Tine S. Prøitz, Ellen Rye, Jorunn S. Borgen, Kristin Barstad,
Hilde Afdal, Sølvi Mausethagen og Petter Aasen

Utbildning, lærande, forskning
Slutrapport från en utvärderingsstudie
av ULF-försöksverksamhet

© 2022 Tine S. Prøitz, Ellen Rye, Jorunn S. Borgen, Kristin Barstad, Hilde Afdal,
Sølvi Mausethagen og Petter Aasen
Universitetet i Sørøst-Norge
Horten

Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge nr. 87

ISSN: 2535-5325 (Online)

ISBN: 978-82-7206-654-2 (Online)

Utgivelser i Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge publiseres som Creative Com-

mons* og kan kopieres fritt og videreformidles til andre interesserte uten avgift. Navn på utgiver og forfatter(e) angis korrekt. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Förord

I denna slutrapport presenteras de samlade resultaten från den forskningsbaserade uppföljande utvärderingsstudien av det svenska regeringsuppdraget Utbildning, Lärande, Forskning – ULF-försöksverksamhet. Utvärderingsstudien har genomförts på uppdrag från de fyra universiteten som utgör huvudnoderna i ULF och har pågått under perioden 2018–2022.

Målsättningen med ULF-uppdraget är att bidra till att stärka det vetenskapliga underlaget för lärar- och förskolläraryrket och skolväsendets verksamhet i Sverige. Centrala element i uppdraget är att planera och genomföra försök för att utveckla och utprova modeller som kan bidra till långsiktigt samarbete mellan universitet/högskolor och skolhuvudmän om praktisk forskning inom skolans/förskolans yrkesområde. Lärare och förskollärare skall ges möjlighet att medverka i planeringen och genomförandet av forskningen. Det är ett krav att de involverade universiteten/högskolorna som är med i ULF, skall samarbeta med flera skolhuvudmän.

Utvärderingen har följt ULF från dess uppstart och det har presenterats tre delrapporter under utvärderingsperioden. I delrapport 1 från 2019 gav vi en första *översiktsbild* av uppstartsarbetet i ULF med utgångspunkt i den nationella utbildningspolitiska situationen i Sverige och aktiviteterna i den nationella samordningsgruppen, arbetet med uppstarten av verksamheten i de fyra huvudnoderna, Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet. I delrapport 2 från 2020 presenterade vi genom fyra casestudier en *närbild* över hur ULF operationaliserats lokalt. I rapporten satte vi sökljus på hur ULF-försöksverksamhet operationaliserats genom val av tema för samarbete, reflektioner och förståelser av begrepp som praktisk forskning och forskningsanvändning och vilka aktiviteter som har initierats. I delrapport 3 riktade vi blicken mot flera centrala delar av försöksverksamheten såsom avtalsdokument, samordningsgruppens koordinering av ULF och genomförandet av Nationell ULF Bazar. I denna slutrapport presenterar vi resultaten av en enkät som ett brett urval deltagare i ULF har svarat på. Dessutom presenterar vi en kartläggning och analys av publikationer i ULF. Vi presenterar även synteser av de samlade resultaten från ULF-utvärderingen baserat på de tidigare delrapporterna. Avslutningsvis ger vi några rekommendationer för det fortsatta arbetet med samverkan kring praktisk forskning i Sverige baserat på våra studier i ULF.

Arbetet med insamling av datamaterial och utarbetning av denna slutrapport och de tidigare rapporterna har genomförts av ett team forskare bestående av Tine S. Prøitz, Ellen Rye, Jorunn Spord Borgen, Kristin Barstad och Petter Aasen vid Universitetet i Sørøst-Norge Norge (USN) och Hilde Afdal, Sølvi Mausethagen och Maiken Risan vid OsloMet.

Forskarteamet vill rikta ett stort tack till alla som har deltagit i våra undersökningar genom hela utvärderingsperioden. För studierna år 2021, vill vi rikta ett särskilt tack till forskare, skolledare, chefer, kommunelektorer, koordinatörer och utvecklare hos huvudmän, skolledare, lärare och lärarstudenter samt alla andra som har gett av sin tid och svarat på vår enkät. Vi vill även tacka medlemmarna i den nationella samordningsgruppen för deras öppenhet kring det nationella ULF-arbetet i möten och i delning av dokumentation och information. Eventuella missförstånd eller bristfälligheter kan endast tillskrivas forskarna i utvärderingsgruppen.

Universitetet i Sørøst-Norge (USN), februari 2022

Petter Aasen

Projektledare

Sammandrag

Regeringsoppdraget *Utbildning, L r nde, Forskning (ULF)* har varit att planera og gjennomf ra en försöksverksamhet f r utvekkling og utprövning av modeller som kan leda till långsiktig samarbeide mellom universitet og högskolor og h vudm n om praktiskn re forskning inom skolväsendets område. V rt utv rderingsoppdrag har varit att identifera og utv rdere vad försöksverksamheten har inneburit og vilka aktiviteter som har gjennomført. Utvärderingen har visat att arbeidet har varit mykket kompleks og krävande. ULF har ber rt en stor m ngfold av aktörer i skola og förskola, hos h vudman, i akademi og en rad aktörer og organisasjoner på ulike nivå. ULF-försöksverksamheten har inneburit ambiti se f rv ntninger på både system- og individnivå og återspeglar utbildningsområdets kompleksitet, men har likev l visat att det har varit m jliggt att bygge nasjonella, regionale og lokale strukturer. Det har etablerats kopplinger f r  kad samverkan og m tesplasser som möjliggör relationsbyggende mellom aktørgruppene, som otvivelaktigt har st rkt praktisknære forskning inom utbildningsområdet. Totalt sett har arbeidet med ULF medf rt en imponerende organisasjonsbygging under de f re år som vi f ljt arbeidet.

En modell kan være en visualisering av planerte konstruksjoner, prosesser og aktiviteter og fungere som ett m nster f r vad som skall utvekkles og etableres. ULF-försöksverksamheten valde att inte definere ulike, konkrete modeller f r praktisknære forskningssamarbeide, men tog utgångspunkt i ulike förståelser av og tradisjoner inom praktisknære forskning. Konturene av modeller v xte fram nedifrån. Reformers gjennomslagskraft i praktiken st rkes når de tar hänsyn till kontekstuelle förhållanden og bygger på kulturelle tradisjoner og profesjonens v rdinger. Modellene som har utvekkles i ULF, handler om struktur- og organisasjonsbyggende. ULF har valt att operationalisere det nasjonella oppdraget gjennom ramstyrning som har definert begreppsförståelse/språk, infrastruktur og aktiviteter på en  verordnet nivå. Det har etablerats underenheter og en ledningsstruktur som fordele roller, oppgifter og ansvar.

Utvärderingsgruppen har redogjort för ett perspektiv på organisasjonsutvekkling der det tas h yd för att organisasjonsf r ndring pågår kontinuerliggt og att det generelt i organisasjoner ofta finns en stor sensitivitet inför förändring, men att organisasjonen sj llan förändras, såsom den avsågs g re. Komplekse organisasjoner kan pr gles av ordening og uordening samtidiggt, där även rasjonelle beslutningsprosesser ingår. Dette perspektivet ställer fr gner kring tesen om god

nationell politikutformning, liksom styrning i högre utbildning, planering och implementering, baserat på rationella beslutsprocesser och har utmanat idealet om att alla beslut kan vara baserade på omfattande utvärderingar av alla alternativa åtgärder och att de lösningar som väljs är de mest optimala. Den komplexa utvecklingen av försöksverksamheten i ULF gör att det kan vara svårt att dokumentera kausala förhållanden eftersom samverkan ofta har integrerats i olika sammanhang, som bland annat ligger utanför universitets och högskolors kontroll. Utvärderingen kan inte säga något säkert om orsakssammanhang eller effekter av olika modeller, men vi kan säga med stor sannolikhet att ULF har bidragit med att öppna dörrar mellan olika aktörer inom utbildningsområdet i Sverige.

Utvärderingen har utvecklad en rad centrala dimensioner som är använt som analytiska redskap genom utvärderingen för att systematisera, beskriva och tolka strukturer, relationer och aktiviteter i ljuset av kontinuerligt nytt empiriskt material som vi har samlat in.

- Förståelsen av praktknära forskning
- Strukturer, hjälpmedel och aktiviteter för/i samverkan
- Finansiering och resursförvaltning
- Jämställda aktörer

Begreppet praktknära forskning hänvisar både till praktiskt yrkesutövande och det vetenskapliga arbetet och omfattar ett spänningsförhållande mellan teori och praktik/yrkesutövning. Regeringsuppdraget och ULF-arbetet, visar en stor tilltro till praktknära forskning som svar på flera av de svenska skolväsendets utmaningar.

Diskussionen i den svenska utbildningspolitiska kontexten kring vad praktknära forskning innebär där forskningsinitiativ och forskningsförvaltningen i Skolöverstyrelsen, Skolverket och Skolforskningsinstitutet har utmanats av spänningen mellan att vara praktknära och det att upprätthålla allmängiltiga vetenskapliga kvalitetskriterier i forskningen. I ULF lades tonvikt på att praktknära forskning skall ha samma kvalitetskrav som all annan forskning, samtidigt som forskningen skal ta utgångspunkt i yrkesområdets behov. Å andra sidan handlade detta om kompetens- och karriärutveckling där lärare genom grundutbildning skall möta forskning och forskningsmiljöer för att utveckla ett "vetenskapligt förhållningsätt". Avgörande i detta sammanhang verkar att det förbereds för en genomtänkt strategi och medvetenhet kring involvering av olika aktörer.

Försöksverksamheten har utvecklat långsiktiga verksamhetsplaner på lokala arenor för samverkan. Den nationella samordningsgruppen har pekat på betydelsen av möten «i ögonhöjd» och att forskningsfrågorna inte bara är relevanta för olika aktörer i skolväsendet, utan även forskningsbara och obesvarade i forskningslitteraturen. Så kan en nationell satsning säkerställa att även praktisknära forskning bidrar till kumulativ kunskapsutveckling i det vetenskapliga fundamentet för lärarutbildningen och skolväsendet.

ULF-försöksverksamheten har utvecklat ett regionaliserat landstäckande nätverk mellan universitet/högskolor och huvudmän. Avtalsverket beskriver fyra huvudnoder och en nationell samordningsgrupp som har förankrat de fyra universitetens ansvar för ULF-uppdraget. Varje huvudnod har bildat regionala nätverksorganisationer bestående av huvudnoden och lokala noder (andra universitet och högskolor) med avtal med lokala huvudmän, skolor och förskolor. Totalt har 25 lärosäten och närmare 150 huvudmän medverkat i försöksverksamheten.

Utvärderingen visar att representanter från lärarutbildningen inte är lika synliga i ULF-försöksverksamheten som andra grupper i akademi eller skolväsendet. Trots att vi har sett spännande och intressant exempel på ULF-projekt i eller knutet till lärarutbildning och med deltagande av lärarstudenter, är vi osäkra gällande graden av involvering av lärarutbildning och lärarstudenter i ULF. Utmaningarna med att knyta lärarutbildningen till försöksverksamheten kan bero på att noderna inte har gett detta tillräcklig uppmärksamhet. Det kan även bero på organisering av lärarutbildningen i Sverige som jämfört med exempelvis Finland och Norge, som verkar ha en svagare koppling till forskning mer generellt.

Det är krävande att bygga välfungerande organisationer med solida strukturer och med ekonomisk handlingsrum för alla involverade. Konsekvenser av prioriteringar i förbindelse med fördelning av medel i huvudnoderna och i noderna har skapat de största utmaningarna och huruvida tyngdpunkten i tilldelningen skall tillfalla huvudman/skolorna/lärare kontra lärosätena/forskarna. ULF-medel har bidragit till att forskare har fått större möjligheter att ta initiativ och driva fram samverkansprojekt, och ser ut att ha etablerat en grundstruktur och en organisation som kan fortsätta arbetet med samverkan kring praktisknära forskning i hela Sverige. Staten beviljar medel till utvecklingsarbete som huvudmännen kan ansöka om via Skolverket. ULF-försöksverksamheten reser frågan om man bör eftersträva en annan balans mellan medel till utvecklingsarbetet respektive praktisknära forskning för att stärka det

vetenskapliga underlaget för skolutvecklingen. Det måste läggas medel på huvudman och det måste finnas konkreta ULF-medel för lärares/förskollärares deltagande.

Komplexa organisationer präglas av osäkra preferenser, otydliga organisationsprocesser och flytande deltagande. Där det finns utrymme för att aktörerna möts inom fasta och säkra strukturer, skapas det möjligheter för nya val och nya former av beslutsfattande. Inom komplexa organisationer förutsätter detta förutsägbarhet och transparens i resurstillgång.

De olika involverade miljöerna/aktörsgrupperna uppger att de har upplevt hög grad av delaktighet i en rad viktiga ULF-aktiviteter. Det gäller involvering i att ta initiativ, bestämma inriktningen och i formulering av forskningsfrågor på project. Jämställdhet definieras utifrån respekt för aktörernas olika kompetenser. Lärare deltar i praktiska forskning som lärare. Forskare deltar som forskare. Sampublicering med aktörer i yrkesområdet är nog även avhängigt forskningstraditionen som det enskilda projektet omfattas av. Vi ser en tillväxt av hybrida former för publicering där lärare och representanter från huvudman i större grad är med och publicerar kortare artiklar eller inlägg i publikationer med tydlig orientering mot lärarutbildning och lärarstudenter.

Försöksverksamheten har lagt ett solitt fundament för det fortsatta arbetet med att utveckla hållbar samverkan kring praktiska forskning i Sverige inom ramen för det svenska utbildningssystemet som helhet. Våra rekommendationer är baserat på erfarenheter som gjorts under den fyraåriga utvärderingen:

ULF-avtalet bör ingås på nationell nivå mellan staten och skolorna (huvudmännen) och beskriva en nationell styrgrupp, syfte och innehåll, finansiering/modell för resursfördelning, samarbetet huvudmännen och universitet/högskolor med lärarutbildning, inklusive särskilda anställningar/kombinationstjänster som kan stärka samverkan mellan akademi, huvudmän och skolor och organisatoriska strukturer (arenor) för samverkan på regional och lokal nivå.

Den nationella styrgruppen bör få en sammansättning som möjliggör samverkan mellan aktörer från akademi och huvudmännen på nationell nivå och bör få som uppgift att vidareutveckla nationella och regionala arenor för informations- och erfarenhetsutbyte, en levande diskussion kring centrala begrepp om praktiska forskning, samverkan och jämställdhet och främja och möjliggöra identifiering av forskningsbara praktiska problemställningar

Det bör upprättas ett nationellt kansli vid Vetenskapsrådet som kan förbereda ärenden för den nationella styrgruppen och säkerställa forskningens kvalitet och som får ett liknande mandat som ALF-avtalet. Systemet med regionala noder/regionaliseringen bör fortsätta med ett avtalsverk på underliggande nivå som kommunicerar tydliga förväntningar om ledningsstruktur, samverkansarenor baserat på jämställdhet mellan aktörer med olika kompetenser. Förstärkning av skolväsendets och lärarutbildningens vetenskapliga fundament förutsätter en fortsatt satsning på kompetensutveckling hos huvudmännen och i lärarutbildningen.

Vi rekommenderar att det nationella ULF-avtalet principiellt fokuserar på praktisknära forskning som håller hög internationell kvalitet. ULF-avtalet bör först och främst säkerställa det vetenskapliga fundamentet för skolor och förskolor och skolväsendets ekosystem. Andra politiska initiativ som är under utveckling för att stärka skolans kvalitet, bör organiseras genom parallella strukturer. Slutligen bör styrgruppen, genom kansliet, ha tät dialog med Vetenskapsrådet för att säkerställa forskningens kvalitet och kompetensutveckling i lärarutbildningen, i skolor och hos huvudmännen genom forskarskolor.

Sammandrag	3
1. ULF – regeringsoppdrag, utvärdering och politisk kontekst	11
1.1 Regeringsoppdraget og ULF-universitetens intentionsavtal	11
1.2 ULF-projektets utdanningspolitiske kontekst – en tilbakeblikk	14
1.3 Mångfaldige satsninger og regeringsoppdrag	17
1.4 Regionalisering	21
1.5 Forskningspolitisk kontekst	21
1.6 Forventninger på bruk av forskning	26
2. Utvärderingens design, metode og datamateriale	29
2.1 Utvärderingsdesign	30
2.2 Utvärderingens oppbygging og delrapporter	31
2.3 ULF-enkät	33
2.3.1 Datahantering og analyse	35
2.3.2 Bakgrundsvariabel – deltagere i enkäten	36
2.4 Kartlegging og analyse av ULF-publikasjoner	38
2.5 Observation	39
2.6 Syntetisering og återanalyse av det samlede materialet i ULF	40
2.7 Forskningsetiske beaktanden	40
3. Analytiske perspektiv	42
3.1 Dimensjoner i modeller for samverkan	42
3.2 Forståelser av forskning som underlag for pedagogisk planering og praksis	45
3.3 Strukturer for samverkan	50
3.4 Finansiering og resursforvaltning	52
3.5 Jämställda aktörer	52
3.6 Organisationsperspektiv på styrning og förändring inom utbildning	55
3.7 En analysemodell	60
4. Praktisk forskning	63
4.1 Praktisk forskning som begrep	63
4.2 Praktisk forskning i samordningsgruppen	65
4.3 Praktisk forskning i fire ULF-casestudier	67
4.4 Praktisk forskning i avtalsverk	69
4.5 Praktisk forskning i enkät	71
4.6 Praktisk forskning – summering	75
5. Organisering og finansiering	76
5.1 Bakgrunn for organiseringen av ULF	76
5.2 Organisering og finansiering i avtalsverk per år 2020	78

5.2.1 Organisation huvudnod Karlstad	79
5.2.2 Organisation huvudnod Göteborg	81
5.2.3 Organisering huvudnod Umeå	83
5.2.4 Organisering huvudnod Uppsala	85
5.2.5 Organisering i avtalsverket – summering	87
5.3 Arbetet i den nationella samordningsgruppen	87
5.3.1 Möten i den nationella samordningsgruppen 2017–2021	90
5.3.2 Den nationella samordningsgruppen och lärarutbildning	93
5.3.3 Summering av arbetet i den nationella samordningsgruppen	94
5.4 Nationell ULF Bazar och regionala sammankomster för erfarenhetsutbyte och spridning	95
5.4.1 Respondenternas erfarenheter av arenor för erfarenhetsutbyte och spridning.	96
5.5 Organisering och finansiering i fyra casestudier	98
5.6 Organisering och finansiering under 2021	99
5.6.1 Roller och funktioner i ULF	100
5.6.2 Tidsåtgång i ULF	102
5.6.3 Kännedom om finansieringen av ULF-arbetet	104
5.6.4 Erfarenheter av och synpunkter på organisering och finansiering	106
5.7 Organisering och finansiering – summering.	111
6. Publicering i ULF	113
6.1 Vetenskapliga publikationer	115
6.2 Konferensbidrag	118
6.3. Antologier	121
6.4. Rapporter	122
6.5 Publicering – summering	123
7. Samverkan och delaktighet	126
7.1 Samverkan som begrepp och fenomen i forskning	127
7.2 Samverkan i fyra casestudier	128
7.3 Samverkan och delaktighet år 2021	133
7.3.1 Samverkan i gammal och ny kostym	133
7.3.2 Ökat samarbete	134
7.3.3 Vem samarbetar?	135
7.3.4 Delaktighet	137
7.3.5 Vad krävs för att säkerställa långsiktig samverkan?	140
7.3.6 Vad krävs för att säkerställa långsiktig samverkan – summering	144
7.4 Viktigaste bidragen från ULF	144
7.5 Samverkan och delaktighet – summering	148

8. Modeller for långsiktig samverkan kring praktikknære forskning	151
8.1 Dimensioner	154
8.2 Praktikknære forskning	156
8.3 Strukturer for samverkan	161
8.4 Finansiering og organisering	165
8.5 Jæmstællde aktører	168
8.6 Avslutning og rekommendationer	171
Referanser	175
Oversikt over tabeller, figurer og diagrammer.	181
Vedlegg	182
Vedlegg 1 møter i den nasjonale samordningsgruppen i perioden 2017 – 2021	182
Vedlegg 2 Informasjonsbrev til informanter	193
Vedlegg 3 Intervjuguide samordningsgruppe	195
Vedlegg 4 Intervjuguide case-studier	196
Vedlegg 5 Enkæt Nettskjema	197
Vedlegg 6 Informasjonssak om enkæt på https://www.ulfavtal.se/	210
Vedlegg 7 Kobling til lærerutdanning i 4 casestudier	212

1. ULF – regeringsuppdrag, utvärdering och politisk kontext

Denna slutrapport presenterar de samlade resultaten från den forskningsbaserade utvärderingsstudien av den nationella försöksverksamheten *Utbildning, Lärande, Forskning* (ULF) 2017–2021. ULF är ett nationellt initiativ som fastställts i ett regeringsuppdrag och som getts till Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet och som involverar 25 lärosäten, ett stort antal huvudmän samt skolor och förskolor i hela Sverige. ULF-regeringsuppdraget har varit att genomföra en försöksverksamhet för utveckling och utprovning av modeller som kan leda till långsiktigt samarbete mellan universitet och högskolor och huvudmän om praktisk forskning inom skolväsendets område.

Utvärderingen, som har följt utvecklingen av försöksverksamheten sedan år 2018 och till och med år 2021, har genomförts av ett forskarteam bestående av forskare från Universitetet i sydöstra Norge (USN) och Center för professionsstudier vid Oslo Metropolitan University (OsloMet). I denna slutrapport presenterar vi utvärderingen av försöksverksamheten baserat på resultaten från tre delrapporter (Prøitz m.fl. 2019, 2020, 2021) och resultat från undersökningarna som har genomförts under utvärderingens senaste år – steg 4 i utvärderingen.

I steg 4 har vi genomfört en enkät som skickats ut till ett stort antal deltagare i ULF-försöksverksamhet och en kartläggning och analys av publikationer från den yrkesmässiga verksamheten i ULF. Vi har även under det senaste året av försöksverksamheten följt och studerat den nationella samordningsgruppens möten och andra möten där ULF har varit centralt tema, som exempelvis Nationell ULF Bazar 2021, ULF-SUHF rundabordssamtal och IFOUS rundabordssamtal. Flera av studierna i steg 4 är en fortsättning av undersökningar som vi har gjort i utvärderingens steg 1, 2 och 3 och resultaten som presenteras här ses i sammanhang med de tidigare undersökningarna av försöksverksamheten. I övrigt, se kapitel 2 om utvärderingens design, metoder och datamaterial.

1.1 Regeringsuppdraget och ULF-universitetens intentionsavtal

Den svenska regeringen gav i Regeringsbeslutet III:4 (090317) till Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet följande uppdrag:

Regeringen ger i uppdrag till Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet att ”planera och genomföra en försöksverksamhet i syfte att utveckla och pröva olika modeller för långsiktig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet

kring praktisknära forskning". Försöksverksamheten ska bidra till en stark vetenskaplig grund i lärar- och förskollärautbildningarna och i skolväsendet.

Regeringsuppdraget lyfte fram fyra överordnade argument för försöksverksamheten:

- 1) Samarbetsargumentet: Det finns ett behov av ökat samarbete mellan forskning och utbildning.
- 2) Lov-argumentet: Skolan och förskolan skall bygga på *vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*.
- 3) Relevansargumentet: Praktisknära forskning skall säkerställa relevant kunskapsunderlag för kvalitetsarbete i skolväsendet, skolans och förskolans måluppnåelse och lärarutbildningarna. Samtidigt skall den praktisknära forskningen, såsom annan forskning, hålla hög internationell vetenskaplig kvalitet.
- 4) Attraktivitetsargumentet: Det finns ett behov av att göra läraryrket mer attraktivt.

Målsättningen med ULF-uppdraget har med andra ord varit att bidra till att förstärka det vetenskapliga underlaget för lärar- och förskollärautbildningen och skolväsendets verksamhet. Centrala element i uppdraget är att planera och genomföra försök för att utveckla och utprova modeller som kan bidra till långsiktigt samarbete mellan universitet/högskolor och skolhuvudmän om praktisknära forskning. Lärare och förskollärare skall i detta sammanhang ges möjlighet att samverka i planeringen och genomförandet av forskningen. Uppdraget skulle genomföras i samarbete mellan de fyra universiteten. Andra intresserade universitet och högskolor skulle bjudas in i försöksverksamheten genom att vara kopplade till ett av de fyra universiteten. Det var ett krav att de enskilda universiteten/högskolorna som deltog i försöksverksamheten, skulle samarbeta med flera skolhuvudmän. Samarbetande universitet och högskolor skulle ha en viss geografisk spridning och det skulle vara variation mellan skolorna/förskolorna som medverkar i försöksverksamheten, exempelvis gällande karakteristiska särdrag, såsom skoltyp och nivå/årskurs.

Helt centralt i uppdraget stod planering, utveckling och utprovning av modeller för långsiktigt samarbete mellan universitet/högskolor, huvudmän och skolor/förskola, exempelvis olika typer av avtal för kombinationstjänster, olika former för lärares och förskollärares deltagande i forsknings- och utvecklingsverksamhet olika former av vägledning och kurs för förmedling/spridning av forskningsbaserad kunskap, olika arrangemang för datainsamling i

skolan och olika former av examensarbete som introducerar lärarstudenter till praktisk forskning. Det framhävdes dessutom att den forskning som sker i samarbetet mellan parterna, både skall vara verksamhetsrelevant och ge forskning av hög kvalitet.

De ansvariga universiteten skulle samarbeta under projektarbetet och då inte bara gällande olika typer av modeller för utprovning, men även gällande rapportering och dokumentation under och till slutet av arbetet. Universiteten skulle även genomföra utvärdering av arbetet och förmedla och sprida resultat.

I uppdragsbrevet konkretiseras modeller till att behandla exempelvis utprovning av olika former för förordnande/utnämning, praktikers/yrkesutövares deltagande i forskning och olika former av undervisning och vägledningsaktiviteter. Med detta som utgångspunkt skulle universiteten själva i dialog med yrkesområdet utveckla principer och premisser för samarbete som definierade modellerna som utprovades.

I de fyra universitetens *Avsiktsförklaring för uppdrag om försöksverksamhet med praktisk forskning* (2017) heter det att det skall utvecklas och utprovas flera modeller för samverkan om praktisk forskning mellan universiteten/högskolorna och huvudmän inom tre områden:

- Särskilda anställningar/tjänster och uppdrag.
- Aktiviteter för att bedriva och stärka praktisk forskning utifrån skolans behov.
- Etablering av långsiktiga strukturer för att möjliggöra att lärare, lärarstudenter och forskare kan samarbeta i praktisk forskning och utvecklingsarbete.

I detta intentionsavtal definierades även praktisk forskning. Huvudmannens roll/funktion som strukturerande element och länk för utveckling av samarbete, har här särskilt framhävts:

Praktisk forskning avser inom försöksverksamheten sådan utbildningsvetenskaplig forskning som förutsätter huvudmannens strukturer och resurser, och har som målsättning att lösa problem, och utnyttja potentialer, inom undervisningen/utbildningen eller att identifiera faktorer som leder till förbättrade elevresultat inom läroplanernas samtliga områden.

Universitetens intentionsavtal beskriver även hur de fyra parterna kommer att organisera, samordna och genomföra försöksverksamheten. En löpande dialog med aktörer på nationell nivå skulle ledas med hjälp av en nationell samordningsgrupp bestående av ansvariga representanter från lärarutbildningarna vid varje lärosäte. ULF-uppdraget som nationellt initiativ kan emellertid inte ses avgränsat som en isolerad utbildningspolitisk händelse, men

förstås som en del av ett större svenskt och internationellt utbildningspolitiskt sammanhang. Därtill redogörs det därför om den utbildningspolitiska kontext som ULF kan anses vara en del av.

1.2 ULF-projektets utbildningspolitiska kontext – en tillbakablick

På 1990-talet fick kommunerna i Sverige ett helhetsansvar för skolan. Kommunaliseringen medförde en decentralisering av ledning och styrning av skolan där statens detaljreglering av verksamheten ersattes av målstyrning. Nya läro- och ämnesplaner som infördes i mitten på 90-talet, gav inte längre direktiv om undervisningens innehåll eller om hur undervisningen skulle genomföras. Ämnesplanerna preciserade istället mål och resultat som skulle uppnås, med stort utrymme för anpassning till lokala förhållanden. Samtidigt stärktes brukarnas inflytande och valfrihet. Friskolereformen år 1992 medförde att antalet fristående skolor ökade avsevärt. I det nya decentraliserade systemet skulle verksamheten som genomfördes ute i kommunerna, kontrolleras av staten genom uppföljning, bedömning/utvärdering och tillsyn. Statens skolverk (Skolverket), fick som huvuduppdrag att definiera kvalitetskrav genom ämnesplaner och betygskriterier och nationell tillsyn, uppföljning och utvärdering. Den nya myndigheten fick med andra ord ansvaret för både uppföljning/stöd och tillsyn/utvärdering. På 2000-talet delades detta ansvar mellan två statliga myndigheter. I utvecklingsplanen *Utbildning för kunskap och jämlikhet* blev granskningen av kvalitet och kvalitetsarbete i skolor och kommuner Skolverkets centrala myndighetsuppdrag (skr. 2001/02:188). *Myndigheten för skolutveckling* upprättades i mars 2003 och fick i uppdrag att stödja utvecklingsarbetet i kommunerna och skolorna.

Efter riksdagsvalet år 2006 initierade regeringen en ny genomgång av den nationella myndighetsstrukturen. Resultatet blev upprättandet av en ny myndighet för tillsyn och kvalitetsgranskning (Prop. 2007/08:50). Statens skolinspektion (Skolinspektionen) upprättades den 1 oktober 2008. Den nya myndigheten fick ansvar för tillsyn och kvalitetsgranskning av måluppfyllelsen och verksamheten i förskolan, skolbarnomsorgen, skola och vuxenutbildning. I enlighet med utredningen som låg bakom detta beslut (SOU 2007:79), ansåg regeringen att en ännu tydligare skiljelinje mellan tillsynsuppgifterna och de statliga föreskrivande och utvecklingsfrämjande uppgifterna, skulle ge en mer exakt och förutsägbar roll- och arbetsdelning i det statliga myndighetsutövandet. Med

upprättandet av Skolinspektionen lades Myndigheten för skolutveckling ned år 2008.

Skolverket fick åter ansvaret för nationell skolutveckling (prop. 2007/08:50).

Kvalitetsutvecklingen i ett mål- och resultatstyrt skolväsende skulle emellertid först och främst vara ett ansvarsområde för huvudmännen och skolorna. Kommunernas och skolornas självbestämmande och den professionella friheten för lärare och rektorer skulle ökas och de statliga utvecklingsåtgärderna skulle begränsas. Samtidigt var det statliga skolutvecklings- och kvalitetsarbetet viktigt för att säkerställa jämställd och likvärdig utbildning över hela landet. I några sammanhang skulle också nationella satsningar ge ett mervärde till den lokala skolutvecklingen. Samtidigt skulle emellertid inte statliga satsningar begränsa eller försvaga huvudmännens huvudansvar för utvecklingen av skolorna i enlighet med nationella mål. Kommunernas och skolornas självbestämmande och den professionella friheten för lärare och rektorer skulle ökas och de statliga utvecklingsåtgärderna skulle begränsas.

På 2000-talet tillkom på allvar frågor knutna till skolans kvalitet och resultat i ett internationellt perspektiv på den politiska dagordningen i Sverige, som i andra skandinaviska länder. Internationella undersökningar visade att kunskapsresultaten i den svenska grundutbildningen var både svaga och nedåtgående i ett internationellt komparativt perspektiv. Det uppstod frågetecken kring den svenska skolans och förskolans måluppfyllelse. Våren 2015 utsåg regeringen/Utbildningsdepartementet en kommitté som fick i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka elevernas kunskapsresultat, förbättra kvaliteten i undervisningen samt stärka jämställdheten i skolan. 2015 års Skolkommision levererade sin slutrapport våren 2017 (SOU 2017:35). Kommissionen slår fast att den svenska skolan kännetecknas av allvarliga systemsvagheter. Den beskriver ett fragmenterat skolväsende som karaktäriseras av liten grad av samarbete, samverkan och gemensamt förbättringsarbete mellan olika aktörer.

Skolkommisionen pekade på behovet av kompetens- och kapacitetsbyggande inom skolsystemet. Den underströk att satsningar på detta område kommer att kräva både resurser och konkreta strukturella åtgärder. En förstärkt lärarutbildning uppbyggd på samarbete och samverkan mellan läroinstituten och huvudmännen, är ett åtgärdsområde som kommissionen lyft fram. Ett annat insatsområde som föreslogs, var att stärka forskningskapaciteten för att tillgodose skolans/förskolans och lärarutbildningens behov. I detta sammanhang underströks betydelsen av att stärka den praktiska forskningen. I

kommissionens slutrapport heter det att utvecklingen av den praktknära forskningen kan ske genom att universiteten och högskolan utvecklar miljöer som integrerar forskning och lärarutbildning och som genom aktivt och nära samarbete mellan huvudmännen och skolor, involverar rektorer och lärare i forsknings- och utvecklingsarbete.

Regeringsuppdraget om försöksverksamhet med praktknära forskning är därmed en uppföljning av 2015 års Skolkommissions rekommendationer. Helt konkret kan regeringsuppdraget emellertid ännu mer direkt härledas tillbaka till ett initiativ från Lärarutbildningskonventet genom tre universitet. Rektorerna vid Uppsala universitet, Karlstads universitet och Göteborgs universitet skickade ett brev/PM daterat 06.14.2015 till dåvarande ministern för högre utbildning och forskning, Helene Hallmark Knutsson med kopia till utbildningsminister, Gustav Fridolin, som underströk behovet av ett nationellt initiativ för att stärka praktknära forskning genom tätare samarbete mellan lärosätena och huvudmännen. En av initiativtagarna var universitetslektor Björn Åstrand som då var dekan vid lärarutbildningen vid Karlstads universitet. Han var även medlem i 2015 års Skolkommission.

I sitt PM föreslår rektorerna att det etableras ett «Skolförsäkringsavtal» inspirerat av ALF-avtalet inom hälso- och socialområdet. Rektorerna pekar på flera likheter mellan hälso- och socialområdet och utbildningsområdet, exempelvis huvudmännens ansvar och verksamhetsförlagd praktik/yrkesutövning som integrerats i utbildningsprocessen för både läkare och lärare. ALF-avtalet har främjat och möjliggjort klinisk och praktknära forskning och kombinationstjänster mellan akademi och yrkesområdet. Rektorerna pekade på att det finns motsvarande behov på skolområdet. I brevet till ministern hänvisas det i detta sammanhang till skollagens förstärkta krav från 2011 om att förskola och skola skall bedrivas på "vetenskaplig grund" och att detta kan säkerställas genom att stärka förutsättningarna för praktknära forskning. Ett annat element som framhävs är att det efter satsning på forskarskolor för yrkesaktiva lärare, finns disputerade lärare och rektorer hos huvudmän, något som ger goda förutsättningar för genomförandet av forskningsprojekt i samarbete mellan huvudmän och universitet och högskolor.

Rektorerna framför på basis av detta sina önskemål om att det etableras ett avtal om försöksverksamhet inom skolområdet motsvarande ALF-avtalet som kan säkerställa etablering av långsiktiga och strategiska praktknära forskningssatsningar på skolområdet. De

tre rektorerna understryker att de är förberedda på att bidra till att utveckla en modell ”genom att ta ansvar för en sådan verksamhet som har som syfte att skapa förutsättningar för djupgående samarbete mellan universitet/högskolor när det gäller praktiska forskning till stöd för den vetenskapliga kunskapsutvecklingen inom skolområdet” (PM 2015.06.14, vår översättning).

Initiativet från rektorerna följdes upp i regeringens forskningsproposition *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* år 2016 (Prop. 2016/17:50) och i budgetpropositionen för 2017 där regeringen beviljade 15 miljoner SEK till försöksverksamhet som skulle bidra till ökat samarbete och förstärkning av den vetenskapliga basen för lärarutbildningarna och i skolväsendet. I propositionen stod det att beviljandet till denna satsning var beräknad till 20 miljoner SEK år 2018 och därefter 30 miljoner SEK per år.

I regeringsuppdraget från 2017.03.09 fick Umeå universitet utöver de tre som stod bakom PM:et, i uppdrag att starta försöksverksamheten med praktiska forskning. I uppdraget heter det att praktiska forskning innebär att forskningsfrågor formuleras utifrån professionens behov av kunskap om lärande och undervisning inom ett specifikt yrke eller yrkesområde. Det uttrycks klart och tydligt att syftet med sådan forskning i sin yttersta konsekvens är att utveckla och förbättra undervisningen i skolväsendet för att öka eleverns och förskolans måluppfyllelse. Samtidigt skall den praktiska forskningen också, och som annan forskning, hålla hög vetenskaplig kvalitet jämförbar med nationell och internationell forskning. I uppdraget läggs det till att det att ge lärare och förskollärare möjligheter att arbeta med forskning kan bidra till att göra yrkena mer attraktiva.

De fyra universiteten etablerades som huvudnoder i den nationella försöksverksamheten. Totalt 25 universitet och högskolor som erbjuder lärarutbildning, organiserades in under dessa fyra huvudnoder. Lärosätena valde själva vilken huvudnod de ville vara knutna till. Inom en nationell ram som har förvaltats av en nationell samordningsgrupp, bestående av representanter från de fyra universiteten, har försöksverksamheten utförts lokalt genom samarbetsavtal mellan de 25 lärosätena med en eller flera huvudmän (se kapitel 6).

1.3 Mångfaldiga satsningar och regeringsuppdrag

Med utgångspunkt bland annat i Skolkommissionens rekommendationer, har det under forskningsperioden tagits en rad andra politiska initiativ med sikte på att stärka

lärarutbildningarna, skolans kvalitetsarbete och den statliga organiseringen av myndighetsutövande. När regeringen 9 mars 2017 fattade beslut om att ge uppdraget om försöksverksamheten till de fyra universiteten, initierades en rad regeringsuppdrag som tematiskt tangerade och delvis överlappade ULF-uppdraget:

- *Ökad samverkan kring praktisknära forskning för stärkt vetenskaplig grund i skolväsendet* (Dir 2017:27) Utredare var Cecilia Christersson och uppdraget skulle:

- Kartlägga och redogöra för befintlig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktisknära forskning och redovisa vad som idag kan utgöra hinder för sådan långsiktig samverkan.
- Presentera förslag på olika modeller för långsiktig samverkan.
- Bedöma vilka åtgärder som intresserade skolhuvudmän och universitet och högskolor behöver vidta för att kunna genomföra de föreslagna modellerna.
- Föreslå nödvändiga författningsförändringar och vid behov även andra åtgärder.

Utredningen SOU 2018:19 *Forska tillsammans* pågick under 2018. Den rekommenderar att knyta den praktisknära forskningen till skolans verksamhet – lärande och förbättringsarbete. Utredningen förstår praktisknära forskning i ett processperspektiv och har identifierat ett antal steg som karaktäriserar den praktisknära forskningsprocessen: formulering av forskningsfrågan, forskningens finansiering, forskningens genomförande, forskningens delning och spridning och forskningens användning. Graden av samverkan varierar mellan stegen.

Sammantaget avser rekommendationerna att stärka skolhuvudmännens medverkan i praktisknära forskning, stärka lärosätenas roll i utbildningssystemet, stärka stödet för en skola på vetenskaplig grund genom ett utökat uppdrag till Skolforskningsinstitutet, öka medeltilldelningen för praktikutvecklande forskning och skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet.

- *Styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten* (Dir 2017:46). Utredare för *Styrnings- och resursutredningen (Strut)* var Pam Fredman. Uppdraget innebar att föreslå:

- Hur styrningen bör utvecklas för att säkerställa att olika gruppers utbildningsbehov kan tillgodoses, särskilt när det gäller möjligheten till ett livslångt lärande.
- Föreslår hur samverkan med det omgivande samhället kan premieras ekonomiskt.

Utredningen *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* pågick i februari 2019 (SOU 2019:6). Utredningen föreslår bland annat en ny formulering i högskolelagen (s. 285):

- Regeringen tar initiativ till att förändra lydelsen i 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434) så att det anges att det i högskolornas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta.

Utredningen har en bred genomgång av de olika problemställningarna knutna till *samverkan* och det understryks att samverkan är en integrerad del av lärosätens verksamhet (s. 293):

Vi menar att det är viktigt att betona samverkan och samhällspåverkan som en integrerad del av högskolans forsknings- och utbildningsuppgift som motvikt till den föreställning som fortfarande finns att se samverkan som en tredje uppgift vid sidan om utbildning och forskning. Detta integrativa sätt att se på den samlade samverkansuppgiften innebär enligt oss att bedömning och kvalitetssäkring följaktligen bör ske inom ramen för ordinarie kvalitetssystem. Lärosätens samverkansarbete med arbetslivet finns redan med som ett bedömningsområde för utbildning i det nationella kvalitetssystemet som nu implementeras. På samma sätt har UKÄ i sitt förslag till kvalitetssäkringsarbete av forskning föreslagit att forskningens samverkan och forskningens nyttiggörande bör inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring.

Utredningen föreslår även att samverkan regleras genom samarbetsavtal (s. 293):

- Styrning och uppföljning av prioriterade samverkansaspekter kan ske inom ramen för överenskommelserna och deras uppföljning.

- *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner* (Dir 2016:76). Utredare var Bjørn Åstrand. Utredningen skulle bland annat "se över hur lärare och förskollärare kan stärkas i sin profession, bland annat hur en god introduktion i lärar- och förskolläraryrkena kan säkerställas". Slutrapporten *Med undervisningskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling*, skickades över i mars 2018 (SOU 2018:17).

Utredningen utgjorde plattformen för ett regeringsdokument (förslag till ändringar i skollagen och ny föreskrift) som skickades på remiss i juli 2021: Remisspromemorian *Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare* (U2021/03373). Förslaget innebär att staten skall ta ett tydligare ansvar för rektorers, lärares och förskollärares professionsutveckling. Regeringen föreslår att det upprättas ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare som skall stärka skolprofessionen, öka kvaliteten i utbildningarna och stärka skolprofessionens attraktionskraft. Regeringen föreslår att programmet skall bestå av två delar (U2021/03373, s. 5):

- En nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare.
- Ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare respektive förskollärare med två meriteringsnivåer: meriterad och särskilt meriterad.

Innehållet i programmet skall preciseras av ett nyupprättat råd som föreslås upprättas inom Skolverket, Rådet för professioner i skolväsendet (U2021/03373). Det föreslås att ny lag och föreskrift träder i kraft den 1 juli 2023.

- *Organisationsöversyn över de statliga myndigheterna inom skolväsendet* (Dir 2017:37).

Utredare var Kerstin Hultgren. Uppdraget skulle bland annat:

- Föreslå hur statens insatser för stöd till skolutveckling så effektivt som möjligt kan komma huvudmän och verksamma inom skolväsendet till del.
- Vid behov föreslå en organisering av skolmyndigheter som innefattar en regional närvaro.
- Analysera och föreslå hur den statliga tillsynen av skolväsendet kan förbättras och organiseras så att nyttan för huvudmän, skolor och förskolor ökar.
- Utreda och föreslå hur kunskapsspridning och spridning av forskningsresultat kan komma verksamma inom skolväsendet till del på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

Slutrapporten *Statliga skolmyndigheter – för elever och barn i bättre skola* var tillhands i juni 2018 (SOU 2018:41). I rapporten heter det att (s. 232):

Av direktivet till denna utredning framgår att skolmyndigheternas roll och ansvar ska utredas i syfte att säkerställa en effektiv organisation av deras arbete med relevant praktisk forskning. Utredningen har också i uppgift att utreda och föreslå hur kunskapsspridning och spridning av forskningsresultat kan komma verksamma inom skolväsendet till del på ett effektivt och ändamålsenligt sätt (dir. 2017:37). Utredningen har alltså att överväga hur arbetet med forskning inom området bäst kan organiseras i framtiden för att resultaten faktiskt ska bli tillgängliga och användbara för de verksamma i skolväsendet.

Utredningen föreslår en ny myndighetsstruktur i skolväsendet som bland annat innebär att det upprättas ett institut för professioner i skolväsendet och att Skolforskningsinstitutets organisering och uppdrag ändras.

Generellt illustrerar dessa utredningar det starka intresse och aktualiteten som lärarutbildningens, professionens och skolornas kunskapsunderlag och den nationella organiseringen av statligt myndighetsutövande i det svenska skolväsendet hade i svensk offentlighet och politik när ULF-uppdraget lanserades år 2017. Mångfalden av initiativ ger anledning till att ställa frågor om huruvida de olika utredningsarbetena och förslag till

politikutveckling och de politiska besluten ses i sammanhang och koordineras, exempelvis för att undvika överlappande eller motsättningsfyllda initiativ och intressekonflikter mellan olika aktörer.

1.4 Regionalisering

Den svenska utbildningssektorn är idag på olika områden indelad i olika regioner. Bland annat har det etablerats regionala utvecklingscenter (RUC) som med utgångspunkt i geografisk belägenhet, organiserar samarbete mellan universitet och högskolor och kommuner i regionerna. De centrala skolmyndigheterna har även regionala indelningar. Skolinspektionen har exempelvis fem kontor runt om i landet och Specialskolmyndigheten har etablerat 16 samverkanskontor för att stärka samarbetet med huvudmännen. ULF-nodernas organisering och strukturer är baserade på lärosätenas egna önskemål om nod-tillhörighet. Ansökningar om tillhörighet tidigt i arbetet innebär en regionalisering som går tvärs över etablerade strukturer (se kapitel 5 och kapitel 8).

Regeringen bad år 2018 även Skolverket om att regionalisera sin verksamhet, så att det kan upprättas dialog mellan alla huvudmän inom ramen av ett nytt nationellt kvalitetssystem (U2018/02652). Tillsammans med förslaget om upprättande av ett nationellt professionsprogram för lärares, förskollärares och rektorers kompetensutveckling (U2021/03373), verkar det innebära att nationella myndigheter önskar ta ett tydligare ansvar för rektorers, lärares och förskollärares professionsutveckling för att rekrytera och behålla lärare och för att stärka kvaliteten i undervisningen och det pedagogiska ledarskapet i den svenska skolan. Det är emellertid en framtida fråga om huruvida och hur ett framtida ULF-avtal kommer att ses i sammanhang med den övriga utvecklingen i utbildningssystemet i Sverige.

1.5 Forskningspolitisk kontext

ULF-uppdraget har flera likheter med internationella trender i forskningspolitik där externa förväntningar, nationell och internationell politik och institutionella strategier i större grad lägger tonvikt på praktiska och professionsorienterad forskning. Inom medicinsk forskning kommer detta exempelvis till uttryck genom initiativ för en förstärkning av klinisk forskning som ett supplement till medicinsk grundforskning. Intentionen är att stärka forskningens relevans för medicinutbildningarna och kliniskt arbete. I Sverige utgör detta grunden för upprättandet av avtalet om medicinutbildning och forskning, ALF-avtalet, mellan staten och

sju regioner som har universitet med en medicinsk fakultet. Genom avtalet är parterna överens om att samarbeta om att främja utvecklingen av hälsoväsendet och medicinsk behandling genom klinisk forskning och läkarutbildning. Avtalet reglerar storleken på överföring av statliga medel till regionen så att de kan medverka i utbildningarna och i klinisk forskning. Medlen förvaltas av Utbildningsdepartementet. Det har upprättats en nationell styrgrupp för ALF-avtalet. I Vetenskapsrådet har det upprättats ett *kansli*/kontor som koordinerar utvärderingen av den kliniska forskningens kvalitet.

Med utgångspunkt bland annat i erfarenheterna från ALF-avtalet diskuterade, som vi har sett ovan, Lärarutbildningskonventet våren 2015 behovet av att stärka samarbetet mellan lärarutbildningen och huvudmän om forskning och utbildning. Diskussionen resulterade i ULF-initiativet med ALF-avtalet som modell för motsvarande avtal på utbildningsområdet. Universiteten föreslog en försöksverksamhet som skulle "skapa förutsättningar för en fördjupad samverkan mellan universitet/högskolor och skolhuvudmän vad gäller praktisk forskning till stöd för den vetenskapliga kunskapsutvecklingen inom skolområdet" (Initiativ 2015-06-14).

I detta sammanhang måste det understrykas att svensk pedagogisk forskning redan på 1930-talet och under de 10-åren efter andra världskriget, inspirerat av progressivismen och John Deweys pedagogiska idéer, arbetade engagerat med att stärka det vetenskapliga underlaget för politik och praktik. Den progressiva pedagogiken representerade en vändning i synen på skolans uppdrag. Tills långt in på 1900-talet var skolans huvuduppgift att ge ett religiöst uppdrag och rehabilitera det klassiska utbildningsidealet. Sagt med ULF P. Lundgren (1979): Skolans uppdrag var "att återskapa det förlorade". Med den progressiva pedagogiken ändrades inriktningen och målsättningen och skolans uppdrag blev att möta samhällets och arbetslivets krav. Uppdraget blev «att erövra framtiden». Därmed ersattes den klassiska och moraliska läroplanskoden av den rationella eller vetenskapliga.

Progressivismen innebar enligt den amerikanske skolhistorikern Lawrence Cremin (1963) "... applying in the classroom the pedagogical principles derived from new scientific research in psychology and social sciences". Generellt fanns det i svensk politik efter 2:a världskriget stor tillit till vetenskapens problemlösande förmåga. I 1955 års universitetsutredning (SOU 1959:45), kan vi exempelvis läsa:

Forskningen är den mest dynamiska kraften i samhällsutvecklingen. Forskningens resultat skapar ständigt nya, tidigare oanade möjligheter för materiella och kulturella framsteg. Det råder ingen tvekan om att vi nu befinner oss i ett skede, då ett starkt stöd åt forskningen är en huvudförutsättning för bevarandet och vidareutvecklingen av välfärdssamhället.

Svensk pedagogisk forskning har i hög grad sin bakgrund i 1940- och 1950-årens stora skolutredningar. I 1940 års skolutredning, 1946 års skolkommission, 1957 års skolberedning och 1960 års gymnasieutredning var det nära kontakt med forskare för att få belyst olika problemställningar, först och främst knutna till organisatoriska och strukturella förhållanden, från en vetenskaplig synvinkel. Skolberedningen från 1957 (SOU 1961:30) underströk att även om perioden för strukturella och organisatoriska försök då var över, borde det stimuleras till fortsatta pedagogiska försök med sikte på att utveckla skolans inre verksamhet. Beredningen pekade på behov av, på ett vetenskapligt sätt, att undersöka effekten av olika arbetssätt i relation till skolans mål. Det var först och främst den psykologiska forskningens uppfattning av viktiga frågor, som skulle bilda utgångspunkt för utformningen av framtidens skola. Skolpolitik var använd pedagogik och pedagogik var använd psykologi, skriver den svenske skolhistorikern Gunnar Richardsson (2004) om svensk skolpolitik på denna tid.

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola under åren från 1950–62 ledde till att det upprättades en egen försöksavdelning inom Skolöverstyrelsen (SÖ) – det nationella utbildningsdirektoratet som upprättades år 1905 och som helt fram till nedläggningen och etableringen av Skolverket år 1991, hade ansvaret för en stark statlig reglering av skolan och lärarutbildningen. SÖ fick efterhand ansvaret för ett eget sektorforskningsprogram på utbildningsområdet. Genom de senaste decennierna på 1900-talet blev emellertid den praktiska forskningen i regi av SÖ anklagad för att vara kortsiktig och ateoretisk. Den hade mer karaktär av utredningsarbete än forskning och den gav inte forskarna möjlighet att ägna sig åt vetenskapligt arbete i egentlig mening. Forskningen normaliserades i liten grad genom internationell publicering.

Den pedagogiska forskningen kritiserades för att vara för beroende av Skolöverstyrelsens beviljanden och därmed myndighetens problemförståelse. Forskningen fick enligt kritikerna först och främst en legitimerande roll för utbildningspolitiska beslut och den blev mindre intressant och mindre betydelsefull för en allmän utbildnings- och beteendevetenskaplig teoriutveckling. Förståelsen av relationen mellan forskning på den ena sidan och praktiskt-pedagogisk verksamhet på den andra sidan, diskuterades även. Både politiker,

forskarsamhället och praktiker/yrkesutövare hade frågetecken gällande social engineering-tankesättet och den linjära FoU-modellen, som de ansåg präglade Skolöverstyrelsens inriktning och förvaltning av sektorsforskningen.

När Skolverket övertog sektorforskningsprogrammet från SÖ i 1992 och ett nytt program skulle utarbetas, tog man höjd för denna kritik. Det nya sektorforskningsprogrammet skulle bidra till att utveckla en sammanhängande begreppsapparat, ett gemensamt språk, ett helhetsmässigt teoriunderlag, en intellektuell gemenskap och en referensram för politiska beslut och pedagogisk reflektion och handling. Det skulle bidra till att vidareutveckla utbildningssektorn som en professionell organisation med en kritiskt reflekterande kunskapsbasis. Jämfört med SÖ-programmets mer problemlösande inriktning, inriktades Skolverkets forskningsprogram med andra ord i större grad mot att utveckla en kunskapsbas som skulle ge underlag för förståelse och reflektion över egen verksamhet och därmed ge skolsystemets olika aktörer möjlighet att handla på ett klokare sätt.

I presentationen av det nya forskningsprogrammet vid en konferens, som arrangerats av OECD våren 1993, uttalade sig generaldirektören för Skolverket enligt följande (Pettersson & Wallin, 1993):

The program has an orientation towards understanding of educational phenomena in a frame of social science. It is more theory than instrument oriented and it aims at generating a conceptual base that will be useful for those who are the target group for the knowledge generated.

På många sätt innebar det nya programmet, som genomfördes 1993, en akademisering av pedagogisk forskning och därmed även risk för en försvagad relation till pedagogisk praktik (Aasen, 1992; Aasen & Prøitz, 2004). I ansträngningar med att bryta mot den linjära FoU-modellen fanns det en risk att det nya programmet kunde försvaga forskningens relevans. Parallellt kom det internationellt flera policyrapporter som med utgångspunkt i skolans behov av ett bättre kunskapsunderlag, argumenterade för att stärka den pedagogiska/ utbildningsvetenskapliga forskningen (jfr. exempelvis OECD 1995; 1996; 1998). Från mars 2003 fick Myndigheten för skolutveckling 2003 ansvaret för det svenska sektorsforskningsprogrammet. I maj 2003 beslutade emellertid regeringen att myndigheten inte längre vare sig fick initiera eller finansiera forskning. Sektorforskningsprogrammet avvecklades därmed.

Från år 2001 etablerade regeringen ett eget beviljande till anslag till utbildningsforskning i det nyupprättade Vetenskapsrådet. Beviljandet förvaltas av Utbildningsvetenskapliga kommittén (UVK). Kommittén skall främja utbildningsvetenskaplig forskning av högsta kvalitet. Och inom de ekonomiska ramar som myndigheterna allokerar för ändamålet, skall de behandla ansökningar och fördela medel till forskning och forskarutbildning i anknytning till lärarutbildning och som tillgodoser behov inom lärarutbildning och den pedagogiska yrkesverksamheten (Aasen, Prøitz & Borgen 2005). UVK har lagt grunden för en bred definition av utbildningsvetenskap. Utbildningsvetenskap som kunskapsobjekt konstitueras som ett mångvetenskapligt och delvis tvärvetenskapligt forskningsområde som inkluderar en rad olika ämnesdiscipliner och forskningstraditioner med organisatorisk anknytning till olika vetenskapsområden, fakulteter och grundenheter vid läroinstituten:

Vetenskapsrådet ger stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom utbildningsvetenskap med relevans för skolans och förskolans utveckling, det vill säga forskning som handlar om lärande, undervisning, utbildning, fostran och bildning och bidrar till kunskapsutveckling inom området.

Inom utbildningsvetenskap studeras undervisning, lärande och kommunikation, didaktik och ämnesdidaktik, sociala och kulturella aspekter på utbildning, utbildningspolitik, utbildningssystem och organisation. Forskningen bedrivs inom flera olika vetenskapliga discipliner. Den bidrar till kunskapsutveckling och förstärker den vetenskapliga grunden för utbildning.

Vetenskapsrådet har sedan år 2001 etablerat olika hjälpmedel för att stärka skolans vetenskapliga grund. Huvuddelen av forskningsmedlen går till projektfinansiering av forskarinitierad, grundläggande forskning, men medel går även till särskilda tematiska satsningar med utgångspunkt i politiska eller praktiska utmaningar. Vetenskapsrådet finansierar även forskarskolor. Det handlar om tematiska forskarskolor där det finns särskilda behov av att stärka forskningen – exempelvis har det bildats en rad ämnesdidaktiska forskarskolor. Men Vetenskapsrådets program finansierar även forskarskolor för yrkesaktiva förskollärare och lärare och förskolor för lärare vid lärarutbildningen.

År 2008 genomförde regeringen en utredning för att bland annat titta på spridningen av forskning med relevans för skolans måluppnåelse. Utredningen levererade sin slutrapport i december 2009 – SOU 2009:94 *Att nå ut och nå ända fram*. Rapporten pekade på att det fanns behov av att stärka praktisknära forskning och säkerställa att yrkesområdet fick tillgång till forskningsresultat som kunde underbygga yrkesutövandet. Utredningen lade grunden för att Skolforskningsinstitutet etablerades år 2015 med uppdrag att stärka skolväsendets vetenskapliga grund: «Skolforskningsinstitutet verkar för att undervisningen i förskolan och

skolan bedrivs på vetenskaplig grund.» Institutet skall ta fram forskning som svarar på frågor om undervisning. Mandatet infrias både genom att utarbeta systematiska reviews/forsknings-sammanställningar och genom att finansiera forskningsprojekt. Totalt finansierar institutet 13 projekt för tillsammans 51 miljoner kronor under åren 2022–2024.

2015 års Skolkommision (SOU 217:35) föreslog att stärka den generella forskningskapaciteten för att tillgodose skolans behov. Kommissionen ansåg att det fanns behov av att etablera system för stöd till utveckling av praktiska forskning som svarade direkt på kunskapsbehov som identifierades i lärares och skolledares praktiska yrkesutövande. Kommissionen påpekar även att förhållandet mellan Skolforskningsinstitutet, Skolverkets och Vetenskapsrådets uppdrag är oklart.

Uppdraget om försöksverksamhet med praktiska forskning föreslogs mot denna bakgrund, som vi har sett, av 2015 års Skolkommision och senare meddelat i forskningspropositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (Prop. 2016/17:50). Generellt finns det ett övergripande mål i propositionen att forskningen skall möta samhällsutmaningar genom ökat samarbete/ökad samverkan mellan universitet och högskolor och olika samhällssektorer/samhällsaktörer. Särskilt pekas det på att det måste anpassas för att universitetet som driver forskning med relevans för skolväsendets verksamhet, samarbetar/samverkar med huvudmän/skolägare och skolor/förskolan så att forskningsfrågorna formuleras utifrån professionens behov av kunskap om undervisning och lärande. Forskningen måste dessutom kopplas till lärarutbildningen och förskolläraryrkesutövningen så att forskningen får större spridning.

1.6 Förväntningar på bruk av forskning

I många länder finns det idag höga förväntningar på att forskning och annan vetenskaplig kunskap och information tas i bruk vid planering, prioritering, beslutsfattande och yrkesutövande inom skolväsendet (Nutley m.fl. 2008, Levinsson 2014, Aasen & Prøitz 2015). I Sverige har detta särskilt synliggjorts genom skollagens paragraf 5 från 2010 där det heter att alla barn och ungdomar skall ha samma tillgång till kvalitetsmässig god utbildning som skall *”vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”*. Det första hänvisar till att utbildningen skall utgå från kunskap som är forskningsbaserad, dvs. resultat från vetenskapliga studier. Beprövad erfarenhet hänvisar till att kunskapen som utbildningen utgår från, även bygger på

erfarenheter, inte de enskildas erfarenheter, men erfarenheter som delas av flera lärare och som har gjorts till föremål för kollegial diskussion och kritisk teoretisk reflektion.

Skollagen fastställer även att huvudmän skall tillsätta lärare och förskollärare med forskarutbildning för att arbeta med undervisning (§ 23) och framhäver därmed målsättningar om att flera med doktorsexamen skall arbeta inom utbildningssektorn. När försöksverksamheten startades, fanns det etablerat en rad åtgärder och system för samarbete kring praktikrelevanta forskningsfrågor mellan aktörerna (exempelvis skoldoktorander hos huvudmän, gemensamma forskningsprojekt, doktorander med delade tjänster mellan huvudmän och universitet, partnerskolor, forskarskolor och strategiska samarbetsprojekt). I statsbudgeten för 2017 beviljades medel till fortsättning av forskarutbildningen för yrkesaktiva lärare och förskollärare.

Det ställdes emellertid även frågor om hur redan befintlig forskning, organisatoriska metoder och eventuellt nya former för samarbete kan bidra till att stärka ett helhetsmässigt och långsiktigt samarbete om praktikinära forskning, som kan bidra till utveckling av skolväsendet på *vetenskaplig grund*. Ett centralt begrepp i det sammanhang var ambitioner om att göra forskningen mer praktikorienterad, relevant och tillgänglig för yrkesområdets användning. Etableringen av Skolforskningsinstitutet år 2014 (Förordning (2014:1578) och regeringsuppdraget ULF till de fyra universiteten måste förstås i detta sammanhang.

Som nämnts ovan, motsvarar ULF-uppdraget på många sätt en internationell trend inom forskningspolitik där externa förväntningar, nationell och internationell politik och institutionella strategier i större grad understryker forskning orienterad mot användning som komplement till traditionell grundforskning (Boucher, Smyth, & Johnstone, 2004; McWilliam, 2004; Rensfeldt, 2013). Utvecklingen har karaktäriserats som "*the applied turn in research*" (Boucher, Smyth, & Johnstone, 2004; Huisman & Naidoo, 2007; Jongeling, 1999; Khem, 2007; Malfroy & Yates, 2003; McWilliam, 2004; Rensfeldt, 2013). Nya samhällskrav och förväntningar reflekterar att forskningsmetoderna/-tillvägagångssätten respekterar "*the complexity of real world problems*". Det förutsätter att mer yrkesorienterade och ofta multidisciplinära metoder/tillvägagångssätt är nödvändiga för utveckling av forskningsbaserad kunskap som underlag för både politikutformning och yrkesutövning (Boucher m.fl., 2004).

Medan den mer traditionella kunskapsutvecklingen ofta sker inom disciplinära avgränsade ramar och tankesätt, så sker forskning genom samverkan inom bredare, interdisciplinära, sociala och använda kontexter. Av detta följer även att forskningsfrågor gärna har sitt ursprung i komplexa användningssammanhang (Tinkunoff & Ward, 1983; Gibbons m.fl., 1994). Medan grundforskningen tar hänsyn till den långsiktiga kunskapsutvecklingen och besvarar problemställningar som ofta uppstår i själva forskningen, är den använda, problemlösande forskningen genom samverkan inriktad mot att lösa konkreta problem som har sitt ursprung i akuta samhällsproblem. En central forskningspolitisk utmaning är att hitta en god balans mellan kortsiktig, problemorienterad forskning och den mer långsiktiga, grundläggande och fenomenorienterade forskningen. Kortsiktig, problemlösande eller problembelysande forskning som inte är i dialog med grundläggande forskning, kan lätt leda till en trivialisering (Aasen, Sandberg & Borgen, 2007, s. 35).

I Sverige och internationellt har det dock länge pågått diskussioner om förhållandet mellan forskning och praktik. Det har i detta sammanhang understrukits att det inte är en enkel uppgift att bygga bro över den så kallade teori-praktik-klyftan (Nutley m.fl. 2008, 2014). Förhållandet mellan forskning och praktik och olika förståelser av hur forskning kan tas i bruk både som underlag för politikutformning och för skolans praktik, har diskuterats grundligt och flera teorireflekationer har presenterats (Rasmussen & Holm 2012, Nutley m.fl. 2008, Prøitz & Aasen 2015, Prøitz 2018). Ett urval av förståelser av forskningens inriktning och bruk i praktiken, som vi tidigare har presenterat i delrapport 1 (Prøitz, Barstad och Aasen, 2019), fördjupades närmare i slutrapportens kapitel om analytiska perspektiv (kapitel 3).

2. Utvärderingens design, metod och datamaterial

I detta kapitel redogjordes det för den forskningsbaserade utvärderingens uppdrag, design, metoder och datamaterial. Det är först och främst i detta kapitel som utvärderingens metoder och datamaterial i huvudsak presenteras. Detta innebär att i de påföljande empiriska kapitlen i rapporten omtalas metoder och datamaterial endast på ett begränsat sätt.

Som redan beskrivits i kapitel 1, är utvärderingen en del av regeringens ULF-uppdrag till de fyra lärosätena och den har därmed genomförts på uppdrag från de fyra universiteten. I regeringsuppdraget heter det att:

Universiteten ansvarar också för att försöksverksamheten dokumenteras och utvärderas samt för att sprida dokumentation och resultat av utvärderingar så att resultaten kan överföras och användas av andra universitet, högskolor och skolhuvudmän som vill samverka kring praktisk forskning. (Regeringsbeslut III:4 (090317)).

Utvärderingen omfattar studier och analyser av ramvillkor, principer och premisser som har lagts till grund för försöksverksamheten och processer, åtgärder, resultat och till en viss grad effekter som försöksverksamheten består av och leder till. Utvärderingen har varit riktad mot faktorer som ligger mellan det forskningspolitiska beslutet om att genomföra försöksverksamheten och resultat som försöksverksamheten åstadkommer inom de olika modellerna som de fyra universiteten har utvecklat och genomfört i samarbete med varandra, med huvudmän och med skola och förskola.

De överordnade forskningsfrågorna för utvärderingen presenteras i figur 1 nedan:

Överordnade frågor	Metodiskt tillvägagångssätt
Vad omfattas av försöksverksamheten (vilka modeller och aktiviteter som ingår) och varför (motivering till val av modeller/aktiviteter)? Nedan utveckling och genomförande av praktisk forskning inom de valda modellerna (forskningens uppkomst, problemställningar och design) och praktisk forskningens resultat.	<ul style="list-style-type: none">• Dokumentanalyser• Mötesobservationer• Intervjuer• Rapporterings- och dokumentationsmaterial från samordningsgruppen
Huruvida och hur försöksverksamhetens mål knutna till samarbete mellan aktörerna och en förstärkning av det vetenskapliga underlaget i lärarutbildningar och i skolväsendet har nåtts?	<ul style="list-style-type: none">• Mötesobservationer• Intervjuer• Enkät• Rapporterings- och dokumentationsmaterial från samordningsgruppen

Figur 1 Överordnade frågor och metodiskt tillvägagångssätt för ULF-utvärdering

Problemställningarna som beskrivs i Figur 1 har väglett studiens fokus genom fyra steg som har rapporterats längs vägen i delrapporter. Överordnad design och tidsplan beskriver de metodiska tillvägagångssätten som har använts i de olika stegen i utvärderingsarbetet (se figur 2).

2.1 Utvärderingsdesign

Utvärderingsdesign har valts dels utifrån välkänd litteratur om problemutvärdering (se exempelvis Posavac, 2015, Vedung, 2017 och Worthen, Sanders, & Fitzpatrick, 1997) och dels utifrån tidigare erfarenheter med forskningsbaserade utvärderingar av komplexa organisationer inom utbildningsområdet (se exempelvis Aasen m.fl. 2012, Nerland och Prøitz 2018).

Utvärdering som fenomen definieras ofta generellt som en process som bidrar till att kvalitativt fastställa värdet av något och dess produkt(er). Denna definition har emellertid kritiserats för att vara för enkel och reduktionistisk. En uppföljande utvärderingsstudie av ULF omfattar utvärdering av en mångfald av mänskliga interventioner som har som syfte att ändra och/eller utveckla och Vedung understryker betydelsen av att erkänna att sådana utvärderingar måste omfatta flera element än endast ett slutgiltigt resultat. Han lägger till grund en bredare definition som understryker processer såväl som betydelse av bruk av utvärderingar (2017:104):

Evaluation: The process of careful assessment of the merit of content, institutionalization, implementation, output, and effects of intervention, and the resulting product of this process, where both the process and product are intended to be used in future, practical action situations.

Vedungs definition understryker en inkluderande syn där processer, innehåll och institutionalisering, liksom hur interventioner påverkar organisation och implementering genom olika målgruppers responser ingår. I enlighet med Vedung och annan utvärderingslitteratur i övrigt (exempelvis Spaulding 2013) kan utvärderingsstudien anses dels vara målorienterad genom att ta i beaktande regeringsuppdraget och de fyra universitetens målsättningar för ULF. Den kan även karaktäriseras som en processororienterad utvärdering eftersom den har ett klart uttalat formativt element genom att den skulle ge ett underlag för fortsatt utveckling av ULF under den pågående försöksverksamheten, men även till slutet. Den kan även ses på som dels deltagarorienterad och målgruppsorienterad eftersom det läggs stor vikt på vilka erfarenheter och synpunkter deltagare och målgrupper i ULF har. Dessutom visar både litteraturen och erfarenheter från tidigare utvärderingar att det

ofta är ändamålsenligt att utgå från en eklektisk orientering i programutvärderingar. Ett eklektiskt tillvägagångssätt innebär att ta i bruk olika metoder och perspektiv för ett brett utvärderingsperspektiv och -design som försöker tillvarata flera involverade grupper och för en kunskapsbaserad vidareutveckling.

2.2 Utvärderingens uppbyggnad och delrapporter

Utvärderingen är uppbyggd av olika undersökningar och aktiviteter fördelade över tidsperioden i fyra steg. Varje steg med tillhörande undersökningar och resultat har presenterats i en delrapport. Delrapporterna utgör dels underlaget för denna slutrapport och har dels varit underlag för utvärderingens formativa funktion mot den nationella samordningsgruppens arbete. Metoderna som har använts i utvärderingen har tagit sikte på att täcka in ULF genom kvalitativa djupundersökningar av dokument, intervjuer och observationer på nationell nivå liksom på regional och lokal projektnivå. För en bredare täckning av ULF har det genomförts en enkät till ett mer omfattande urval deltagare i ULF och fasta mötesobservationer och dokumentstudier genomgående under hela utvärderingsperioden. Figur 2 illustrerar utvärderingsstudiens uppbyggnad, aktiviteter och steg över tid.

Aktiviteter	H18	V19-H19	V20-H20	V21-V22
Uppstartsintervjuer samordningsgruppen	X			
Observation av samordningsgruppens möten och aktiviteter	X	X	X	X
Dokumentstudier	X	X	X	X
Fyra case-studier på projektnivå		X	X	
Enkät			X	X
Syntes				X
Rapportering	Delrapport 1 31.02.19	Delrapport 2 31.01.20	Delrapport 3 31.01.21	Slutrapportering 31.01.2022

Figur 2 Design och aktivitetsplan för ULF-utvärderingen.

Steg 1 i utvärderingen har presenterats i delrapport 1 (Prøitz, Barstad & Aasen, 2019) och ger en första *överblick* över ULF-försöksverksamhet såsom den har beskrivits på den nationella politiknivån och i uppstartsarbetet i den nationella samordningsgruppen. I delrapport 2

(Prøitz, Rye, Barstad, Afdal, Risan & Aasen, 2020) presenteras utvärderingens steg 2. Här ger vi en *närbild* på initierad verksamhet genom fyra lokala casestudier under de fyra universiteten/de nationella huvudnoderna i försöksverksamheten. I steg 3 och i delrapport 3 (Prøitz, Rye, Afdal, Borgen, Barstad, Mausethagen & Aasen, 2021) – riktar vi *flera blickar* mot centrala aktiviteter i ULF-försöksverksamhet. Följdforskningsdesignen tillvaratar således försöksverksamhetens komplexitet över tid och kan karaktäriseras som en studie av komplexa system och relationer där många aktörsgrupper, organisatoriska enheter, målsättningar och förutsättningar initierar och sätter sin prägel på en mångfald aktiviteter. I slutrapporten (steg 4) presenteras data som insamlats och analyserats i försöksverksamheten under det senaste året, tillsammans med återanalys av insamlat material och utvärderingar som presenterats i tidigare rapporter.

Datakällor som studerats och rapporterats genomgående under hela utvärderingsperioden, är exempelvis observationer av de fasta mötena i den nationella samordningsgruppen och utarbetandet av dokument som har gett riktlinjer för försöksverksamheten. Detta har varit viktiga källor för att fånga upp utvecklingen av ULF under försöksperioden.

Försöksverksamheten har utvecklats kontinuerligt. Mot denna bakgrund har vi även satt sökljus på bestämda aktörer och element i ULF vid olika tidpunkter under försöksperioden. Vi har exempelvis genomfört intervjuer med samordningsgruppens medlemmar vid uppstart av försöksperioden. Närbild på lokala casestudier var huvudtema i steg 2. Central datakälla här var intervjuer med olika aktörer på lokal projektnivå. Men närbilden har även fortsatt senare i utvärderingen. Steg 3 omfattar observation av samordningsgruppens möten, observation och studier av dokument knutna till genomförandet av ULF Bazar, en omfattande genomgång av avtalsdokument i ULF och intervju med forskare, huvudmän, skolledare och lärare i Uppsala-nodens casestudie.

Närstudierna/casestudierna illustrerar operationaliseringar av ULF. Det rör sig om etablering av strukturer, rolldefinitioner, initiering/genomförande av projekt, men även organisering av aktivitet kring ett bestämt tematiskt fokus med anknytning till ULF. Närstudierna innebär inte studier av direkta jämförbara aktiviteter inom de olika noderna. Intentionen har varit att samla in ett rikt datamaterial för att få en bild av hur ULF som komplex försöksverksamhet har materialiserat sig på formuleringsarenan och från formuleringsarenan till realiseringsarenan i olika kontexter genom försöksperioden. Detta tillvägagångssätt har valts

för att ULF-försöksverksamhet inom de involverade lärosätena har olika förutsättningar, traditioner för samverkan och ambitioner.

I steg 4 har vi genomfört en enkät som har gått till ett större antal deltagare i ULF nationellt. Genom studier av publikationer från forskningsaktiviteterna i ULF har vi även försökt få en bild av den forskning som har genomförts under försöksperioden. I steg 4 har vi även fortsatt arbetat med att observera samordningsgruppens aktiviteter. Genom hela utvärderingsperioden har vi följt gruppens arbete genom 27 möten. Det har för alla observerade möten skrivits observationsanteckningar, som tillsammans med samordningsgruppens egna minnesanteckningar från mötena, utgör underlaget för analysen av arbetet i samordningsgruppen.

I det följande beskrivs datakällorna som ligger till grund för arbetet med slutrapporten – enkäten, ULF-publikationer och observationer under 2021.

2.3 ULF-enkät

Syftet med enkäten var att nå ut brett bland många av aktörerna i ULF, inom akademi liksom hos huvudman och i skola. Enkäten skickades till personer som är registrerade som projektdeltagare i ULF-aktiviteter och till deltagare på Nationell ULF Bazar år 2020 och 2021. Eftersom det inte finns någon fullständig kontaktlista över ULF-deltagare nationellt, tog vi kontakt via e-post med kontaktpersoner och projektledare i var och en av de 25 lokala lärosätena i ULF. I e-postmeddelandet bad vi om att få översänt listor över deltagare i ULF-aktiviteterna från varje nod. Vi skickade e-postmeddelande till 52 kontaktpersoner i ULF. Denna insamling av kontaktinformation resulterade i en kontaktlista på 800 deltagare i ULF (se bilaga 5 för informationsbrev och enkät).

Enkäten skickades till deltagarna via en e-postinbjudan i flera omgångar och med tre påminnelser under perioden 3 september till 10 oktober 2021. Detta tillvägagångssätt resulterade i 322 svar och en svarsprocent på 40,25, som utvärderas som god i en tid där det generellt sett är krävande att uppnå goda svarsprocent för denna typ av undersökningar. Utöver påminnelser spreds information om enkäten i nationella och lokala samordningsgrupper och lärosäten. Det postades även ett blogginlägg med ytterligare information om enkäten på ULF-avtal-webbsidor (se bilaga 6).

Enkäten bestod av frågor knutna till 5 överordnade tema utöver bakgrundsinformation om deltagarna motsvarande: frågor om samarbete, frågor om organisering och finansiering, frågor om delaktighet och frågor om framgångsfaktorer. Totalt bestod enkäten av 20 stängda och öppna frågor. Utöver klassiska items med antingen 5-gradig Likertskaala eller förhandsdefinierade svarsalternativ, valde vi att inkludera många öppna frågor med möjligheter för fritextsvar. Syftet med detta var att försöka fånga upp mångfalden i ULF, viktiga nyanser och ge möjlighet för preciseringar. Respondenterna har i hög grad använt sig av frisvar-möjligheterna, något som har gett ett solitt, kvalitativt underlag som bidrar till att utveckla de kvantitativa resultaten.

Enkäten har utvecklats av projektmedlemmarna i utvärderingsstudien i samråd med samordningsgruppens medlemmar. Utkast till enkät har diskuterats med samordningsgruppen i två samordningsmöten och vidareutvecklats efter åsiktsinlägg från gruppen. Ett tidigt utkast diskuterades även med en grupp forskare som hade erfarenhet av att genomföra enkät i ULF-sammanhang och som gav bra och nyttiga åsiktsinlägg (jfr. Ahlström, Benerdal, Cervantes och Westman 2021). Enkäten i sin helhet och information om studien översattes från norska till svenska av en certifierad översättare och har dessutom granskats av en svensk forskare, utanför ULF, med solid erfarenhet av enkäter inom utbildningsområdet i Sverige.

Utvärderingsgruppen fick relativt snabb respons på vår förfrågan till kontaktpersoner och projektledare om att dela e-postlistor med oss samtidigt är det några miljöer som vi inte har fått kontakt med eller e-postlistor från. Dessa miljöer har därmed inte fått inbjudan till enkäten. En genomgång av kontaktlistan visar att det har skickats inbjudan till deltagare i ULF över hela Sverige med god geografisk spridning. Enkäten ger inte information om geografisk spridning för respondenterna utöver att information såsom tjänst, arbetsplats och information som givits i fritextsvar, tyder på att enkäten har besvarats av en mångfald av respondenter.

Genomförandet gav även en del erfarenhet som kan ha viss inverkan på respondentgruppen, som det är viktigt att vara uppmärksam på i tolkningen av resultaten. Enkätens digitala plattform har levererats av Universitetet i Oslo kallad "nettskjema", universitetets egna enkätprogram. Universitetets egna enkätprogram är välkänt i norska sammanhang (se <https://nettskjema.no/>), men inte lika känt i Sverige. Vi fick en del återkoppling om att

mottagare av e-postmeddelandet med inbjudan till enkäten, hade uppfattat det som spam och raderat det utan att läsa igenom meddelandet. I några fall kan det med andra ord ha medfört att respondenterna inte har svarat på enkäten.

Enkäten innehöll även möjlighet att ge kommentarer till undersökningen. Vi fick flera intressanta och viktiga kommentarer till enkäten. Dels reflekterar kommentarerna hur krävande det är att utforma frågor om ULF, som en mycket komplex organisation med många olika aktiviteter, olika aktörsgupper i olika institutioner och organisationer. Bland annat beskriver flera att aktörer i ULF har haft flera roller under ULF-perioden. Vid en tidpunkt kan man ha varit initiativtagare, vid tidpunkten för enkäten har man varit forskare eller involverad i projektledning. Detta kan ha gjort det svårt att svara helt exakt på några av frågorna. Några personer påpekade också att det var svårt att skilja mellan ULF-projekt, ULF-aktivitet och ULF-verksamhet som har använts på olika ställen i enkätprogrammet för att tillgodose mångfalden i ULF. Några kommentarer gäller själva enkätprogrammet som att några respondenter hade önskat att svarsalternativet "håller delvis med" skulle varit en svarsmöjlighet (utöver «Håller med fullständigt, Håller med, Håller inte med, Håller inte alls med» och «Ingen åsikt»). Samtidigt är det flera som kommenterar att de upplevde att enkätprogrammet fungerade bra, med relevanta frågor och att det var bra med många öppna frågor.

2.3.1 Datahantering och analys

Kvantitativa data har i huvudsak redogjorts för deskriptivt i form av enkla diagram i reella tal och procent. Det kvalitativa materialet har analyserats efter principen för tematisk analys (Braun & Clark 2006). Det innebär att forskargruppens medlemmar har genomfört individuell läsning av materialet och identifierat tema som sedan har diskuterats i forskargruppen gemensamt för en överenskommen tolkning av teman som tydligt framträder i materialet. Det har även etablerats kategorier med utgångspunkt i beräkningar av förekomster av teman enligt principer för mätning. Vi har exempelvis knutit fråga 19 till enkäten (se Bilaga 5) om vad respondenterna anser vara det viktigaste som ULF har bidragit med i sin verksamhet, noterat alla skäl som har givits tills vi inte hittade flera nya och alltså närmast oss materialet utifrån metodiska principer för så kallad mättnings (saturation) (Morse, 1995).

2.3.2 Bakgrundsvariabel – deltagare i enkäten

Inledningsvis i enkäten ombads respondenterna att uppge som bakgrundsvariabler; sin yrkestitel, arbetsplats och hur länge de har deltagit i ULF-projektet. Syftet var både att få en bredare bild av deltagarna i enkäten och att kunna använda detta som underlag för att titta på variation mellan olika grupper av deltagare inom olika teman för enkäten.

Respondenternas arbetsplats

Eftersom enkäten har skickats till ULF-deltagare i bred mening, var vi intresserade av att veta hur de olika respondenterna arbetar. Här ombads respondenterna att kryssa i för huruvida de arbetar i skola, förskola, universitet/högskola, huvudman eventuellt annat. För de som hade en annan arbetsplats kunde det uppges i fritext.

Omkring 30 procent av de som har svarat på enkäten arbetar i skola, medan cirka 7 procent arbetar i förskola. Med andra har halvdelen av respondenterna universitet/högskola som sin arbetsplats, medan cirka 15 procent arbetar hos huvudman. En minoritet uppger annan arbetsplats. När vi tittar på det som angivits i fritextsvaren här, har ett flertal angivit att de arbetar på två eller flera platser, som exempelvis vid skola och universitet, universitet och hos huvudman, förskola och skola. Några respondenter uppger att de arbetar i förvaltningsledning eller är forskarstudent eller lärarstudent.

Tabell 1 Respondenternas arbetsplats

	Antal	Procent
Skola	95	29,5
Förskola	22	6,8
Universitet/Högskola	150	46,6
Huvudman	47	14,6
Annat	8	2,5
Total	322	100

Sammantaget innebär detta att majoriteten av respondenterna har arbetsplats inom akademi, men även att en solid andel av de som har svarat på enkäten arbetar i skola eller förskola. Huvudman är den grupp som i mindre grad är representerad i enkäten. Sett i förhållande till e-postlistan för utskick av enkäten är arbetsplatsprofilen för respondenterna inte överraskande, men verkar reflektera att den i störst grad innehöll e-post till anställda inom akademi. Det är emellertid oklart i vilken grad detta reflekterar e-postlistan med hänsyn till anställda hos huvudman och skola då dessa ofta har identisk e-postadress. Samtidigt är

det stor sannolikhet att listan omfattar ett större antal personer som arbetar i skola och förskola än hos huvudman utifrån det vi vet om deltagare i ULF-försöksverksamhet.

Respondenternas yrkestitlar

Respondenterna blev även ombudda att uppge sin yrkestitel. Svaren visar att det finns en stor bredd vad gäller typ av tjänster bland enkätens respondenter. När vi tittar på yrkestitlar inom samma arbetsplats, hänvisar svaren till att det finns en stor mångfald vad gäller representerade tjänster.

Majoriteten av respondenterna från förskola har tjänster som förskollärare, men det finns även ett flertal rektorer bland denna grupp av respondenter. Dessutom uppges utvecklingschef, utvecklingspedagog och barnskötare som yrkestitel bland denna grupp. Bland deltagarna från skola är 74 (av 95) anställda vid olika lärartjänster (lärare, förskollärare, förstelärare, yrkeslärare, lektor, adjunkt). En del av respondenterna har nämnt vilken klass/skolteam de arbetar i. Det kommer därmed fram att deltagarna omfattar lärare både i grundskola och gymnasiet. 13 personer är rektorer, medan de övriga deltagarna från skola är anställda vid tjänster som doktorand/projekt- och utvecklingsledare, utvecklare, speciallärare, skolsköterska, verksamhetschef eller utvecklingsledare.

Respondenterna från huvudman har en rad olika tjänster. 8 personer är anställda som lektor/kommunal lektor. 7 är anställda som förvaltningschef/skolchef/chef, 6 som utvecklingschef/-ledare och 3 som verksamhetschefer. Utöver detta är respondenterna från huvudmännen anställda som utredare, samordningsledare, forskningsledare/vetenskaplig ledare, kvalitetscontroller, utbildningsdirektör, avdelningschef, utvecklingsstrateg, projektledare, verksamhetsutvecklare, strateg, enhetschef, verksamhetscontroller, forskningsmiljökoordinator, utvecklingssekreterare, innovations- och kvalitetschef, processledare, kvalitets- och utvecklingschef, skolutvecklare och pedagogikchef.

När det gäller respondenterna från universitet och högskola, har den största gruppen titel som lektor/universitetslektor/lektor (66 respondenter). En stor grupp är även anställda som professor/biträdande professor (39 respondenter). 10 är anställda som docent och 9 som universitets- eller högskoleadjunkt. Utöver detta är respondenterna anställda i tjänster som forskningsledare, associate professor, lärare, projektkoordinator/projektledare, samverkansstrateg, akademisk ledare, forskare, föreståndare RUC, senior lecturer,

pedagogisk utveklare, dekan, doktorand, verksamhetsutveklare, föreståndare, Fil. dr., utbildningsledare, utvecklingsledare och som samordnare för uppdrag.

Respondenternas erfarenhet av ULF

För att få information om respondenternas erfarenhet med ULF-försöksverksamhet, frågade vi om "Hur länge har du deltagit i ULF". Sammantaget visar enkäten att ett tydligt flertal av respondenterna har varit med i ULF mellan ett och tre år (13–18 månader om cirka 20 procent, 19–24 månader om cirka 24 procent och 25–32 månader om cirka 17 procent). Samtidigt visar undersökningen även att det fortsatt sker rekrytering till ULF och att mer än 25 procent har varit med i ULF under det senaste året. Det är en minoritet på omkring 14 procent som har varit med i ULF i mer än tre år.

Respondenterna i enkäten - summering

Sammantaget kan vi säga att enkäten ger information om erfarenheter, synpunkter och förhållningssätt om ULF från ett brett sammansatt urval av ULF-deltagare. Urvalet respondenter består av personer från förskola, skola, huvudman och akademi och en mångfald av olika yrkesgrupper inom dessa. De tre största grupperna av respondenter har yrkestitel 1) lärare, förskollärare, förstelärare, yrkeslärare i skola och 2) adjunkt, lektor/universitetslektor/gymnasielektor och 3) professor/biträdande professor, docent och universitets- eller högskoleadjunkt inom akademi. Det finns en viss spridning i hur länge de har känt till ULF, men att flertal har erfarenhet med deltagande i ULF på mellan ett och tre år. En del respondenter har erfarenhet med ULF som år under ett år.

2.4 Kartläggning och analys av ULF-publikationer

Kartläggning och analys av den vetenskapliga förmedlingen och publikationer knutna till ULF genomfördes med utgångspunkt i rapportering av ULF-publikationer på www.ulfavtal.se.

Kartläggningen omfattar rapporter, artiklar, böcker och antologier samt konferensbidrag som fanns på webbplatsen per den 1 december 2021. Det vill säga att publikationer under arbete och som inte var länkade på webbplatsen och därmed inte tillgängliga för närmare analys i fulltext inte har tagits med i analyserna som presenteras i denna rapport. Detta gäller även publikationer som är omnämnda, men inte publicerade ännu. Detta innebär att analyserna inte måste ses på som fullständiga eller heltäckande för publicering och vetenskapliga bidrag inom arbetet i ULF. Vi anser dock att kartläggningen tecknar en bild av det som kan beskrivas som "publiceringsprofilen" i ULF så långt. Vad publiceras, av vem och hur förmedlas och

publiceras resultaten av forskningen? I analysen fokuserade vi på den vetenskapliga publiceringen, närmare bestämt konferensbidrag, antologier och vetenskapliga artiklar. Under sistnämnda kategori inkluderade vi emellertid även artiklar som var publicerade i tidskrifter som ligger i skärningspunkten mellan vetenskapliga och populärvetenskaplig publicering. Detta kommer vi tillbaka till i analyser och diskussion i kapitel 6.

Totalt 44 vetenskapliga publikationer analyserades med hjälp av ett Excel-formulär med kategorier och koder. Följande kategorier och koder användes: artikelreferens, fackområde (ämnesdidaktik, pedagogik, organisation, ledning, styrning, annat), typ artikel (vetenskaplig med peer review, populärvetenskaplig, hybrid), nod (Umeå, Uppsala, Karlstad, Göteborg), författare (forskare, lärare, annat), fokus (utdrag från publikation), definition praktisknära forskning (utdrag från publikation), teori (utdrag från publikation), metod (intervju, observation, frågeformulär, aktionsforskning, intervention, annat), data (utdrag från publikation) och implikationer (utdrag från publikation).

Förutom analysen och kvantifieringen av de olika typerna av publicering, så var publikationerna först och främst föremål för en kvalitativ analys. Kartläggningen och analyserna genomfördes och diskuterades i ett team med tre forskare.

2.5 Observation

Utvärderingsgruppen har observerat alla möten i den nationella samordningsgruppen under läsåren 2018/19 och 2019/20. Hösten 2020 hölls det fyra möten där utvärderingsgruppen observerade samtliga. Av de 17 mötena under 2021 observerade utvärderingsgruppen 13. Utvärderingsgruppen har fått inbjudningar med dagordning och mötesdokument till alla möten i samordningsgruppen. Vi har även fått översänt alla referat/minnesanteckningar, även från de möten som utvärderingsgruppen inte har haft möjlighet att delta i.

Utöver samordningsgruppens fasta möten har utvärderingsgruppen även observerat de olika evenemangen som samordningsgruppen har varit ansvarig för, såsom SUHF rundabordssamtal (2019 och 2021), Nationell ULF Bazar (7.5.20 och 6.5.21), IFoUs-rundabordssamtal (15.12.21).

Utvärderingsgruppen har i alla observationer gjort grundliga fältanteckningar som ingår som material i våra analyser.

2.6 Syntetisering och återanalyser av det insamlade materialet i ULF

I denna slutrapport presenterar vi såsom nämnts dels nytt material, dels tar vi i bruk material som vi har samlat in tidigare under utvärderingsperioden och analyserat i delrapporterna. Detta innebär att vi i denna slutrapport presenterar nya och äldre analyser av ULF i linje med det processuella tillvägagångssättet vi har valt för utvärderingen. Metodiskt innebär det att vi syntetiserar och ser vårt samlade material i sammanhang inspirerat av så kallad secondary analysis och återanalys av tidigare insamlat material (Wästerfors, Åkerström & Jacobsson 2014, Roulston 2001). Vi tar i bruk analyser och resultat från de tidigare delrapporterna i utvärderingen och ser på det tidigare materialet med en ny analytisk blick där det finns möjligheter för att nyansera, fördjupa och utveckla tidigare observationer och fynd utifrån nya data, men även nya perspektiv som utvecklats genom projektet. Genom att växla mellan datakällorna i projektet kan vi även ta i betraktande ULF som en försöksverksamhet i utveckling över tid.

Slutrapporten ger därmed en helhetsmässig bild av försöksverksamhetens element och utveckling genom den tid som försöksverksamheten har pågått. En central ambition i detta sammanhang är att beskriva, analysera, återanalysera och bedöma det samlade datamaterial från utvärderingen för att belysa utvärderingens huvudproblemställningar: Vilka modeller för långsiktig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktisk forskning har utvecklats och utprovats under försöksperioden? Huruvida och hur har försöksverksamhetens målsättning om befrämjande av stärkt samarbete mellan aktörerna i akademi och skolväsendet, förverkligats? Har försöksverksamheten bättre befrämjat en förstärkning av det vetenskapliga fundamentet i lärarutbildningarna och i skolväsendet?

2.7 Forskningsetiska beaktanden

Utvärderingen har genomförts i enlighet med Norske Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (se <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>). Detta innebär bland annat att genomförandet av utvärderingen har tagit hänsyn till enskilda personers och grupperas rättigheter till integritetsskydd vid forskning. Projektet är även godkänt av det norska dataskyddsombudet för forskning där krav på integritetsskydd vid forskning, som exempelvis godkännande för deltagande, ombesörjande av anonymitet och sekretess vid

datainsamling och databehandling och information om projekt och projektperiod för deltagare skall uppfyllas. Samtliga informanter har fått utskick av information och godkänt frivilligt deltagande i utvärderingen (se bilaga 2 och 3). Vid genomförandet av enkät användes Oslo universitets nätformulär för att säkerställa trygg datainsamling (se <https://nettskjema.no/>).

3. Analytiska perspektiv

De teoretiska och analytiska perspektiven som används i utvärderingen, har utvecklats längs vägen i mötet med det empiriska materialet som utvärderingen bygger på (dokumentanalyser, intervjuer, observationer, casestudier, studier av publikationer från forskningen som försöksverksamheten har initierat och enkätstudie som har gått till olika målgrupper som deltagit i försöksverksamheten).

I delrapport 1 (Prøitz, Aasen & Barstad, 2019) presenterade vi, med hänvisning till relevant litteratur, olika förståelser av praktknära forskning och identifierade olika dimensioner som utgjorde bas för analysen av ULF-försöksverksamhet. I delrapport 2 (Prøitz, Rye, Barstad, Afdal, Risan & Aasen, 2020) utvecklade vi utvärderingens teoretiska och begreppsmässigt fundament genom att komplettera våra analytiska perspektiv med begrepp och teorier om tredje rum-tänkande (third space). I delrapport 3 (Prøitz, Rye, Afdal, Borgen, Barstad, Mausethagen & Aasen, 2021) vidareutvecklade och kompletterade vi det analytiska fokuset med flera begrepp och analytiska förståelseramar om aktörernas hybrida roller, «tredje rum-professionella» och organisationsutveckling.

På ett sådan sätt kan det analytiska tillvägagångssättet beskrivas som en hermeneutisk cirkel (Alvesson & Skjölberg, 2009). För att förstå element som ingår i ULF-försöksverksamheten, har vi i förtolkningen av enkelheterna utgått från och redogjort för en viss förhandsförståelse av helheten, i vilka de enskilda empiriska fynden hör hemma. Förståelsen som vi på detta sätt har fått av de olika delarna/elementen i försöksverksamheten, har sedan haft effekt tillbaka på förståelsen av helheten och därmed gett underlag för nya analytiska perspektiv, begrepp och underproblemställningar – nya förhandsförståelser, som vi i nästa omgång har använt i studien och förtolkningen av nytt empiriskt material och i återförtolknningen av tidigare insamlat material och tidigare rapporter. I detta kapitel ger vi en helhetsmässig presentation av det teoretiska och analytiska ramverket för slutrapporteringen från utvärderingen.

3.1 Dimensioner i modeller för samverkan

I ULF-uppdraget heter det att Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet skall "planera och genomföra en försöksverksamhet i syfte att utveckla och pröva olika modeller för långsiktig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktknära forskning". Genom analyserna av det empiriska materialet, har vi identifierat olika dimensioner i modeller för samverkan, som

ingår i och som har varit under utveckling under försöksverksamheten. En huvudproblemställning i utvärderingen är att undersöka vilka modeller och aktiviteter som ingår i försöksverksamheten och motivering för val av modeller och aktiviteter.

Begreppet modell kan förstås på olika sätt. En modell kan vara en visualisering av planerade konstruktioner, processer och aktiviteter. Modellen fungerar då som en förebild eller ett mönster för vad som skall utvecklas och etableras. SOU 2018:19 förefaller lägga en sådan deduktiv modellförståelse till grund när utredningen rekommenderar regeringen att förtydliga ULF-uppdraget. Utredningen ber regeringen att förtydliga vilka olika element/områden inom praktisknära forskning och samarbete som skall utvecklas, utforskas och utvärderas vid de olika läroinstitutionerna. I rekommendationen heter det att "Regeringen får överväga om försöksverksamheten själv får avgöra inom vilken eller vilka av de fyra noderna som olika områden ska utvecklas och prövas" (SOU 2018:19, s. 142).

ALF-avtalet har gett överordnade riktlinjer till ULF, men utöver det har inte universiteten konkretiserat och lagt grunden för en sådan ovanifrån-och-ned-förståelse för utvecklingen av försöksverksamheten vid det enskilda lärosätet. Tvärtom visar tillgänglig dokumentation, våra observationer och intervjuer att universiteten medvetet valde att inte utveckla/definiera olika, konkreta modeller för praktisknära forskningsarbete och aktiviteter som skulle utprovas av noderna och vid de olika lärosätena. Försöksverksamheten vid de fyra huvudnoderna tar utgångspunkt i en mer induktiv och generisk förståelse av modellutvecklingen där olika förståelser och traditioner inom praktisknära forskning och olika, etablerade samarbetsrelationer och aktiviteter vid de olika läroinstitutionerna, kartläggs, diskuteras, revideras och vidareutvecklas. Det kan finnas många argument för ett sådant tillvägagångssätt där konturerna av modeller växer fram nedifrån. Vi vet bland annat från studier av utbildningsreformer att reformernas genomslagskraft i praktiken stärks när de tar hänsyn till kontextuella förhållanden och bygger på kulturella traditioner och professionens värderingar.

Det finns med andra ord en annan förståelse av modellbegreppet som ligger till grund för försöksverksamheten. En modell kan även vara en återgivning eller en representation av utvecklade konstruktioner eller processer. Modellen är då resultat av en abstraktion av etablerade, komplexa sammanhang som växer fram nedifrån och identifieras genom ex post-studier av praxis (induktiv modellförståelse).

Även om ALF verkar ha varit en överordnad modell i form av idéunderlag och inspirationskälla för ULF-uppdraget, innebär det att vi inte har kunnat utvärdera utvecklingen, implementeringen och resultaten av modeller som har utvecklats ex-ante i de olika noderna. I utvärderingen har vi därför etablerat och lagt grunden för en induktiv modellförståelse när vi skall beskriva, identifiera och analysera vilka processer, modeller och aktiviteter som har utvecklats och utprovats i försöksverksamheten. I efterhand kan dokumenterade modeller av försöksverksamheten vara modeller för vidare utveckling av samverkan som stärker praktisk forskning och det vetenskapliga underlaget i lärarutbildningen och i skolväsendet.

I utvärderingen ser vi mot denna bakgrund hur olika element/områden definieras, implementeras och utvecklas i försöksverksamheten. Vi har kallat dem dimensioner i modeller för samverkan. Dimensionerna ingår i och konstituerar olika modeller för praktisk forskning baserat på långsiktig samverkan mellan universitet/högskolor och huvudmän.

Vi har genom utvärderingen registrerat följande centrala dimensioner som ingår i och därmed bidrar till att konstituera modellerna som utvecklats under/genom försöksverksamheten:

- Förståelse och praktisk forskning
- Forskningsteman
- Förståelsen av forskningsanvändning
- Innehållet i de formella avtalen mellan aktörerna som inkluderas
- Rekryterings-/Utnämningsprocedurer och de involverades arbetsplaner
- Finansieringsmodeller
- Samarbetsarenor och samarbetsprocesser/infrastruktur för samverkan
- Huvudmännens roll och involvering
- Kopplingen till skolans kvalitets- och utvecklingsarbete
- Skolledarnas roll och involvering
- Lärarnas roll och involvering
- Kopplingen till lärarutbildningarna (lärare och studenter)
- Kopplingen till forskarutbildningarna för yrkesaktiva lärare
- Kopplingen till forskarutbildningarna för lärarutbildare

- Tillgängliggörandet av forskning

Som vi har sett tidigare, heter det i de fyra universitetens intentionsavtal/avsiktsförklaring att det skall utvecklas och utprovas flera olika modeller för samverkan om praktknära forskning mellan universiteten/högskolorna och huvudmän inom tre områden:

- Särskilda anställningar/tjänster och uppdrag.
- Aktiviteter för att bedriva och stärka praktknära forskning utifrån skolans behov.
- Etablering av långsiktiga strukturer för att möjliggöra att lärare, lärarstudenter och forskare kan samarbeta i praktknära forskning och utvecklingsarbete.

Empiriska fynd och hermeneutiska analyser som har gjorts under utvärderingen och rapporterats i delrapporterna, visar att dessa enskilda dimensioner och områden ingår i några huvuddimensioner som konstituerar «olika modeller för långsiktig samverkan» som har utprovats genom försöksverksamheten (Prøitz m.fl., 2021). I denna avslutande rapport från utvärderingen lägger vi dessa dimensioner till grund för beskrivningarna och utvärderingarna av modeller för samverkan:

- Förståelsen av praktknära forskning
- Strukturer, hjälpmedel och aktiviteter för/i samverkan
- Finansiering och resursförvaltning
- Jämställda aktörer

3.2 Förståelser av forskning som underlag för pedagogisk planering och praxis

I litteraturen finns det olika förståelser av inriktningen för praktknära forskning och användning av forskning inom utbildningsområdet. Figur 3 nedan presenterar en förenklad sammanfattning av olika förståelser av hur forskning kan inrättas och tas i bruk inom utbildningsområdet (jfr. Rasmussen & Holm, 2012; Nutley m. fl.2008; Prøitz, 2015; Prøitz & Aasen, 2016).

Förståelser av inriktningen för forskning och användning av forskning	Linjära-rationell	Mode-2	Gränsdragning	Strukturell koppling	Interaktiv	Samarbete
Karakteristika	Tillgängliga forskningsresultat kan överföras direkt från forskning till praxis	Forskningens huvuduppgift att vara användbar för praktiker	Samarbete mellan exempelvis utbildningsforskning och praxis sker i förhandlingszoner där olika kunskapsformer slipas mot varandra	Forskning som struktur i relationerna mellan olika system, hur ett system förhåller sig till sina omgivningar och samtidigt försöker upprätthålla oberoende i förhållande till omkringliggande system	Interaktiva perspektivet förutsätter kopplingar mellan forskning och praxis och riktar uppmärksamhet mot det dynamiska och oförutsägbara gällande forskningens relevans för praxis	Lägger tonvikten på samarbetsorienterad, kontextuellt förankrad och integrerad kunskapsutveckling inom olika yrkesområden däribland utbildningsområdet

Figur 3 Förståelser av inriktning och användning av forskning.

- **Den linjära-rationella förståelsen** baseras på idéer om att tillgängliga forskningsresultat kan överföras direkt från forskning till praxis. Huvudutmaningen blir förmedling av forskning till yrkesområdena.
- **Mode-2 perspektivet** (Gibbons m.fl., 1994) hänvisar till att praktisknära forskning fordrar en annan typ av forskning än den traditionella vetenskapliga kunskapsproduktionen (Mode-1 forskning). Mode-2 forskning har likhetstecken med aktionsforskning och lägger tonvikten på behovsidentifierad forskning som bidrar till lösningar på problem i olika praxiskontexter. I detta sammanhang är forskningens huvuduppgift att vara användbar för praktiker/yrkesutövare framför att belysa problemställningar som har sitt ursprung i själva forskningen. Mode-2 forskningen är kontextuellt förankrad, definierad i samarbete med kontextens aktörer och har som huvuduppgift att vara användbar för praktiker/yrkesutövare genom att hitta lösningar. Huvuduppgiften är inte att vinna ny generaliserbar kunskap, men att säkerställa kunskapens geografiska och kontextuella relevans och tillgänglighet. Kunskap som kan förvärfvas på detta sätt, kan emellertid även vara av grundläggande karaktär.

- **Gränsdragningsperspektivet** (Rasmussen och Holm, 2010) hänvisar till att samarbete mellan exempelvis utbildningsforskning och praxis sker i förhandlingszoner där olika kunskapsformer (exempelvis forskningsbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap) slipas mot varandra. På så sätt främjas överföring av kunskap mellan forskning och praxis - och vice versa.
- **Det strukturella kopplingsperspektivet** fokuserar på relationerna mellan system; hur ett system förhåller sig till sina omgivningar och samtidigt försöker upprätthålla oberoende i förhållande till omkringliggande system. Ett relevant exempel på detta är distinktionen mellan lärare som brukare och/eller deltagare i forskning som lärare, kontra lärare som forskare.
- **Det interaktiva perspektivet** (Nutley m.fl., 2008) överlappar delvis med de fyra föregående perspektiven. Det lägger tonvikt på behovet av att anpassa och forma forskningsfynd till olika kontexter och praxisproblem. Det interaktiva perspektivet förutsätter kopplingar mellan forskning och praxis och riktar uppmärksamhet mot det dynamiska och oförutsägbara gällande forskningens relevans för praxis, något som förutsätter en alltjämt pågående dialog mellan forskare och praktiker/yrkesutövare.
- **Samarbetsforskning** (Jonsson, 2001, Tikunoff & Ward, 1983; Kyle & McCutcheon, 1984; Allen & Shockley, 1996; Clark m.fl., 1996) lägger tonvikten på samarbetsorienterad, kontextuellt förankrad och integrerad kunskapsutveckling inom olika yrkesområden däribland utbildningsområdet. Perspektivet har flera likhetstecken med bland annat Mode 2 förståelsen och det interaktiva perspektivet. Medan den mer traditionella kunskapsutvecklingen ofta sker inom disciplinärt avgränsade ramar och tankesätt, sker samarbetsforskning inom bredare, interdisciplinära, sociala, använda kontexter och genom samarbete mellan forskare och olika aktörer i hela eller delar av forskningsprocessen. Av detta följer även att samarbetsforskningens forskningsfrågor gärna har sitt ursprung i komplexa användningssammanhang. I samarbetsforskning framhävs ofta läraren som forskare.

Olika perspektiv på och förståelse av inriktningen och organiseringen av praktikinära forskning och forskningens relation till yrkesområdets aktörer ger olika begrepp, rambeskrivningar och förståelser av problemformulering, design, metodologi, aktörer, roller och relationer i operationaliseringen av praktikinära forskning. De olika perspektiven och förståelsen är inte

ömsesidigt uteslutande. Samlat ger de en komplex bild av hur vi kan förstå forskningens inriktning i förhållande till praxis.

I utvärderingen har vi försökt att identifiera förståelsen av praktisk forskning bland olika aktörer, men även vilka teman som har adresserats i konkreta forskningsprojekt och hur samarbetsrelationer mellan aktörerna har strukturerats. I det sammanhanget har det varit viktigt att titta närmare på vilka roller forskare, huvudmän, rektorer och lärare har haft i identifieringen (problemformuleringsfasen), definieringen och genomförandet av forskning och andra aktiviteter som har ingått i försöksverksamheten.

Studier av samarbetet om praktisk forskning visar att vällyckat samarbete förutsätter att involverade forskare/forskargruppen har solid erfarenhet av praktisk forskning.

Projektledare bör ha god kunskap om yrkesområdet och erfarenhet från arbete där forskningsprojekt konkretiseras i dialog med erfarna lärare. Aktörernas rollförståelse, samverkansstrukturer och arbetsmetoder som säkerställer att val av forskningstema sker på skolans/läraryrkesprofessionens premisser, verkar vara avgörande för att utveckla yrkesområdenas vetenskapliga fundament.

En skola och förskola på vetenskaplig grund förutsätter att kunskap som forskare offentliggör, har vetenskapens kvalitetskriterier som avgörande referenspunkt och forskarsamhällets kritiska blick som måttstock. Användning av forskning så att den tillför faktisk kunskap till ett konkret ämnesområde för att underbygga, utveckla och förbättra utbildningspolitiska beslut eller pedagogisk praktik eller för att utvärdera resultat/effekterna/konsekvenserna av konkreta åtgärder, förutsätter dessutom att forskningens innehåll har inriktats mot centrala frågor som står på dagordningen i yrkesområdena. Slutligen förutsätter en skola på vetenskaplig grund att den forskningsbaserade kunskapen är tillgänglig och känd.

Forskningsanvändningen förutsätter med andra ord en kombination av efterfrågan, utbud och samverkan där yrkesområdets aktörer får inflytande på forskningens tematik och möjlighet att dryfta och bedöma forskningens premisser och resultat. Det förutsätter åter samarbetsmodeller som främjar och möjliggör interaktion mellan olika aktörer på olika nivåer. Genom att knyta praktisk forskning till lärarutbildningarna och skolledarutbildningarna, kan forskningen på längre sikt bidra till att vidareutveckla

utbildningssektorn som en professionell organisation med en kritiskt reflekterande forskningsbaserad kunskapsbasis.

En förutsättning för att praktisknära forskning kan stärka skolväsendets vetenskapliga fundament verkar dessutom vara att forskningen följs upp, implementeras och institutionaliseras genom utvecklingsarbete/kvalitetsarbete i förskolorna och skolorna, antingen som en integrerad del av forskningen eller i anknytning till forskningens fynd/resultat.

I de fyra universitetens avsiktsförklaring förstås praktisknära forskning som "sådan utbildningsvetenskaplig forskning som förutsätter huvudmannens strukturer och resurser, och har som mål att lösa problem och utnyttja potentialer inom undervisningen/utbildningen eller att identifiera faktorer som leder till förbättrade elevresultat inom läroplanernas samtliga områden". Delrapporterna från utvärderingen av försöksverksamheten har visat att praktisknära forskning förstås och operationaliseras på olika sätt. Frågan är om det med utgångspunkt i diskussioner som förts och erfarenheter som har gjorts genom försöksverksamheten, kan identifieras/definieras några överordnade kriterier för inriktningen på forskning som bör initieras, organiseras och finansieras för att infria intentioner och förväntningar som ligger till grund för ULF.

Om praktisknära forskning skall stärka det vetenskapliga underlaget för pedagogisk praktik i skolor och förskolor, måste emellertid samarbetspartnerna inte bara röra sig från projekt till projekt, utan även främja, möjliggöra och ombesörja kunskapsackumulering som etablerar en forskningsbaserad kunskapsplattform/vetenskaplig kunskapsbas som både lärarutbildningarna, huvudmän och, inte minst, professionen kan dra växlar på över tid. I utvärderingen har vi arbetat engagerat med att studera hur en sådan kunskapsplattform kan struktureras och hur samverkan baserad på en kunskapsplattform kan organiseras. Vilka krav bör ställas på den enskilda kommunens/huvudmannens kompetens/kapacitet och huvudmannens/skolans utvecklings- och kvalitetsarbete? Vilka konsekvenser får ett ULF-avtal för lärosätenas strategiska prioriteringar och organiseringen av den utbildningsvetenskapliga forskningsverksamheten?

3.3 Strukturer för samverkan

ULF-försöksverksamheten förutsätter partnerskap mellan aktörer på olika nivå; nationella politiska och administrativa chefer inom skolväsendet och kommunsektorn, ledningen vid universitet och högskolor, forskare, lärarutbildare, huvudmän och skola (rektorer och lärare). Vi har därför kompletterat det analytiska ramverket med perspektiv hämtade från litteratur om samarbete och partnerskap mellan forskning och yrkesområde i utbildningen. Den internationella litteraturen på detta område är fragmenterad och hänvisar i huvudsak till studier som fokuseras på resultat av interventioner och effekter av utvecklingsprojekt. Litteraturen säger lite om vilka samarbetsformer som fungerar och hur samarbetet kan ske.

Det finns emellertid studier av så kallade "research-practice partnerships" i USA, som tar sig an vilka olika typer av samarbetsformer som finns. I en av dessa studier definieras samarbetet helt specifikt som: "Long-term, mutualistic collaborations between practitioners and researchers that are intentionally organized to investigate problems of practice and solutions for improving district outcomes" (Coburn, Penuel & Geil 2013:3). Forskning-praktik-partnerskapet beskrivs vidare med hjälp av fem karaktäristiska kännetecken: de är långsiktiga, de fokuserar på praktikproblem, de präglas av ömsesidiga förpliktelser, de använder avsiktliga strategier för att utveckla partnerskapen och de producerar originalanalyser. Sammantaget ger detta partnerskap som varar över tid och som har stabila och upprepade mötespunkter och tillgodoser institutionellt minne under skiftande förhållande. Partnerskap präglas av tillit och ömsesidig förpliktelse. Tidsperspektivet gör det möjligt för partner att gå in i mer omfattande problemställningar och lösa utmaningar som ligger förankrade i djupare institutionella och organisatoriska strukturer.

Fokuset på praktikproblem innebär att forskning-praktik-partnerskapen har som målsättning att vara relevanta för praktiken (för skolorna och "school district") och lösa aktuella problemställningar som upplevts i praktiken. Ömsesidighet i partnerskapet framhävs som viktigt för att ta hänsyn till alla de involverades engagemang och perspektiv. Partnerskapen är uppbyggda på en delningskultur som omfattar allt från vilka frågor som utforskas till definiering av forskningsfrågor, metodval för klarläggande av vem som har auktoritet och kontroll över de olika aktiviteterna. Vällyckade partnerskap förutsätter delade målsättningar, delade värden, likvärdighet i auktoritet och i arbetet som utförs (Coburn m.fl. 2013, 3). Bland

de partnerskap som identifierades i denna studie finns det tre huvudtyper av samarbetsformer:

1) **Forskningsallianser** (Research alliances, a. Cross sectorial och b. School district alliance)

En forskningsallians är ett långsiktigt partnerskap mellan ett school district och en oberoende forskningsorganisation. Partnerskapet fokuserar på forskningsfrågor med inriktning på politik och praktik som är viktiga för school district. Alliansen innebär förhandling om forskningsfrågor med school districts, genomförande av forskning och återkoppling av resultat med en målsättning om att bidra till att informera politik och förbättra praktik.

2) **Designforskning** (Design research)

Designforskning är utbildningsforskning med målsättningar om att bygga och studera lösningar parallellt med utvecklingsprocesser i verklig kontext inspirerade av metoder som använts inom ingenjörsvetenskap. Vanligtvis fokuserar denna typ av studier på att utveckla och utprova undervisningsaktiviteter och undervisningsmaterial, samtidigt som man studerar hur dessa bäst kan stödja och bidra till lärande. Designforskning används även för att förbättra implementeringsprocesser av nya undervisningsmetoder och läroplaner för skola, exempelvis i partnerskap med kommuner.

3) **Nätverksmiljöer** (Networked Improvement Communities, NIC).

Detta är nätverksmiljöer som arbetar utifrån idéer och forskning som utvecklats inom hälso- och omsorgsområdet. Idéen är att samla grupper med engagerade aktörer till gemensam insats för att förbättra kapacitet på ett bestämt område, såsom exempelvis skolutveckling. Sådana nätverksmiljöer kan bestå av flera school districts som önskar arbeta med olika erfarenheter för att få bättre förståelse för vad som fungerar var, när och under vilka förutsättningar. Själva forskningsarbetet tar i bruk forskningsmetoder där forskare och praktiker/yrkesutövare arbetar i tidsavgränsade cykler av design och redesign. Cyklerna bidrar till att utveckla nya förhållningssätt till kända problemställningar från praktik eller att anpassa befintlig forskningsbaserad praktik till lokala förhållanden.

Studier som har tittat närmare på olika former av samarbete och partnerskap kring praktikbaserad kunskapsutveckling och praktikbaserad forskning, har visat att det ofta är krävande att få till önskade jämställda och praktikinära relationer som är nödvändiga (Nutley m.fl. 2008). Detta handlar bland annat om olikheter i intressen och engagemang, respekt och

förståelse för varandras olika kunskapsområden och mer resursmässiga, strukturella och kulturella barriärer som ofta drar aktörerna från varandra istället för till varandra.

3.4 Finansiering och resursförvaltning

Utöver medel knutna direkt till ULF-försöksverksamheten finns det i Sverige en rad nationella, regionala och lokala finansieringskällor som stödjer praktisk forskning och professions- och skolutveckling. Till detta kommer lärosätenas egna utbildnings- och forskningsanslag. Försöksverksamheten har visat att ULF-medlen används tillsammans med och understödjer resurser från andra källor. Genom casestudierna som presenterades i delrapport 2 och 3 (Prøitz, Rye, Barstad, Afdal, Risan & Aasen, 2020; Prøitz, Rye, Afdal, Borgen, Barstad, Mausethagen & Aasen, 2021) har utvärderingen visat att det samtidigt finns stor variation gällande disponeringen av finansieringsmedlen. Finansiering av olika hjälpmedel/åtgärder är även en utmaning. När resurserna är knappa, har ett diskussionstema varit huruvida tyngdpunkten i tilldelningen skall tillfalla skolorna/lärare eller lärosätena/forskarna. Under utvärderingen har det mot denna bakgrund identifierats en rad problemställningar knutna till resursförvaltningen: Vem skall förvalta resurser som staten kanaliserar genom ett permanent ULF-avtal? Hur, på vilken nivå och av vem skall forskningsmedel fördelas? Hur bör medel som kanaliseras genom ULF-avtalet koordineras med medel från andra källor; lärosätenas egna anslag, externa forskningsmedel, huvudmännens och nationella skolutvecklingsmedel?

3.5 Jämställda aktörer

Ett teoretiskt bidrag som försöker hantera utmaningar knutna till obalansen i definitions- och tillgång till resurser mellan olika grupper av aktörer i forskning-praktik-partnerskap, föreslår en hybrid lösning eller så kallad "third space"/ «tredje rum» -förståelse av partnerskap (Passy, Georgeson & Gompertz 2018). I en relativt ny studie av forskning på yrkesutövning och lärarutbildning hänvisas det till att trots att tredje rum-relationer i lärarutbildning gärna innebär spänningar, så har dessa spänningar en potential att bidra till mindre hierarkiska samarbetsstrukturer mellan akademi och skola (Daza, Gudmundsdottir & Lund, 2021).

Begreppet "third space" har sitt upphov i forskning som tar höjd för att olika aktörer använder olika diskurser från olika kontexter, forskning såväl som egna erfarenheter, för att förstå världen (Lynch 2015). Hybridtänkandet lägger tonvikt på att positioner mellan kunskapsområden och olika diskurser kan vara produktiva, men även begränsande för

mänskliga aktiviteter och yrkesutövningar. I litteraturen karaktäriseras "third space" som en plats eller ett rum där integration av kunskaper och diskurser från olika rum möts och slås samman, exempelvis när folks kunskap och diskurser från hemmet, närmiljö eller nätverk som karaktäriserats som "first space", möts och slås samman med kunskap och diskurser inom en formaliserad institution som skola eller arbete "second space" (Moje, Ciechanowski, Kramer, Ellis, Carrillo och Collazo 2004).

Inom ULF kan detta exempelvis innebära att forskares kunskap och diskurser från akademi (first space/första rummet) möts och slås samman med skolans, skolledares och lärares kunskap och diskurser ("second space"/andra rummet) och integreras och bildar en gemensam ny kunskapsbas och diskurs genom samarbete och partnerskap i "third space"/tredje rummet. Det mest centrala i detta tänkande i ULF-sammanhang är att "third space" kan innebära en rekonstruktion som definierar en ny, alternativ situations- och problemförståelse baserad på ömsesidig respekt för andras positioner, erfarenheter, kunskap och diskurser (Moje m.fl. 2004). Det är viktigt att understryka att tredje rum-tänkandet inte innebär att alla skall konverteras till forskare, men att det innebär att etablera ett gemensamt språk som ramar in diskurser där aktörerna med sin genuina kompetens får en jämställd roll i samarbetet. Det är först när aktörernas diskurser och kunskaper kan mötas i en gemensam diskurs med ett gemensamt språk att ett tredje rum skulle kunna tillvarata premissen om jämställdhet.

Tredje rum-tänkandet kan förstås på minst tre olika sätt: Som ett sätt att bygga broar mellan marginaliserade och akademiska diskurser på; som ett sätt att navigera olika miljöer med diskurser på och som ett rum där olika och möjligen konkurrerande idéer förs samman för att utmana dominant diskurser (Moje m.fl. 2004). Samtliga tre perspektiv kan bidra till att gradvis avveckla, reducera oönskade hierarkiska strukturer och konkurrerande diskurser mellan exempelvis skolor på den ena sidan och på den andra sidan högre utbildning och forskning (Passy m.fl. 2018). I denna studie av operationaliseringar av ULF-försöksverksamhet, försöker vi kombinera dimensioner i modeller för samverkan med perspektiv på jämställda partnerskap mellan forskning och praktik, bland annat inspirerat av litteraturen om «det tredje rummet». I detta sammanhang anser vi att tredje rum-tänkandet kan appliceras på alla nivåer i utbildningssystemet och därmed även på alla nivåer av ULF-försöksverksamheten, från de lokala operationaliseringarna i projektet genom samarbete

mellan lärosäte och huvudmän, till den nationella nivån för organisering och koordinering av ULF som nationell satsning och infrastruktur.

Ett genomgående drag med ULF, som för flera andra liknande åtgärder för att främja praktisknära forskning och ökat samarbete mellan olika aktörer inom utbildningsområdet, är att systemen har till syfte att sammanföra organisationer, institutioner, arenor och aktiviteter närmare varandra genom att aktörer träffas (Prøitz, 2020). I detta finns det en förväntan om att möten mellan aktörer och de relationer de utvecklar, tillsammans kommer att kunna stärka närhet till yrkesutövning och relevans i kunskapsutvecklingen. I forskningen har det hänvisats till att detta kräver professionella aktörer med ett bestämt förhållnings- och tankesätt. Ett sätt att förstå detta på är att betrakta aktiviteterna som arbete på gränsen (boundary) mellan forskning och yrkesutövning, akademi och profession (Rasmussen och Holm, 2012). Gränserna kan ses på som förhandlingszoner för utveckling av relationer, interaktioner, översättning och erkännande. Relationerna kan även handla om att försvara gränser för att skilja mellan och markera skillnader (boundary work) eller utgöra försök att främja överföring av kunskap mellan de olika kontexterna (boundary spanning). Rasmussen och Holm (2012) pekar även på ett tredje rum för relationer där aktörer arbetar på bägge sidor om gränsen, som exempelvis i både yrkesutövning och forskning och kallar dessa för hybridroller (role hybrids) inspirerat av Lander och Atkinson-Grosjeans (2011) studier av «research translation» mellan läkare vid sjukhus och forskare vid universitet inom medicin. Ett exempel på en sådan hybrid roll är, enligt Rasmussen och Holm, lärarutbildare som arbetar i skärningspunkten mellan utbildningsteori och utbildningspraktik.

Vi hittar liknande perspektiv hos Whitchurch (2015) som anser att tredje rum-tänkandet erbjuder ett sätt att problematisera och analysera binära tillvägagångssätt i högre utbildning särskilt knutet till roller, identitet och praktik/yrkesutövning. Hon hänvisar till att det finns anställda, vid högskolan och som yrkesutövare, som arbetare i multidisciplinära eller multiprofessionella miljöer, projekt eller team. De utvecklar ofta nya former för expertis som representerar nya rum och kräver en blandning av akademisk och professionell input för en tidsavgränsad period och/eller på permanent basis. Whitchurch kallar detta för 'third space professionals', som vi här har översatt till «tredje rum-professionella». Rollen karaktäriseras av att vara projektorienterad och dynamisk, något som bidrar till att den inte är begränsad till traditionella ramar. "Tredje rum-professionella" kan ses oberoende av tjänst, funktion eller

disciplin. Whitchurch (2015) diskuterar hur «tredje rum-professionella» kan utmana professionsbegreppet med kunskap om att professionella utvecklar ny kunskap avgränsat till egna institutioner eller egen praktik/yrkesutövning parallellt med kunskap som de har förvärvat genom professionsutbildning eller forskarutbildning. «Tredje rum-professionella» har ofta ett ambivalent förhållande till det att vara professionella i bemärkelsen av att tillhöra en exklusiv grupp med en gemensam kärna av kunskaper, färdigheter och förhållningssätt. De karaktäriserar eget arbete först och främst som kännetecknat av att kunna hantera skiftande aktiviteter med både korta och långa tidsfrister tillsammans med olika samarbetspartner i olika typer av miljöer. Tredje rum-professionella arbetar emellertid ofta tvärs över organisationsgränser och tar gärna i bruk och rör sig mellan olika typer av organisationer i nätverk. Whitchurch hänvisar här till Friedsons (2001:111–112) “elitgrupper” av professionella: «who apply their expertise to more complex, individuated tasks, as opposed to “standard” professionals whose activity is geared to “standardised production”».

Dimensionerna som ingår i modeller för samverkan, perspektiven på inriktning och användning av forskning, olika former för partnerskap, tredje rum-tänkandets fokus på jämställda aktörer och ömsesidiga relationer och beaktande om hybrida roller ger oss begrepp att analysera element som ingår i ULF som komplex organisation och verksamhet (se kap. 3.7 nedan). Eftersom ULF har som syfte att utveckla en infrastruktur för långsiktiga och hållbara «samverkansmodeller mellan akademi och skolhuvudmän», har vi även valt att sätta sökljus på organisationstänkandet för styrning, ändring, innovation och utveckling som ligger till grund för försöksverksamheten.

3.6 Organisationsperspektiv på styrning och förändring inom utbildning

En organisation definieras gärna som en systematisk strukturerad social enhet som har till syfte att fullfölja och uppnå kollektiva mål (Saad m.fl., 2020). Organisationer ger möjligheter att ta i bruk folks individuella styrkor och talanger som grupp för att uppnå mer än det som kan uppnås av de involverade individerna själva. Typiskt för organisationer är att de inkluderar individer med olika specialiseringar och kvalifikationer och erfarenheter riktade mot gemensamma mål och visioner. Organisationer har även ledningsstrukturer som bestämmer relationer mellan aktiviteterna och medlemmarna i organisationen och sådana funktioner bidrar även till att dela upp organisationen i underenheter, fördelar roller, uppgifter, ansvar och myndigheter för att genomföra bestämda uppgifter. Centralt i

organisationsteori är det även att organisationer inte arbetar i ett vakuum, men påverkas av omkringliggande miljö såväl som att de påverkar miljön runtomkring (Jones, 2010). ULF-försöksverksamhet kan sammantaget sett i hög grad anses harmoniera med kännetecknen för en organisation såsom de beskrivs här, samtidigt måste de även erkännas att ULF är en mycket komplex organisation bestående av ett nätverk av organisationer i form av huvudnoder och lokala lärosäten som åter omfattar ett nätverk av organisationer, huvudmän och skolor. Detta innebär att ULF som organisation även omfattar element som inte nödvändigtvis fångas upp av klassisk organisationsteori.

Inom klassisk organisationsteori läggs gärna tonvikt på produktivitet och effektivitet baserat på scientific management theory, Webers teorier om byråkrati och administrationsteori (Shafritz m.fl. 2015). I denna typ av teorier är tilltron stark till planering, ledning och rationella beslutsprocesser för att uppnå önskade resultat. Detta tillvägagångssätt har emellertid varit utsatt för kritik. Exempelvis är det vedertaget att organisationsförändring pågår kontinuerligt och att det generellt i organisationer ofta finns en stor sensitivitet för förändring, men även att organisationer sällan förändras så som det var tänkt. Förändring i organisationer beskrivs som en ekologi av gensvar i de olika delarna av en organisation som har olika kopplingar, relationer och sammanhang till samhället runtomkring. Detta innebär exempelvis att om samhället förändras snabbt, så kommer ofta även organisationer att förändras därefter och med överraskande sensitivitet till detaljer i egen kontext (March, 1981). Komplexa organisationer kommer således att kunna präglas av en form för ordning och oordning samtidigt, och där även rationella beslutsprocesser ingår.

Tesen om att god nationell politikutformning, planering och implementering baseras på rationella beslutsprocesser, drogs exempelvis in i tvivel av Cohen, March och Olsen redan år 1972 med deras välkända beskrivning av garbage can-modellen för beslutsfattande i organisationer:

Although it may be convenient to imagine that choice opportunities lead first to the generation of decision alternatives, then to an examination of their consequences, then to an evaluation of those consequences in terms of objectives, and finally to a decision, this type of model is often a poor description of what actually happens (Cohen, March och Olsen, 1972:3).

Teorin ställde frågor gällande rationaliteten i beslutsprocesser i komplexa organisationer (som universitet och andra offentliga organisationer) och utmanade det rationella idealet om att alla beslut bör (och kan) baseras på omfattande bedömningar av alla alternativa åtgärder

och vilka konsekvenser de har och där lösningar som väljs är de optimalt mest effektiva lösningarna på befintliga problem. Modellen har haft stort inflytande på studier av organisationsbeteende och offentlig politik och har ändrat traditionella sätt att förstå rollfördelning mellan aktörer, problem och lösningar på.

Cohen, March och Olsen (1972) föreslog istället för att förstå beslutsfattandet som "organiserade anarkier", med fokus på att beslutsfattande i komplexa organisationer präglas av tre generella särdrag; osäkra preferenser (problematic preferences), otydliga organisationsprocesser (unclear technology) och flytande deltagande (fluid participation). "Osäkra preferenser" refererar till tvetydighet när det gäller problem och mål. Medlemmar i komplexa organisationer kan (från deras olika ståndpunkt) vara osäkra på både typ av problem som de ställs inför och vad de hoppas uppnå, och det kan vara varierade preferenser. Beslutsprocesser beskrivs mer som en lösningssamling av idéer än som en sammanhängande struktur och där organisationen uppdagar preferenser genom (sam)handling mer än att den handlar på basis av tydliga preferenser. I ULF ser vi att det finns några överordnade gemensamma idéer och tankar om vad försöksverksamheten är, samtidigt ser vi även att "vad praktisk forskning är", tolkas på olika sätt.

«Oklar teknologi» refererar till organisatoriska processer och metoder. I organiserade anarkier har inte organisationsmedlemmarna fullt ut översikt över hur organisationen fungerar och medlemmarna är osäkra på utifrån vilka underlag regler, strukturer och processer olika beslut tas. Underlaget för beslut kan vara mångfaldigt, som enkel utprovning- och-felsökning, lärande av tidigare erfarenhet och pragmatiska bedömningar och utvärderingar av nödvändiga lösningar. ULF är en såpass stor och komplex organisation att det inte är möjligt för dess medlemmar att ha full överblick över organisationens processer, metoder och aktiviteter. Det finns emellertid etablerat fasta och temporära system för informationsdelning och spridning av erfarenheter och resultat som säkerställer medlemmarna ett visst minimum av kunskap om organisationens aktiviteter och beslut.

«Flytande deltagande» refererar till att medlemmarna varierar över tid och att involvering för medlemmarna varierar över tid, genom att olika aktörer är involverade i olika beslut, eller i samma avgörande vid olika tider. Blandningen av deltagare med olika preferenser och oklar teknologi som interagerar, bidrar till att beslutsfattande inte kan ha fasta eller förutsägbara former. Det är däremot vanligt att beslutsfattande präglas av mål-tvetydighet i komplexa

organisationer (Cohen m.fl. 1972). ULF har en mycket sammansatt medlemsgrupp utöver att medlemmarna under vissa perioder är deltagare i ULF:s olika aktiviteter och projekt.

Även om utbildningsorganisationer oftare kännetecknas av egenskaper som organiserad anarki, är dessa egenskaper att betrakta som delvis beskrivande för varje organisation. En huvudpoäng med detta sätt att tänka om organisationer, exempelvis inom utbildningsområdet, är att när målen är osäkra, processer och metoder är otydliga och deltagarna varierar, så kommer vanliga standardprocedurer för ledning och styrningsmodeller att vara föga ändamålsenliga. Ett sätt att illustrera detta på är motsättningen mellan att betrakta organisationer som redskap för att lösa väldefinierade problem där konflikt löses genom förhandlingar, eller att förstå organisationer som set med valbara procedurer som bidrar till att deltagare kommer fram till en tolkning av vad de skall göra och vad de har gjort medan de är i färd med att göra det (Cohen m.fl. 1972).

Intressant för våra analyser av ULF är Cohen, March och Olsens (1972) beskrivning av fyra separata strömningar (streams), som måste mötas för att beslut skall ske. Problem (problems) är bekymmer som människor i och utanför organisationen har och som kräver uppmärksamhet. ULF som försöksverksamhet skall svara på ett uttalat samhälls- och policyproblem om att det finns ett behov av att stärka samarbete kring praktisk forskning. Lösningar (solutions) är ofta en produkt, något som redan finns, men i organisatorisk problemlösning är frågan paradoxalt nog okänd tills svaret är känt. Deltagare (participants) kommer och går, och den betydliga variationen i deltagande hänger samman med andra krav gällande deltagarnas tid och som kräver deras uppmärksamhet. När problem, lösningar och deltagare möts sker det i en fjärde ström, möjligheter för val (choice opportunities) där en organisation förväntas fatta ett beslut.

I regeringsuppdraget ULF heter det att ULF skall utprova och utveckla modeller för praktisk forskning. Detta kan tyda på att det inom politiken finns en idé om att det finns sådana färdiga modeller att utprova. I ULF har man emellertid lagt grunden för att lösningarna i form av modeller måste utvecklas och utforskas av deltagarna genom försöksverksamheten för att kunna identifiera vilka möjligheter som finns och som det kan fattas beslut om. Enligt Cohen, March och Olsen (1972) är detta en produktiv tillgång och möjlighet i komplexa organisationer:

The garbage can process is one in which problems, solutions, and participants move from one choice opportunity to another in such a way that the nature of the choice, the time it takes, and the problems it solves all depend on a relatively complicated intermeshing of elements. These include the mix of choices available at any one time, the mix of problems that have access to the organization, the mix of solutions looking for problems, and the outside demands on the decision makers (s. 16).

Detta sätt att tänka om förändring och beslutsfattande i organisationer kommer att kunna utmana eventuella idéer om att ULF kommer att kunna lösa identifierade problem i forskning och utbildning och skola baserat på en linjär logik och en rationell plan. Samtidigt kan ULF som komplex organisation där element blandas samman, öppna för nya möjligheter, lösningar och beslutsfattande och förändring som den linjära logiken och en rationell plan inte nödvändigtvis öppnar för. Varaktigheten i strukturerna i organisationen ULF kan ge utrymme för att sådana processer tar form och kan verka även när deltagarna ändras över tid.

Inom området *samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktisknära forskning* existerar en ström av delvis oberoende deltagare, problemställningar, ändamål/syfte, meningar/åsikter, etiska frågor, alternativa lösningar och därmed olika beslutsmöjligheter (jfr. Cohen m.fl. 1972). Det innebär mångfald, osäkerhet och rationalitetsbegränsningar i utvecklings-, besluts- och implementeringsprocesserna. Komplexiteten är inte bara en utmaning för ambitionerna om att skapa modeller och bidra till nya lösningar/nya kunskaper/nya samarbetsformer, men är även en resurs enligt Cohen, March och Olsen (1972). Det finns utrymme för stor flexibilitet och förändringsförmåga i en dynamisk organisation som inte är så beroende av en bestämd styrning, men är sensitiv för kontexten där olika lösningar skall fungera och ha mening. Med utgångspunkt i ett formulerat mål («en stark vetenskaplig grund i lärar- och förskollärarytbildningarna och i skolväsendet») är det därmed krävande att definiera ett begränsat antal förutbestämda alternativa lösningar/organisatoriska modeller för att därefter utprova dem, bedöma, utvärdera och jämföra konsekvenserna och fatta det rätta kunskapsbaserade beslutet. Inte minst beror det på att konkretiseringen av nationell politikutformning skall genomföras av aktörer på olika nivå och med lojalitet till olika involverade samhällsinstitutioner (universitet och högskolor, forskargrupper, lärarutbildning, skolägare/huvudmän, skolor, lärarprofessionen). Det mer processorienterade tillvägagångssättet för försöksverksamheten som möjliggör meningsskiljaktigheter, hänsynstagande till olika förutsättningar/ramvillkor och lärande baserat på systematisering av tidigare och nya erfarenheter, som den nationella

samordningsgruppen har valt, kan därför i detta sammanhang ge ett mer relevant och valitt kunskapsunderlag för modellutveckling och nationell politikutformning.

3.7 En analysmodell

Organisation av praktknära forskning som ett samarbete mellan lärosätena (forskare och lärare och studenter i lärarutbildning), huvudmännen, skolorna och lärare har krävt stor flexibilitet i genomförandet av ULF-uppdraget för att möta en regional och lokal mångfald. Med utgångspunkt i de olika teoretiska perspektiven och analyserna av datamaterial från utvärderingen, har vi ovan presenterat fyra huvuddimensioner i modeller för samverkan: Förståelsen av praktknära forskning, Strukturer för samverkan, Finansiering och resursförvaltning och Förutsättningen om jämställda aktörer och ömsesidiga relationer. I delrapport 3 (Prøitz m.fl. 2021) visade vi att försöksverksamheten har utspelat sig på fyra organisatoriska nivåer: Nationell nivå, regional nivå, lokal nivå och projektnivå.

De centrala dimensionerna i modellerna som utvärderingen har identifierat genom ett hermeneutisk cirkel-tillvägagångssätt, omnämns ovan i kapitel 3.1. Nedan tittar vi närmare på de olika aktivitetsnivåerna i den nationella satsningen på praktknära forskning genom samverkan.

Nationell nivå

ULF-projektet koordineras på nationell nivå av en samordningsgrupp som utgått från de fyra universiteten som har ansvaret att genomföra uppdraget. Hur kan erfarenheterna som vunnits genom försöksverksamheten och de olika initiativen som tagits i samordningsgruppen, sammanfattas i en permanent nationell satsning/ULF-avtalsstruktur som främjar forskning som stärker det vetenskapliga underlaget och ett vetenskapligt förhållningssätt i lärarutbildningarna, i skolor och förskolor och i lärares pedagogiska yrkesutövning? Vad bör regleras på nationell nivå inom ett permanent ULF-avtal? Vem skall det ingås avtal med?

På nationell nivå existerar det även en rad andra aktörer som organiserar och finansierar praktknära forskning/utbildningsforskning och skolutveckling. Hur skall ett permanent ULF-avtal organiseras och finansieras i förhållande till andra nationella myndigheter, forskningsfinansiärer och statsbidrag som har samma syfte? Förutsätter en nationell satsning som stärker skolans och förskolans vetenskapliga grund, att man koordinerar, samordnar och

eventuellt integrerar andra befintliga strukturer och åtgärder, så att de stöttar upp under ett permanent ULF-avtal – exempelvis finansieringen och organiseringen av nationella forskningsprogram som främjar praktisknära forskning, lärosätenas forskningsanslag och statsbidrag för kvalitetsutveckling till huvudmännen?

Regional nivå

I ett utgångsläge är ULF-tanken att alla lärosäten med lärarutbildning (25 av 27 deltar i försöksverksamheten) och hela landets skolväsende (cirka 1 100 huvudmän (kommunala och fristående) i 290 kommuner) skall ingå i ett permanent ULF-avtal. Försöksverksamheten har varit organiserad i fyra huvudnoder eller regionala kluster. Den geografiska organiseringen av huvudnoderna (ULF-regionerna) är unik för ULF. De olika huvudnoderna/klustren har valt olika metoder och tillvägagångssätt. Den organisatoriska och pedagogiska mångfalden är även stor inom de fyra huvudnoderna. Vad bör regleras på regional nivå inom ett permanent ULF-avtal? Vilken roll bör den regionala nivån ha? Hur kan regionala "kluster" organiseras i ett permanent ULF-avtal? Hur många och vilka lärosäten bör ingå i en regional struktur/regional nod? Hur kan ett regionalt ULF-avtal organiseras och relateras till befintliga relevanta regionala strukturer (exempelvis 21 konstitutionella/geografiska regioner/län, regionala utvecklingscenter (RUC), regionala utvecklingsnätverk, skolinspektionens och specialskolmyndighetens regionala kontor), nya regionala initiativ inom skolmyndigheter/skolväsendet (Skolverket, gymnasieskolan, professionsutbildning för lärare och skolledare) och etablerade samarbetsavtal (exempelvis befintliga avtal mellan universitet/högskolor och huvudmän, forskarskolor för lärarutbildare, forskarskolor för yrkesaktiva lärare m.m.)?

Lokal nivå

Genom försöksverksamheten har det ingåtts samarbetsavtal mellan de enskilda lärosätena och huvudmän ofta anslutna till redan befintliga och fungerande strukturer, för att tillgodose lokala behov och förutsättningar. Gott samarbete mellan på den ena sidan lärosätenas forskning och utvecklingsarbete, lärarutbildning och professionsutveckling, och på den andra sidan huvudmän, skolor, förskolor och lärare är avgörande i ett permanent ULF-avtal. Vad bör regleras på lokal nivå inom ett permanent ULF-avtal? Hur kan relationerna på lokal nivå organiseras? Vilka krav bör ställas på lärosätena, huvudmän och skolor? Vilka hjälpmedel/verktyg har försöksverksamheten visat att man kan använda/institutionalisera för

att stärka samverkan på lokal nivå? I det sammanhanget kommer det att vara relevant att dryfta erfarenheter med kombinationstjänster och andra särskilda anställningar, som omnämns i universitetens avsiktsförklaring. Hur bör kapacitet och kompetens hos huvudmän och lärosätena organiseras?

Projektnivå

Genom försöksverksamheten har det genomförts en rad samarbetsprojekt. Utvärderingens djupdykning i en casestudie vid var och en av de fyra huvudnoderna har visat att det rör sig om olika typer av projekt som anpassats till huvudmännens och skolans behov. Vilka krav ställs på projekt som skall ingå i ett ULF-avtal givet ULF-avtalets syfte? (jfr. olika förståelser av praktisknära forskning). Hur bör projekten organiseras och kopplas till lärarutbildning, pedagogisk yrkesutövning och skolornas kvalitetsarbete? Hur bör forskningens resultat förmedlas för att främja forskningsbaserad skolutveckling, professionsutveckling och professionsutövande?

I modellen nedan kombinerar vi huvuddimensionerna och de olika aktivitetsnivåerna i försöksverksamheten (Figur 4). Vi kommer att använda modellen som en analytisk tankekarta för systematisering och analys av utvärderingens empiriska fynd. Syftet kommer att vara att klarlägga styrkor och svagheter, positiva och negativa erfarenheter och hur samspelet mellan behovet av styrning/ledning och behovet flexibilitet/förändring kan ombesörjas och tillvaratas i modeller för samverkan (jfr. Cohen, March och Olsen, 1972, March, 1981).

Nivå	Dimensioner	Praktisknära forskning	Strukturer för samverkan	Finansiering och resursförvaltning	Jämställda aktörer
Nationell nivå					
Regional nivå Universitetens och högskolornas nedslagsfält					
Lokal nivå Lärosäten och kommuner					
Projektnivå Forskare/forskargrupper, skollära/lärare					

Figur 4 Nivåer och dimensioner i modeller för praktisknära forskning genom samverkan.

4. Praktisk forskning

I detta kapitel tittar vi närmare på ett av kärnbegreppen i ULF, praktisk forskning. Baserat på analyserna och de tidigare delrapporterna och studierna som genomförts under år 2021, presenterar och diskuterar vi vad som förstås med begreppet och vad som kännetecknar ULF-aktiviteter knutna till begreppet. Följande frågor är vägledande för kapitlets fokus: Hur konstitueras praktisk forskning som begrepp och aktivitet i ULF? Vi tittar först på förståelser av begreppet såsom de kommer till uttryck i samordningsgruppen, därefter tittar vi närmare på vad som kännetecknar praktisk forskning såsom den kommer till uttryck i de fyra casestudierna, liksom i de avtalsverk som är knutna till ULF. Därefter presenterar vi fynd från enkäten som genomfördes hösten 2021, innan vi ger en sammanfattande diskussion där vi även ser analyserna i ljuset av några analytiska perspektiv.

4.1 Praktisk forskning som begrepp

Praktisk forskning som begrepp är helt centralt i regeringsuppdraget ULF, där forskningen är tätt sammankopplad med det andra centrala begreppet i ULF – samverkan. Praktisk forskning knyts också till en målsättning om att skolväsendet skall utvecklas utifrån ett starkt vetenskapligt underlag och i lärarutbildningarna. På så sätt kan vi säga att praktisk forskning som begrepp är bundet till både praktik-/yrkesorientering och vetenskapliggörande. Begreppet kan vidare framstå som spänningsfyllt genom att praktik-/yrkesorientering och vetenskapliggörande är två orienteringar som ofta anses dra åt olika riktningar vad gäller mål, metod, arbetsform och förmedling. Samtidigt har begreppet praktisk forskning fått stor uppmärksamhet från politiker, forskare, skolledare och lärare, som ett sätt att utveckla hela utbildningsområdet. Detta kommer till uttryck bland annat i SOU 2018:19, «Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring», och i kapitel 1 beskrivs den svenska kontexten kring denna utveckling.

Praktisk forskning som begrepp används i svenska sammanhang om olika typer av FoU-aktiviteter, men även verksamheter knutna till själva forskningsaktiviteten. Dels har begreppet använts om specifika metodiska tillvägagångssätt, som aktionsforskning och designforskning, dels om aktiviteter som handlar om att förstå, tolka och översätta forskning. Detta kan handla om allt från uppsummering av forskning till läsecirklar och olika typer av tolkande arbete av forskning för att tas i bruk i praktiken. Vad praktisk forskning betyder och kan förstås som, har länge debatterats och debatteras kontinuerligt i Sverige. Ett

exempel på detta hittar vi som senast i en debattserie initierad av *Pedagogisk forskning i Sverige* (Pfs) 2020, där en rad forskare har bidragit med debattinlägg om praktikhära forskning som begrepp och fenomen under rubriken «Praktikhära forskning – ett paradigmskifte på gång?». Centrala frågor i debatten har varit: «Vilka olika benämningar och definitioner finns det? Vilka olika kunskapsstraditioner är framträdande i den nya forskningen? Vad betyder hög vetenskaplig kvalitet inom den praktikhära forskningen? På vilka sätt styr professionen denna kunskapsutveckling? Hur förena relevans med internationell kvalitetssäkring? Hur förhåller sig praktikhära forskning till grundforskning inom olika discipliner? Vilka förutsättningar behöver utvecklas för att praktikhära forskning ska få önskat genomslag, vad gäller ramar, strukturer, strategier på olika nivåer och bland olika aktörer?».

Litteratur om förhållandet mellan forskning och praxis är mångfaldig och fragmenterad som även kan ses i den mångfald av begreppsförståelser som finns (se exempelvis Carlgren 2005, Eriksson 2009, Mattsson 2004, Aasen & Prøitz 2004, Serder & Malmström 2020, Persson 2020). Ett genomgående vanligt inslag i statliga initiativ liksom i forskningslitteraturen om praktikhära forskning är *närhet* (Prøitz 2020). För att delta blir det att bygga upp system och struktur som har till syfte att föra organisationer, institutioner, arenor och aktiviteter närmare varandra genom att folk faktiskt och fysiskt träffas, centralt: «Det ser ut att finnas en stark tro på det att föra samman folk med erfarenhet och kompetens från skola och akademi nära varandra i det vi kan kalla närhetsrörelsen. Om vi utgår från en kritisk blick, kan det se ut att finnas en idé om att bara folk förs samman, så kommer de genom själva närheten automatiskt att överföra eller besmitta varandra med sina perspektiv». När vi pratar om praktikhära forskning är det ofta liten grad av problematisering av vad närhet mellan aktörer konkret innebär, samtidigt som vi vet lite om vilka samarbetsformer mellan forskning och praxis som fungerar väl (Prøitz, 2020).

Även om debattartiklarna i Pfs i hög grad förmedlar positiva perspektiv och möjligheter som gäller praktikhära forskning, lyfts även några problemställningar – inte bara dessa artiklar, men i litteratur som omnämner samarbete och involvering av utövare inom skolutvecklingsprojekt mer generellt. Rönnerman (2020) påpekar att »Det räcker inte med överenskomna och skrivna avtal på olika nivåer i skolsystemet, så länge inte den viktigaste länken innefattas, nämligen lärarnas villkor att medverka i forskning. Lärarna själva behöver medverka för sin professionella utveckling, det vill säga de bör själva vara aktörer». Detta,

skriver hon, innebär stora utmaningar eftersom lärare ofta inte har den tid och de resurser som forskarna har. Ramvillkoren för att delta i praktknära forskning är med andra ord olika.

Praktknära forskning är ett begrepp som är kopplat till både spänningar och möjligheter. Det kan även vara utmanande att det i många sammanhang är ett policybegrepp som forskare och andra skall ge mening till utifrån sina (olika) intressen och yrkesmässiga och metodiska ståndpunkter. Därutöver tittar vi närmare på hur begreppet kommer till uttryck inom ULF-arbetet och vilka spänningar och möjligheter som dyker upp till följd av detta.

4.2 Praktknära forskning i samordningsgruppen

Praktknära forskning är en central rotationspunkt i uppdragstexten för ULF och det är ett begrepp som definierats och förstås olika inom den svenska kontexten. Medlemmarna i den nationella samordningsgruppen beskrev praktknära forskning vid uppstarten av ULF genom flera förhållningssätt och tillvägagångssätt för praktknära forskning som begrepp och fenomen. Tidigt i försöksverksamhet var utgångspunkten för arbetet att praktknära forskning redan görs och att det finns utbildningsvetenskaplig forskning i Sverige som är väldigt praktknära. Så sett beskrivs arbetet i ULF som att det handlar om att göra den praktknära utbildningsforskningen som finns idag bredare, samtidigt skall det även skapas något nytt. I samordningsgruppen läggs det även tonvikt på att praktknära forskning är att förstå som forskning med samma kvalitetskrav som all annan forskning, men med utgångspunkt i yrkesområdets behov. Å andra sidan handlar det praktknära i ULF även om kompetens- och karriärutveckling. En medlem i samordningsgruppen pekar exempelvis på att de tänker sig att lärarstudenterna i grundutbildningen skall kopplas till forskningsmiljöerna för att utveckla ett "forskande förhållningssätt" och att detta handlar om det "vetenskapliga förhållningssättet" som skall genomsyra skolan.

Samordningsgruppens medlemmars uppfattningar om praktknära forskning inkluderar olika förhållningssätt, tillvägagångssätt och problemställningar och metoder. Detta knyts till att de problemställningar och utmaningar som skolan har, är så komplexa och på så många nivåer, exempelvis från ledningsfrågor till ämnesdidaktiska frågor, integrationsfrågor, skolans behov och samhällets behov, att det är ett helt nödvändigt uppdrag att stimulera till att den praktknära forskningen måste "breddas ut, fördjupas, bli mer än vad den är idag" (Prøitz m.fl. 2019).

En medlem vill ofta stödja detta perspektiv, men tillägger att vederbörande är lite "allergisk mot praktknära, det handlar om forskning". Medlemmen understryker här att detta är att förstå som forskning i linje med all annan forskning, men "(...) att det ändå finns förankrat hos professionen. För jag menar, det är inte så att de [forskare, vår markering] ska sitta på kammaren och ... alltså, vi gör det här i samverkan, det är tillsammans." I detta sammanhang hänvisas det till att praktknära forskning handlar om kunskapsflyt och kunskapsutveckling i ett kollegium med många olika intressen.

Flera medlemmar i samordningsgruppen är i dessa tidiga intervjuer fokuserade på och intresserade av att ULF kan bidra till att rollerna och hierarkierna kan förändras och att man kan sluta och prata om det praktknära och forskning som ett dikotomiskt förhållande. I intervjuerna lyfts även tematik om att det praktknära i ULF innebär ett epistemologiskt perspektiv som ligger nära de yrkesaktivas behov och som helst skall bidra till utvecklingsarbete på olika nivåer. Detta innebär att det bör vara en delaktighet från problemformuleringsstadiet till reflexivitet kring forskningsresultat och att kunskapen tas i bruk och kan utgöra ett underlag för fortsatt utvecklingsarbete i skolan/förskolan.

Genom hela försöksperioden har diskussioner om hur man skall definiera och förstå praktknära forskning och hur man ser på förhållandet mellan forskning och utvecklingsarbete uppstått med jämna mellanrum¹. Olika frågor som; är utvecklingsarbetet en naturlig (integrerad) del av den praktknära forskningen? Hur går gränsen mellan forskning och utvecklingsarbete? Vad om representanterna från yrkesområdet uttrycker att det mest akuta behovet är utvecklingsarbete och inte forskning, skall det ändå kunna vara en del av ULF-verksamheten?

Gränsövergången mellan forskning och utvecklingsarbete har även adresserats i flera av våra casestudier. Exempelvis så lyftes jämställdhetstematiken fram i den så kallade «Lärarytelse-casestudien» – där det framhävdes att «alla nivåer måste vara med, huvudmän såväl som rektor och lärare och att grundprincipen måste vara att man inte bara blir beforskad, men är med att utveckla problemställningar och forskningstema samt hittar områden för kvalitetsutveckling som lärare och forskare kan jobba vidare med» (jfr.

¹ Vid en tidpunkt definierades ULF på webbsidorna som «Utveckling, lärande, forskning», det gjordes senare om i enlighet med formuleringen från uppdragsbrevet dvs. «Utbildning, lärande, forskning».

delrapport 3, s. 70). I förbindelse med samordningsgruppens utformning av slutrapport till departementet har detta tema även diskuterats: Hur tydlig är det möjligt att dra gränsen mellan forskning och utvecklingsarbete? Vilka aktiviteter kan sägas ingå som del av ULF, vad skall det framtida ULF-avtalet organisera och finansiera och vad skall överlåtas till de andra aktörerna inom utbildningssektorn?

4.3 Praktisk forskning i fyra ULF-casestudier

I casestudierna och bland aktörerna i casestudierna reflekteras även olika förståelser av praktisk forskning. I enlighet med ULF-försöksverksamhets mandat kommer det att vara legitimt och önskvärt att det finns olika förståelser. Det är alltså inte nödvändigtvis ett problem att det finns flera och olika förståelser av begreppet. En implikation av begreppsmångfalden är därmed att när försöksverksamheten skall utveckla och utprova olika modeller, så kommer, och bör, ULF att inkludera olika former för praktisk forskning. I praktiken kommer detta att handla om utprovning av exempelvis olika vetenskapsteoretiska utgångspunkter och olika metodiska ingångar.

Casestudierna som analyserades i delrapport 2, visar att vi även på operativ nivå hittar många likadana karaktäristiska särdrag och dimensioner som presenterats i uppfattningarna om praktisk forskning i litteraturen. Betoningen och tonvikten av de olika sidorna med forskningen varierar emellertid inom den enskilda casestudien. En del informanter lägger stor tonvikt på att praktisk forskning innebär att forskningsfrågorna måste formuleras av utövarna. En del lägger tonvikt på att praktisk forskning måste ställas inför yrkesområdets utmaningar genom att vara problemlösande. Andra menar att forskarna kan formulera problemställningarna men att relevans måste säkerställas genom dialog mellan forskare och yrkesområdet. Det avgörande är att forskningen tar utgångspunkt i frågor som har betydelse för yrkesområdets aktörer. Med det som utgångspunkt kan forskningen vara problemlösande, men den kan även vara relevant genom att stärka kunskapsunderlaget för professionell reflektion. Några av utövarna i casestudierna hänvisar till att de själva måste delta i själva forskningsprocessen och lyfter fram aktionsforskning där lärare deltar i forskningen som medforskare, som exempel på vad som karaktäriserar praktisk forskning. Andra informanter har fokus på att lärare inte har forskarkompetens, men måste delta i forskningen som lärare och på det sättet föra egna erfarenheter från och kunskap om professionsutövande in i forskningsprojektet. Andra informanter är åter mer inriktade på att

återkopplingen från forskningen till yrkesutövning sker genom utvecklingsarbete i förlängningen av ett forskningsprojekt. Genom utvecklingsarbetet inramas kvalitetsarbetet genom mötet mellan forskningsbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap. Kvalitet främjas genom att forskningsbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap "nöts mot" varandra.

Kompetensproblematiken som diskuteras i delrapport 2 gäller hur vägen blir till i mötet mellan forskningsbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap. Osäkerhet om egna bidrag och frågor om vilken kompetens som behövs i olika faser i samarbetet om praktikinära forskning ersätts av trygghet och positiva erfarenheter av jämställdhet i ögonhöjd. Informanter pekar även på betydelsen av att koppla aktörer med dubbelkompetens till projekten, det vill säga aktörer med både forskarkompetens och professionskompetens som kan inta den krävande gränsöverskridande rollen.

Genomgående i casestudierna läggs det tonvikt på att praktikinära forskning, oberoende av vilka roller man tilldelar de olika aktörerna som samarbetar, förutsätter jämställdhet mellan alla de involverade aktörerna. Jämställdhet omnämns av flera informanter i casestudierna som interaktion i ögonhöjd, något som är ett känt begreppsbruk i mycket av utvärderingens datamaterial. Även om detta språkbruk varierar något tvärs över casestudier, är det mycket som tyder på att det håller på att utvecklas ett «ULF-språk» kring praktikinära forskning och samverkan som kan bidra till att etablera gemensamma referensramar bland de involverade aktörerna. När det kommer till användning, understryker informanterna att inte bara forskare och lärare måste involveras i de konkreta projekten. Om kunskap och inblick som förvärvas genom praktikinära forskning, skall ha betydelse efter att ett projekt avslutas, måste det förankras på chefsnivå och i hela kollegiet vid skolor eller förskolor som deltar i ett projekt. Flera av informanterna i casestudierna hade även fokus på att praktikinära forskning inte bara skall bidra till kvalitetsutveckling i förskola och skolor, utan även bör resultera i vetenskapliga publikationer som normerar forskningens kvalitet.

I den fjärde casestudien, som belyser operationalisering av ULF som lokal yrkesutövning som presenterats i delrapport 3, är centreringpunkten för casestudien lärarutbildning. I denna casestudie identifierar vi fem faktorer som byggs upp under praktikinära forskning som stärker det vetenskapliga underlaget för lärarutbildning och skolväsendet. För det första hittade vi en överenskommen definition om vad praktikinära forskning är: *Forskning tar utgångspunkt i frågor från yrkesområdet och genomförs i samarbete mellan aktörer från*

akademi och yrkesområdet. För det andra bygger casestudien på etablerade samarbetsstrukturer mellan en bestämd enhet vid universitetet och huvudmän/skolor. Vidare är huvudfokus i samarbetet yrkesutbildning och examensarbeten i lärarutbildningen. De etablerade samarbetsstrukturerna ger ett möjlighetsutrymme för utveckling av en gemensam arena för samarbete om forskning inom en partnerskapsmodell, och inte bara som ett avgränsat projektsamarbete. Baserat på etablerade strukturer har deltagarna utvecklat en ny samarbetsarena som definierar rollfördelningar mellan tydliga definierade aktörer, överenskomna problemställningar och definierade delprojekt. För det fjärde styrs casestudiearbetet och urvalet av aktörer alltid av tema som växt fram ur ett upplevt behov för ökad kunskap och nya lösningar inom yrkesområdet, antingen via lärare och/eller lärarstudenter. Det har utvecklats hybrida roller och identiteter hos lärarstudenter, lärare i skolorna och hos forskare/lärarutbildare i akademi, där ett utforskande förhållningssätt och tillvägagångssätt till att förändra och förbättra yrkesutövning står i fokus. Sist, men inte minst, ser det ut som att en mer traditionell hierarkisk förståelse av kunskap och kompetens i samarbetsprojekt mellan forskare och yrkesområdet delvis har utjämnats. De olika aktörernas roll är i större grad öppen för att definieras med utgångspunkt i forskningsfrågorna framför akademisk bakgrund och erfarenhet.

En viktig genomgående fråga i ULF-samarbetet verkar vara varifrån forskningsinitiativet skall komma, hur de relevanta praktisknära forskningsfrågorna blir till och vad som krävs för att uppnå sådana forskningsfrågor? I de fyra casestudierna har det arbetats på olika sätt med detta, men alla har betonat betydelsen av att utveckla ULF-verksamheterna i dialog med skola/förskola och/eller huvudmän. Baserat på analyser av de fyra casestudierna verkar en viktig premiss för vällyckat förankringsarbete vara att initiativ för praktisknära forskning kan bygga på befintliga samarbetsstrukturer där kompetensen hos huvudmannen är avgörande, att forskargruppen har solid erfarenhet av praktisknära forskning, att projektledare har god kunskap om yrkesområdet samt att projektet konkretiseras i dialog med bland annat erfarna lärare.

4.4 Praktisknära forskning i avtalsverk

Genomgången av avtalsdokumenten i ULF i delrapport 3 illustrerade en bild av en omfattande organisation och ett komplext nätverk av avtal som kopplar samman universitet, högskolor och huvudmän, men där även skolor och enskilda individer ingår. Generellt och

tvärs över noderna såg vi att avtalen har en stark förankring i det nationella ULF-uppdraget genom tydliga hänvisningar till det överordnade avtalet mellan de fyra universiteterna som bildar underlaget för arbetet i ULF. Samtidigt såg vi att det fanns relativt stort utrymme för anpassningar och betoning på specifika yrkesområden, tema och insatsområden i de lokala avtalen. Detta reflekterar yrkesområden där det lokala behovet, ägarskapet och initiativet får stort spelrum och som åter kommer att ha konsekvenser för hur praktisknära forskning konstitueras. Det finns även skillnader med tanke på om och hur praktisknära forskning definieras.

Exempelvis definieras begreppet i det överordnade avtalsdokumentet i Uppsala-noden som forskning som undersöker problemställningar som både initieras och forskas på i samarbete/dialog mellan profession och forskare i nära anknytning till det som i avtalet omnämns som praxis (praktik, yrkesutövning). Vidare underströks det att det är forskningsfrågornas relevans och arbetssätt som definierar det praktisknära och att forskningsområdet inkluderar ämnesdidaktiska och praktisknära frågor där förhållande som påverkar barn och ungas lärande undersöks. Det hänvisas även till att den praktisknära forskningen skall hålla hög kvalitet, vara kopplad till verksamhetsutveckling i skolan, dokumenteras och publiceras i olika tidskrifter och forum.

I avtalen i Umeå-noden, ser vi en större variation: I de flesta avtalen är begrepp som «praktisknära forskning», «vetenskaplig grund», «hållbar utveckling» och «skolutveckling» centrala och begreppen går även tvärs över tematisk inriktning för projekten. Det finns samtidigt några intressanta skillnader. Exempelvis använder några avtal begreppet "evidensbaserad forskning", medan andra beskriver arbetet med forskning först och främst som reflektion och dialog och där utvecklingsprocesserna i projektet måste komma nedifrån. Där några av avtalen beskriver konkret bruk av exempelvis aktionsforskning och forskningscirkel, examensarbete, «MULF-talk» (mötesplatser för FoU) och genomförande av FoU-projekt, är andra mer generella och pekar exempelvis på kollegialt lärande och kontakt med lärarutbildningarna som åtgärd där deltagande i forskningsliknande aktiviteter är centralt.

Variationen som kommer till uttryck i avtalsdokumenten och casestudierna blir en fråga om hur praktisknära forskning konstitueras genom konkreta insatsområden och aktiviteter. På samma sätt som i intervjuerna med nationell samordningsgrupp och de olika aktörerna i

casestudierna, kan variationen vara oproblematiske på det sättet att den erkänner lokala behov och förutsättningar för lokalt ULF-arbete. Samtidigt kan begreppsmångfald och stor variation i begreppsförståelse göra det svårt för utomstående att få grepp om verksamhetens konkreta arbete och resultat. Detta kan medföra en utmaning för ULF som försöksverksamhet att kommunicera vad ULF faktiskt är och vilka vinster som skall realiserars.

Våra studier och analyser måste ses i förhållande till att detta är en uppföljande utvärderingsstudie som löper över tid och att ULF har omfattat ett intensivt arbete på väldigt många systemnivåer parallellt där många aktörer är involverade. Det är även så att arbetet har kommit olika långt i landet och att just språket och förståelser för grundbegrepp har behövt växa fram genom det ideella arbetet såväl som genom utprovning av konkreta projekt och strukturer. Intervjuerna, casestudierna och dokumentmaterialet ger inblick i ett rikt och djupgående material, men som även är avgränsat till ett mindre antal deltagare i ULF. Det har därför varit viktigt att få information från ett bredare urval deltagare i ULF när det gäller frågor om praktisknära forskning och samverkan genom en enkät. Vi valde att lägga enkäten till det sista året i utvärderingen just för att kunna identifiera synpunkter på ULF när försöksverksamheten hade pågått några år, så att deltagarna hade fått lite erfarenhet av och kanske även ett språk om ULF hade utprovats och förankrats hos de som är involverade i ULF.

4.5 Praktisknära forskning i enkät

I enkäten ställde vi frågor till respondenterna om praktisknära forskning. De blev först ombedda att ta ställning till i vilken grad/utsträckning de var eniga om följande tre påståenden om praktisknära forskning: *Praktisknära forskning är viktigt för mitt arbete. ULF har bidragit till att främja praktisknära forskning och i ULF-samarbetet har vi diskuterat vad praktisknära forskning innebär.*

I diagram 1 presenteras en procentuell fördelningen av respondenternas svar huruvida de är eniga gällande våra påståenden. ULF-deltagarnas svar på de tre påståendena visar ett tydligt mönster. En klar majoritet «håller med» eller «håller med fullständigt» om alla tre påståendena om praktisknära forskning. När det gäller påståendet *Praktisknära forskning är viktigt för mitt arbete* svarar totalt 95 procent av respondenterna att de «håller med» (36,3) eller «håller med fullständigt» (58,7). En liten andel av respondenterna, 1,5 procent är oeniga gällande påståendet och har svarat att de «håller inte med» eller «håller inte alls med», medan 3,4 procent svarade att de har «ingen åsikt alls» om påståendet. 92 procent av

respondenterna «håller med» (42,9) eller «håller med fullständigt» (49,1) om att ULF har bidragit till att främja praktisknära forskning, medan 4,7 procent inte har någon åsikt alls om påståendet.

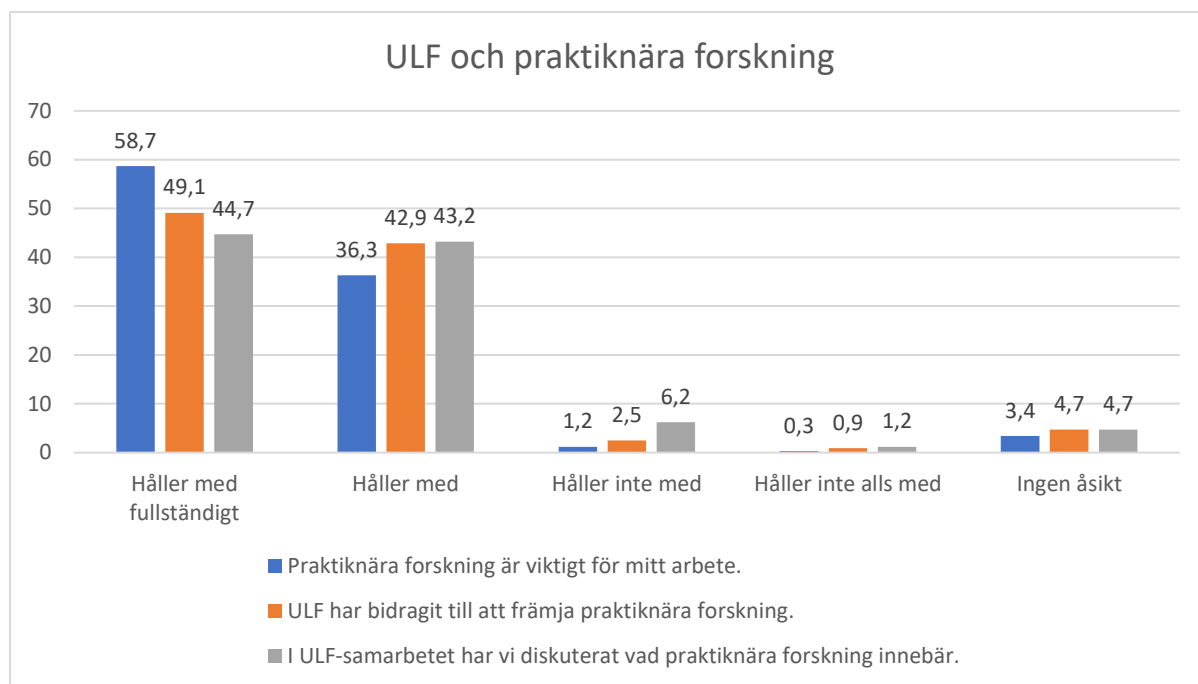

Diagram 1 ULF och praktisknära forskning (N=322).

Respondenternas svar på påståendena ger ett solitt intryck av att arbetet i ULF har bidragit till att främja praktisknära forskning och att sådan forskning uppfattas som viktig i arbetet för de som har svarat på enkäten. Det är viktigt att markera att en mindre andel på 7,4 procent uppger att de inte är eniga gällande våra påstående om att de i ULF-arbetet har diskuterat vad praktisknära forskning innebär. När vi tittar närmare på bakgrundsvariablerna för de som inte är eniga (håller inte med/håller inte med alls) finner vi att de som har sagt att de är oeniga representerar respondenter från akademi, skola liksom huvudman.

Eftersom praktisknära forskning är ett så centralt begrepp i utvärderingen och att våra tidigare studier har visat att det finns olika förståelser av praktisknära forskning både utanför och inom ULF är det intressant att få veta huruvida begreppet har diskuterats bland deltagare i ULF. I enkäten bad vi respondenterna att ta ställning till påståendet: *I ULF-samarbetet har vi diskuterat vad praktisknära forskning innebär*. Resultaten visar att väldigt många av respondenterna har diskuterat vad begreppet innebär. 87,9 procent av respondenterna «håller med» (43,2) eller «håller med fullständigt» (44,7) om detta påstående. Medan 6,2 procent svarade att de «håller inte med» och 1,2 procent «håller inte alls med». 4,7 procent

har ingen åsikt om påståendena. Enkäten ger inte specifika svar på vad diskussionerna har handlat om, men svaren tyder på att de allra flesta har diskuterat vad praktknära forskning innebär. I våra redogörelser av ULF-arbetet knutet till nationell och lokal ULF Bazar i delrapport 2 och 3, framgår att det har varit viktigt med arenor och tid till diskussioner kring ULF:s kärnbegrepp, som bland annat praktknära forskning, samverkan och jämställdhet. Att såpass många av respondenterna hänvisar till att de har diskuterat begrepp, vittnar om att det har funnits behov av att klargöra vad det innebär i deras arbete. Det är ett exempel på hur olika aktörgrupper i ULF har behov av att utveckla gemensam begreppsförståelse, jfr. «boundary work» och «third space» i kapitel 3.

Som redan nämnts, har vi i de tidigare delrapporterna från utvärderingen sett att förståelsen av vad praktknära forskning innebär, varierar mellan deltagarna i ULF. En del informanter lägger stor vikt vid att forskningsfrågorna måste formuleras av utövarna. En del lägger tonvikt på att praktknära forskning måste ställas inför yrkesområdets utmaningar genom att vara problemlösande. Andra menar att forskarna kan formulera problemställningarna men att relevans måste säkerställas genom dialog mellan forskare och yrkesområdet. Det är då avgörande att forskning tar utgångspunkt i frågor som har betydelse för yrkesområdets aktörer. Med det som utgångspunkt kan forskningen vara problemlösande, men forskningen kan även vara relevant genom att stärka kunskapsunderlaget för professionell reflektion. Flera pekar på att betydelsen av att koppla aktörer med dubbelkompetens till projekten, det vill säga aktörer med både forskarkompetens och professionskompetens som kan inta den krävande gränsöverskridande rollen och som fungerar i hybridroller och/eller uppträder som "third space professionals" – här hänvisas det ofta till kommunlektorer, FoU-chefer/ledare hos huvudman eller yrkesaktiva lärare med forskarutbildning.

För att få ett intryck av ULF-deltagarnas förståelse av praktknära forskning som begrepp mot slutet av tidsperioden för försöksverksamheten, ställde vi i enkäten frågor om vad de anser är den bästa beskrivningen av praktknära forskning. Respondenterna kunde välja mellan 7 alternativa beskrivningar av praktknära forskning. Dessa alternativ härrörde i hög grad från praktknära forskning som presenterats i litteratur om temat (se exempelvis Serder & Malmström 2020, Persson 2020, Prøitz 2020). Eftersom litteraturen även visar att uppfattningarna av begreppet ofta är sammansatta, kunde respondenterna kryssa för mellan

1–3 alternativ. Totalt oppgav respondenterna 840 svar, något som innebar att de flesta respondenterna har kryssat för minst 2 alternativ.

Diagram 2 Spridning av antal svar på frågor om beskrivning av praktikknære forskning (N=840).

Som vi ser av diagram 2 er *Forskning som gjennomfoeres med delaktighet av yrkesverksamma* den beskrivningen av praktikknære forskning som klart flest (251) respondenter har kryssat for.

Av de ovrige alternativene er det *Forskning som har som mal aatt utvikle undervisningen* (177) og *Forskning i samarbeid mellom en skole/hovedmann og et laerose* (162) som flest respondenter har valt aatt kryssa for. 133 av respondentene har valt *Forskning som leder til praktik som i hogre grad er forskningsbasert* som en av de beste beskrivningene av praktikknære forskning. En minoritet har valt beskrivningen av praktikknære forskning forstaaet som *Forskning som utgør relevant underlag for politiske beslut* (11), *Forskning om praktiken* (71) og *Forskning for praktiken* (35).

Svarene tyder pa att det kan finnes det som kan beskrives som en ULF-forstaaelse av praktikknære forskning. Om vi titter pa det som de fleste respondenter har svart, sa kan ULF-forskningen av praktikknære forskning beskrives som forskning som har en funksjon i undervisningen, som gor praktik/yrkesutovning mer forskningsbasert og som utvikles i samarbeid mellom en skole/hovedmann og et laerose. Langt faerre respondenter anser att praktikknære forskning skall ge underlag til politikutveckling og aeven att relativt kanda beskrivninger om ulike forskningstyper inom det utdanningsvitenskaplige omradet (forskning

för och forskning om praktik) i mindre grad knyts till förståelsen av praktknära forskning. Svaren i enkäten tyder på att praktknära forskning i ULF handlar mer om vad forskningen kan åstadkomma än vilken typ av forskning det är tal om, och motsvarade mer om krav på vem som är involverad i arbetet med forskningen än vad forskningen gäller.

4.6 Praktknära forskning – summering

Analyserna som har genomförts över tid inom utvärderingen av ULF-arbetet visar, inte överraskande, en stor tro på praktknära forskning som begrepp och på arbetet såsom det utförs i ULF. Analyserna visar även att de involverade aktörerna har haft och delvis utgår från olika förståelser för begreppet exempelvis när det gäller forskningsdesign och involvering av olika aktörer. Samtidigt visar utvärderingen att det har funnits behov av diskussion om vad praktknära forskning innebär och att det verkar ha växt fram en mer entydig ULF-förståelse av begreppet knutet till ULF-aktiviteter. Enkäten pekar i riktning mot att praktknära forskning i ULF innebär forskning med en utvecklingsfunktion in i undervisning och samverkan mellan skola/huvudman och lärosäte och en typ av forskning som genomförs med delaktighet av yrkesverksamma. Samtidigt ser vi att det även finns flera förståelser som lyfter frågor om olika förståelser av vad praktknära forskning innebär, kan leva tillsammans inom ramen för ULF eller om detta skapar spänningar som gör arbetet utmanande. På så sätt kan det vara fördelaktigt att använda de olika uppfattningarna av forskning som formulerats av Rasmussen & Holm (2007), där praktknära forskning såsom den kommer till uttryck i ULF-arbetet spänner över en rad förståelser.

5. Organisering och finansiering

ULF-projektet på nationell nivå har, som nämnts tidigare, koordinerats av samordningsgruppen som har ansvaret för att genomföra uppdraget. Själva samordningsgruppen konstituerades i mars 2017. Försöksverksamheten har varit organiserad i fyra huvudnoder som har valt olika tillvägagångssätt (organisering, hjälpmedel, åtgärder) som anpassat till befintliga strukturer och regionala behov och förutsättningar. Samtidigt är den geografiska spridningen och den organisatoriska och pedagogiska mångfalden stor inom de fyra nodregionerna, något som är helt i linje med regeringsuppdragets formulering.

I detta kapitel tar vi upp organisering och finansiering i ULF på nationell nivå, på huvudnivå, på nod-/lärosätetsnivå och på projektnivå. Det gör vi med hjälp av de olika studierna i utvärderingen, som nämnts i kapitel 2. Först i kapitlet tittar vi på organiseringen av ULF baserat på avtal såsom det var per den 20.5.2020 (se rapport 3, Prøitz m.fl. 2021). För uppdaterad och mer detaljerad beskrivning av dagens avtal, se slutrapport för den enskilda huvudnoden.

Därefter riktar vi sökljuset på arbetet i nationell samordningsgrupp, med underlag i mötesobservationer genomgående under de fyra åren och särskilt år 2021. När det gäller ULF Bazar som arena för erfarenhetsutbyte och spridning, omnämns detta i eget delkapitel. Här baserar vi oss på tidigare delstudier, observationer och enkät. Därefter riktar vi en tillbakablick på organisering och finansiering, såsom det var i casestudierna från 2020 (se rapport 2 och 3, Prøitz m.fl. 2020, Prøitz m.fl. 2021). Till sist tittar vi närmare på organisering och finansiering såsom respondenterna i enkäten rapporterar om utifrån sina erfarenheter.

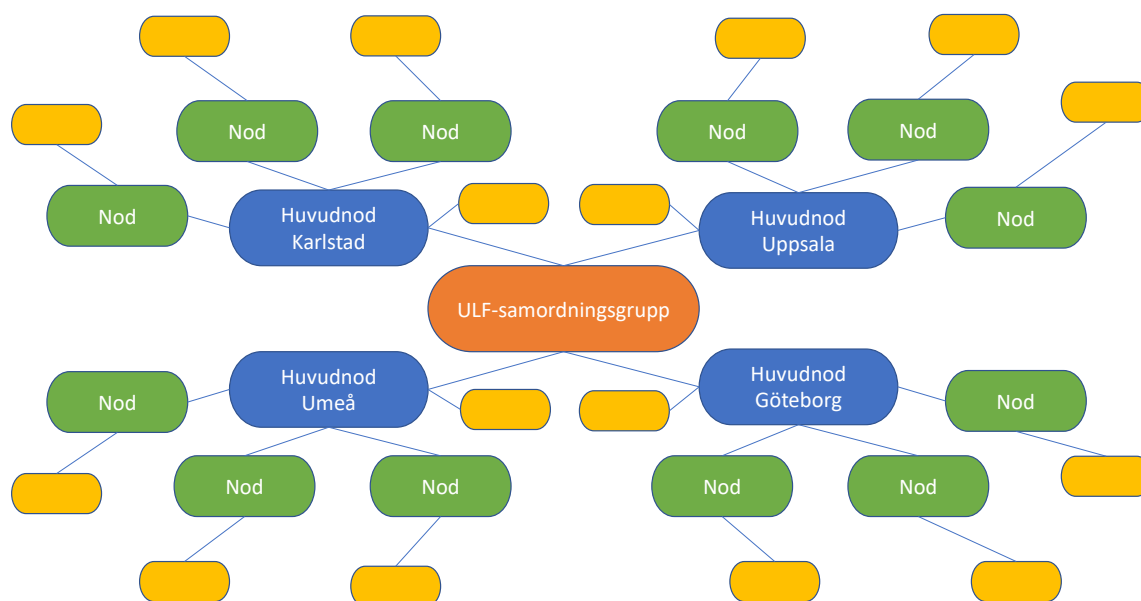
5.1 Bakgrund för organiseringen av ULF

I linje med ULF-uppdraget bjöd de fyra lärosätena i samordningsgruppen hösten 2017 samtliga lärosäten med lärarutbildning i Sverige in till att anmäla sitt intresse för att delta i ULF. Som ett resultat av detta är i dag 25 av 27 läroinstitut med lärarutbildning i Sverige på et eller annat sätt knutet till ULF-försöksverksamhet. Genom försöksverksamheten har det ingåtts olika typer av avtal för samarbete mellan samordningsgruppens lärosäten, de enskilda lärosätena som har ingått samarbete och huvudmän.

I samordningsgruppens lärosäten har det lagts ned mycket arbete med ramverket eller arkitekturen kring försöksverksamheten, exempelvis i form av strukturer och hjälpmedel som tematiserar

- förberedelse till och utveckling av avtal för samverkan,
- fördelning av medel efter olika prisgrupper och aktiviteter,
- organisering av forskningsarbete vid lärosätena,
- identifiering av relevanta, forskningsbara problemställningar,
- organisering av samarbetet mellan akademi och yrkesområde genom bland annat kombinationstjänster,
- involvering av lärare och lärarstudenter i forskningsarbetet.

Organiseringen av ULF-försöksverksamheten kan, som presenterats i delrapport 2 och 3, illustreras som en strukturkarta med kopplingar mellan de olika aktörerna och organisationerna på olika nivåer (se figur 5). På kartan är den nationella samordningsgruppen (den nationella nivån) placerad i centrum av strukturen (orange). I samordningsgruppen sitter medlemmar från var och en av de fyra universiteten/ huvudnoderna i ULF; Uppsala, Göteborg, Karlstad och Umeå universitet (blå). Var och en av dessa är organiserade med egna samordningsgrupper eller styrorgan. Varje huvudnod har ett set med samarbetande lärosäten med lärarutbildning och dessa utgör nästa nivå (grön). Både huvudnoder och lärosäten har etablerat kopplingar genom avtalsfäst samarbete med huvudmän/kluster av huvudmän och/eller skolor/förskolor (gula). Antalet lärosäten varierar för varje huvudnod. Exempelvis består Uppsala av 9 lärosäten, Göteborg av 6 lärosäten, Karlstad av 4 lärosäten och Umeå av 6 lärosäten. Komplexiteten i ULF framgår inte bara i form av antalet lärosäten där Uppsala är den mest omfattande organisationen, men även i antal huvudmän kopplade till den enskilda huvudnoden och det enskilda lärosätet. Vid Göteborgs universitet finns det exempel 13 huvudmän kopplade till Göteborgsregionen.

Figur 5 ULF-strukturkarta (jfr. delrapport 2 och 3).

Figur 5 ger en förenklad bild av likheter i grundstrukturen i ULF och de olika elementen som ingår. Därutöver kommer vi att se att varje huvudnod har likhetsdrag baserat på denna grundstruktur, men även helt tydliga särdrag i valet av organisationsform och finansiering präglade av de regionala förhållandena som gäller inom varje enskild nodregion (se Prøitz m.fl. 2020 för närmare beskrivning av varje enskild huvudnod). Syftet med denna genomgång av avtalsverket i anknytning till strukturkarta är att illustrera grundstrukturen i organiseringen av ULF. Vi presenterar även en sammanfattning av organiseringen och finansieringen av ULF, såsom den framstår genom analys av avtalsverk per den 20 maj 2020.

5.2 Organisering och finansiering i avtalsverk per år 2020

I delrapport 3 presenterade vi en genomgång av avtalsverk i ULF. Analysen av avtalsdokumenten gav oss en bild av ULF-arbetets organisationsstruktur och vald finansieringsmodell i varje huvudnod. Genomgången av avtalsdokumenten tydliggjorde hur omfattande ULF-arbetet är som infrastruktur, om än på väldigt olika vis inom varje huvudnod. Vi har studerat avtal som ingåtts innan den 20 maj 2020. Detta innebär att materialet varierar gällande omfattning och typ. I några fall har vi inte sett alla avtal, men snarare typiska exempel på avtal. Det är viktigt att understryka att materialet inte omfattar allt ULF-arbete. Det finns ULF-arbete som inte omfattas av formellt signerade avtal (se annars Prøitz m.fl. 2021 för närmare detaljer om avtalsverket). I denna rapport redogör vi endast kort om

avtalsverket som är knutet till temat organisering och finansiering i ULF strukturerat efter huvudnod. Även om grundstrukturen som vi presenterar här i huvudsak är densamma som avtalen som ingåtts från år 2020, så är det naturligt att det har skett förändringar fram tills idag. Vi har exempelvis kännedom om att det i några av huvudnoderna har satts igång arbete med att förnya avtal, medan det på andra ställen har ingåtts slutliga avtal som var under utveckling år 2020.

5.2.1 Organisation huvudnod Karlstad

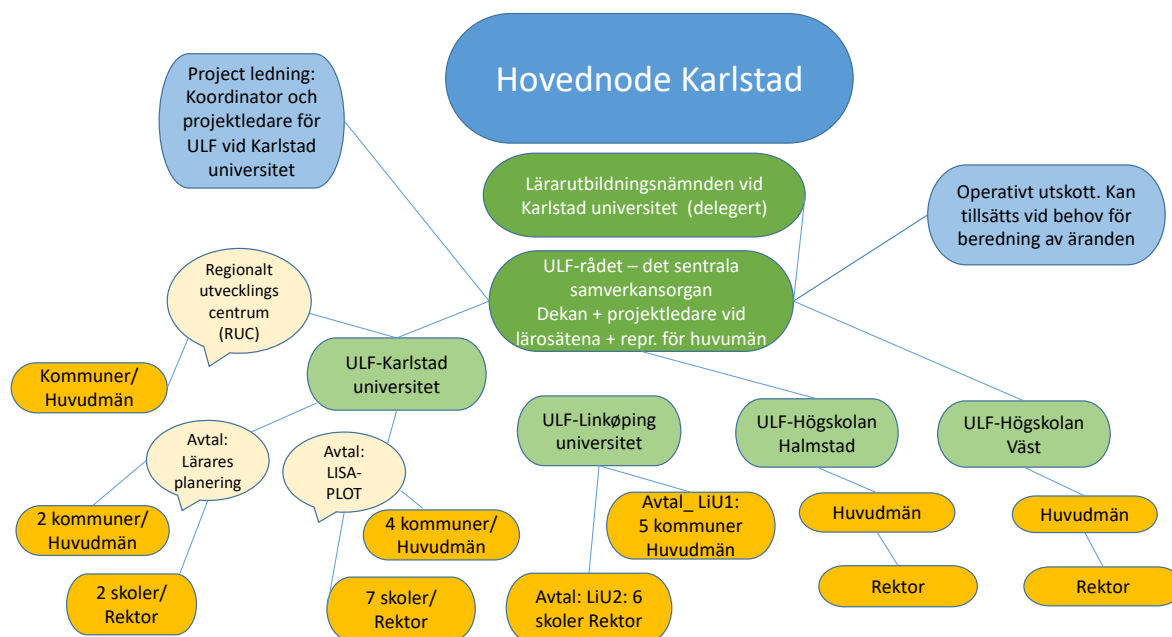
Karlstad-noden framstår genom avtalsverket som en organisation med tyngdpunkt på systemutveckling och modellutveckling för att besvara nationellt ULF-uppdrag/regeringsuppdrag, där mycket av aktiviteten sprider ut sig från huvudnoden och aktiviteterna förankras lokalt. Karlstad-noden består av Karlstads universitet (KAU), Högskolan Väst (HV), Linköpings universitet (LiU) och Högskolan i Halmstad (HH) (se figur 6). Dessa utgör också den regionala samarbetsgruppen. Avtalen i noden har ingåtts på olika nivåer; mellan de fyra lärosätena, mellan lärosäten och huvudmän och rektorer och mellan lärosäten och skolor. «Projektplan för försöksverksamhet med praktknära forskning – Utbildning, Lärande, Forskning (ULF) – inom Karlstad-noden» som bifogats till avtal mellan lärosätena, har funktion som ett arbetsdokument för samarbetsparterna och som information om intentionerna med försöksverksamheten. Lärarutbildningsnämnden (LUN) vid Karlstads universitet har delegerats till att vara en överordnad styrningsnivå. Det har etablerats ett centralt samarbetsorgan mellan institutionerna; ULF-råd, bestående av dekan och projektledare på varje institution samt representant för huvudman. En enhet kallad projektledning, bestående av en koordinator och projektledning för ULF vid Karlstads universitet, skall stödja ULF-rådet i arbetet. ULF-rådet bedömer och utvärderar projektansökningar och lägger fram förslag om forskningsmedel och fattar beslut om beviljande av medel. Projektplanen reglerar principer, krav och kriterier för prioriteringarna. Ett «operativt utskott» kan läggas till när det är nödvändigt för förberedelse av ärenden.

I Karlstad-noden finns det även olika avtal på olika nivåer. Karlstads universitet har ingått ett avtal som gäller Regionalt utvecklingscentrum (RUC) med huvudmän/kommuner där RUC:s verksamhet har basorganisation vid Karlstads universitet. RUC skall vara ett verktyg och en mötesplats för involverade aktörer inom området med relevans för «förskolans och skolans

verksamhet». Vi den tidpunkten när vi gick igenom avtal fanns det inte avtal för Högskolan i Halmstad och Högskolan Väst.

Karlstads universitet och Linköpings universitet har ingått avtal både med kommuner/huvudmän och skolor/rektorer som gäller konkreta projekt (se figur 6). Karlstads universitet har dessutom två olika avtal med kommuner och skolor. Avtalen har ingåtts i nära samarbete med RUC och där RUC har varit involverat i hela processen när det gäller att prioritera forskningsområden och utvärdera vilka projekt som skall få medel. Avtalet "LISA-PLOT" har ingåtts med fyra kommuner och sju skolor och avtalet om "Lärares samarbete kring planering och efterarbete" har ingåtts med två kommuner och två skolor. Linköpings universitet har även ingått två avtal. I avtal Modell 1: LiU – kommuner, medverkar 5 olika kommuner och avtalen har ingåtts på huvudmannanivå. Modell 2: LiU – skolor, medverkar 6 olika skolor och avtalen har ingåtts på rektor-/skolnivå. Avtalen gäller projektorganisation och stipulerar att projektledaren har nominerats/utsetts av Linköpings universitet. Det framgår även att skolan ställer personalgruppen till förfogande för projektet och det är skolans ansvar att de har tillräckligt med tid och resurser för deltagandet. Linköpings universitet bidrar med 10 procent forskningstid för forskare i projektet och det uppges en namngiven person som forskningschef.

Avtalet fastställer att varje institution i huvudnoden får 250 000 kronor i startbidrag från Karlstads universitet, som är medel från nationellt ULF. Medlen används till igångsättning av försöksverksamhet och det skall rapporteras gällande bruk av medlen. Vidare hänvisas det till nationellt ULF när det påpekas att «såväl lärosäten som huvudmän deltar med substantiell finansiering» (vår kursivering/markering.) och att detta uppfattas som att de samarbetande parterna skall bidra med resurser som på ett väsentligt sätt stärker verksamheternas potential. I projektet konkretiseras detta som medfinansiering på 50 procent, som kan vara medel eller i form av arbetstid för lärare, förskollärare och skolledare. RUC samfinansieras av Karlstads universitet och avtalskommunerna genom att kommunerna betalar en fast avgift på 6 000 kr per år samt en «rörlig» summa på 4 kronor per kommuninvånare. I avtal mellan Karlstads universitet och huvudmän och skolor, samt mellan Linköpings universitet och huvudmän och skolor som gäller projektet, framgår att «parterna står för sina egna kostnader i projektet». I LiU-avtalen ingår även en detaljerad beskrivning av procentandelar gällande anställningar för olika aktörer i projekten.

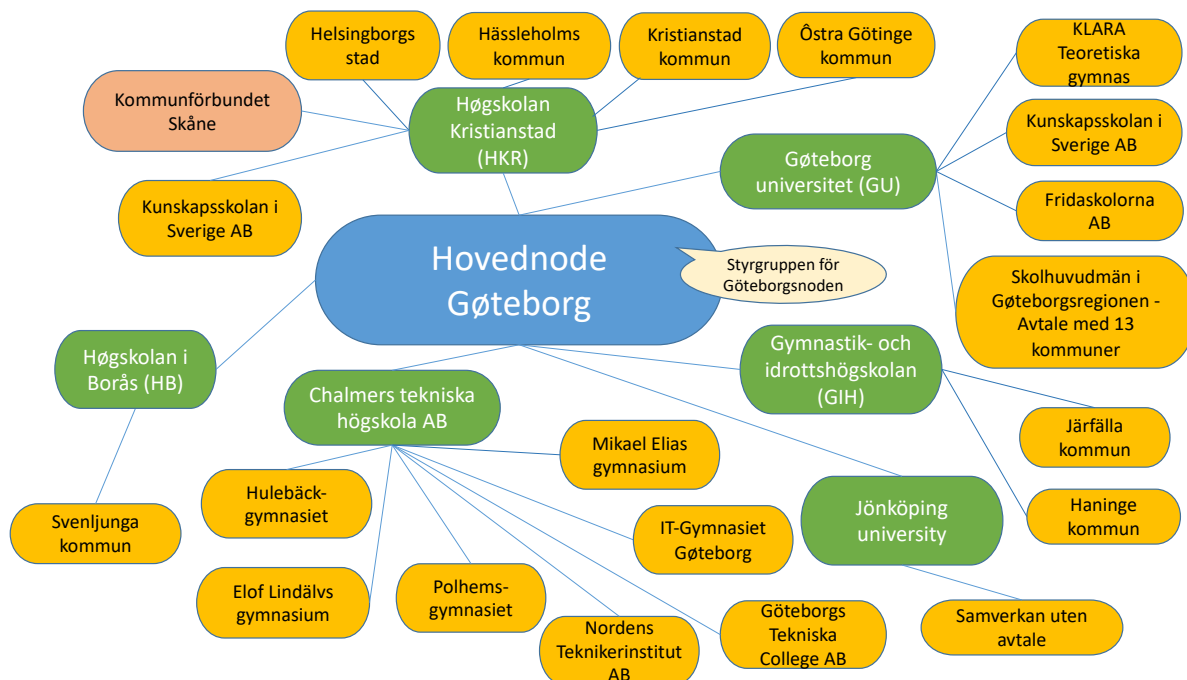
Figur 6 Organisering i Karlstad-huvudnod i enlighet med avtal per den 20 maj 2020.

5.2.2 Organisation huvudnod Göteborg

Göteborg huvudnod framstår, på samma sätt som Karlstad, som en organisation med tyngdpunkt på systemutveckling och modellutveckling för att besvara nationellt ULF-uppdrag/ regeringsuppdrag. Huvudnoden består av 6 lärosäten; Göteborgs universitet (GU), Högskolan i Borås (HB), Chalmers tekniska högskola (CTH), Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH), Högskolan Kristianstad (HK) och Jönköping University, Högskolan för lärande och kommunikation (JU-HLK) (se figur 7). Det finns en etablerad styrgrupp för samarbetet mellan läroinstituten, med en representant från varje läroinstitut och huvudman med två representanter nominerade av styrgruppens lärosätesrepresentanter. Representanten från GU är ordförande. Varje lärosäten i noden har ingått avtal med kommuner/huvudmän och fristående huvudmän samt några fristående skolor. I avtalen som GU, GIH och HB har ingått omnämns egna styrgrupper för bedömning av forskningsprojekt och tilldelning av forskningsmedel. I Göteborg pågår det strategiska samarbetet inom försöksverksamheten genom läraryttingsnämndens samverkansråd, som består av chefer vid Göteborgs universitet, Göteborgsregionen och Göteborgs stad. Dessa parter har även etablerat en ledningsgrupp som är ansvarig för planering och implementering och gruppen rapporterar till Läraryttingsnämndens samverkansråd. Avtalet som Högskolan i Borås har ingått med en kommun omfattar både försöksverksamhet/forskning och modellutveckling för ett långsiktigt samarbete. I avtalet omnämns två delstudier (delstudie 1 och 2) samt en intention om

modellutveckling genom detta samarbete. Chalmers tekniska högskola har avtal med övningsskolor om VFU. För en av dessa skolor är kommunen avtalspart. Högskolan Kristianstad har i anknytning till sina ingångna avtal med fyra kommuner/huvudmän om samarbete i forskningsprojekt bifogat plattformen «Lärande i samverkan». Huvudsakligen finns det i avtalen ett omnämnande av resurser som utgår från GU, baserat på ansökningar och därefter fördelade mellan lärosäten i Göteborg-noden. I avtalen ingår även att involverade aktörer har en egenandel (tidsresurs och kompetens). Detta ger lärosätena i Göteborg-noden stort inflytande gällande resursbruk genom tilldelningsprocesserna baserat på projektansökningar. Enligt avtalet mellan GU och Kunskapsskolan AB skall försöksverksamheten baseras på medel som GU förvaltar utifrån nationellt ULF och utöver detta skall parterna bidra med egna resurser i form av kompetens och medfinansiering «i den omfattning parterna bedömer skälig». Därutöver skall parterna dokumentera kostnader. Modellen är utförligt beskriven i bilaga till GU:s avtal. I plattform-dokumentet «Lärande i samverkan» som ingår i avtalet mellan HK och fyra kommuner/huvudmän omnämns styrgruppen för plattformen och där finns det ett förslag till budget på 600 000 SEK, där kommunen betalar sammanlagt 339 500 SEK i angiven budget. Detta är beräknat utifrån andel (%) av kostnader för kommunerna baserat på elevantal i varje kommun. Det framgår att det finns stora skillnader i elevantal mellan kommunerna.

I avtalet mellan GIH och kommunerna ansöker GIH om medel från styrgruppen vid GU och utöver detta skall GIH och kommunerna samfinansiera praktikinlärande forskning (Del 1 och 2) genom tid avsatt för kompetensutveckling (lärare i kommunen) respektive forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen av tjänstepålagd arbetstid. I avtalen mellan Chalmers och skolorna angående VFU skall skolorna fakturera Chalmers för vägledning av lärarstudenterna. Det finns även en planerad roll för en övningslärare som skall ingå som mästarlärare vid Chalmers för en tjänst på 40 % som finansieras genom eget avtal. Vid tidpunkten för vår genomgång av avtalet hade Jönköping University, Högskolan för lärande och kommunikation (JU-HLK) inlett samverkan men inte ingått avtal med kommun/skola.

Figur 7 Organisering i Gøteborg-huvudnod i enlighet med avtal per den 20 maj 2020.

5.2.3 Organisering huvudnod Umeå

Umeå-huvudnod består av Umeå universitet (UMU), Luleå Tekniska Universitet (LTU), Mälardalens högskola (MDH)², Høgskolan Dalarna (DU), Örebro Universitet (ORU) och Mittuniversitetet (MIUN) (se figur 8). Avtalen som vi har tittat på är av olika omfattning och form, även om det finns många likhetsdrag. Det har ingåtts regionala avtal mellan lärosäten och kommuner. Mellan Mittuniversitetet och kommuner har det exempelvis ingåtts ett avtal om Regionalt Utvecklingsnätverk, RUN. Mittuniversitetets ULF-försöksverksamhet grundar sig på avtal med 19 kommuner som har ingåtts inom RUN.

Høgskolan Dalarna har genom samverkansorganisationen Pedagogiskt Utvecklingscentrum Dalarna, PUD, ingått samverkansavtal med medverkande huvudmän för skolan inom regionen. Høgskolan Dalarna har ingått avtal om "partnersamverkan för Lärar- och rektorsutbildning som skolutveckling" med regionens skolor och förskolor. Høgskolans ansvar samordnas av Pedagogiskt Utvecklingscentrum Dalarna, PUD. Dessutom har Høgskolan Dalarna ingått avtal med två kommuner.

Umeå universitet har utarbetat ett exempelavtal "gällande ULF, försöksverksamhet med praktknära forskning" som används mellan lärosäten och kommuner. Här hänvisas det till

² Den 1 januari 2022 fick Mälardalens högskola universitetsstatus och blev Mälardalens universitet (MDU)

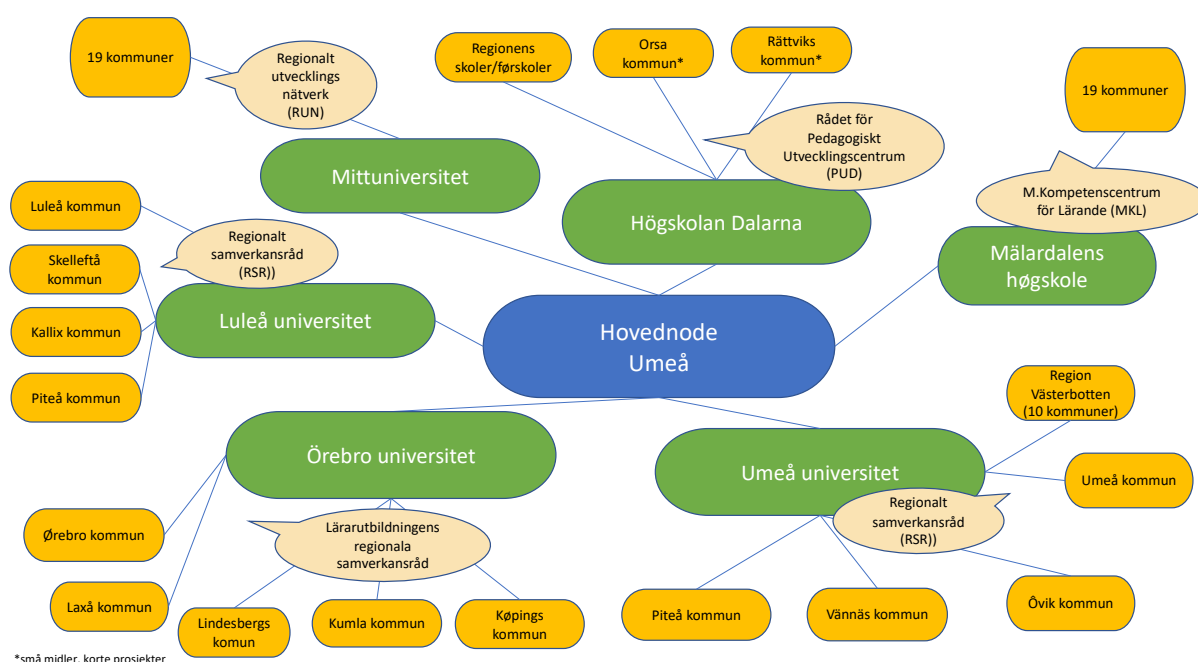
ULF försöksverksamhet och till syftet med avtalet om "FoU i symmetrisk och komplementär samverkan." Vidare hänvisas det till att verksamheten bör anknyta till lärarutbildning. Alla medverkande parter medfinansierar sitt deltagande i försöksverksamheten, direkt eller indirekt med personal och andra resurser. Denna medfinansiering bestäms och anpassas till parterna och varje enskild aktivitet. Örebro universitet har etablerat Lärarutbildningens regionala samverkansråd som utgör ett forum för strategiska diskussioner mellan universitet, huvudmän och Region Örebro län om lärarutbildning samt forskningsverksamhet.

Mälardalens högskola (MDH) har ingått avtal med huvudmän i regionen angående övningsskolor. Här har Mälardalens Kompetenscentrum för Lärande (MKL) ett särskilt ansvar.

Både Luleå Tekniska Universitet och Umeå Universitet har ingått avtal med Piteå kommun om att undersöka hur dessa parter kan "forma en sammanhållen FoU-miljö om praktisknära forskning i skolan." Bägge avtal omnämner aktionsforskning och samarbete om examensarbete i lärarutbildning.

Det är enskilda exempel på avtal med enskilda skolor och det finns ett mindre antal avtal knutna till mindre kortvariga projekt. Konkret adresserar avtalen projekt från 3 miljoner SEK till +/- 80 000 SEK, med ett tidsperspektiv från några månader till 3 år. I många av avtalen finns det en cirka 50–50 fördelning vad gäller bidrag från institutionen och kommunen och detta är särskilt tydligt i avtalen med noden Örebro. Exempelvis finns det i avtalet mellan Örebro universitetet och Laxå kommun fastställt att universitetet bidrar med 638 851 kronor, medan kommunen bidrar med 639 708 svenska kronor. Detta avtal har en varaktighet på 2 år. Ett annat exempel är avtalet mellan Umeå och Vännäs kommun, där Umeå bidrar med nära 3 miljoner, medan kommunen bidrar med att täcka lönekostnader för lärarna som deltar i projektet. Vid Högskolan Dalarna har det ingåtts avtal med kortare varaktighet mellan enskilda personer och enskilda kommuner där målsättningen är att vidareutveckla redan påbörjade insatser samt avtal om bidrag i kompetensutvecklings- och skolutvecklingsprocesser. I avtalen som Mälardalens Högskola har med kommuner och skolor har inte omfattningen angivits, medan det i exempelavtalet har angivits en tidsram på 3 år för samarbetet med kommunerna. Luleå Tekniska Universitet och Umeå Universitet har ingått avtal med kommuner om konkreta samverkansaktiviteter som bland annat gäller forskning, examensarbete, konferenser och annat. Varje avtal omfattar delade kostnader på universitet och huvudmän. Exempelvis är avtalen mellan Luleå Tekniska Universitet och huvudmän

baserade på 50–50 medfinansiering, där universitetet bidrar med omkring 4 miljoner svenska kronor och motfinansieras från huvudmän med motsvarande belopp.

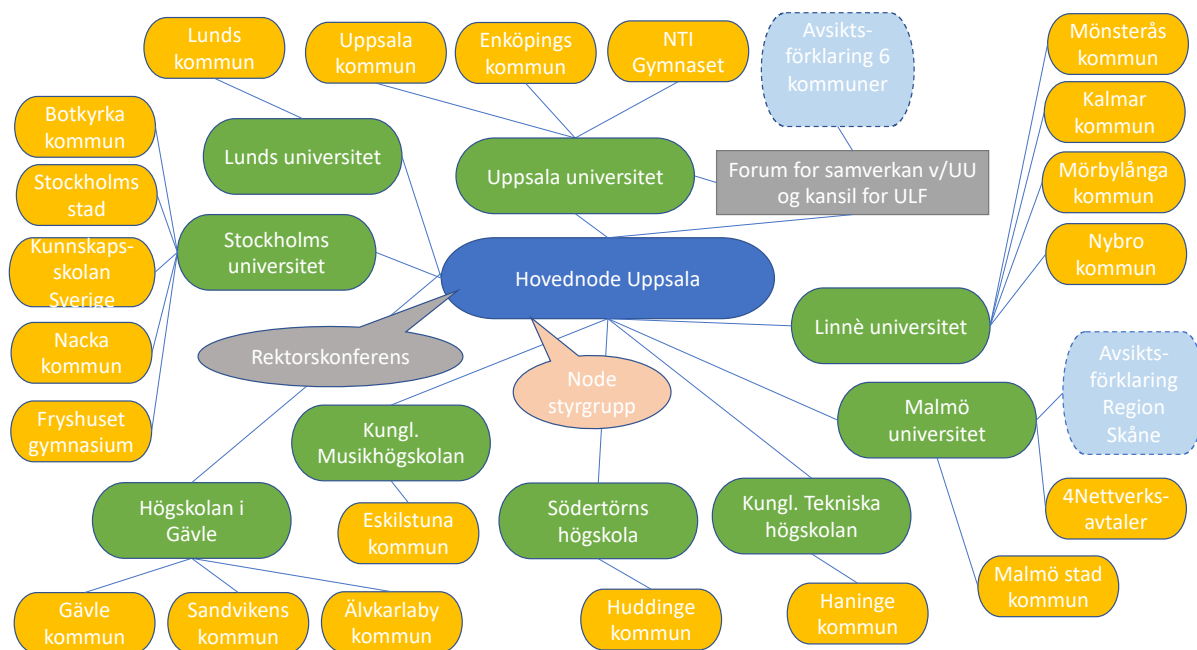

Figur 8 Organisering i Umeå-huvudnod i enlighet med avtal per den 20 maj 2020.

5.2.4 Organisering huvudnod Uppsala

Genomgången av Uppsala-nodens avtal visar ett hierarkisk ordnat avtalsverk som är förankrat i den överordnade överenskommelsen mellan Uppsala universitet och lärosätena som medverkar i Uppsala-noden (se figur 9). ULF-avtalet mellan Uppsala universitet (UU) och de andra lärosätena i noden fastställer parternas ansvar. UU är enligt avtalstexten ansvarig för att koordinera noden genom framförda uppgifter, inklusive att ingå i den nationella samordningsgruppen, dokumentera gemensamt lärande och säkerställa årlig rapportering till regeringen, genomföra extern bedömning och utvärdering, ordna AIMday och ULF Bazar, koordinera såddfinansiering och peer review (referentgranskning) av forskningsansökningar och intern kommunikation (i FoSam). Vidare i texten hänvisas det till att parterna är ansvariga för att utnämna och delta med representanter i nodens styrgrupp, utnämna en lokal arbetsgrupp, arbeta för att forskarna vid sin egen utbildningsinstitution och huvudmän i samarbetet deltar i AIMday och ULF Bazar, finansiera egna utgifter till gemensamma möten i noden, rapportera till UU i januari och bidra till den externa bedömningen, ingå lokala avtal med en huvudman eller flera huvudmän eller motsvarande i VFU eller RUC. Det hänvisas även här till att det är i dessa avtal som parternas medfinansiering regleras. Generellt sett är

de övriga avtalen mellan lärosätet och huvudmän i noden ganska likalydande. En central utgångspunkt för Uppsala-noden är att institutioner, rektorer och studenter/doktorgradsstudenter skall genomföra försöksverksamhet i ömsesidigt respektfullt samarbete. För att uppnå detta har det upprättats nio lokala koordineringsgrupper vid de involverade lärosätena. I dessa grupper utarbetas verksamhetsplaner för pilotprojektet i samarbete med UU:s samordningsfunktion för noden Forum för samverkan, de nio koordineringsgrupperna är även ansvariga för drift och uppföljning av arbetet. Samtliga lokala samordningsgrupper är representerade i nodens styrgrupp med antingen en representant för lärosätet eller för huvudmannen, utöver studenter och doktorander. Styrgruppen har i uppgift att förbereda ärenden till rektor vid UU och till rektorskonferensen. Styrgruppen är en viktig arena för att arbetet planeras i gemenskap i Uppsala-noden, detta handlar i huvudsak om fördelning av medel för uppbyggnad av strukturer och utprovning av modeller (beskrivet i de årliga verksamhetsplanerna) och fördelning av medel till forskningsprojekt i en utlysning år 2019/2020. FoSam är administrativt stöd till styrgruppen med uppgifter som kallelser, dokumentation, rapporter, uppföljning av klarläggande av verksamhetsplaner osv. FoSam är UU:s samarbetsfunktion med 8 kommuner regionalt. ULF är ett av många projekt som körs inom ramen av FoSams arbete. När det gäller resursfördelning och aktiviteter är detta för det första konkretiserat i verksamhetsplanerna som följer som bilaga till avtalsverket i UU-noden. Det har utformats verksamhetsplaner för varje budgetår i ULF. De olika lärosätena har i olika grad medfinansierat och fått olika andel resurser från ULF. Utöver det faktum att UU genom ULF-avtalet har en egen pott till administration och koordinering av arbetet i huvudnoden genom Forum för samverkan verkar fördelningen av medel i huvudsak vara baserad på de planerade verksamheterna och är på så vis behovsbaserad för att utprova olika modeller i de olika regionala kontexterna. Verksamhetsplanerna synliggör hur ULF-medlen ses i sammanhang med andra tillgängliga medel hos huvudmän eller i annan typ av organisation, tillsättning av en postdok-tjänst eller en ny yrkesmässig resurs och hur tillgängliga resurser (mänskliga och ekonomiska) ses i sammanhang för ett stärkt samarbete kring både praktiska forskning och forskningsansökningar för att säkerställa fortsatt arbete med tematiken.

Figur 9 Organisering i Uppsala-huvudnod i enlighet med avtal per den 20 maj 2020.

5.2.5 Organisering i avtalsverket – summering

Avtalsdokument i ULF tecknar en bild av en omfattande nätverksorganisation formaliserad genom avtal som kopplar universitet och högskolor med huvudmän, skolor/förskolor och enskilda individer. Tvärs över noder finns det en stark förankring till det nationella underlaget för ULF genom tydliga hänvisningar till det överordnade dokumentet och överenskommelser/avtal mellan de fyra universiteten. Vi såg också genom fortsättning av begreppsbruk och språkliga formuleringar i avtalsdokument på nodnivå och åter hur detta i huvudsak upprepades i avtalsdokumenten mellan noder och huvudmän. Analysen visade även att det fanns relativt stort utrymme för lokal organisering och resursfördelning, lokala anpassningar och betoning på specifika kompetenser, verksamhetsområde, tema och insatsområden i de lokala avtalen. Vi såg även att på samma sätt som de överordnade dokumenten för ULF är generella, så är de även i liten grad konkreta om vad för slags verksamhet som omfattas av avtalen utöver att bedriva arbete för praktisk forskning genom samverkan. I delrapport 3 tolkade vi detta som en reflektion av att i ULF finns det spelrum för lokala behov, ägarskap och initiativ.

5.3 Arbetet i den nationella samordningsgruppen

Samordningsgruppen har varit drivkraften och det koordinerade organet i ULF-försöksverksamheten. Under hela projektperioden har det vanligtvis varit två representanter från varje huvudnod med på mötena i samordningsgruppen. Ordförandeuppdraget i den

nationella samordningsgruppen har alternerats mellan huvudnoderna. Medlemmarna har haft ledarpositioner och kopplingar till lärarutbildningen vid de respektive universiteten. De har även haft ansvaret för försöksverksamheten vid eget lärosäte och för huvudnoden. Från varje lärosäte finns det anslutna kommunikatörer som har deltagit i samordningsgruppens möten, där de har bistått i det omfattande arbetet med att göra ULF-försöksverksamheten känd nationellt.

Under de fem åren har några av de personer som var med från början och som hade chefsansvar i de enskilda huvudnoderna, slutat arbeta i sina roller och därmed även samordningsgruppen. Arbetet med ULF i huvudnoden och därför även i samordningsgruppen har överförs till nya personer. Detta har gett nya perspektiv på diskussionerna kring problemställningar knutna till samarbetet, överordnad verksamhetsstyrning, principer för resursförvaltning och kunskapsutbyte och förhållandet mellan forskning och utvecklingsarbete i ULF-avtalet.

Samordningsgruppens medlemmar har ett komplext set av aktörer och strukturer att förhålla sig till och den första tiden i ULF gick mycket av arbetet ut på att bygga upp ramarna för verksamheten. Samordningsgruppens medlemmar hade i uppgift att bygga upp samarbetsstrukturer vid huvudnoderna. Väsentliga frågor handlade om vilka principer för representation i samarbetsorgan som skulle gälla, vilka mötesplatser och arenor för interaktion/samarbete som skulle fastställas och vilka principer för samarbetsavtal mellan det enskilda lärosätet och samarbetande huvudmän som man kunde komma överens om. Senare följde en period med diskussioner kring erfarenheterna med ULF-arbetet och vilka modeller de skulle utveckla och vad dessa modeller skulle ge svar på.

Samordningsgruppen har haft regelbunden kontakt med de fyra rektorerna vid de ansvariga universiteten och varje år är det rektorerna som är avsändare av årsrapporten från den respektive huvudnoden över arbetet till regeringen. Minnesanteckningarna visar att ULF-arbetet har och har haft solitt stöd från rektorerna.

I regi av samordningsgruppen har det utarbetats flera ULF-undersökningar. Detta är «nulägesbeskrivningar» (översikts- och diskussionsanteckningar) som ger viktiga kunskapsunderlag för ULF-verksamheten. Dessa dokument fungerar som underlag för

diskussioner och beslut som genomförts under försöksperioden. ULF-undersökningar finns tillgängliga på projektets webbplats (<https://www.ulfavtal.se/>).

Medlemmarna i samordningsgruppen har delat på huvudansvaret för de många olika aktiviteterna och åtgärderna som gruppen har tagit initiativ till, exempelvis Nationell ULF Bazar och ULF-seminarium vid Almedalsveckan på årlig basis sedan 2015. Den nationella samordningsgruppen har genom alla år haft omfattande kontakt med och lagt mycket arbete på möten med många olika nationella aktörer med relevans för ULF-arbetet, som exempelvis regelbundna möten med huvudmän nationellt (SKL/SKR och Friskolor och Idéburna friskolors riksförbund), Vetenskapsrådet, Skolforskningsinstitutet, SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning, RUC-nätverket³, UKÄ⁴, Ifous⁵, UVK-VR⁶, Skolverket och Lärarutbildningskonventet⁷ samt med lärarorganisationer. På så vis har samordningsgruppen sett till att ULF-försöksverksamheten har fått en nationell position och lagt grunden för en bred nationell diskussion på olika nivåer och i olika sammanhang om centrala problemställningar knutet till modeller för samverkan.

Vid varje möte i samordningsgruppen har det utbytts information om aktiviteter och drift i huvudnoderna (Rundan). När medlemmarna har förmedlat från sina noder registrerar utvärderingsgruppen att detta haft flera funktioner från det rent informativa till erfarenhetsspridning såväl som utgångspunkt för frågor och diskussion kring utmaningar som man har stött på i arbetet. I dessa sammanhang har medlemmarna i gruppen bidragit med råd och tips till varandra för det fortsatta arbetet. Rundan i samordningsgruppmötena ger även insikt i hur huvudnoderna har valt olika tillvägagångssätt och prioriterat strategi och procedurer på olika sätt. Detta handlar dels om utveckling av regionala målsättningar för arbetet, dels om organisering och involvering av lärosäten och i arbetet med huvudmän och avtalsingåenden liksom om principer för fördelning av ULF-medel. Olösta frågor, utmaningar och erfarenheter, åtgärder och idéer har delats och diskuterats. Viktiga punkter på dagordningen har även varit vilka nationella initiativ ULF skulle ta och hur gruppen kan

3 OM RUC-nätverket: Om nätverket – Nationellt RUC-nätverk (rucnatverket.se)

4 Om UKÄ: Vår verksamhet | UKÄ – granskar, analyserar och utvecklar högskolor och universitet (uka.se)

5 Om Ifous – ifous.se

6 UVK-VR: <https://www.vr.se/om-vetenskapsradet/organisation/amnesrad-rad-och-kommitteer/utbildningsvetenskapliga-kommitten.html>

7 LÄRARUTBILDNINGSKONVENT – Hem (lararutbildningskonventet.se)

respondera på initiativ från andra aktörer inom interaktion/samarbete och organisering av utbildningsforskning.

5.3.1 Möten i den nationella samordningsgruppen 2017–2021

I de många mötena i nationell samordningsgrupp har gruppen diskuterat problemställningar knutna till samarbete i och mellan noderna, överordnad verksamhetsstyrning och principer för resursförvaltning har dryftats och gruppen har varit en mötespunkt för viktigt erfarenhetsutbyte mellan noderna. Samordningsgruppen hade 6 möten under år 2017, sju möten 2018, åtta möten 2020 och hela 17 möten 2021. Dessutom har olika medlemmar i samordningsgruppen regelbundet deltagit vid andra mötesarenor med andra nationella aktörer. Bilaga 1 ger en översikt över aktiviteterna och teman som har varit på dagordningen sedan uppstarten av ULF år 2017. Arbetet i den nationella samordningsgruppen år 2018–2020 beskrivs i delrapport 1, 2 och 3 (Prøitz m.fl. 2019; Prøitz m.fl. 2020; Prøitz m.fl. 2021). Samordningsgruppens arbete bär tydligen prägel av försöksverksamhetens utveckling över tid för den nationella satsningen.

Det första året under försöksperioden, 2017⁸ skulle försöksprojektet etableras. Det hölls 6 möten i den nationella samordningsgruppen. Under året blev de andra universiteterna och högskolorna med lärarutbildning inbjudna till försöksarbetet och de kunde ge återkoppling om vilka av de fyra huvudnoderna de ville ha anknytning och koppling till. Viktiga frågor om hur projektet skulle organiseras och bedrivas fördelning av resurser, hur informera och förankra projektet hos ägarna (de fyra rektorerna vid UmU, UU, KaU och GU) samt hur informera om drift, framsteg och erfarenheter till andra intressenter, var punkt på samordningsgruppens dagordning detta år.

Det andra året, 2018, hölls det 7 möten. Detta år gick mycket av arbetet i den nationella samordningsgruppen och vid de fyra huvudnoderna ut på att strukturera och organisera arbetet internt. Det var exempelvis frågor knutna till dialogen mellan den enskilda huvudnoden och lärosätena, mötesstruktur, representation från aktörer i olika aktiviteter och kriterier för bruk av medel, som stod på dagordningen. Lärosätena skulle i sin tur etablera motsvarande strukturer knutna till avtal med huvudmän i sitt upptagningsområde. År 2018

⁸ Utvärderingsgruppen började sitt arbete först tidig höst 2018. Information om det första året i ULF-försöksverksamheten har vi hämtat från mötesprotokollet från 2017.

kom arbetet med att få avtal och verksamhetsplaner på plats i de fyra huvudnoderna. Utvärderingsgruppens observationer visade att ULF var i färd med att växa fram som en organisation med hög grad av flerdimensionell komplexitet, horisontellt och vertikalt, med många involverade organisatoriska enheter och enskilda individer och bred kontaktyta mot centrala aktörer inom utbildningsområdet.

Under det tredje och fjärde året, 2019 och 2020, blev aktiviteten kontinuerligt i större grad mer utåtriktad och det fattades olika beslut om gemensamt vägval och prioriteringar. Vid varje möte i samordningsgruppen redogjorde respektive huvudnod för sitt regionala arbete i den fasta posten på programmet «Rundan». Det informerades om drift och framsteg i noderna och de anslutna lärosätena, dessutom togs frågor och utmaningar upp och diskuterades. Några av huvudnoderna utlyste forskningsmedel och diskussion och procedurer för utlysning, kriterier för allokering, fördelning och tilldelning och det togs upp hur man bäst skulle kunna organisera bedömningsarbetet vid dessa noder. I många av forskningsprojekten som initierades var forskare både vid lärosätena och hos huvudmän involverade. Under det fjärde året intensifierades även arbetet med att kommunicera nationellt. Webbplatsen för ULF-avtalet har allteftersom blivit en värdefull källa som dokumenterar det mångsidiga arbetet som utförs.

Under dessa tio år lade den nationella samordningsgruppen även ned mycket arbete knutet till ramverket eller arkitekturen kring den lokala försöksverksamheten. Samordningsgruppen har diskuterat hur ramverket skulle inrättas när det gällde strukturer och hjälpmedel som tematiserade organisering av forskningsarbetet vid lärosätet, hur identifiera relevant, forskningsbara problemställningar, hur organisera samarbetet mellan akademi och yrkesområde genom bland annat kombinationstjänster och hur involvera lärare och lärarstudenter i forskningsarbetet.

Under 2020 observerade vi några väsentliga ändringar i koordinering av ULF och genomförandet av aktiviteter. Arbetet i samordningsgruppen präglades av covid-19 och under stora delar av 2020 genomfördes möten och andra sammankomster och konferenser digitalt.

Det lades även större tonvikt på hur arbetet från ULF skulle kommuniceras till omvärlden. Vid de flesta mötena i samordningsgruppen var en eller flera av kommunikatorerna som är knuten/knutna till ULF-projektet på plats och det fattades beslut om regelbundna utskick av

ett nyhetsbrev. Under 2020 blev det en ökning av artiklar och inlägg på projektets webbplats och den avspeglar den breda och omfattande aktiviteten inom ULF nationellt och lokalt. Det förmedlades bloggar, nyhetsinlägg om pågående FoU-projekt, möten och seminarier. De formella dokumenten för ULF-avtalet, rapporterna till myndigheterna och utvärderingsgruppens rapporter lades även upp på webbplatsen.

Under det femte året 2021 har det varit större mötesfrekvens för den nationella samordningsgruppen än någon gång tidigare och det har hållits hela 17 möten⁹, heldags- respektive halvdagsmöten samt ett tvådagarsmöte. Corona-situationen har medfört att alla möten genomfördes digitalt.

Många möten med nationella aktörer som samordningsgruppens medlemmar har deltagit i, har krävt mycket planeringsarbete. Även Almedalsveckan⁹ och ULF Bazar arrangerades digitalt och samordningsgruppen har lagt ner väldigt mycket arbete på planering och genomförande av dessa evenemang. Olika Rundabordssamtal och initiativ för att nå ut till representanter både från lärosätena och huvudmän, hör även till de omfattande aktiviteterna som den nationella samordningsgruppen har varit ansvarig för.

Även under 2021 har «Rundan» eller «Meddelanden och aktuell information från respektive lärosäte» fortsatt varit en viktig post på dagordningen. Frågor knutna till finansiering av ULF-avtalet, fördelningsprincip och krav om medfinansiering har ofta varit på dagordningen. Utformning och innehåll i slutrapporten som samordningsgruppen skall leverera i mars 2022 blev en viktig punkt på dagordningen under mötena hösten 2020 och under 2021 fick arbetet med slutrapporten en kontinuerligt större del av mötestiden. I arbetet med slutrapporten har det diskuterats hur förmedla erfarenheter som har gjorts, vilka råd och rekommendationer som skall ingå och hur säkerställa att slutrapporten ger uttryck för en gemensam syn från UH-sektorn och involverade huvudmän. Frågan om ändring i nodindelningen efter att projektperioden är avslutad har även varit ett tema vid många möten och både enskilda personer och flera av de 25 lärosätena har anmält sina synpunkter gällande framtida nodindelning. Utfrågningsutkastet/remissen som skickades ut brett i december 2021,

⁹ ULF-inslag vid Almedalsveckan 2021: Ge lärare möjlighet att kombinera forskning och undervisning.

inhämtade synpunkter från relevanta aktörer, så att en slutrapport innehåller rekommendationer som det råder enighet om.

5.3.2 Den nationella samordningsgruppen och lärarutbildning

I brevet från regeringen (från den 9 mars 2017) ges de fyra universiteten «Uppdrag om försöksverksamhet med praktiktäna forskning», där det även står att: *«Försöksverksamheten ska bidra till en stark vetenskaplig grund i lärar- och förskollärarytbildningarna och i skolväsendet»*. I delrapport 2 och 3 har utvärderingsgruppen ställt frågor om kopplingar mellan ULF och lärarutbildning. Utvärderingsgruppen har därför tittat på hur samordningsgruppen har förhållit sig till lärar- och förskollärarytbildningen i sina möten.

Det är inte ofta som lärarutbildningen har blivit placerade på dagordningen som en egen punkt och ett eget ärende vid de samordningsmöten som utvärderingsgruppen har tittat på. Inte heller hur lärarutbildningen vid de respektive lärosätena har organiserats, vilken forskningskompetens lärarutbildarna har eller direkta frågor om hur lärarutbildningen kan stärkas av ULF-avtalet, har behandlats som specifika punkter på dagordningen vid dessa möten. Men minnesanteckningarna från 2017 visar att frågor relaterade till lärarutbildning togs upp flera gånger inledningsvis under ULF-försöksprojektets första år.

Lärarytbildning blir även under de följande åren placerad på dagordningen i en rad andra forum där medlemmarna i den nationella samordningsgruppen har centra roller. På mötena i den nationella samordningsgruppen refereras det dessutom både från förarbetet och genomförandet av olika arrangemang med tema lärarytbildning. Exempelvis var ULF-projektet ansvarigt för ett inslag under Almedalsveckan sommaren 2021, där temat var lärarytbildning och lärarytstudenters deltagande i forskning.

Även i kontakten med externa nationella aktörer adresseras ofta frågor om lärarytutbildning. I detta sammanhang måste nämnas att en medlem i den nationella samordningsgruppen, Maria Jarl från Göteborgs universitet, har varit ordförande i det nationella Lärarytutbildningskonventet under hela försöksperioden. Den nationella samordningsgruppen har även haft tät kontakt med Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och de olika arrangemang och utfrågningar/remisser som initierades av detta förbund. Medlemmar från samordningsgruppen var medarrangör för Rundabordskonferensen om lärarytutbildning som SUHF arrangerade den 13 oktober 2021. Det har dessutom varit samarbete och

informationsutbyte om lärarutbildningsfrågor bland annat med SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning¹⁰, om SUHF:s utlåtande/yttrande till det föreslagna professionsprogrammet (Promemoria 2021-07-29) och till SOU 2020:28 (Mer jämställd skola). SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning har dessutom i samarbete med Skolverket, gett ett eget förslag till utformning av det kommande professionsprogrammet.

Sammantaget finns det tydliga exempel på att lärarutbildningen är ett fokusområde i ULF-försöksverksamhet även om själva temat inte ofta har varit en egen punkt vid mötena i samordningsgruppen. Vi ser att medlemmarna i samordningsgruppen har deltagit i en rad sammanhang där frågor som angår lärarutbildning har diskuterats på nationell nivå och vid de olika lärosätena har lärarutbildningen prioriterats och tilldelats FoU-resurser.

5.3.3 Summering av arbetet i den nationella samordningsgruppen

Utvärderingsgruppen har registrerat att huvudnoderna lägger tonvikt på olika strukturer, hjälpmedel och åtgärder i sina operationaliseringar av ULF och detta är något vi även hittar i våra casestudier på lokal nivå i noderna. Utvärderingsgruppen ser att även om ramarna för ULF som fenomen definieras nationellt genom samordningsgruppens gemensamma diskussioner, finner vi att det i hög grad är kontextuella förhållanden och etablerade strukturer som är avgörande för det lokala arbetets fokus och form. Vi har även sett att det inom casestudierna, på samma sätt som i den nationella samordningsgruppen, finns olika förståelser av praktikinära forskning. Sett i ljuset av ULF-försöksverksamhetens mandat och facklitteraturen på området, som beskriver många former för praktikinära forskning, måste en sådan mångfald anses som legitim. Det innebär att olika modeller och former för samverkan om praktikinära forskning, växer fram nedifrån.

Genom våra analyser har utvärderingsgruppen även sett hur samordningsgruppen har varit en viktig arena för koordinering av insatser och aktiviteter om praktikinära forskning och samverkan med andra centrala aktörer i det svenska utbildningssystemet, som Skolverket och Skolforskningsinstitutet såväl som andra viktiga aktörer och intresseorganisationer (SUHF, Lärarutbildningskonventet, IFoUS, VR/UVK). Samordningsgruppens arbete kan anses ha både tagit en viktig koordinerande roll och fungerar som facilitator och mäklare i det svenska

¹⁰ Expertgruppen för lärarutbildning – SUHF.

utbildningspolitiska landskapet. På det sättet har samordningsgruppen fungerat som aktör i ett nationellt tredje rum-arbete där en mångfald av intressen, perspektiv och röster från aktörerna på området har kommit till tals om samverkan kring praktisknära forskning (se kapitel 3). Det är även intressant att observera att kanske just gruppens dynamiska organisation med omfattande nätverk och akademiska struktur öppnar för lokala anpassningar och egenart (Cohen m fl. 1972). Samtidigt ser vi även att gruppens arbete har haft en tydlig målorientering mot sitt uppdrag och det att påverka och forma den fortsatta politikutvecklingen kring ULF:s fortsatta framtid.

5.4 Nationell ULF Bazar och regionala sammankomster för erfarenhetsutbyte och spridning

Erfarenhetsutbyte och spridning är en central del i ULF-arbetet. I samband med att den nationella samordningsgruppen ville genomföra en nationell samling för inhämtning av och erfarenhetsutbyte från ULF över hela landet, har samordningsgruppen tagit initiativ till två nationella ULF Bazar-evenemang. Våra observationer av Nationell ULF Bazar visade att den fungerar som verktyg/modell för erfarenhetsutbyte och erfarenhetsinhämtning på en arena där olika aktörgrupper bjudits in och deltar. ULF Bazar representerade en arena för samarbete kring frågor knutna till centrala begrepp i ULF och hur de kan förstås, men även för under vilka förhållanden samarbete och praktisknära forskning kan ske eller inte ske. Genom att koppla samman olika aktörer med olika erfarenheter, så kommer en större mångfald av perspektiv fram i diskussionerna (Prøitz m.fl. 2021).

Dessutom noterade vi tema knutet till utmaningar och dilemman gällande lärares deltagande i praktisknära forskning, både när det gällde praktiska utmaningar och lärarnas roll. Inte minst visade mötena att frågan om jämställdhet mellan aktörerna var en utmaning som engagerade många. Detta tyder på att det fortsatt finns behov av utveckling av gemensam förståelse om centrala frågor och begrepp knutna till ULF-arbetet. ULF Bazar ser ut att ha varit och fortsatt vara en viktig arena för förhandling, förståelse och tolkning inom ULF.

Nationell ULF Bazar 2020 och 2021 blev på grund av covid-19 omgjorda till digital Bazar. Det är mycket som tyder på att planering och genomförande av digitala möten av denna typ är nödvändigt och har gett nya möjligheter och erfarenheter som även kan vara värdefulla i framtiden. I och med att detta är mycket tidsbesparande för många deltagare, ger det möjlighet att kunna mötas oftare trots geografiskt avstånd.

5.4.1 Respondenternas erfarenheter av arenor för erfarenhetsutbyte och spridning.

En central målsättning för Nationell ULF Bazar har varit att skapa en arena för diskussion och erfarenhetsutbyte och spridning bland ett brett urval av ULF-aktörer. En viktig fråga blir således hur ULF Bazar har bidragit till att föra samman olika aktörer i ULF, eventuellt om deltagarna i ULF hade deltagit vid andra liknande evenemang för erfarenhetsutbyte och spridning i ULF. Vi ställde därför frågor om respondenternas deltagande vid Nationell ULF Bazar eller eventuellt i regionala sammankomster för erfarenhetsdelning kopplat till ULF.

Som diagram 3 visar har 24,5 procent angett att de deltog vid ULF Bazar år 2020 och 37,9 procent år 2021. Mer än hälften av våra respondenter har inte deltagit vid Nationell ULF Bazar (57,1 procent). Detta är emellertid inte så överraskande eftersom inbjudan att delta vid Nationell ULF Bazar inte skickades till alla deltagare i ULF, men endast till ett urval.

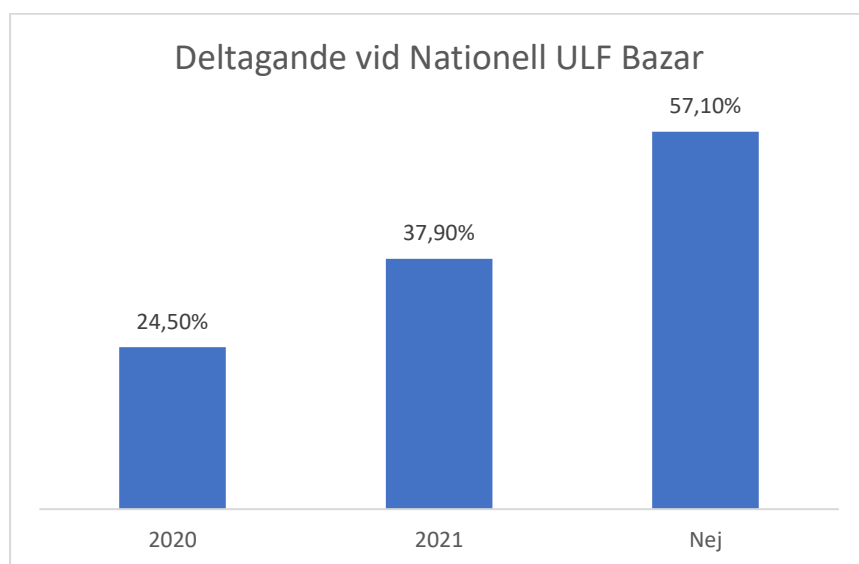

Diagram 3 Deltagande vid Nationell ULF Bazar.

På frågor om de har deltagit i regionala sammankomster för erfarenhetsdelning kopplat till ULF, svarar 35,1 procent ja, jfr. diagram 4.

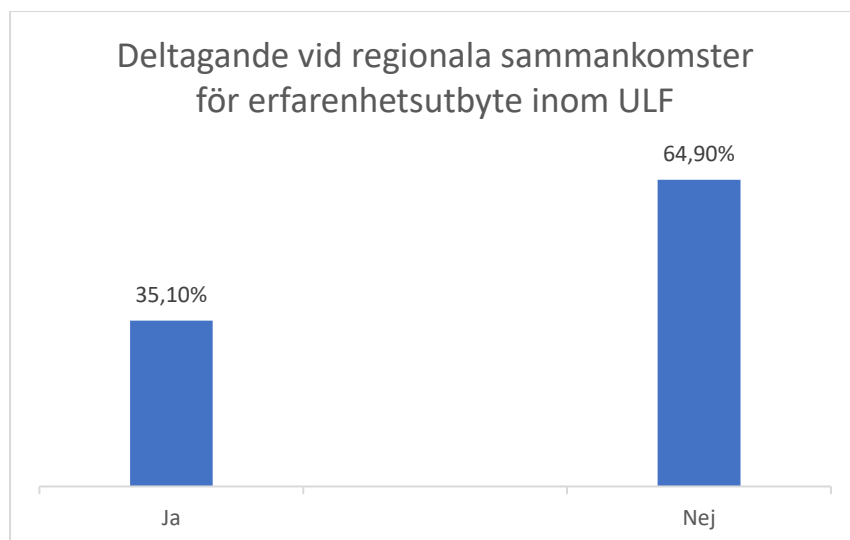

Diagram 4 Deltagande vid regionala sammankomster för erfarenhetsutbyte inom ULF.

Respondenterna ombads att uppge vid vilka regionala sammankomster de har deltagit. De som har besvarat frågan hänvisar till flera olika typer av sammankomster: Regionala Bazarer, regionala evenemang (exempelvis Kunskapsveckan, regional skolnämnd, regional skolkonferens), regionala möten inom noden, RUC:s dagar vid lärosätet, AIMday, UDIN, Nodgemensamma möten inom noden. Svaren tyder emellertid på att respondenterna även har tolkat frågan på något olika sätt. En respondent fördjupar sin förståelse av *regional* på följande sätt: «Regionala-lokala (dvs. ej nodgemensamma) aktiviteter i form av seminarier och workshops bland annat kring forskarutbildning, systematiskt kvalitetsarbete i relation till utveckling av forskningsfrågor, workshop för utveckling av forskningsfrågor utifrån frågor identifierade av lärare». Samtidigt svarade många just att de deltar i nodgemensamma möten och flera hänvisar till att de deltar regelbundet vid en mångfald av möten mellan ansvariga för ULF-projektet på olika skolor och högskolan/universitetet.

När vi tittar på vilka respondenter som svarar nej på båda frågorna, hittar vi att totalt 43,5 procent varken har deltagit vid Nationell ULF Bazar (år 2020 eller 2021) eller vid regionala sammankomster för erfarenhetsdelning inom ULF. Med tanke på hur erfarenhetsutbyte och spridning utgör en central del i försöksverksamheten, kan detta anses som relativt lågt och det blir en intressant fråga huruvida detta gäller för en bestämd aktörsgrupp.

Bland respondenterna från huvudmännen har 80,9 procent deltagit vid antingen Nationell ULF Bazar eller regionala sammankomster för erfarenhetsdelning. 65,3 procent av respondenterna från universitet och högskola har deltagit vid en av delarna. När det gäller

respondenterna från förskola och skola finner vi att en betydligt lägre andel av respondenterna uppger att de har deltagit vid Nationell ULF Bazar eller regionala sammankomster för erfarenhetsdelning. 27,3 procent av respondenterna från förskola har deltagit, medan 33,7 procent av respondenterna från skola har deltagit på en av delarna. Siffrorna bör tolkas med försiktighet eftersom vi har sett att respondenterna tolkar «regionala sammankomster» på olika sätt. Samtidigt kan detta med en viss sannolikhet ses i sammanhang med att deltagare från skola och förskola i mindre grad än deltagare från universitet/högskola och huvudman har möjlighet att delta vid aktiviteterna utanför skolan. Våra casestudier har även visat att när det kom till spridning och erfarenhetsdelning i ett projekt, var ofta både tid och pengar förbrukade, något som gör att denna fas ofta faller bort. Senare i detta kapitel kommer att peka på lärares möjlighet för deltagande i ULF verkar vara en generell utmaning knuten till organisering och finansiering på nod- och projektnivå.

5.5 Organisering och finansiering i fyra casestudier

Casestudierna har visat att arbetet på lokal nivå har varit ambitiöst, omfattande och komplext (se delrapport 2 och 3, Prøitz m.fl. 2020; Prøitz m.fl. 2021). Intervjuerna med deltagare från lärosätena och huvudmän visade att ULF-initiativet generellt och arbetet med organisatoriska lösningar särskilt, har bemötts med stort engagemang. Aktörerna ansåg att den nationella satsningen gav ny energi och inspiration till arbetet med att stärka samarbetet mellan lärosätena och yrkesområdet. Genomgående i casestudierna observerade vi stort lokalt engagemang i arbetet med att utveckla och etablera organisatoriska strukturer som kopplar den praktiska forskningen till reella utmaningar och ambitioner "på golvet" i skolor och förskolor.

Dessa studier visade även att vad man lade vikt på i organiseringsarbetet varierade beroende på lokala förutsättningar och kontextuella förhållanden. Några premisser verkade emellertid vara genomgående. ULF knyts till etablerade samarbetsstrukturer där ambitionen är att vidareutveckla dessa. Försöksverksamheten innebär med andra ord i hög grad en inkrementell utveckling. Dessutom är ULF-aktiviteterna i hög grad integrerade i lärosätenas och huvudmännens primära aktiviteter. ULF-medlen används därmed i stor utsträckning tillsammans med och stöttar upp under ordinära resurser. Informanter uttryckte ändå att det råder brist på ekonomiska resurser och en huvudutmaning är knuten till finansiell förutsägbarhet. Aktörerna i casestudierna var fokuserade på att det måste finnas kompetens

och resurser för att upprätthålla projektet hos huvudmännen och att det ordnas så att lärare i skolor och förskolor får tid att engagera sig i aktiviteterna. Kunskapen om hur ULF som nationellt satsningsområde är organiserat, verkade vara begränsat på lokal nivå i casestudierna. På samma sätt var kunskap om hur andra lärosäten har organiserat försöksverksamheten på aktivitetsnivå även begränsad. Detta är en observation som kunde tyda på att arbetet med att sprida information om ULF bland aktörerna som deltar i försöksverksamheten, borde betonas starkare för att stärka «organisationslärandet» och «organisationsminnet» över tid (jfr. kapitel 3, Coburn m. fl. 2013). När det är sagt, måste detta ses i sammanhang med att ULF har kommit olika långt i de olika huvudnoderna och noderna och erfarenheter med ULF måste få tid att utvecklas innan de kunde spridas.

I regeringsuppdraget för ULF-försöksverksamhet heter det *att lärosäten och huvudmännen skall ingå avtal*. Som tidigare nämnt var det ALF-avtalet på hälso- och socialområdet som ursprungligen gav inspiration och idéunderlaget till avtalsverket i ULF på överordnad nivå. I delrapport 3 presenterade vi en genomgång av ULF-avtalsdokument på nodnivå.

Genomgången visade att det finns ett omfattande avtalsverk etablerat som reflekterar innehållet i det nationella ULF-uppdraget. Avtalen på överordnad nivå har formulerats på generell nivå med relativt stort utrymme för anpassningar och tonvikt på specifika kompetenser, verksamhetsområde, tema och insatsområden i de lokala avtalen. Det underbygger försöksverksamhetens idéunderlag som en verksamhet där det lokala behovet, ägarskapet och initiativet skall få stort spelrum. Det ger nödvändig flexibilitet. Samtidigt ger det stora variationer när det gäller på vilka sätt och i vilken grad avtalsverket strukturerar och konkretiserar ULF-uppdraget på regional och lokal nivå. Den kan även innebära kommunikationsutmaningar knutna till vad ULF faktiskt är och hur resultat och effekter skall identifieras.

5.6 Organisering och finansiering under 2021

I detta kapitel har vi tidigare visat hur avtalsdokumenten (se rapport 3, Prøitz m fl. 2021) bidrog till att identifiera olika modeller för finansiering. Variationerna i finansieringsmodellen kunde placeras på en skala från platt fördelning med likvärdig tillgång till medel å ena sidan, allokering och tilldelning baserad på projektansökningar och/eller med beskrivningar av verksamheter som skall utprovas å den andra sidan. Oberoende allokering-/tilldelningsmodell visade casestudierna att det finns utmaningar knutna till fördelning av

medel. Det är stor variation i fördelning av medel, något som kommer till uttryck exempelvis genom vem som är friköpt till ULF-arbetet, förväntad andel av egeninsats och hur resursallokeringen är beräknad. Detta är teman som även diskuterades i Nationell ULF Bazar där finansiering dels handlade om huvudmännens egenfinansiering och dels om hur läsare och skolledare kan involveras i arbetet på mer likvärdiga sätt genom stärkt finansiering. En rotationspunkt i diskussionen om disponering av ULF-medel är med andra ord hur tyngdpunkten i allokeringen/fördelningen/tilldelningen skall tillfalla skolorna/lärare kontra lärosätena/forskarna. På det stora hela tyder våra studier, som har genomgått här, på att det råder brist på ekonomiska resurser och en huvudutmaning är ett begränsat finansiellt handlingsutrymme och förutsägbarhet. Därutöver presenterar vi resultaten från enkäten när det gäller respondenternas erfarenheter med organiseringen och finansieringen i ULF.

5.6.1 Roller och funktioner i ULF

Utvärderingen har tidigare visat att ULF präglas av aktörer med många roller och funktioner och respondenternas svar på enkäten bekräftar denna uppfattning. I enkäten frågade vi vilka roller respondenterna har i ULF, om de deltar regelbundet vid möten i ULF, vem som organiserar ULF-arbetet och vad respondenterna tycker om organiseringen och finansieringen av ULF. Respondenterna fick frågan "Vilken är din roll i ULF?" där de kunde uppges ett eller flera svar på frågan. Totalt gavs 558 svar, vilket visar att deltagarna i ULF ofta har flera roller. Flest respondenter uppger svaret att vara projektdeltagare från skola, därefter följer rollen som chef för forskningsprojekt, projektdeltagare från universitet/högskola och initiativtagare till ULF-projekt och medlem av samordningsgrupp nationellt eller lokalt. Diagram 5 visar även att 31 respondenter uppger svaret att vara projektdeltagare från lärarutbildning, något som är intressant med tanke på involvering av representanter från lärarutbildning. Det är 26 som har svarat koordinator för ULF-samverkan hos huvudman respektive 23 som har svarat att de är projektdeltagare hos huvudman, medan 15 har svarat projektledare hos huvudman. I och med att kategorierna inte är ömsesidigt uteslutande finns det en viss sannolikhet att en och samma person kan ha svarat på alla tre kategorier. Samtidigt ger dessa svar en bild av att huvudman är representerad i ULF-arbetet både som projektledare och projektdeltagare. Dessutom kan huvudman ha roll som koordinator, initiativtagare, medlem av samordningsgrupp, chef för utvecklingsprojekt, medlem av ledningsgrupp och givetvis som skolchef. Det är värt att lägga märke till att det är

mycket få respondenter som uppger att de har rollen som student eller doktorand i ULF bland våra respondenter (totalt 3).

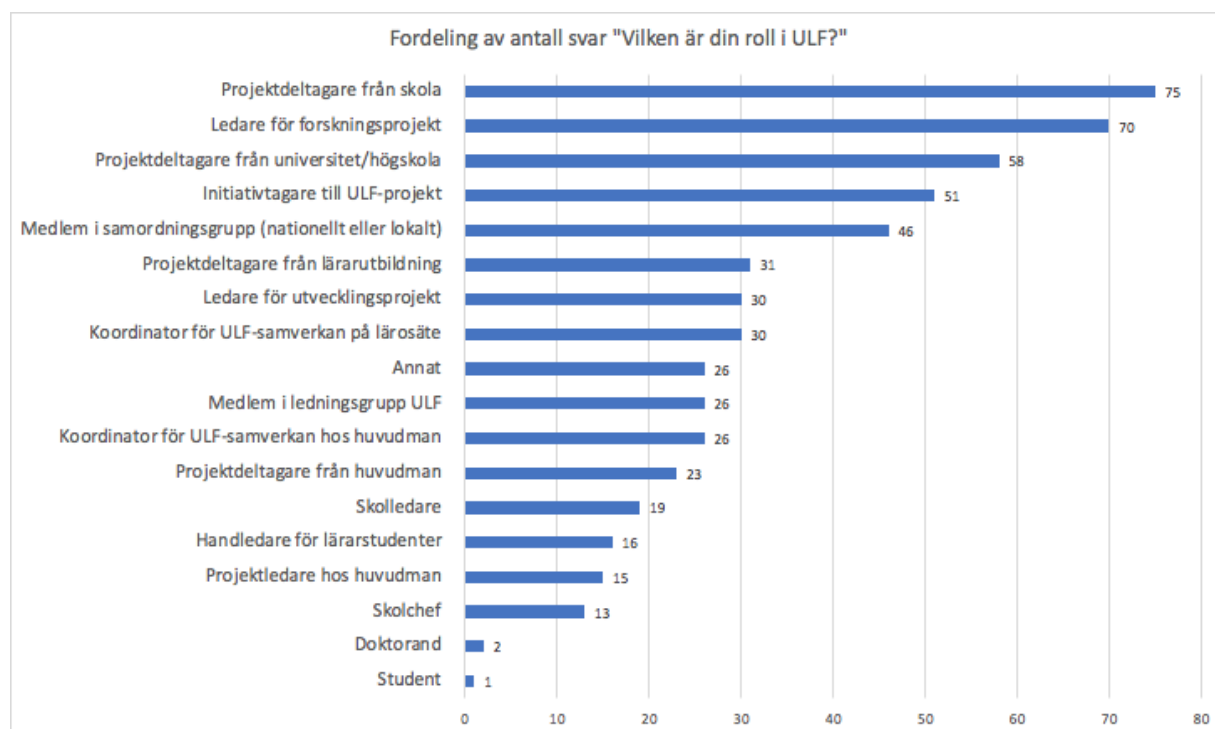

Diagram 5 Fördelning av antal svar "Vilken är din roll i ULF?" (N=558).

26 deltagare har angett att de har rollen «annat». Fritextsvaren visar att denna kategori omfattar personer som sitter i olika kommittéer, råd eller grupper som har en rådgivande eller stöttande roll gentemot ULF-aktiviteter. Detta kan exempelvis vara lärarrepresentanter, medlem i projektråd, forskare som samarbetar med ULF-projekt, granskare, samordnare, nätverkschefer, representant för huvudman eller styrelsemedlem. Dessutom finns det 7 personer som har uppgett rollen projektmedlem i förskola, projektleddare i skola, verksamhetschef och regional samordning.

För att få information om vem som först och främst håller i och tar ansvar för ULF-arbetet, som exempelvis att organisera ULF-arbetet, möten och bestämmer dagordningen, så ställde vi frågan "Vem organiserar ULF-arbetet?". Av svaren framgår tydligt att det i huvudsak är universitet/högskola som organiserar ULF-arbetet (55 procent uppger detta). Samtidigt uppger även nästan 30 procent att lärosäte i samarbete med huvudman tar ansvar för organiseringen av ULF-arbetet. Några skolor och några huvudmän organiserar även arbetet medan RUC eller motsvarande i liten grad uppges ha detta ansvar. Detta är intressant eftersom över 70 % av respondenterna säger sig vara överens om att ULF bygger på och vidareutvecklar redan etablerat samarbete som exempelvis RUC (se kap. 7). Det kan utifrån

detta verka som att RUC inte har fått en central roll i själva organiseringen av ULF-arbetet, men kanske snarare utgör ett samarbetsunderlag som ULF har byggt vidare på.

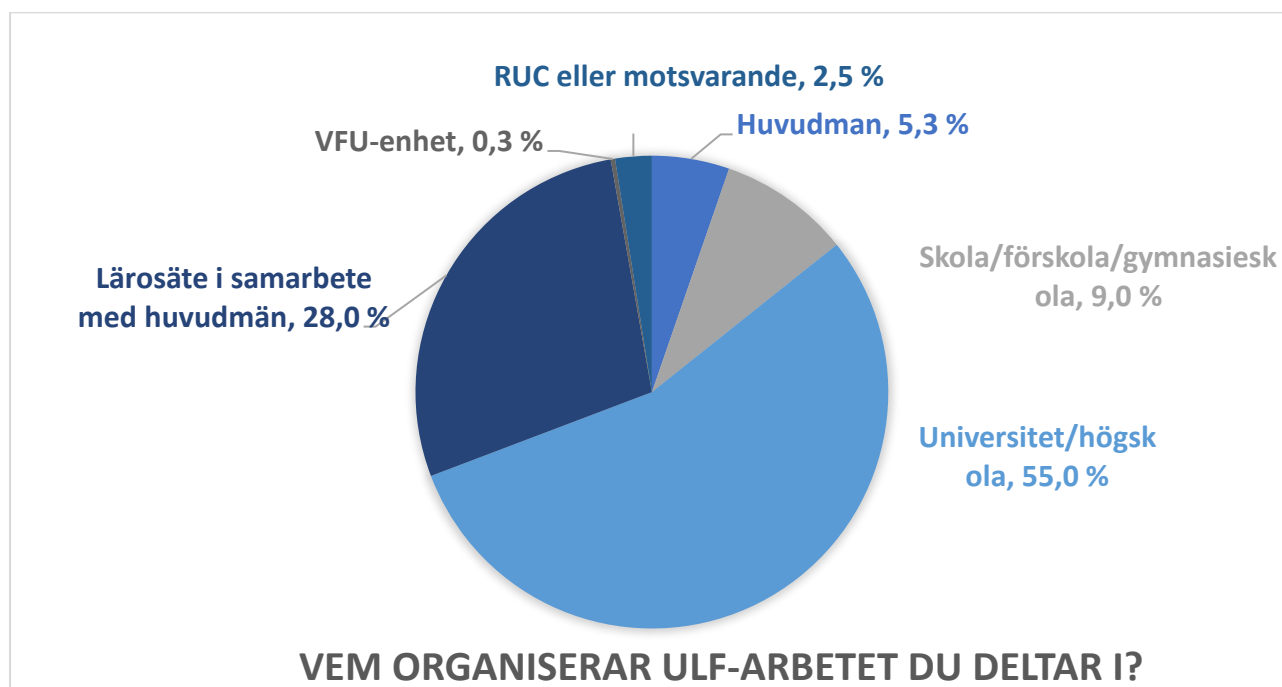

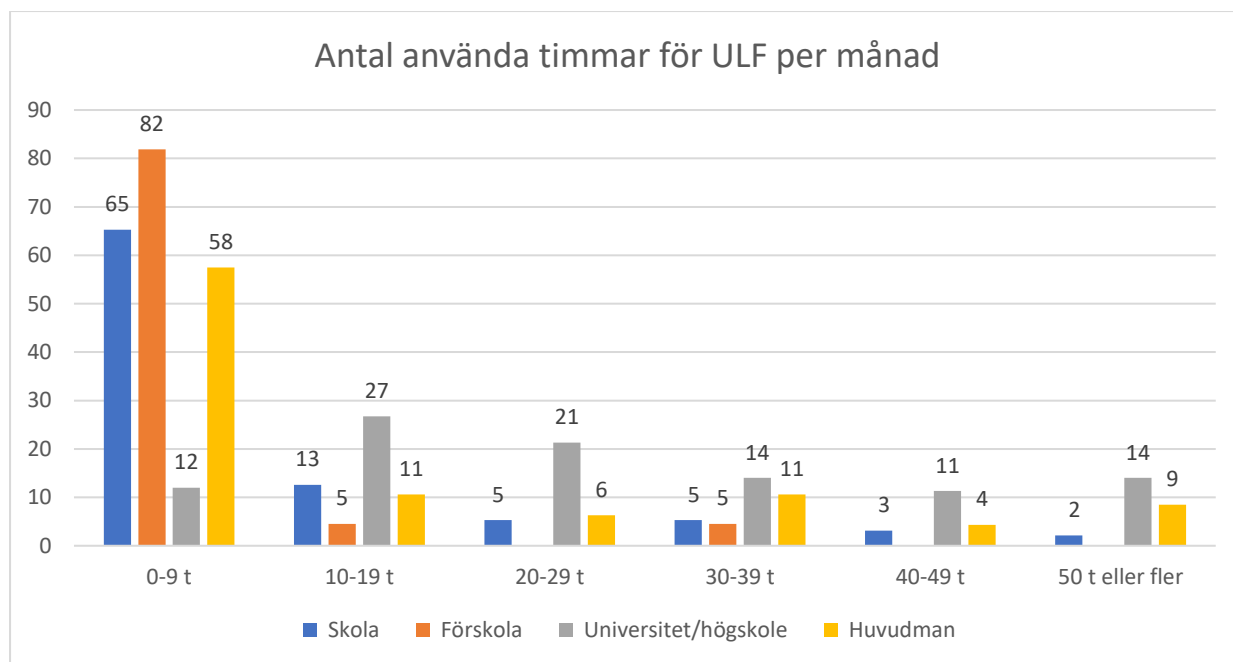
Diagram 6 Vem organiserar ULF-arbetet? Andelar (N=322).

5.6.2 Tidsåtgång i ULF

Casestudierna tyder på att deltagarna i ULF i olika grad är involverade i arbetet oberoende av vad för typ av projekt det är tal om och hur arbetet är organiserat. Det ser dock ut som att det finns gemensamma mötesplatser etablerade med regelbundna möten för deltagarna i ULF. En klar majoritet på 87 procent svarar exempelvis att de deltar vid regelbundna möten i ULF.

Eftersom tid för ULF-arbete visar sig vara en viktig fråga, frågade vi respondenterna att uppge (uppskattningsvis) hur många timmar de i genomsnitt lägger på ULF-arbetet per månad. Resultaten visar stor variation när det gäller tidsåtgång mellan de olika grupperna av deltagare i ULF. Vi har tittat på antal timmar som uppgetts med utgångspunkt i arbetsplats som bakgrundsvariabel respektive skola, förskola, universitet/högskola, huvudman. Diagram 7 visar andelen för olika grupper av deltagare när det gäller genomsnittlig tidsåtgång för ULF per månad inom olika tidskategorier¹¹.

¹¹ Respondenterna i enkäten ombads att skriva antal timmar i siffror, i analysen är antalet timmar kategoriserat i; 0–9 tim/mån, 10–19 tim/mån osv.

Diagram 7 Antal använda timmar för ULF per månad¹²¹³.

Deltagare från skola/förskola använder minst tid, medan deltagare från universitet/högskola och från huvudman uppger mest tid per månad på ULF. Det är emellertid stor spridning i tidsåtgång mellan deltagare från universitet/högskola. 12 procent använder 0–9 timmar per månad på ULF. Den största andelen (27 procent) använder 10–19 timmar per månad, medan 21 procent använder 20–29 timmar. Totalt 25 procent använder 30–49 timmar per månad, medan 14 procent använder 50 timmar eller mer per månad. Samma spridning i tidsåtgång hittar vi även hos anställda hos huvudman, där en klar majoritet (58 procent) uppger att de använder 0–9 timmar per månad på ULF. Totalt 17 procent använder 10–29 timmar, 15 procent använder 30–49 timmar och 9 procent använder 50 timmar eller mer per månad. Bland denna grupp finns det emellertid få respondenter. Tidsåtgång för anställda i skola och förskola är i mindre grad utspridd. Den största andelen anställda i skola uppger att de använder 0–9 timmar per månad (65 procent), medan 13 procent använder 10–19 timmar per månad. Totalt 10 procent av anställda i skolan använder 20–39 timmar per månad och totalt 5 procent använder 40 timmar eller mer per månad på ULF. Den största andelen i förskola (82 procent) använder 0–9 timmar per månad på ULF. 5 procent använder 10–19 timmar per månad och 5 procent använder 30–39 timmar.

12 Dessutom har 11 respondenter inte uppgett antal timmar per månad. Antingen har de svarat «X», «vet inte» eller skrivit att det är omöjligt att svara på.

13 Diagram 6 omfattar inte de 8 respondenter som har uppgett «annat» som arbetsplats.

Att lärare och förskollärare uppger lägsta timantal för ULF är inte överraskande sett i förhållande till våra tidigare observationer i ULF. Det kan även förklaras med att lärare och förskollärare i mindre grad har möjlighet att delta i ULF-aktivitet då det ofta är uppgifter som kommer vid sidan om deras vanliga arbete jämfört med forskare och representanter från huvudman. Detta är ett igenkännbart resultat från forskning på området som exempelvis hänvisar till att forskares och lärares arbetssituation är så olika utformad att det är svårt att få på plats bra system för involvering av yrkesområdet (se kapitel 3). Här är det även en fråga om vad som kan betraktas som lite eller mycket, eftersom det kommer att vara relativt sett i förhållande till projekt och aktivitet. Det är även intressant att det för de två övriga grupperna är såpass stor spridning i antal timmar i månaden. Detta återger sannolikt att olika personer med olika roller i ULF har olika resurser, men även att det verkar vara många deltagare i ULF med tillgängliga timmar för arbetet.

5.6.3 Kännedom om finansieringen av ULF-arbetet

I enkäten ställde vi två frågor till respondenterna om hur deras arbetstid i ULF finansieras: *Hur stor andel av din totala arbetstid finansieras av ULF-medel? och Hur stor andel av din totala arbetstid i ULF finansieras av din arbetsplats?* Vi valde att ställa frågor som skiljer mellan arbetstid som finansierats av ULF-medel och arbetstid som finansierats av egen arbetsplats. Orsaken till detta är att vi vet från de tidigare studierna i utvärderingen att deltagarnas arbete i ULF finansieras i olika grad av olika finansieringskällor. Detta framkommer dels genom casestudierna och i avtalsdokumenten.

Med utgångspunkt i att vi hade lite detaljerad kunskap om tidsberäkningar för arbetstid i ULF, valde vi att be respondenterna att skriva procent i siffror framför att välja mellan förhandsbestämda kategorier. I vår analys har vi sedan kategoriserat andel arbetstid finansierad av ULF-medel respektive egen arbetsplats för olika grupper deltagare utifrån svaren (i kategorierna 0 procent, 1–10 procent, 11–20 procent osv.).

Diagram 8 och 9 visar andel av arbetstid i ULF som finansieras av ULF-medel respektive egen arbetsplats för de olika grupperna av deltagare.

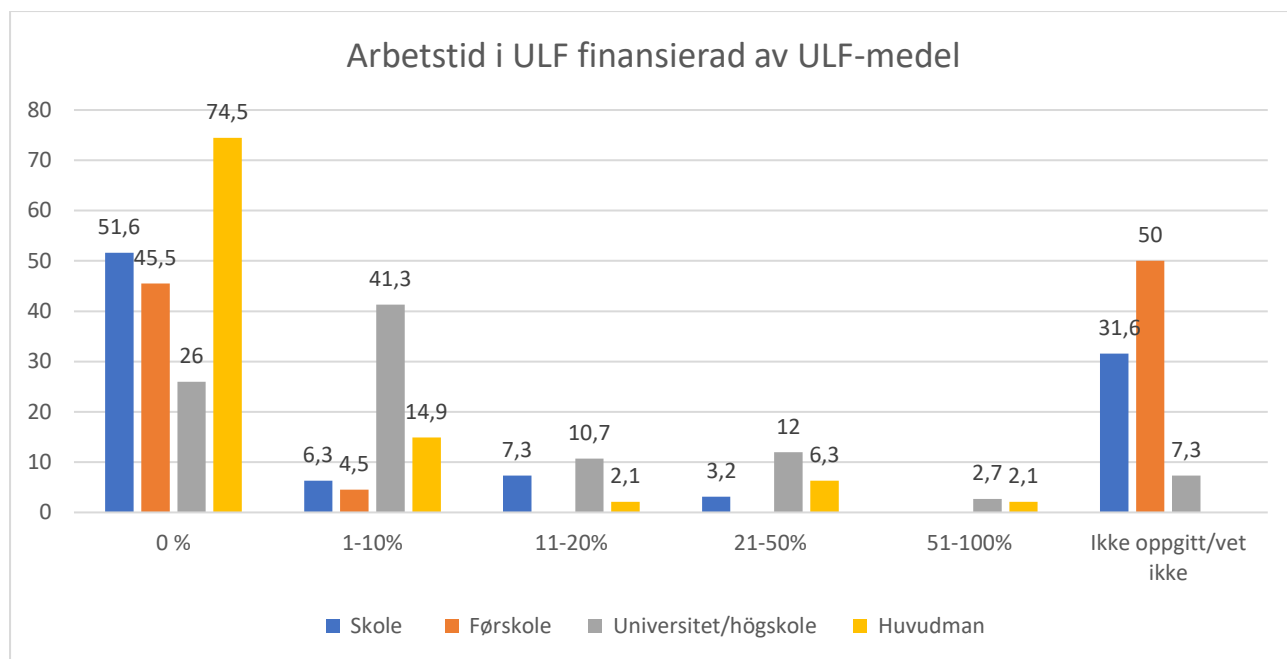

Diagram 8 Arbetstid finansierad av ULF-medel^{14,15}.

Resultaten tyder på at det finns flera oklarheter kring vem som finansierar arbetstiden som används till ULF. Många uppger att det inte vet detta eller har låtit bli att besvara frågan. Samtidigt är det inte helt onaturligt att lärare och förskollärarna inte känner till vem som finansierar deras arbetstid när de deltar i ett projekt som ULF.

Enkäten tyder på att anställda vid universitet och högskola är de som i störst grad känner till hur arbetet är finansierat och har arbetstid som är finansierad av ULF-medel. Den största andelen anställda vid universitet/högskola (41,2 procent) svarar att 1–10 % av arbetstiden finansieras av ULF-medel. Ungefär en fjärdedel (25,4 procent) av de anställda från universitet/högskola fördelas på kategorierna från 11 procent och upptill 50 % eller mer.

Många uppger att den tid som används till ULF har finansierats av egen arbetsplats. Enkäten tyder på att huvudmannen lägger in mest tid finansierad av egen arbetsplats. Som vi kan se i diagram 9 svarar 51,1 procent av anställda hos huvudmännen att 51–100 procent av deras arbetstid i ULF finansieras av egen arbetsplats. Även 20,7 procent av de anställda i universitet/högskola svarar att 51–100 procent av tiden i ULF finansieras av egen arbetsplats.

¹⁴ Ingen av respondenterna har uppgett att 31–40 procent av deras arbetstid finansieras av ULF-medel.

¹⁵ Diagram 7 och 8 omfattar inte de 8 respondenter som har uppgett «annat» som arbetsplats.

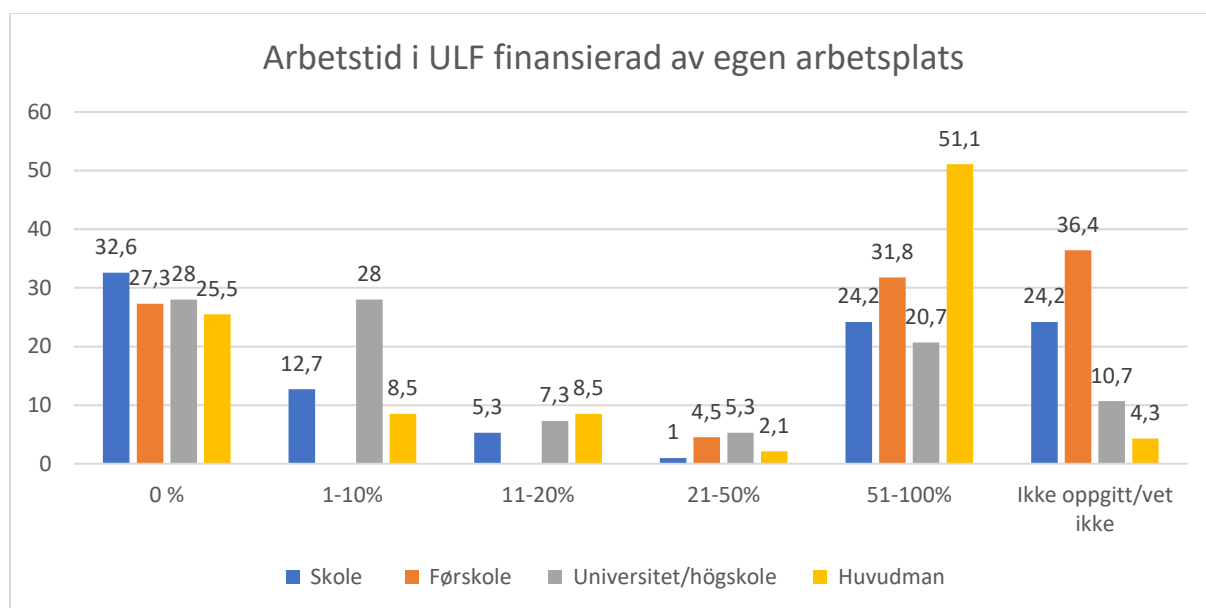

Diagram 9 Arbetstid i ULF finansierad av egen arbetsplats.

5.6.4 Erfarenheter av och synpunkter på organisering och finansiering

Eftersom vi ville ha mer ingående information om deltagarnas syn på organisering och finansiering av ULF bad vi om deras synpunkter med fritextfrågan: Vilka är dina synpunkter på organiseringen och/eller finansieringen av ULF-arbetet? Totalt 187 respondenter har svarat på frågan, 38 av dessa uppger att det inte har några synpunkter eller har svarat blankt medan 6 har uppgett att det inte vet. De återstående 143 respondenterna har gett uttömmande svar som vi har analyserat tematiskt (Clark & Braun 2020). Analysen visar att det finns en del variation i synpunkter gällande organisering och finansiering i ULF. Många är särskilt nöjda med organiseringen av ULF, men även finansieringen. Samtidigt är det ett tydligt mönster i materialet att det finns några utmaningar knutna till organisering, men annars mest knutna till finansiering. Därutöver presenteras teman punktvis under de två överordnade temana organisering och finansiering.

Överordnad organisering

Fritextsvaren tar upp organisering på en mer överordnad nationell och regional nivå liksom knuten till lokal organisering.

När det gäller synpunkter som gäller överordnad organisering, så visar det att det finns en hög medvetandenivå bland ULF-deltagarna kring det faktum att det finns väldigt många som skall samarbeta. Det uttrycks förståelse för att det är nödvändigt med ett fåtal huvudansvariga för att få ULF att fungera. Samtidigt understryks det att arbetet bygger på att

både lärosäte och huvudman deltar och att med dagens organisering så är det lärosätet som har huvudansvaret för att realisera ULF samtidigt som det förutsätter att huvudmannen önskar delta. Denna inbyggda spänning i ULF, mellan det att ha ansvaret och initiativet för ULF vid lärosäte och huvudmannens vilja och önskan om att vara med är ett genomgående tema som problematiseras av många.

Detta spänningsförhållande underbyggs även bland dem som framhäver att det är tidskrävande processer att både arbeta med organisation mot huvudman, liksom internt vid lärosäte. Många respondenter framhäver viktigheten av att stärka kontakten mellan skolor och huvudmännen i samband med ULF-arbetet. På det hela taget understryker man i materialet genomgående att det att bygga organisation och strukturer som bidrar till att säkerställa goda kontaktytor mellan forskarmiljöerna, förstelärare, lärare och lektorer inte bara är tidskrävande, utan även något som kräver kontinuitet och är en kontinuerlig process även efter att kontaktytorna har etablerats. Tidselement framhävs även i förbindelse med arbetet med ULF-projektet och att det är svårt att arbeta utifrån småskaliga projekt. Flera av fritextsvaren hänvisar här till att det måste tänkas mer långsiktigt kring projekt och att det behövs minst tio år för att kunna driva genom projekten.

Ett genomgående tema här är att tidsramarna för ULF anses vara för korta, det uttrycks generellt i materialet att ULF omfattar höga ambitioner som skall realiseras på väldigt kort tid. Det är en genomgående synpunkt i materialet att ULF bör bli mer långsiktigt. På denna överordnade nivå tydliggör även materialet hur ULF dels består av struktur- och organisationsbyggande för att få tätare kopplingar mellan lärosäte och huvudman, men även att kopplingarna mellan huvudmän och skolor har behov av att stärkas.

Lokal organisering

När det gäller den mer specifika lokala organiseringen präglas svaren av mer variation och gärna av att respondenterna är mycket nöjda eller har synpunkter om utmaningar och problem. Bland de som är nöjda hänvisas det till att lärosäte har organiserat arbetet väl. Det har varit enkelt att komma i kontakt och projektdeltagare hos huvudman och/eller skola har fått hjälp med att ansöka om pengar. Det hänvisas även till att projektet har varit bra organiserat och att samarbetet har varit i "ögonhöjd". Här finns det även respondenter som pekar på att organiseringen lokalt har varit bra, medan det i noden har varit "tendenser till överbyråkratisering". En projektdeltagare är mycket nöjd med hur deras ULF-arbete är

organiserat som process med för- och efterarbete och information om och diskussion kring forskning med kollegor och i plenum:

Jag är supernöjd med vårt upplägg. Forskarna utgår varje gång från en PowerPoint-presentation som läggs upp på vårt nätverk. Vi får kunskap om forskning och vi diskuterar våra uppgifter både inför uppgifterna och hur det gick. Vi delas in i små rum på videokonferenstjänsten Zoom, så att vi kan diskutera med andra kollegor i små grupper för att sedan återberätta i helgrupp.

Bland dem som har synpunkter om utmaningar och problem handlar det ofta om svårigheter som skolorna har haft med att avsätta tillräckligt med tid för deltagarna till att vara med i ULF-aktiviteter. I några fall hänvisas det till att skolor som har lärare spridda över större geografiska områden har behövt anpassa sig till olika tolkningar av ULF och olika nätverk. Ett element som framhävs i materialet är att kommuner behöver en kanal till lärosäte och att kommunelektorer kan fungera bra som "mäklarservice". När det gäller utveckling av projekt och utlysningar pekar man på att det är problematiskt när utlysningar är begränsade till en lokal skola och att det krävs allt för detaljerad metodbeskrivning innan projekten startar, för att det då bara blir universitetet som skriver planer och att praktik/yrkesutövning har litet inflytande.

I några fall framgår det av materialet att det har varit större utmaningar med organiseringen lokalt och att detta har fått konsekvenser för samarbetet. I sådana fall efterlyses det tydligare ansvarsplacering och mer solid organisering av arbetet. Ett sådant exempel hittar vi där en forskare uppger att de har goda erfarenheter av samarbetet och önskar få till mer samverkan kring projekt och i flera skolor, men där det upplevs som oklart hur man skall gå tillväga och på vilken nivå i ULF olika ansvarsområden är placerade och var man skall vända sig för att diskutera viktiga och centrala frågor kring projektsamarbetet, forskningens design och spridning av resultat:

I egenskap av forskare anser jag att projekten som lärarna initierar och jag stöder fungerar bra och har gett spännande resultat. Kontakten med ULF centralt är svag. Jag skulle ha utrymme att stödja fler projekt/skolor men vet inte vems ansvar det är att "värva" nya skolor/lärlag. Lärarna och vi forskare har haft många frågor och jag tycker att det varit oklart vem vi ska vända oss till med dessa frågor eller hur vi når ULF centralt. Det gäller allt från etik i projekten, kontakten mellan skolor och projekt och framför allt har vi saknat tydliga arenor där vi kan sprida resultaten från forskningsprojekten, så att de når ut till andra lärare. Var finns sådana arenor? Vem är ansvarig för att organisera arenor? Etc.

Finansiering

På samma sätt som för organisering framhävs spänningen mellan ULF centralt och ULF lokalt i respondenternas synpunkter. I dessa sammanhang motsvarar ULF centralt som oftast den

närmaste huvudnoden. Det är även i frågor om finansiering att materialet visar tydligaste tecken på spänningar och även fall av stark oenighet mellan lärosäte, huvudman och skola.

Ett genomgående drag i materialet är att det finns en förståelse och hög grad av enighet kring vikten av samfinansiering och betydelsen av lokal förankring och ägarskap, typisk formulering i detta sammanhang är att samfinansiering är viktig och lokal förankring är ovärderlig. Flera personer uppger att medfinansiering går bra och att man har klarat att kombinera medel från lärosäte, ULF och medfinansiering. Många hänvisar till att ULF har stort värde för det konkreta arbetet och deltagandet från skola genom just möjligheter att hyra in vikarier och köpa material som det finns behov av:

ULF-medel har varit värdefullt. Det har gjort att vi har kunnat hyra in vikarier och ge kompensation för deltagande i ULF och köpa in material som har varit värdefullt för ULF.

I några fall framhävs även betydelsen av möjligheter för att söka ULF-medel från huvudnoden när det inte finns intresse för ULF vid eget lärosäte eller hos huvudman och att detta har gjort det möjligt att ändå bedriva ULF-arbetet.

Från mitt universitet har det inte varit stort intresse. Vi har i stort sett inte fått någon finansiering, men upprätthållit arbetet ideellt, inte heller våra huvudmän har satsat finansiellt på ULF, lyckligtvis hade vi sökt och fått medel i noden.

Ett helt tydligt budskap bland synpunkterna är att även om det står i budget och avtal om samfinansiering, så frigörs inte nödvändigtvis denna i vare sig lärosäte eller för lärarna. Några respondenter pekar exempelvis på att lärarna får tid att genomföra, men inte delta i själva forskningen. Många hänvisar till att ULF-medel ofta är en väldigt liten del av projekt och att finansieringen är svår att förstå eftersom det både är interna medel och ULF-medel som används. Många hänvisar till att det förekommer mycket obetalt arbete både hos huvudmän och vid lärosäten. Ett sådant exempel är när lärarrepresentant i regionalt ULF-råd inte har finansiering av detta ULF-arbete. Bland dem som beskriver sådana utmaningar är en synpunkt att lärares tid i ULF bör finansieras med ULF-medel för att säkerställa deras deltagande hellre än som del av befintlig anställning. Typisk för materialet är att ULF är önskat och upplevs som mycket givande arbete bland alla involverade aktörer, inklusive högskolelärare och lärare i skola och förskola, men beskrivs som underfinansierat och i hög grad baserat på ideellt arbete. Det hänvisas här till att fördelningsnyckeln för medel på många ställen inte är hållbar. Helt konkret pekar man exempelvis på att overhead-tillägget för forskarna i långt större grad måste anpassas till ULF för att forskarna tar en alltför stor del av budgeten sett i förhållande till arbetsinsats och för exempelvis att "deltagande förskollärare

måste kämpa för varje vikarieminut medan huvudman tar ut 0 % overhead". Andra pekar på att medel används i hög grad för att finansiera forskares lön, medan deltagande läsares tid först och främst medfinansieras av huvudmannen och att det på flera ställen förs ut för lite medel till huvudmannen för ULF-arbetet.

Ett annat problem knutet till processer med ansökan av ULF-medel är att fördelning/tilldelning av medel i början av kalenderåret förväntas tas i bruk samma kalenderår och skall rapporteras vid årsskiftet. Detta harmonierar i liten grad med skolans budgetår och gör det svårt att planera lärares tid samt att utnämna och tillsätta vikarier. En respondent föreslår att utlysning av medel bör ske vid nyår och att projekt startar vid skolårets start motsvarande budgetering för 1,5 år för att göra det enklare för skolor och lärare att planera deltagande i ULF. Respondenterna hänvisar här till att det är genomgående svårt att arbeta utan mer förutsägbarhet när det gäller att tillsätta vikarier, dels på grund av finansiering, men även knutet till tid.

Flera lärare pekar på utmaningar med eget deltagande på grund av pressad skolekonomi. Lärarna framhäver att det är en förutsättning för att skolor skall kunna delta att de tilldelas egna ULF-medel eftersom de flesta skolor i Sverige har en pressad ekonomi. Respondenter pekar här på situationer där skolledare och rektor inte vill finansiera lärares deltagande på grund av ekonomi och att lärare deltar i projekt på sin fritid. På motsvarande sätt hänvisar andra till att vid deras skola råder det tvivel gällande huruvida de skall delta på grund av att de måste finansiera den procentandelen av tjänsterna som ligger inom ULF-avtalet. Andra hänvisar till att det inte finns finansiering från lärosäte, huvudman eller skola och att allt arbete görs inom de ordinarie tjänsterna. Flera lärare pekar här på att finansiering borde innehålla en procentsats som definierar tidsramen för lärares involvering och även beskriva den reducerade undervisningstiden.

Några forskare framhäver särskilt att lärosätets fördelning av medel inte har varit transparent och att den i för liten grad öppnar för att alla forskare kan engagera sig i ULF-arbetet. Flera pekar på att de hellre vill ha en modell där forskarna tillsammans med huvudman definierar projekt framför att forskaren tilldelas fördefinierade projekt. I detta sammanhang ställs även mer överordnande och principiella frågor knutna till finansiering liksom organisering och som kan tolkas som oklarheter kring ULF som fenomen.

För närvarande är finansieringen av ULF-arbetet inom vår nod extremt centraliserat och huvuddelen av finansieringen används av X universitet, vilket naturligtvis är begränsande för övriga parter. Jag hade hellre sett en finansieringsmodell som byggde dels på regional tilldelning, dels att pengarna gick till gemensamma organisationer för lärosäten och skolhuvudmän (dvs. inte enbart till lärosätena). Jag ser stora risker med nuvarande modell, dels genom att tilldelningen toppstyrs, dels genom att skolhuvudmännen saknar inflytande. Således: Bryt upp noderna och skapa regionala centrum med representanter från både lärosäten och skolhuvudmän.

En respondent utanför akademi ställer i detta sammanhang dessa överordnade och principiella frågor:

Den största svårigheten har att göra med huruvida ULF ska betraktas som specifika processer eller som ett sätt att organisera samverkan eller om det är en form av finansiering. Det vill säga ULF som medel eller mål (eller kapital). Detta är något som flyter lite och gör ULF lite abstrakt för många inom och utom akademien, där jag arbetar.

Ett genomgående budskap bland synpunkterna är att det är viktigt och helt nödvändigt att säkerställa finansiering för ökad samverkan mellan lärosäte, huvudman och skola. Flera respondenter hänvisar till att det är viktigt att regeringen inom kort tid ger besked om vad som gäller för fortsatt arbete. Det hänvisas också i detta sammanhang till att för det fortsatta arbetet och i uppbyggnadsskedet av ett permanent system, är det viktigt att strukturen inte bidrar till att öka olikheter mellan huvudmän och olika skolors möjligheter i ULF.

5.7 Organisering och finansiering – summering.

Vårt samlade material kring organisering och finansiering visar att ULF-försöksverksamhet har utvecklat en landstäckande nätverksorganisation sammanhållen av ett avtalsverk som tagits fram av en nationell samordningsgrupp bestående av fyra huvudnoder och deras nodregioner med noder i form av universitet och högskolor i samarbete med huvudman och skolor. Inom varje huvudnod finns det organisationsmässiga beslut och prioriteringar som har lagt grunden för tillväxt av olika regionala såväl som lokala modeller för hur ULF-medel kan stödja upp och skapa förutsättningar för samverkan kring praktisk forskning.

Organiseringen och finansiering mellan nodregionerna har gemensamma drag genom en likartad grundstruktur och avtal, men även olikheter och särprägel baserat på prioriteringar gjorda inom varje enskild huvudnod och regionala förutsättningar och traditioner för forskning och samverkan. Avtalet tydliggör att det finns en språkgemenskap kring målsättningar och de organisatoriska ramarna för ULF. Samtidigt ser vi att val av finansieringsmodell, fördelningsnyckel och kriterier för fördelning och tilldelning av medel varierar mellan huvudnoderna. Resultaten från enkäten understödjer resultaten från våra tidigare delstudier om att det är kring finansiering som de största spänningarna och

utmaningarna visar sig och att detta inverkar på hur organiseringen av arbetet upplevs av deltagare i ULF.

Enkäten visar att respondenterna i vidare mening är nöjda med organiseringen både nationellt, regionalt och lokalt. Samtidigt finns det respondenter som hänvisar till att organiseringen vid enskilda ställen upplevs som byråkratisk och toppstyrd, inte så transparent och med begränsad möjlighet för inverkan på beslutsprocesser. Vi har sett att ULF-medel bidrar på olika sätt och gärna ses i sammanhang med flera processer och projekt i akademi. Enskilda forskare hänvisar till att möjligheten och tillgången till att ansöka ULF-medel har varit viktig vid lärosäten där det inte finns intresse för denna typ av projekt och att samverkan med skolor har möjliggjorts tack vare tilldelade medel. I skolor hänvisas det till att ULF-medlen har haft stor betydelse för lärares deltagande i ULF och vid inköp av nödvändiga verktyg för arbetet. Å den andra sidan pekar även många på att finansieringen är svår att förstå, flera huvudmän och lärare menar att det inte har fått finansiering och att medfinansiering innebär att de arbetar inom sin vanliga tjänst och att fler bedriver ideellt ULF-arbete på fritiden. Det finns en uppfattning bland respondenterna om att det för det första är universiteten som har dragit god fördel av finansieringen och att skolorna och lärare i mindre eller ingen grad har fått medel till ULF-arbetet. Respondenternas svar på frågor om tillgänglig tid och finansiering stödjer vida omkring dessa synpunkter och uppfattningar. Rent konkret hänvisar flera till akademins overhead-tillägg som ett stort problem. Dessutom är det praktiska utmaningar och behov av större grad av förutsägbarhet knuten till tidpunkt för tilldelning av medel i förhållande till budgetår och skolår. Det är även en del av respondenterna som hänvisar till att de inte har insyn i finansiering eller tillräcklig kunskap för att kunna uttala sig. Även om enkäten endast uttrycker synpunkterna hos ett avgränsat urval deltagare i ULF, stärks resultaten av att vi åter finner samma utmaningar knutna till finansiering som beskrivits i casestudierna och i observationerna av Nationell ULF Bazar liksom i SUHF-rundabordssamtal och IFoUS-rundabordssamtal.

6. Publicering i ULF

I detta kapitel presenteras kartläggning av ULF-verksamhetens "resultat" i betydelsen vetenskaplig förmedling av särskilt forskningsaktiviteterna såsom de kommer till uttryck i olika typer av publikationer. Som beskrivs i metod-kapitlet har vi kartlagt och analyserat publikationerna och forskningsbidragen som fanns på ULF-avtalets webbplats per december 2021. Vid tidpunkten för vår kartläggning och analys hade det rapporterats in totalt 89 publikationer på webbplatsen. En del av dessa har emellertid inte publicerats, men skickats till peer review (referentgranskning) i tidskrifter. Dessa arbeten ingår inte i analysen. Enskilda arbeten som rapporterats på webbplatsen är länkade till projekt där det finns flera publikationer på egna projektsidor. I sådana fall är dessa publikationer inkluderade i kartläggningen. Detta innebär att kartläggningen och analysen inkluderar några fler publikationer än de (50) som är länkade direkt till publikationer på webbplatsen. Detta innebär även att analyserna som presenteras i detta kapitel inte måste ses på som uttömmande eller fullständiga. De kan emellertid anses ge ett underlag för att teckna en bild vid en bestämd tidpunkt av det som kan beskrivas som "publiceringsprofilen" i ULF. Det är även viktigt här att understryka att det ofta kan ta flera år att publicera forskning och att materialet som har kartlagts här sannolikt endast är starten på det vi kan karaktärisera som ULF-publikationer. Det är även viktigt att erkänna att ULF-arbetet ofta är finansierat av flera källor och att ULF-publikationer kan vara ett resultat av flera projekt och samfinansiering (se kapitel 5 organisering och finansiering). I kartläggningen och analysen här tar vi inte ställning till vilka projekt publikationerna kommer ifrån, vi förmodar att de har rapporterats in som bidrag från ULF.

Kartläggningen som vi har genomfört ger en översikt över publikationer som är ett resultat av ULF. Vidare ger kartläggningen insyn i vad som kännetecknar den forskning som rapporteras i ULF. Publikationer som har rapporterats ger en första bild av vilken typ av kunskap som utvecklas i ULF. Denna kartläggning kan även berätta något för oss om forskningsfokus, vilka problemställningar som efterfrågas bli besvarade och för vem samt metodiskt och teoretiskt tillvägagångssätt. Vår studie av publikationer kan även berätta något om och tematisera samverkan, involvering och eventuell jämställdhet mellan aktörer som är involverade i ULF. Vi kan mot denna bakgrund även säga något om hur ULF-forskningen publiceras och vilka målgrupper forskningen når genom vilka typer av publikationer som forskningen finns i.

När det gäller ULF-deltagarnas medverkan i publiceringen vet vi från våra tidigare studier att det finns olika uppfattningar kring huruvida publicering är något som alla deltagare skall vara involverade i eller om det primärt är forskarens uppgift och ansvar. Litteratur om medverkan i forskning och exempelvis lärarforskare eller lärare i aktionsforskning hänvisar till ideal om att alla involverade aktörer bör vara med i arbetet med att publicera resultat från forskningen (jfr. kapitel 3). Samtidigt ser vi att förståelsen av praktisk forskning varierar när det gäller vilka aktörer som involveras i publicering. Forskning på forskningssamarbete pekar även på olika praxis kring denna fråga (jfr. kapitel 3). I enkäten från 2021 har vi frågat respondenterna om de har medverkat i publicering av forskning i ULF-arbetet. Diagram 10 visar att respondenternas synpunkter på denna fråga varierar. Nästan hälften uppger att de inte är eniga gällande påståendet om att de har medverkat. Här är det även relativt sett många som har uppgett att de inte har någon åsikt om påståendet.

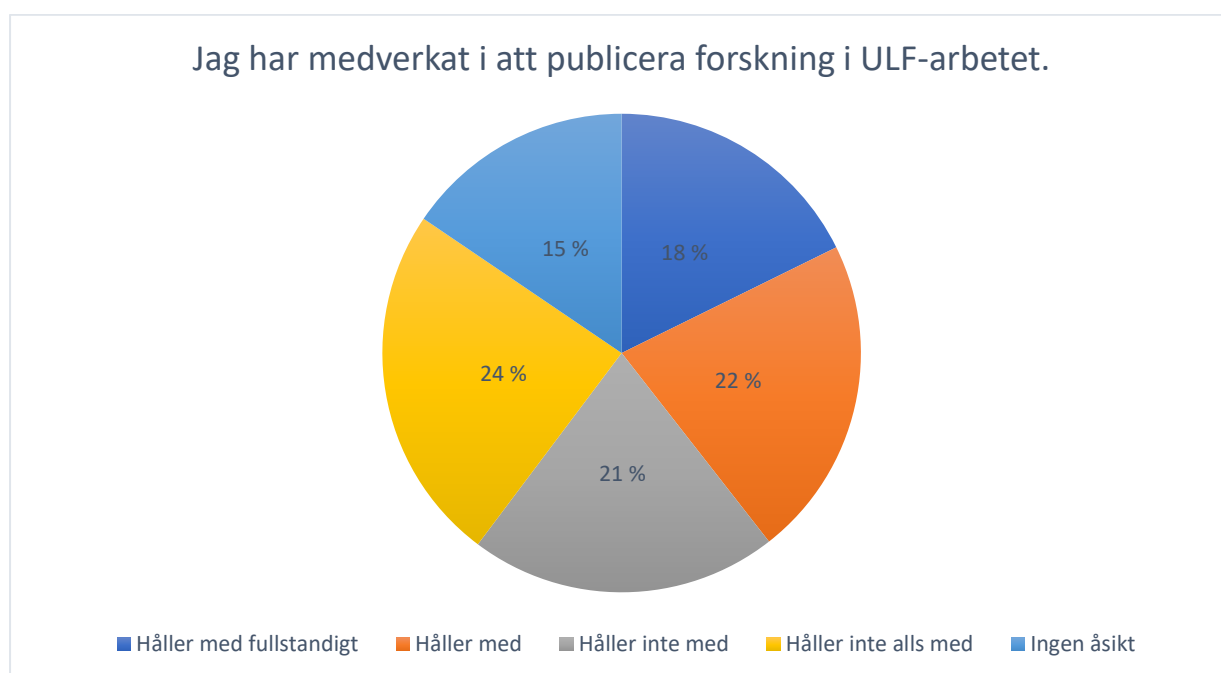

Diagram 10 Medverkan i publicering av forskning i ULF-arbetet.

Enkäten behandlar emellertid det att publicera forskning som en "grov" kategori, medan detta i praktiken kan innebära allt från internationella artiklar till mer populärvetenskaplig förmedling riktad mot yrkesområdet. Det är därför intressant att undersöka variationer inom denna breda kategori, med tanke på vilka slags publikationer ULF-försöksverksamheten omfattar och i vilken grad de olika aktörerna är involverade.

I detta kapitel ger vi även först en beskrivning av de olika typerna av publikationer som rapporterats på ULF-avtal- webbplatsen, innan vi tittar närmare på likheter och skillnader i kännetecknen vid förmedling och publicering i ULF. Det har riktats huvudfokus på den vetenskapliga publiceringen och vad den kan berätta för oss om pågående forskning. Man pekar även på några utvecklingsdrag med tanke på just olika "publiceringsprofiler". Publiceringen i försöksverksamheten i ULF presenteras i linje med följande kategorier som webbplatsen presenterar av publikationer/förmedling: vetenskapliga publikationer, antologier, rapporter, konferensbidrag och populärvetenskaplig förmedling.

Analysen tyder på att det finns olika profiler för publicering i ULF, som delvis verkar reflektera olika prioriteringar och aktiviteter i de fyra huvudnoderna. Å den ena sidan representerar inte detta en så annorlunda bild av vetenskaplig publicering jämfört med den inom utbildningsfältet mer generellt, men som vi kommer att se, så ser vi även en ny typ av kategori, placerad "mellan" en vetenskaplig och populärvetenskaplig genre.

6.1 Vetenskapliga publikationer

Nedan beskriver vi kortfattat omfattning och tematik när det gäller de vetenskapliga publikationerna. Totalt har vi analyserat 44 av de publicerade vetenskapliga publikationerna som har tillgängliggjorts via listan. Fördelningen av dessa publikationer sprider sig olika mellan huvudnoderna i ULF. Göteborg har mest av det som kan beskrivas som mer traditionell vetenskaplig publicering, medan Uppsala har flest publikationer där lärare är medförfattare. Göteborg och Uppsala har även tillsammans flest publikationer i populärvetenskapliga tidskrifter.

Utöver de 44 artiklarna är sju av artiklarna som rapporterats på listan debattartiklar som publicerats i en debattserie i tidskriften *Pedagogisk forskning i Sverige*. Dessa sju artiklar tematiserar just "praktiknära forskning" som begrepp och fenomen under rubriken "Praktiknära forskning – ett paradigmskifte på gång?".

Det är relativt stora skillnader mellan noderna med tanke på i vilken grad lärare och andra "yrkesutövare" är medförfattare. Vi hittar även olika mönster för publicering mellan noderna. Dels kan detta ses i sammanhang med nodernas olika modeller för prioritering och finansiering och dels i förhållande till olika rapporteringspraxis. Det finns klart flest ämnesdidaktiska artiklar, medan några kan klassificeras under pedagogik (se tabell 2). När det

gäller ämnesdidaktik, är flera ämnesområden representerade, inklusive de praktiska-estetiska ämnesområdena. När det gäller det som kännetecknas som pedagogik, är det ofta studier som tar ett metaperspektiv på praktisknära forskning. Dessa författas ofta av forskare, medan lärare i större grad är medförfattare vid ämnesdidaktiska studier. Det är även intressant att artiklarna som sorterar under pedagogik först och främst är artiklar om olika dimensioner med verksamheten i ULF, såsom partnerskap, professionsutveckling och praktisknära forskning.

Tabell 2 Översikt över teman som har berörts i de vetenskapliga publikationerna.

	Samlingskategori	Teman
1	Praktisknära forskning som fenomen	<ul style="list-style-type: none"> - Researching school practices with a complementary and symmetrical approach - Kulturskollärares professionella lärande – Möjligheter och hinder för utveckling - Samverkan mellan akademi och skola - Learning study – a model for practice-based research in a Swedish theatre classroom
2	Policy, reform, styrning	<ul style="list-style-type: none"> - Governance of new career positions
3	Digitalisering	<ul style="list-style-type: none"> - Lärares digitala kompetens kontra tillgång till teknologi - Adekvat digital kompetens – ett svårfångat begrepp - Digitala matematikböcker – AI, gamification och nya utmaningar - Using digital technologies for remote teaching - Lärares (digitala) kompetens före, under och efter covid-19
4	Ämnesdidaktik	<ul style="list-style-type: none"> - Effekten av fysisk aktivitet i matematikundervisningen - Challenging stereotypical images of science in early childhood education - Collaborative inquiry learning of chemical processes and physical phenomena in preschool - Theatre as a school subject at high school - Från att "lyssna" till att "skapa gemensam kontakt" – elevers reflektioner och gestaltningar knutna till begreppsutveckling - The use of intelligent tutoring systems (ITS) in mathematics education
5	Lärarprofessionalitet	<ul style="list-style-type: none"> - Samarbete och planering och förberedelse av undervisning - Professionsutveckling med hjälp av PLATO (observationsprotokoll) (3) - Teachers' professional knowledge in relation to the digitally 'boosted' educational landscape caused by the Covid-19-pandemic. - Covid-19 i svenska skolor synliggör sårbarhetens potential i lärares praktik
6	Skolledning	<ul style="list-style-type: none"> - Actions and practice architectures for realising sustainable development by restructuring school organisations

7	Utbildning och värdegrund	- Lärares etisk-politiska praktik/yrkesutövning: Förskjutning av de sociala, politiska och materiella relationerna under covid-19
---	---------------------------	--

En övervägande andel av bidragen är kvalitativa studier och en del av dessa är interventioner och aktionsforskningsstudier. I de flesta bidragen är lärare deltagare i studierna, medan där lärare själva är författare är det i större grad fokus på eleverna som deltagare. I de flesta studier där lärarna är deltagare är de inte medförfattare.

Huvudsakligen ser vi få lärare eller andra från "yrkesområdet" som är medförfattare i publikationerna. I de vetenskapliga publikationerna är det mycket få, medan vi hittar några fler bland de populärvetenskapliga bidragen. Det finns även variationer vad gäller frågan om vem som publicerar vid lärosätena. Som vi har sett ovan är det övervägande flest vetenskapliga publikationer från Göteborg-noden och detta gäller även konferensbidrag. Det är flest rapporter från Umeå-noden. Det finns relativt många publikationer från Karlstad-noden. Från Uppsala-noden kännetecknas publicering först och främst av att vara i det vi kommer att beteckna som "hybrid-tidskrift" för publicering. Sådana hybrid-tidskrifter kan vara tidskrifter som försöker "översätta" eller göra forskningen mer tillgänglig för utbildningssektorn.

Ett centralt fynd i analysen är just att en stor del av publikationerna publiceras i det vi beskriver som hybrid-tidskrift för publicering. Artiklarna följer till en viss grad strukturen till de vetenskapliga artiklarna genom att de presenterar teori, metod och resultat. Samtidigt ser vi att de i mindre grad har peer review/referentgranskning som i vetenskapliga tidskrifter. Exempel på sådana tidskrifter är *Nämna*ren och *Venue*. Förstnämnda tidskrift utges av Nationellt centrum för matematikutbildning och beskriver sig själv som en:

"tidskrift för matematikundervisning med lärare, lärarutbildare, lärarstuderande, forskare och skolledare som primär målgrupp. Nämna

ren vill medverka till en förbättrad matematikutbildning genom att bland annat utveckla och publicera beskrivningar och resultat från lärares beprövade erfarenhet, informera och belysa undervisning och undervisningsidéer för alla skolformer, relevant forskning och utvecklingsarbete, läroplaner, innehåll i och uppföljning av nationell och lokal utvärdering samt informera om aktuell litteratur".

Tidskriften *Venue* går under Linköpings universitet och beskriver sitt syfte på följande sätt: "Linköpings universitet vill med tidskriften *Venue* stimulera verksamma inom skolvärlden och utbildningsforskare till ett kvalificerat tanke- och kunskapsutbyte genom beskrivningar av erfarenheter och forskning om förskola och skola." Det är en relativt ung tidskrift som utkom första gången år 2016. Nyligen (år 2021) hade tidskriften ett eget temanummer om ULF. De

flesta artiklarna som publicerats i tidskriften *Venue* följer en standard gällande artikelformat med abstract, inledning/bakgrund, metod, resultat och diskussion. Artiklarna har sitt eget doi-nummer.

Ett tredje exempel är den ämnesdidaktiska, populärvetenskapliga tidskriften *Lingua* år 2019. I artikeln "En språngbräda till bättre undervisning – att använda ett teoretiskt ramverk för att konstruera uppgifter" i denna tidskrift är första författaren nätverkschef i nätverket *Stockholm Teaching & Learning Studies (STLS)*, medan de andra författarna är lärare vid olika skolor. Denna artikel följs upp med en "annan artikel från ett annat ULF-projekt, "Kan ett zoo få nybörjarelever i spanska att samtala?", där både första och tredje författaren av artikeln är lärare. Vi hittar för övrigt flera publikationer från detta nätverk (STLS), som utmärker sig med tanke på publicering där lärare är författare.

Vi ser vidare ett par exempel på ULF-projekt som kan beskrivas som att presentera "ett paket" med publikationer som riktar sig mot olika publik. Projekten har exempelvis ett par publikationer i erkända internationella tidskrifter, samtidigt som de publicerar i hybrid-tidskrift. Ett exempel på ett sådan projekt är "Hur vet man att dinosaurierna hade fjäll?", som genomförts vid Högskolan Kristianstad. I detta projekt har forskare och förskollärare samarbetat för att utforska ett nytt innehåll för förskolans naturvetenskap. I detta projekt har deltagarna publicerat tre internationella artiklar och en vetenskaplig artikel på svenska. Författare av alla publikationer är forskare. Ett annat exempel är projektet "Undervisning och lärande i förskolan om kemi- och fysikrelaterade vardagsfenomen", även genomfört vid Högskolan Kristianstad. Här hittar vi en informativ projektsida och där det hänvisas till tre internationella publikationer, nio internationella konferensbidrag, tre nationella konferensbidrag, en rapport och sex populärvetenskapliga publikationer – inklusive en artikel i "broker"-tidskriften *Atena Didaktik*.

Så långt vi kan se, finns det emellertid forskare i projekten som publicerar inom dessa "paketlösningar", medan lärarna i liten grad är medförfattare.

6.2 Konferensbidrag

Konferensbidragen kan förstås som en indikator på forskningen som pågår i de olika noderna innan publicering. Konferensbidrag kan ses på som forskning under utveckling som presenteras för kollegor. I analysen av konferensbidrag har vi på samma sätt som för

publikationer använt informationen som lagts upp på ULF:s webbplats och webbplatserna till och/eller information på internet om de enskilda författarna. I några få fall har vi även sett sammandrag av konferensbidrag som tillgängliggjorts på konferensernas webbplatser.

I november 2021 var det totalt 40 konferensbidrag registrerade som är knutna till arbetet i ULF. Antal aktörer som har införts som författare av konferensbidrag var totalt 99. Bland dessa 99 hade 89 vetenskaplig anställning vid högskola eller universitet. Två av aktörerna hade kombinationstjänst och både anställd i en kommun och vid en högre utbildningsinstitution. Från kommunsektorn var det fyra förskolechefer (förskola chef), två fack-/yrkespersoner tillsatta hos huvudmannen, 4 lärare i skolan och 2 lärare från förskolan. Detta hänvisar alltså till att det i övervägande grad är personer med vetenskaplig anställning inom universitets- och högskolesektorn som införts som författare för konferensbidragen. Det är endast två av huvudnoderna som per november 2021 har rapporterat in konferensbidrag på ULF:s webbplats. Bidragen är ungefär fördelade likvärdigt mellan Göteborg-noden och Umeå-noden. Nodernas olika prioriteringar när det gäller aktiviteter och publicering kan vara en förklaring till dessa variationer. En annan förklaring kan vara att noderna har olika rapporteringspraxis. Våra casestudie-analyser visar exempelvis att Uppsala-noden så långt har haft mer fokus på strukturbyggande än publicering.

Tabell 3 nedan ger en översikt över teman som berörts i konferensbidragen baserat på titlarna och i några fall sammandrag som vi har hittat på nätet. Analyserna visar att bidragen sprider sig jämnt fördelat över ett urval teman från policy till skolledning, men med viss övervikt i antal presentationer som berör ämnesdidaktiska teman. Tabell 3 nedan, visar tema för konferensbidragen. Temana för konferensbidragen visar att forskningen i ULF i hög grad tar sig an tidsaktuelle teman som är välkända inom det utbildningsvetenskapliga området.

Tabell 3 Översikt över teman som har berörts i konferensbidragen.

	Samlingskategori	Teman
1	Policy, reform, styrning	<ul style="list-style-type: none"> - Policyimplementering forskningsbaserad och beprövad erfarenhet - Utbildningsreformer - och professionell identitet - Styrning (governance) av lärares professionella utveckling - 21st century skills och utrymme för lärande
2	Praktiknära forskning som fenomen	<ul style="list-style-type: none"> - Läraren som forskare och praktiker/yrkesutövare – «bepröva erfarenheter» - Research-practice relationship – approaches and expectations
3	Bruk av praktiknära forskning	<ul style="list-style-type: none"> - Integrering av praktikbaserad/yrkesbaserad forskning – skollärares och lärares förståelse - Integrering av praktikbaserad forskning i skolor
4	Kunskap och kunskapsutveckling/ förhållandet teori och praktik/yrkesutövning	<ul style="list-style-type: none"> - Lärares kunskap - Theory and practice in remote teaching - Att hitta varandra och en väg till kunskap - Kunskapande och verksamhetsutveckling i samverkan — tillgänglig lärmiljö för elever med funktionsvariationer
5	Digitalisering	<ul style="list-style-type: none"> - Professionell digital kompetens - Agency och digitalisering - Didaktik och digitalisering
6	Ämnesdidaktik	<ul style="list-style-type: none"> - Naturvetenskaplig didaktik - Språkidaktik, skola + förskola, + digitalisering - Matematikdidaktik - Religionsdidaktik
7	Utbildning och värdegrund	<ul style="list-style-type: none"> - Yrkesutbildning och medborgarskap - Känslor och estetik i förskolans naturvetenskap - Equal access to education - Elevers lärandemiljö
8	Läroutbildning	<ul style="list-style-type: none"> - Läroutbildning och matematikdidaktik - Läroutbildning och programmering
9	Skolledning	<ul style="list-style-type: none"> - Rektors ledarskap i skolans vetenskapliga arbete - Rektors syn på yrkeslevers medborgarbildning.

Utifrån det vi har av tillgänglig information om konferensbidragen, så tyder det på att det finns en övervägande andel av bidragen som är kvalitativa studier.

Tabell 4 nedan visar att forskningen knuten till ULF varit presenterad på internationella, nationella, regionala konferenser och på interna institutionella sammanhang vid lärosäte. Nästan hälften av presentationerna har pågått på internationella konferenser och de flesta av dessa ånyo vid stora erkända konferenser inom utbildningsforskning samt motsvarande konferenser för ämnesdidaktik. På grund av pandemin har naturligt nog några av konferenserna genomförts digitalt.

Tabell 4 Översikt över forum där ULF-forskning har presenterats.

Typ bidrag	Antal	Forum
Internationella konferenser	18	ECER, NERA, EARLY, Nordic Conference on Teaching and Learning in Curriculum Subjects Studies, Nordiska konferensen för modersmålsdidaktisk forskning (NNMF), Symposium on distance learning, The Ninth Nordic Conference on Mathematics Education, 12th Linguistic Landscape Workshop, Nordiskt yrkespedagogiskt och yrkesdidaktiskt nätverk
Nationella konferenser	11	Forum för forskningsbaserad NT-undervisning (även för skolor och kommuner), Nationella konferensen i Svenska med didaktisk inriktning, UDiN, Utbildningsdialog i Norr (även möjligt för skolor och kommuner att delta),
Konferens/Workshops institutionell nivå	8	Berättelseforskning Konferens vid Uppsala universitet, Forskning pågår vid Göteborgs universitet, Kunskapsveckan, Umeå universitet
Kommunnivå	2	Rektorskonferens, kommunförvaltning
Nationell politisk nivå	1	Presentationer för minister för högre utbildning

Tabell 4 visar även att en stor andel bidrag har presenterats på nationella konferenser. Flera av dessa konferenser är gemensamma för skolor, huvudmän och akademi. Vidare finner vi även att det har presenterats ULF-arbeten vid de flesta av nod-universiteten i samband med konferenser på institutionsnivå. Det kan tyda på att dessa universitet årligen har interna konferenser där den senaste forskningen presenteras. Översikten visar även att det har rapporterats få bidrag på konferenser på kommunnivå. En möjlig orsak till detta är att det inte nödvändigtvis är lika vanligt att definiera evenemang och presentationer på kommunnivå, såsom konferenser respektive konferensbidrag. Det är emellertid värt att lägga märke till att på kommun- och skollärdarnivå har det däremot rapporterats in två bidrag. Slutligen kan man lägga märke till att en presentation knuten till nationell politisk ledning har införts i översikten.

6.3. Antologier

Utöver artiklar och konferensbidrag finns det även fyra bidrag från ULF i form av antologier och/eller kapitel i antologier på ULF-listan. Detta är antologier som ofta tematiserar skolutveckling och samarbete kring forskning sett utifrån olika aktörsperspektiv och forskningsbaserad av skolväsendet. Ett genomgående tema är skolutveckling och olika sidor med det att förstå och förhålla sig till krav om och arbete med skolutveckling. Antologierna som vi har tittat på är knutna till skollagens begrepp om beprövad erfarenhet och det att arbeta på vetenskaplig grund och diskuterar ofta förhållandet mellan de två begreppen och

vad det har att säga för arbetet i skolan och skolutvecklingen. En av antologierna har skrivits med ett särskilt fokus på regeringsuppdraget Samverkan för bästa skola, som beskrivs som en nationell satsning bland förskolor och skolor och där hundratals huvudmän, lärare, skolor och förskolor som arbetar under svåra förhållanden är berörda. Anknytningen till ULF är i liten grad uttalad i de antologier som vi har tittat på. Detta kan hänga ihop med att ULF lokalt i många fall ser ut att komplettera och understödja redan etablerade strukturer och projekt. Det framgår av information om författare för kapitlen i antologierna att det finns flera forskare och/eller miljöer med anknytning till noderna i ULF. Böckerna och kapitlen har ofta lärare, skolledare och huvudmän som målgrupper, men riktar sig även i viss grad till lärarstudenter.

6.4. Rapporter

Totalt 10 rapporter har publicerats som en del av ULF-arbetet, fördelade på noderna Umeå (5), Uppsala (4) och Karlstad (1). Fyra av rapporterna från Umeå-noden är en del av det femåriga projektet Framtidens lärarutbildning (2017–2021) vid Örebro universitet. Detta projekt är en strategisk satsning med en målsättning om att utveckla en lärarutbildning av höga kvalitet som adresserar både nuvarande och framtida behov. Dessa rapporter tar sig bland annat an olika aktörers uppfattningar om ”praktiknära forskning”, under syftet:

... att undersöka de kommunala skolhuvudmännens erfarenheter och behov av samverkan med Örebro universitet kring praktiknära forskning och vilka interna förutsättningar de har för en sådan samverkan.

För att rapporterna från detta projekt i Örebro primärt tar sig an uppfattningar av och förutsättningar för samverkan, framstår de till en viss grad som en del av kunskapsunderlaget och förarbetet för ULF. Av implikationer nämns bland annat behovet av att fortsätta diskussioner om vad ”praktiknära forskning” bör vara vid Örebro universitet och vad som kan göras för att lösa utmaningar med genomförande.

De övriga rapporterna på listan har mer varierad tematik. Rapporten från Karlstad tar sig an befintliga infrastrukturer för forskningssamarbete och författarna genomförde år 2017 en enkät till lärare i Sverige:

Studien syftar till att ge kunskaper om lärares förutsättningar att delta i en forskningssamverkan som är integrerad i det dagliga arbetet med att planera, genomföra och efterarbete lektioner.

Resultaten visade att en sådan infrastruktur i liten grad fanns på plats och därmed att grundläggande förutsättningar för att utveckla en skola ”på vetenskaplig grund” saknas. Författarna understryker att dessa resultat är viktiga att beakta i arbetet för att utveckla robusta modeller för samverkan mellan skola och forskning. En av rapporterna från Uppsala

behandlar och tar upp studenten som samverkansprojekt, en annan ger en rapport från en forskningscirkel, medan en tredje behandlar och tar upp skolledares förväntningar på praktknära forskning.

Sammanfattningsvis behandlar de flesta rapporterna på olika sätt, och med fokus på olika aktörer, förutsättningarna för samverkan mellan akademi och praxis och för att bedriva praktknära forskning.

6.5 Publicering – summering

Genom den föregående analysen av publicering och förmedling i ULF, kan vi diskutera vad som kännetecknar kunskapsproduktion inom ULF och mer generellt hur ”praktknära” forskning konstitueras. Med detta som underlag får vi även lite insyn i hur modeller för samverkan fungerar, exempelvis med tanke på relevans, medförfattarskap och jämställdhet i projekten som har genomförts med finansiering från ULF.

På www.ulfavtal.se kan vi läsa att det finns totalt 78 forskningsprojekt som har fått stöd genom ULF. Inte alla dessa projekt är inriktade på forskningsaktivitet som skall publiceras. Det tar, som nämnts, tid i anspråk att genomföra denna typ av projekt och det tar även lång tid innan ett vetenskapligt arbete publiceras. Konferensbidragen som har rapporterats, är emellertid en indikator på hög aktivitet i många av projekten. Samtidigt verkar det finnas några variationer mellan noderna med tanke på antal publikationer. Skillnaderna säger något om att de olika noderna har gjort olika prioriteringar för sitt arbete, och/eller att det finns olika praxis för att rapportera publikationerna i noderna.

Resultatet av forskning rapporteras ofta i form av antal och typ av publikationer i och med att det är få andra alternativ för synliggörande av forskningsaktivitet inom det utbildningsvetenskapliga området. Detta hänger samman med det faktum att det är i publiceringsprocessen som forskningen valideras av forskarkollegor, exempelvis på forskningskonferenser eller genom peer review/referentgranskning i vetenskapliga tidskrifter. En fråga för ULF är i vilken grad vetenskaplig publicering är viktig för den praktknära forskningen? Å ena sidan kan man säga att det är särskilt viktigt för den ”praktknära” forskningen att den blir kvalitetssäkrad och erkänd som vetenskapligt bidrag. Samtidigt kan det kanske även uppfattas som mindre viktigt så länge bidragen upplevs som relevanta för sektorn där även det att kunna ta resultat i bruk snabbt kommer att vara av stort intresse.

Vidare är det svårt att komma runt att det finns ett krav och en förväntan om vetenskaplig publicering, om forskningen skall bli erkänd och även tillgänglig i vetenskapliga miljöer.

Där vi ser flest spår av det säregna med ULF, är bidragen som har publicerats i det vi har beskrivit som hybrid-tidskrift. Baserat på publikationerna som vi har tittat på här är hybrid-tidskrift intressant sett i sammanhang med ambitionerna för ULF-försöksverksamhet. Dess tidskrifter kan både nu ut till flera grupper av praktiker/yrkesutövare och bidra till sampublicering mellan involverade aktörer.

Som beskrivits inledningsvis är det studerade urvalet av publikationer avgränsat till en bestämd tidpunkt och inte en fullständig lista över publikationer knutna till ULF. Likväl, givet omfattningen, är det sannolikt att materialet belyser några kännetecken med publiceringen i ULF särskilt, och variationer i vad publicering av "praktiknära" forskning kan vara. Samtidigt är en central fråga för det fortsatta ULF-arbetet om sampublicering är viktigt för samverkan kring praktiknära forskning. Detta är frågor som aktiverar diskussion om vad samverkan och involvering och ägarskap i ögonhöjd är när det gäller publicering och förmedling av ULF-arbetet.

Om vi tittar på resultaten i ljuset av litteraturgenomgången i kapitel 3, är det särskilt hybrid tidskrift som kännetecknas av sampublicering med lärare. Sampublicering sker emellertid primärt i andra tidskrifter än de traditionella vetenskapliga tidskrifterna. Materialet som vi har tittat på exemplifierar att den vetenskapliga förmedlingen består, samtidigt som vi även ser andra former av förmedling av forskning som kompletterar och kommer *som tillägg*. Sådana kompletterande och nyare former för förmedling kan tolkas som en form för konkretisering och dokumentation av samverkan i "det tredje rummet".

Variationer i materialet kan även förstås som uttryck för skillnader i valda prioriteringar och val av modeller för ULF-arbetet i noderna. Exempelvis tyder våra studier på att det att utlysa medel till forskningsprojekt tidigt i ULF, har medfört en rad vetenskapliga publikationer i vetenskapliga tidskrifter. Materialet visar även att det är här som vi hittar «paketlösningarna» med bruk av olika typer av förmedling och publicering riktad mot olika målgrupper och som även involverar deltagarna i ULF i förmedlingen.

"Publiceringsprofilen" i Göteborg-huvudnod exempelvis skiljer sig därmed så mycket från exempelvis Uppsala-huvudnod. Detta kommer till en viss grad fram i casestudierna (jfr.

delrapport 2 och 3) och när vi tittar närmare på variationer mellan noder i enkäten. Variationerna i publicering kan även knytas till kontinuitet från tidigare projekt. Exempelvis är flera av publikationerna från Uppsala-noden knutna till STLS i Stockholm, som har finansiering från ULF nu, men som även har jobbat med denna typ av forsknings- och publiceringsverksamhet över längre tid. Detta exempel visar hur ULF-arbetet måste ses i förhållande till tidigare satsningar, nätverk och institutionella praxis hos de involverade parterna. Det är även inom sådana långvariga relationer som man kan se likheter med det Coburn m.fl. (2013) beskriver som nätverksforskning, där flera aktörer och enheter samarbetar om forsknings- och utvecklingsarbete över tid.

Sammanfattningsvis kan vi konkludera med att inom ULF-arbetet över tid pågår hög grad av publicering och förmedling av olika typer. Publicering och förmedling speglar till en viss grad publicering inom det utbildningsvetenskapliga området mer generellt. Samtidigt ser vi intressanta utvecklingsdrag i förståelser av forskning och typ av publicering i utrymmet mellan forskning och förmedling och som kan tolkas att spegla nya roller och ansvarsområden där forskare och yrkesutövare deltar i försöksverksamheten. Det finns emellertid utifrån resultaten så långt vid undersökningstidpunkten delvis stora variationer mellan huvudnoderna, med tanke på omfattning, inriktning och involvering i publicering.

7. Samverkan och delaktighet

I detta kapitel tittar vi närmare på samverkan i ULF som strukturellt fenomen. Det innebär att vi sätter ett särskilt fokus på vilken slags strukturer för samverkan som finns och hur de har utvecklats, vem som ingår i samverkan, vad som karaktäriserar samverkan och vilka aktörer som samverkar. Vi tittar även på hur deltagarna i ULF upplever att vara delaktiga och deras erfarenheter av jämställdhet i ULF. Avslutningsvis, redogör vi för deltagarnas syn på vad som måste till för att säkerställa samverkan baserat på intervjudata halvvägs i ULF och data från enkäten vid avslutningen av försöksverksamheten.

Såsom visats i kapitel 1 grundar sig regeringsuppdraget på fyra överordnade argument:

- 1) samhällets behov av ökat samarbete,
- 2) lagens krav om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i skollagen,
- 3) behovet av praktisk forskning för att säkerställa relevans i kunskapsunderlaget för skolan,
- 4) nödvändigheten av att göra läraryrket mer attraktivt.

Regeringsuppdraget är med andra ord förankrat i ett samarbetsargument, ett lagargument, ett relevansargument och ett attraktivitetsargument.

Uppdraget beskriver även flera krav som omfattar omfattande samverkan mellan aktörerna i utbildningssystemet; de fyra ansvariga universiteterna skall bjuda in andra universitet och högskolor som är intresserade av att delta i ULF, det är önskvärt med geografisk spridning och att olika utbildningserbjudande och erfarenheter av regionalsamarbete involveras. Försöksverksamheten skall utformas och genomföras i samarbete mellan deltagande lärosäten och skolhuvudmän. Varje lärosäte skall samarbeta med flera huvudmän av olika storlek, med olika belägenhet, skolformer och på olika årskurs. Skolhuvudmännen skall delta frivilligt och i enlighet med avtal. Samarbetet skall omfatta utveckling av problemställningar för forskningen som upplevs som relevant för sektorn och lärare skall ges möjlighet att medverka i planeringen och genomförandet av forskningen. Grundtanken är att detta bäst kan ske genom samverkan och genom att bygga strukturer som kan säkerställa att samverkan kan ske genom kopplingar mellan akademi, huvudmän och skolans och förskolans verksamheter.

7.1 Samverkan som begrepp och fenomen i forskning

Samverkan som begrepp i svensk ordbok beskrivs ofta som "gemensamt handlande"

(<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/samverkan>). I Svenska Akademiens ordbok (SAOL) beskrivs samverkan bland annat som "sammanslutning av personer för att uppnå ett gemensamt eftersträvat mål" (...) "arbeta/utöva verksamhet tillsammans/gemensamt".

Samverkan ses även som synonymt med det att "samarbeta" eller att "samordna sin verksamhet, arbeta efter en gemensam plan", det kan även handla om att "stödja/hjälpa varandra".

Inom forskning knyts ofta samverkan som begrepp till akademins samverkansuppgift såsom det exempelvis beskrivits på webbsidorna för Teknisk-naturvetenskapliga vetenskapsområdet vid Uppsala universitet:

Vi ser samverkan som en naturlig och kvalitetsdrivande aktivitet som genomsyrar fakultetens verksamhet som helhet och som del i arbetet för en bättre värld. Vid fakulteten definierar vi samverkansuppgiften som samarbete[1], informationsspridning[2] och utbyte[3] med omgivande samhället[4] samt nyttiggörande[5] av forsknings- och utvecklingsresultat.

Här fördjupas ytterligare vad som menas med samarbete, som exempelvis:

"uppdragsforskning, uppdragsutbildning, samarbetsprojekt inom forskning och utveckling, skolsamarbeten, citizen science" (https://mp.uu.se/sv_SE/web/info/vart-uu/orgstyr/mal-och-strategier/samverkan-definition).

Enligt Perez Vico, Fernqvist, Hellsmark och Molnar (2014) innebär samverkan i forskning utformning och genomförande av forskningsprojekt inklusive gemensamma forskningsagendor och forskningsansökan. Samverkan formaliseras ofta genom gemensam förpliktelse nedtecknad i ett avtal, medan finansiering ofta varierar. De hänvisar till att denna typ av samverkan ofta resulterar i olika typer av sampublicering, webbsidor, policy och riktlinjer, men även att andra resultat kan förekomma (som utställningar och modeller). Ett kännetecken och utmaningar med samverkan i forskning är att effekter av samverkan kan vara svåra att dokumentera och bedöma som kausala förhållanden eftersom samverkan ofta är "subtila och inbäddade i varandra och i sitt sammanhang; ett sammanhang som ibland ligger utanför UoH:s kontroll (Molas-Gallart och Castro-Martínez, 2007, Perkmann, m.fl., 2011)."

Redogörelsen av samverkansuppgiften tar emellertid ofta utgångspunkt i akademins perspektiv och de uppgifter som universiteten och högskolor har, exempelvis beskrivit genom

högskolelagen (se exempelvis Benner & Sörlin 2015). Forskning om samverkan är fragment och omfattar i hög grad interventionsstudier och studier av effekter av utvecklingsprojekt. Litteraturen säger lite om vilka samarbetsformer som fungerar och hur samarbetet bäst kan ske. Det finns emellertid studier av så kallade "research-practice-partnerships" (Coburn m.fl. 2013:3), där forskning-praktik-partnerskap beskrivs med hjälp av följande kännetecken: de är långsiktiga, de fokuserar på praktik-/yrkesutövningsproblem, de präglas av ömsesidiga förpliktelser, de använder avsiktliga strategier för att utveckla partnerskapen och de producerar originalanalyser. Sammantaget ger detta partnerskap som varar över tid och som har stabila och upprepade mötespunkter och tillgodoser institutionellt minne under skiftande förhållande. Partnerskap präglas av tillit och ömsesidig förpliktelse. Tidsperspektivet gör det möjligt för partner att gå in i mer omfattande problemställningar och lösa utmaningar som ligger förankrade i djupare institutionella och organisatoriska strukturer. Fokuset på praktik-/yrkesutövningsproblem innebär att partnerskapen har som målsättning att vara relevant för praktik/yrkesutövning (för skolorna och "school district") och lösa aktuella problemställningar som upplevts i praktiken. Ömsesidighet i partnerskapet framhävs som viktig för att tillvarata alla de involverades engagemang och perspektiv och vällyckade partnerskap förutsätter delade målsättningar, delade värden, jämställdhet i auktoritet och i arbetet som görs (Coburn m.fl. 2013, 3). Samtidigt har studier av olika former för samarbete och partnerskap kring praktikbaserad kunskapsutveckling och praktikbaserad forskning visat att det ofta är krävande att få till önskade jämställda och praktikinära relationer (Nutley m.fl. 2008). Detta handlar bland annat om olikheter i intressen och engagemang, respekt och förståelse för varandras olika kunskapsområden och mer resursmässiga, strukturella och kulturella barriärer som ofta drar aktörerna från varandra istället för till varandra.

7.2 Samverkan i fyra casestudier

Arbetet med praktikinära forskning baserat på intentionerna i ULF fordrar hög grad av samarbete mellan aktörer som dagligen tillhör olika kontexter och som har olika utbildnings- och erfarenhetsbakgrund. Det blev därför viktigt i utvärderingsarbetet att undersöka hur ULF-arbetet operationaliseras i konkreta projekt genom casestudier. Resultaten från casestudier är delvis sammanfattat tidigare i denna rapport, med särskild tonvikt på förhållande som gäller organisering och finansiering och praktikinära forskning. I detta kapitel är det särskilt fokus på samverkanstematik.

Med utgångspunkt i analyserna av de fyra casestudierna kan det lyftas fram några särdrag för samverkan och delaktighet på projektnivå med att dryfta betydelsen av deltagarnas olika roller och kopplingar mellan strukturer, aktörer och aktiviteter.

Några genomgående, centrala frågor som casestudierna belyste, var varifrån forskningsinitiativet kommer, hur relevanta praktisknära forskningsfrågor har definierats och förståelsen av vad som krävs av involvering från olika aktörer för att genomföra praktisknära forskningsprojekt.

En viktig premis för vällyckat förankringsarbete verkar vara att svaren på dessa frågor bygger på befintliga samarbetsstrukturer och att kompetensen hos huvudmannen är avgörande. I flera av casestudierna är huvudmannen en viktig kunskapsmäklare mellan akademi och praktik/yrkesutövning som säkerställer att initiering, genomförande och användning/uppföljning av forskningen överensstämmer med skolans/förskolans behov och kvalitetsarbete.

Dessutom verkar vällyckat samarbete förutsätta att involverade forskare/forskargruppen har solid erfarenhet av praktisknära forskning. Projektledare bör ha god kunskap om yrkesområdet och erfarenhet från arbete där forskningsprojekt konkretiseras i dialog med erfarna lärare. Aktörernas rollförståelse, samverkansstrukturer och arbetsmetoder som säkerställer att forskningen sker på skolans/läraryrkesprofessionens premisser, verkar vara avgörande för att utveckla yrkesområdenas vetenskapliga fundament.

I intervjuerna betonade några av informanterna att yrkesutövare måste delta i själva forskningsprocessen och lyfter fram aktionsforskning där lärare deltar i forskningen som medforskare, som exempel på praktisknära forskning. Andra är fokuserade på att lärare inte har forskarkompetens och därför måste delta i forskningen som lärare och på det sättet ta med egna erfarenheter från och kunskap om professionsutövning in i forskningsprojektet. Vilken teoretisk och metodisk position som forskarna i ULF har, verkar inverka på denna typ av frågor knutna till samverkan i ULF.

Flera informanter pekar även på att betydelsen av att koppla aktörer med dubbelkompetens till projekten, det vill säga aktörer med både forskarkompetens och professionskompetens som kan inta den krävande gränsöverskridande rollen och som fungerar i hybridroller och/eller uppträder som "third space professionals" – det kan vara FoU-ledare hos

huvudmännen eller yrkesaktiva lärare med forskarutbildning (Rasmussen och Holm 2012, Whitchurch 2015) (se även kapitel 8). Flera av aktörerna var även engagerade i att understryka att praktisk forskning inte bara skall bidra till kvalitetsutveckling i förskola och skolor, men även bör resultera i vetenskapliga publikationer som normerar forskningens vetenskapliga kvalitet.

Genomgående läggs det tonvikt på att praktisk forskning, oberoende av vilka roller man tilldelar de olika aktörerna som samarbetar, förutsätter jämställdhet mellan aktörerna från akademi respektive yrkesområdet. Jämställdhet omnämns av flera ULF-aktörer som «samarbete i ögonhöjd».

För att få information om vad deltagarna i ULF anser måste till för att uppnå huvudambitionen i ULF om långsiktig samverkan, såsom det är formulerat i regeringsuppdraget, frågade vi informanterna i casestudierna om deras synpunkter gällande vad de ansåg som avgörande förutsättningar och framgångsfaktorer för hållbara samarbetsmodeller. I analysen satte vi fokus på de teman som informanterna var överens om (se Prøitz m.fl. 2020).

Vi hittade att behovet av resurser framhävs av alla aktörer som avgörande. Även om den samlade tilldelningen till ULF på nationell nivå är omfattande, blir tilldelningen till den enskilda åtgärden lokalt marginell. Informanterna hänvisade till att även om de kopplade nya och andra medel till befintliga resurser i arbetet med ULF, så kräver verksamheten betydliga resurser och förutsägbarhet om man skall lyckas. Informanterna från olika deltagargrupper i ULF hänvisade här till olika bekymmersamma punkter. Forskarna hänvisade till att ULF-medel inte räcker till för publicering och förmedling, huvudmännen är bekymrade för fortsättningen efter att det är slut på ULF-medel och på förskole- och skolnivå verkar man se lite på ULF-medel som friköp som ger tid till involvering. Samtidigt visar informanter på skolnivå att friköp inte nödvändigtvis är en utmaning nu medan de har medel från ULF, men att detta är särskilt en fråga om vad som kommer att ske när ULF är slutfört. En utmaning i de två casestudierna, där lärare och skolledare i störst grad var involverade, var att hitta vikarier som kan ta över när lärare skall delta.

Framgångsfaktorer som lyftes fram i casestudierna var att det måste sättas av tid till samverkan, särskilt på skolnivån och särskilt för lärare och förskollärare om de skall kunna

delta. Det krävs etablerade strukturer (samarbetsarenor och relationer) som kan bilda ett solitt och varaktigt fundament som binder samman de olika aktörerna, och som nya initiativ, åtgärder och projekt kan bygga på. Involvering av och chefsförankring hos huvudmännen liksom i skola/förskola är av stor betydelse som central aktör i utveckling av praktknära forskning, men även att det är viktigt på huvudmannanivå att det finns forskarkompetens för att huvudmannen kan ta rollen som aktiv kunskapsmäklare. Informanterna hänvisade även till att en framgångsfaktor är att praktknära forskning prioriteras vid lärosätena och att det finns rätt kompetens, erfarenhet och motivation för detta arbete hos forskningschefer. I detta sammanhang nämns även viktighet av att det finns kompetens, motivation och engagemang för involvering av aktörer "på golvet" i förskolor och skolor vid lärosäte.

Sammanfattningsvis i delrapport 2 hänvisade vi till att vi hade registrerat stor entusiasm kring ULF-försöksverksamheten bland informanterna på alla nivåer i organisationen. I rapporten pekar man även på att en avgörande framgångsfaktor är att ULF-engagemanget institutionaliserats hos huvudmän, i skolor och internaliserats i aktörernas professionalitet så att inte försöksverksamhetens ambitioner blir personavhängiga och därvid skapar större olikhet i det svenska skolväsendet. På sikt kommer kopplingar till lärarutbildningarna, rektorsutbildningarna och forskarutbildningen även att vara en avgörande framgångsfaktor.

ULF skall inte bara vara tidsavgränsande samarbetsprojekt. Försöksverksamhetens ambition är att utveckla varaktiga och robusta modeller för samarbete mellan aktörer som befinner sig i olika kontexter, på olika nivåer och som har olika uppgifter vid lärosätena, hos huvudmännen och i skolan/förskolorna.

I flera av casestudierna har förankringen hos huvudmän påvisats som avgörande för att få etablerat ett långsiktigt samarbete och en varaktig kunskaps- och kompetensplattform som stärker forskningsbaserad praktik/yrkesutövning i skolor och förskolor. Avtalsverket i ULF tillvaratar och ombesörjer, i överensstämmelse med regeringsuppdragets krav, formaliseringen av kopplingarna mellan lärosäte och huvudman. Vi har sett att dokumentunderlaget för ULF främjar och möjliggör bildandet av kopplingar mellan nivåerna och aktörerna i ULF. Vi har även sett att dokumenten ser ut att införliva "ULF språket" och de nationella intentionerna samtidigt som dokumenten även reflekterar lokal förankring och anpassning. Datamaterialet visar att detta innebär förankring av den praktknära forskningen i

huvudmännens strategi och kvalitetsarbete, specifika behov och satsningar, men även i kompetenta aktörer hos huvudmännen.

En annan koppling som framhävts, är relationerna mellan akademi och skolan/förskolorna. I detta sammanhang har man pekat på betydelsen av kombinationstjänster som kopplar samman akademi och yrkesområdena och som bidrar till att stärka jämställdheten mellan aktörerna i akademi och yrkesområdena. Även betydelsen av lärare och förskollärare med solid kompetens och motivation för att delta i samarbetsprojekt har understrukits.

Casestudierna visar även att det finns samarbete baserat på direkta kopplingar mellan lärare, lärarstudenter, lärarutbildning och forskare i ULF. Detta är samarbete som kan vara formaliserat och initierat av huvudmän, men där huvudmännen har en mer tillbakadragen roll i själva aktiviteten.

Casestudierna som vi har tittat på, är i varierande grad, kopplade till lärarutbildningen och förskollärarytbildningen. Universitetskanslersämbetets utvärdering av lärarutbildningarna har visat att det vetenskapliga fundamentet i lärarutbildningarna måste stärkas. En viktig förutsättning för att stärka kvaliteten i skolväsendet genom en stärkt vetenskaplig grund, är att lärarutbildningarna är forsknings- och forskarbaserade. Den svenska regeringen har därför genom Vetenskapsrådet beviljat egna medel till forskarskolor för lärare i lärarutbildningarna. Betydelsen av att säkerställa tillgången på lärare som kan inta hybrida roller och/eller fungera som "third space professionals", verkar vara av stor betydelse för realiseringen av jämställda samverkansstrukturer. En viktig arena för att säkerställa sådan kompetens är således lärarutbildningarna.

Sammantaget sett visade casestudierna att organiseringen av samarbetet är beroende av lokala förutsättningar och kontextuella förhållanden. Några premisser är emellertid genomgående. ULF-aktiviteterna är i hög grad knutna till redan etablerade samarbetsstrukturer där ambitionen är att vidareutveckla dessa. ULF-aktiviteterna i hög grad integrerade i lärosätenas och huvudmännens primära aktiviteter. Detta underbygger att försöksverksamheten i hög grad innebär en inkrementell utveckling där utgångspunkten är etablerade relationer och aktiviteter och där vägen framåt blir till under arbetets gång i enlighet med ULF-avtalets ambitioner och riktlinjer.

7.3 Samverkan och delaktighet år 2021

I linje med litteraturen på området tyder analyserna från casestudierna på att etablerade och redan befintliga samarbetsstrukturer och relationer mellan de involverade aktörerna har positiv betydelse för samverkan i ULF. Kännedom och erfarenhet från tidigare samverkan verkar underlätta arbetet genom ömsesidig förståelse för varandras arbetsituation och kanske särskilt för skolan och/eller förskolans vardagsliv. Detta innebär inte att samverkan inte stötte på utmaningar, men att aktörerna i högre grad hade en förståelse och förbereddhet på de utmaningar som samverkan för med sig.

7.3.1 Samverkan i gammal och ny kostym

I enkäten tog vi detta tema vidare och frågade respondenterna om deras ULF-samverkan bygger på etablerade eller nya strukturer, vem de har samarbetat med och hur de har upplevt egen delaktighet i arbetet. Sett i förhållande till casestudierna, som ger en djupgående bild begränsad till fyra ULF-casestudier, är det intressant att se att ULF-försöksverksamhet även mer generellt bygger på och är vidareutvecklat från befintlig samverkan. I enkäten svarar ett tydligt flertal av respondenterna, cirka 77 procent, att de "håller med" eller "håller med fullständigt" (51, 2 procent och 26,4 procent) gällande vårt påstående om att *ULF bygger på och vidareutvecklar etablerat samarbete*. Nästan 11 procent "håller inte med" (8,1 procent) eller "håller inte alls med" (2,5 procent), medan 11,8 procent av respondenterna har "ingen åsikt" om påståendena.

Vi ställde även frågor om huruvida ULF har bidragit till att etablera nya samsarbetsarenor. Här finns det även en klar majoritet på 86 procent av respondenterna som "håller med" eller "håller med fullständigt" (53,4 respektive 32,6 procent) gällande vårt påstående om att *ULF har etablerat nya arenor för samarbete*. Omkring 8 procent "håller inte med" (7,1 procent) och (0,6 procent) "håller inte alls med". 6,2 procent har "ingen åsikt" om påståendet.

Sammantaget sett tyder detta på att ULF-försöksverksamhet i hög grad har setts i sammanhang med redan befintliga former för strukturellt och relationellt samarbetet inom området. Samtidigt framgår det även att ULF både har byggt på och vidareutvecklat befintliga strukturer och relationer och bidragit till att etablera nya arenor för samarbete. I enlighet med litteraturen på området kan detta ha bidragit till att ULF-arbetet på många ställen har haft goda förutsättningar för arbetet.

7.3.2 Ökat samarbete

Frågan om ökat samarbete i ULF är viktig eftersom svaret kan berätta något för oss om ULF som försöksverksamhet har förmåga att utveckla och operationalisera modeller som främjar samverkan och samarbete. Vi har bitt respondenterna att ta ställning till följande två påståenden i enkäten: *ULF har bidragit till ökat samarbete mellan akademi och förskola/skola* och *ULF har bidragit till ökat samarbete mellan akademi och huvudman*.

När det gäller frågan om ökat samarbete mellan akademi och förskola/skola, uppger över 50 procent av respondenterna att de "håller med" om påståendet. En solid andel (34,4 procent) av respondenterna uppger även att de "håller med fullständigt" om vårt påstående. 5 procent "håller inte med", medan ingen uppger att de "håller inte alls med". Det finns emellertid en liten andel på 7,5 procent av respondenterna som uppger att de har "ingen åsikt". Som en jämförelse hittar vi i huvudsak ett liknande mönster i svaren för påståendet om att *ULF har bidragit till ökat samarbete mellan akademi och huvudman*, det är 48,4 procent som "håller med" och 25,5 procent som "håller med fullständigt" om vårt påstående. Det är värt att här lägga märke till att det finns en högre andel av respondenterna på omkring 20 procent som uppger "ingen åsikt". En förklaring på detta kan vara att de som uppger sig ha "ingen åsikt" om ökat samarbete mellan akademi och huvudman antingen är (bortsett från två representanter från huvudman) från universitet/högskola eller från skola, och således kan ha lite kännedom om förhållandet mellan akademi och huvudman. Sammantaget sett visar svaren att respondenterna i hög grad anser att ULF har bidragit till ökat samarbete och ökad samverkan mellan akademi och skola och mellan akademi och huvudman.

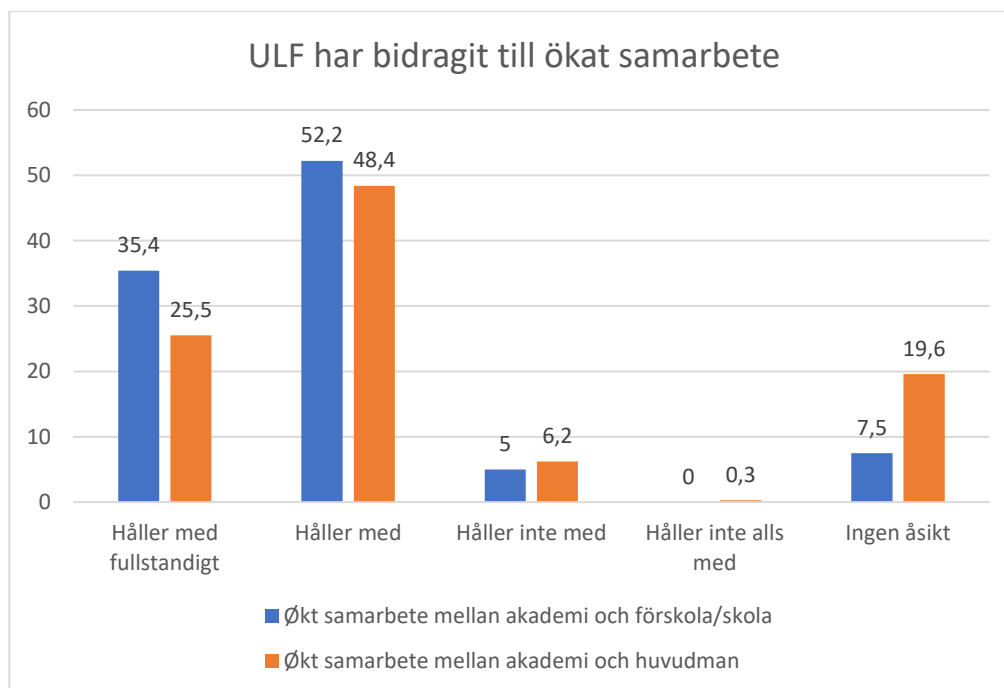

Diagram 11 Andel respondenter om ULF:s bidrag till ökat samarbete (N=322).

7.3.3 Vem samarbetar?

Enkäten innehöll även en fråga om respondenternas synpunkter gällande påståendet: *ULF har bidragit till ökat samarbete med aktörer utanför min egen arbetsplats*. Syftet med denna fråga var att få information om i vilken grad ULF har öppnat dörrar mellan universitet, huvudman och skola, eventuellt till andra samarbetspartner. Sammantaget sett är det nästan 80 procent av respondenterna som "håller med" (45,7 procent) eller "håller med fullständigt" (33,5 procent) om påståendet. Lite över 9 procent "håller inte med" (7,5 procent) och "håller inte alls med" (1,9 procent) och 11,5 procent har "ingen åsikt". Svaren visar att bland respondenterna har nästan alla deltagare upplevt ökat samarbete med aktörer utanför egen arbetsplats.

Vi har även ställt frågan om vem ULF-deltagarna har samarbetat med i sina ULF-projekt (se diagram 12). Här kunde respondenterna uppge ett eller flera svarsalternativ och allt som allt har de uppgett 1 184 svar på frågan. Antalet svar tyder på att de flesta respondenter har uppgett 3 eller flera samarbetspartner på denna fråga. Flest uppger ha samarbetat med forskare och lärare i skola/gymnasieskola. Många uppger att de har samarbetat med rektorer och representant för huvudman. Det har i mindre grad uppgetts att man har samarbetat med vägledare i VFU och lärarhandledare vid lärarutbildningen.

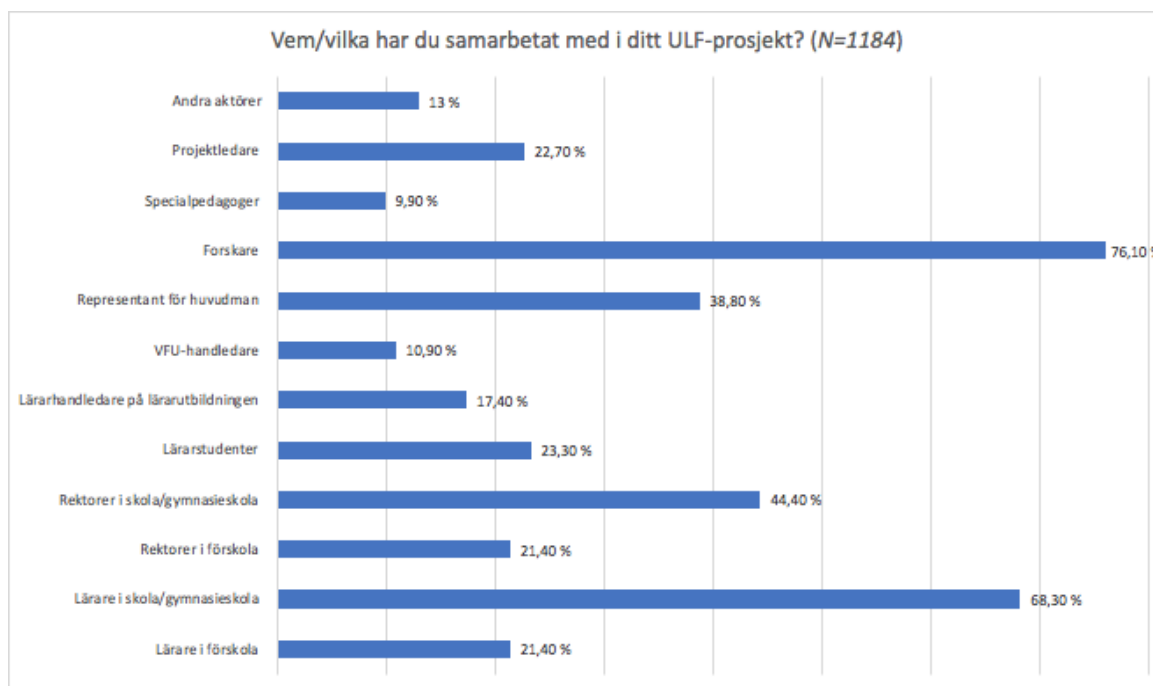

Diagram 12 Samarbetsrelationer i ULF.

Om vi tittar närmare på de två grupper som uppgetts mest frekvent som samarbetspartner (forskare och lärare i skola/gymnasieskola) finner vi att detta är två grupper som samarbetar i nätverk med likadana eller olika aktörer. Ett flertal av de som har uppgett samarbete med forskare arbetar även själva vid universitet/högskola, eller att de som har uppgett att de samarbetar med lärare även själva arbetar i skola. Relativt sett i förhållande till antal huvudman och lärare som har svarat på enkäten uppger nästan alla huvudmän (87 procent) att de har samarbetat med forskare, medan en något lägre andel (63 procent) uppger att de har haft samarbete med forskare. När vi även tittar närmare på vem som har uppgett huvudman som samarbetspartner ser vi att det i högst grad är universitet/högskola och respondenter med huvudman som arbetsplats som uppger detta. Det är i mindre grad respondenter vid skola och förskola som uppger huvudman som samarbetspartner. Detta kan ha olika förklaringsorsaker, exempelvis vet vi från casestudierna att representanter från huvudman kan vara viktiga vid uppstart och vid avtalsingående och att de kanske inte är lika mycket involverade i själva projektgenomförandet. Detta innebär att huvudman inte blir lika synlig för skola och lärare i själva samverkan kring projekt eller annan aktivitet. Samtidigt kan det ställas frågor kring om detta är en signal på att det kunde vara bättre kontaktytor mellan huvudman och skolan?

Tabell 5 Vem/vilka har du samarbeidet med i ditt ULF-projekt, huvudman, antal svar.

Vem/vilka har du samarbeidet med i ditt ULF-projekt?	Huvudman	Förskola	Skola	Universitet/Högskola	Annat
Representant för huvudman	30	3	19	70	3

Respondenterna hade även möjlighet att uppge andra samarbetspartner i fritextsvar. Många av respondenterna har använt sig av denna möjlighet och därutöver har en rad olika typer av samarbetspartner uppgetts. Exempel på typer av partner är bland annat: läromedelsföretag, utvecklingslärare, verksamhetschefer inom skola och förskola, speciallärare inom matematikutveckling, administrativ personal vid högskola och skolhuvudman, elevhälsoteam, lärare i fritidshem, strateger, kurator, sjuksköterska, kommunlektor, IT-strateger, forskningsfinansiärer, huvudmannorganisationer, RUC, bibliotek, mediapedagog, lärarutbildare, elevhälsovården och kvalitetsmedarbetare. Listan över olika samarbetspartner här illustrerar väl hur ULF involverar och engagerar folk i många olika roller knutna till utbildningsområdet. Det illustrerar även mångfalden av tema och kompetenser som har knutits till ULF i vidare mening.

7.3.4 Delaktighet

ULF-uppdraget betonar betydelsen av samverkan mellan huvudman och akademi för att främja yrkesområdets delaktighet i utvecklingen av praktisk forskning och för att främja målsättningarna i skollagen och forskningskompetens och forskningsförankring i skolväsendet generellt. Detta är som nämnts inledningsvis idéunderlag som till en viss grad harmonierar med forskningslitteraturen om utveckling av välfungerande samarbete och partnerskap mellan akademi och yrkesområdet (se kapitel 3). Forskning visar bland annat att det kan vara fördelaktigt att alla aktörer är involverade i planering och ledning, beslutsfattande och i arbete med att definiera forskningsfrågan (jfr. kapitel 3). Frågan om ULF-deltagares upplevelser av egen delaktighet i olika delar av ULF-arbetet är således intressant och vi har ställt frågor om respondenternas grad av enighet gällande följande påståenden: *Jag har varit delaktig i att ta initiativ till ULF-projekt. Jag har varit delaktig i att planera och leda ULF-samverkan. Jag har varit involverad i att fatta beslut om inriktningen på ULF-arbetet. Jag har varit involverad i att formulera forskningsfrågor för ULF-arbetet.*

Generellt tyder respondenternas svar på att många av deltagarna i ULF upplever sig ha hög grad av delaktighet och involvering ULF. Sammantaget sett är det mellan 60–70 procent som

”håller med fullständigt” och ”håller med” om våra fyra påståenden. Samtidigt finns det en grupp respondenter på mellan 20–30 procent som har uppgett att de ”håller inte med” eller ”håller inte alls med” om våra påståenden om delaktighet och involvering. Bland dessa finns det flera som uppger att de inte har varit delaktiga i att ta initiativ eller planera och leda ULF, något som inte är överraskande eftersom vi vet från tidigare studier av ULF att det ofta är en begränsad grupp deltagare som arbetar med ansökningar till ULF och avtal vid uppstart av projekt. Detta stöds av hur det i störst grad är deltagare från skola och förskola, men även huvudmännen som uppger att de inte har deltagit i att ta initiativ till ULF. Det är intressant att såpass många uppger att de har varit involverade i att formulera forskningsfrågor eftersom tidigare forskning ofta har visat att detta är processer där särskilt yrkesområdet ofta kommer sent in i arbetet (se kapitel 3). När vi tittar närmare på vilka aktörsgrupper som i störst grad svarat ”håller inte med” och ”håller inte alls med” gällande påståendena om involvering av inriktning på forskningsfrågor, så finner vi inte ett specifikt mönster i vem det är som anser detta, utöver att det i någon grad finns ett högre antal huvudmän och lärare i denna grupp. Trots generellt hög grad av delaktighet och involvering ger de 20–30 procent deltagare som uppger att det inte upplever sig vara delaktiga i viktiga processer i ULF anledning till att ständigt vara medveten om hur aktörerna involveras i ULF-arbetet.

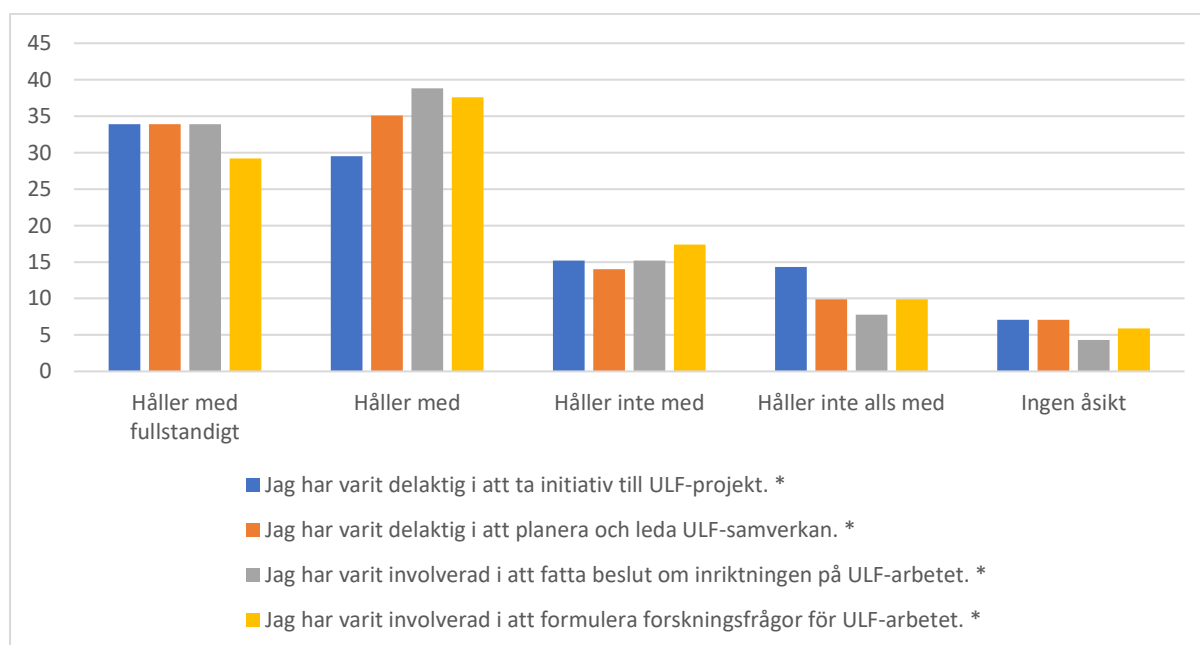

Diagram 13 Delaktighet i ULF-arbetet (N=322).

Frågan om delaktighet och involvering handlar även om hur aktörerna i ULF upplever samverkansklimatet. Exempelvis om det har varit enighet kring viktiga frågor, om de har

upplevt sig vara jämställda med sina kollegor i arbetet eller om de hade önskat sig en annan inriktning för arbetet. Vi har även frågat respondenterna om hur nöjda de har varit med inriktningen på arbetet i ULF.

Resultaten från enkäten tyder på att en stor andel av dem som har svarat, upplever sig vara jämställda, att aktörerna i samarbete/samverkan har varit eniga om vad som är relevanta forskningsfrågor och att det har varit enighet kring vad som är relevanta inriktningar och prioriteringar för ULF. Ett fåtal uppger att de hade önskat sig en annan inriktning på arbetet.

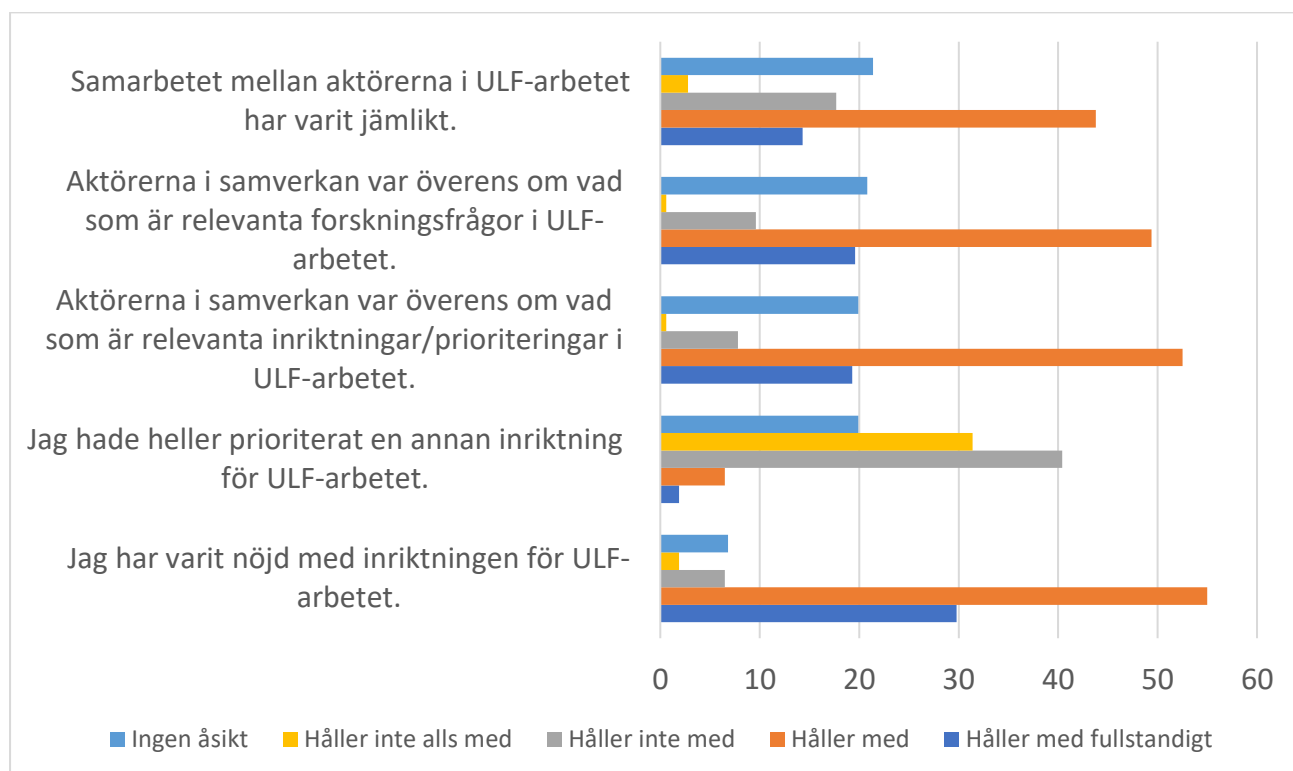

Diagram 14 Jämställdhet, enighet och nöjdhet med ULF-arbetets inriktning.

Vi kan även se en högre andel respondenter (20 procent) som uppger att de inte har någon åsikt om påståendena. Detta gäller särskilt för de fyra första påståendena i diagram 14, medan för det sista påståendet om huruvida de är nöjda med inriktningen på arbetet, så är det långt färre som uppger att de inte har någon åsikt. Det är svårt att förklara vad detta kan bero på utöver att detta kan vara respondenter som inte har deltagit tillräckligt länge i ULF för att ha bildat sig en åsikt, eftersom påståendena förutsätter kännedom om historiken i de olika ULF-projekten.

7.3.5 Vad krävs för att säkerställa långsiktig samverkan?

Med förankring i casestudierna och ett önskemål om att undersöka hur ULF-deltagare i vidare mening såg på detta år 2021, ställde vi en öppen fråga till respondenterna i enkäten: *Vad anser du krävs för att säkerställa en långsiktig samverkan mellan universitet/högskolor och huvudman inom skolväsendet när det gäller praktisknära forskning?*

Av de 322 respondenter som har svarat på enkäten har 294 svarat på frågan. 28 respondenter har antingen svarat "vet inte", "har ingen åsikt" eller har svarat blankt på frågan. Därutöver presenteras analysen av fritextsvaren organiserade efter vilken arbetsplats respondenterna har. Huvudmannaperspektivet presenteras först, sedan presenteras skol- och lärarperspektivet innan lärosätesperspektivet.

Huvudmannaperspektiv

41 av 47 representanter från huvudman i enkäten har svarat på denna fråga. Centralt i huvudmannens svar är att vidareutveckla och etablera en stabil och långsiktig organisering för samverkan och dialog kring gemensamma mål. Flera understryker behovet av att denna utveckling måste ske både inom och mellan huvudman och lärosäte. Ett genomgående tema bland huvudmännens fritextsvar är behovet av medel till arbetet, ofta som statligt tillskott och likvärdig fördelning av medel mellan lärosäte och huvudman. Exempelvis hänvisar flera huvudmän till att medel bör läggas på huvudman och inte bara på lärosäte, eventuellt en annan gemensam institution som exempelvis i ALF där allt inom "vården" ligger hos landsting. Möjliggöra att huvudman kan ta ansvar för praktisknära forskning och undvika asymmetriska förhållanden mellan skola och lärosäte för att säkerställa möjlighet att frigöra tid och lärares deltagande i ULF. Flera av fritextsvaren pekar även på behovet av ömsesidig respekt för varandras arbete, yrkesområde och professionella kompetenser och behov. Flera huvudmän pekar även på betydelsen av kommunala lektorer och forskarutbildade i skola som avgörande för långsiktig samverkan på lika villkor. Exempel på typiska fritextsvar från representanter från huvudman är följande:

Det behöver finnas stabilitet över tid. Det tar flera år att åstadkomma resultat i utvecklingsarbete. Det räcker inte med tre terminer. Det behöver finnas stabila och återkommande samverkansstrukturer med dialog även när man inte har ett aktivt forskningsprojekt igång (Skolchef/Huvudman)

En tydlig ingång till universitetet för verksamheterna. Tydliga riktlinjer för vad som gäller. Att på något sätt nå ut med information till huvudmännen om vilka olika typer av samarbeten som kan vara aktuella och att förklara dessa så att huvudmännen förstår. Vi huvudmän pratar inte forskningsspråket och många begrepp som är självklara för universitetet är inte det för oss. Det tar tid att förstå vad exempelvis ett FoU-projekt kan vara och hur det kan bidra till utveckling (Huvudman/Samordningsledare).

Finansierad infrastruktur, definierade roller och samverkansorgan. (Huvudman/Utvecklingsstrateg)

Upparbeta bra infrastruktur i kommunerna för att bedriva praktisk forskning i skolorna (Huvudman/Gymnasiechef).

Skol- och lärarperspektivet

95 av totalt 95 representanter från skola har svarat på frågan. På samma sätt som för huvudmännen hänvisar representanterna från skola till att tid och långsiktighet är avgörande för långsiktig samverkan. Här framhävs särskilt att både forskare vid lärosäte och lärare har tid inom sina anställningar/tjänster att delta och följa upp arbetet. Många av fritextsvaren pekar även på betydelsen av solida och tydliga strukturer och organisering av samverkan där det framgår vad folk skall bidra med. Nedan följer även uppfattningar om att det är mycket viktigt att det finns personer med kompetens om skolan som kan ta ansvar att driva processer framåt, se till att det finns arenor för dialog och regelbunden uppdatering och redogörelse av resultat från praktisk forskning. I detta sammanhang finns det även flera som pekar på att det är viktigt att skolan och lärare får information om praktisk forskning som har utvecklats på andra ställen. Ett annat genomgående tema är behovet av regelbundna möten och uppföljning. Flera lärare hänvisar till betydelsen av att diskutera vad praktisk forskning är och hur det kan ha betydelse för arbetet i skolan. I detta material finns det även några exempel på samverkan som inte har fungerat så bra för att skolan/rektorer/lärare inte har fått tillräckligt med information om förväntningar på deras bidrag (exempelvis transkribering) och ansvar de behövde ta eller även hur arbetet skulle komma skolan till godo på sikt. Flera av fritextsvaren pekar även på att det är viktigt att säkerställa långvariga system är av betydelse och i svaren finns det flera olika uppfattningar om hur detta kan lösas. Några hänvisar till att kombinationstjänsterna kan bidra till att institutionalisera samverkan, andra hänvisar till att det kan vara bra om samma lärare kan få fortsätta arbeta vidare i projektarbetet när ett projekt har avslutats och på detta sätt bygg upp egen och skolans kompetens som skolans projektlärare. Dessa synpunkter på vad som anses som avgörande för att säkerställa långsiktig samverkansrelation mellan universitet/högskola och huvudman kring praktisk forskning har uttryckts på flera olika sätt i materialet, några typiska exempel följer här:

Att fler kombinationstjänster inrättas. Det ideala vore att varje kommun inrättade en kombinationstjänst med långsiktigt perspektiv, så att former för samverkan kan institutionaliseras. Den ömsesidiga dialogen skulle underlättas; forskare skulle lättare finna lämpliga forskningsprojekt och få bättre och snabbare kanaler att nå ut med forskningsresultat; lärare skulle lättare nå fram med praktiska utmaningar till forskarna samt ta del av resultat utan att ägna tid åt snåriga sökningar i

vetenskapliga tidskrifter. I kombinationstjänstens uppdrag borde ligga att upparbeta rutiner för dessa typer av kontaktytor (Skola/Yrkeslärare).

Att både lärosäten och skolhuvudmän tillsätter funktioner som har ansvar och befogenhet att samverka med varandra (Skola/Ämneslärare).

Det behövs tydliga ansvariga i samverkan, både för universitetens räkning och från huvudmannasida. En tydligare struktur för sammanhållning. Önskvärt att denna "någon" har en nära koppling till, eller kunskap om, de enskilda praktikerna/yrkesutövarna (skolorna) och samarbete med rektorer och universitet (Skola/Lärare).

Att det blir effektivare och med tydligare styrning. Vi kan inte lägga en termin på att skriva våra tankar på Post-it-/Kom-ihåg-lappar. Vår skola har hoppat av samarbetet eftersom det inte tog oss framåt i vår verksamhet (Skola/Lärare)

Att forskare vid lärosäte får resurser att bidra.

Att utbildningschefer väljer att skriva under ULF-avtal.

Att rektorer är med och driver, planerar, analyserar och utvärderar arbetet.

Att kommunen har en utvecklingsledare eller projektledare, främst med syfte att hålla ihop arbetet och få spridning i hela kommunen (Skola/Utvecklingsledare).

Mycket tydligare avtal och tydligare ansvarsfördelning inledningsvis i projektet. Det framgick exempelvis inte att skolan ska bidra med väldigt mycket mer tid i arbetet än universitetet. Det framgick inte heller att skolan skulle ta på sig forskaruppgifter såsom att transkribera intervjuer eller skriva forskningsartiklar. Något som vi inte är utbildade i och inte heller fått någon utbildning i under projektet. Det känns inte så seriöst (Skola/Rektor).

Utöver skolperspektivet har vi även analyserat 22 fritextsvar från totalt 22 representanter från förskolan. Dessa skiljer sig i huvudsak inte så väldigt mycket från svaren från dem som arbetar i skola. Även för dessa deltagare har tid, långsiktighet och medel knutna till anställningen framhävts som avgörande. Där dessa fritextsvar skiljer sig från andra handlar det om att förskolans säregenhet måste erkännas och ombesörjas och tillvaratas i arbetet med praktisknära forskning och förutsättningar för förskollärare att kunna delta i deras arbetsvardag, som exempelvis tid till reflektion. Det framhävs även i detta material i ännu högre grad att det är av särskild betydelse att intressen för forskning i förskolan vidareutvecklas och att lärosäte främjar betydelsen av praktisknära forskning i förskolan gentemot huvudman och att huvudmännen ser fördelarna med att låta både förskolor och skolor delta i ULF.

Se till att vi "på golvet" får tid att genomföra det som krävs av oss när vi deltar i ett projekt som tar tid från vår ordinarie undervisning (Förskola/Förskollärare).

Att högskolor och universitet visar huvudmän att dessa projekt finns, och kanske rentav tar kontakt med huvudmännen med konkreta förslag på projekt att delta i (Förskola/Förskollärare).

Ett fortsatt intresse av forskning i förskolan (Förskola/Rektor).

Att huvudmännen ser vinsterna med att låta skolor/förskolor delta. Ekonomiska medel för att ersätta deltagarna, så man slipper använda sin fritid (Förskola/Förskollärare).

Lärosätesperspektiv

150 av totalt 150 respondenter från universitet/högskola har besvarat frågan. Fritextsvaren från respondenterna i universitet och högskola framhäver även behovet av fasta och stabila strukturer, en välfungerande infrastruktur hos huvudman och vid lärosäte, liksom mellan dem. Ett tydligt flertal av svaren beskriver det som avgörande att det finns medel hos huvudman och skola för att samverkan skall kunna ske. Få fritextsvar i denna grupp framhäver behov av medel hos lärosäte, det pekas först och främst på att behovet är störst hos huvudman och i skola och förskola. Det finns även en rad respondenter som pekar på att samverkan kräver att huvudman prioriterar arbetet med ULF och den praktiska forskningen – men även att sådan prioritering hänger samman med fråga om medel till att säkerställa lärares deltagande. Detta verkar inte handla om att det finns en ovilja mot att samverka, men att förutsättningarna för att delta inte är tillräckligt bra. I många av fritextsvaren hänvisas det även till att betydelsen av gemenskapskänsla och att ömsesidig respekt och förståelse krävs för att få på plats jämställdhet i prioritering hos alla, men även i tillgång till ULF.

En kritisk faktor är att huvudmän och skolor bygger upp struktur och kompetens att delta i praktikutvecklande forskning och mekanismer för hur lärdomar och resultat kan födas in i det systematiska kvalitetsarbetet. Lektorer i skola spelar en viktig roll i att utveckla forskningslitteracitet hos huvudmännen. På motsvarande sätt behöver forskare lära sig att forska tillsammans med praktiserande lärare utifrån frågor och utmaningar som är angelägna för huvudmännen, att dela med sig av "problemformuleringsprivilegiet" (Universitet/Universitetslektor).

Fasta strukturer som ger flexibilitet. Det vill säga att ULF forskning (inte praktiska forskning – det är ett vidare fält) ska finnas, behöver avtalas om på nationell nivå. Det bör stadgas att lärosäten och skolhuvudmän delar ansvaret för lärarutbildningens vetenskapliga grund och beprövade erfarenhet. Att huvudmannens ansvar för att möjliggöra forskning skrivs in i förordning, så att de kan få medel till detta. Förenade tjänster/anställningar kan också vara en viktig symbol, dvs. att lektorer hos skolhuvudman tjänstgör i masterutbildningar, att skolhuvudmän som saknar lektorer kan erbjuda en förenad tjänst med en lektor från ett lärosäte. På sikt önskas även en annan arbetsorganisation hos båda som kan kombinera den dagliga driften med anpassade insatser/periodiserade insatser med mera (Universitet/Professor).

En förutsättning är att skapa strukturer som möjliggör delaktighet från alla berörda parter på lokal/regional nivå. Det krävs också resurser för forskning som kan planeras för och utlysas med lite framförhållning. En förutsättning är också att det finns forskarutbildade lärare inom både akademi och skola som kan ingå i samverkan. Det är viktigt att forskningen som bedrivs faktiskt blir forskning som sätter fokus på läraryrkets professionella objekt och som kan bidra till professionens kunskapsbas (Universitet/Docent).

Medel för medverkan – såväl för huvudman som för universitet. Skolhuvudman i vår region har inte forskningsfrågor som prio ett, det syns tydligt i samverkan (Universitet/Lektor i didaktik).

Skapa gemensamma spelregler. Bättre förankring bland huvudmännen och en ökad förståelse för vad som krävs för samverkan. Många huvudmän har svårt att satsa pengar på detta när de ser stora omedelbara behov av stöd bland barn och elever (Universitet/Professor).

Tydligare kontakt med ULF:s ledning, så att frågor kan få komma fram. Att resultaten kan spridas till andra skolor, dvs. att det finns arenor för utbyte mellan lärare och projekt. Stöd från skolledning. Tillräcklig kompetens hos lektorer, exempelvis för statistiska metoder (Universitet/Akademisk ledare).

Genuin ömsesidighet, gemensamt kunskapsintresse, praktikförankring, kontinuitet, goda förutsättningar för dubbla tjänster (i skola och akademi), forskningsmiljöer/third space-miljöer av hybrid-karaktär där universitet och skola/huvudman möts (Universitet/Lektor).

Att problemområden formuleras gemensamt från forskare och huvudmän. I vårt fall har det enbart varit huvudmännen som formulerat dessa och först därefter har forskare kopplats in, vilket har varit problematiskt. Om praktisk forskning ska fungera fullt ut krävs en större ömsesidighet i ett tidigare skede i projektet. Det är svårt att gå in som projektledare i något som man inte har varit med om att definiera (Universitet/Universitetslektor).

En avgörande punkt som vi hela tiden kommer tillbaka till är de ojämlika villkoren för forskare respektive lärare. Huvudman bör möjliggöra att lärarna får mer tid i projekten. Exempelvis har lärare i en förskoleklass väldigt begränsad tid utanför barngrupp (Universitet/ Högskoleadjunkt).

Förutsättningar i form av publiceringsmöjligheter för publikationer som gjorts gemensamt i samverkan mellan lärare och forskare. Nu finns det mycket begränsat med sådana forum (jfr. ForskUL, Skolporten, rapporter som enskilda högskolor ger ut). Önskvärt om ULF kan driva på för publikationsmöjligheter både för lärare och forskare som deltar i olika projekt också så att verksamma får möjlighet ta del av och inspireras av sådant som görs (Universitet/Lektor).

7.3.6 Vad krävs för att säkerställa långsiktig samverkan – summering

Ett genomgående drag i fritextsvaren bland alla aktörsgrupper är nödvändigheten av långsiktighet. Detta handlar inte bara om långsiktighet i projekt, utan även när det gäller personers möjligheter att delta över längre tid och gärna att lärare kan ingå i samverkan över flera projekt för att bygga kompetens såväl som att stärka samverkan i skola och mellan skola, huvudman och akademi.

I förlängningen av långsiktighet har även betydelsen av fasta, stabila strukturer för samverkan framhävts i alla grupper. Dels handlar det om att kunna säkerställa förutsägbarhet i arbetet och kunna planera framåt i tid när det gäller forskares, huvudmannarepresentanter och lärares deltagande och dels med tanke på att frigöra ULF-arbetet från att vara avhängigt av eldsjälar och enskilda personer.

Ett tredje genomgående tema är betydelsen av medel för samverkan. Dels handlar det om att ULF samverkan måste vara grundat på en finansiering som täcker kostnaderna som verksamheten kräver. Dels handlar det om att medel måste läggas på huvudman så att skolor och lärare kan friköpas till reellt deltagande. Detta är synpunkter som stöds av alla grupper och även utgör ett tydligt budskap från akademi. Ett annat element här är betydelsen av transparens i finansieringen av ULF och för att säkerställa jämställdhet och ägarskap liksom lokal tillgång till ULF.

7.4 Viktigaste bidragen från ULF

För att få en bild av vad deltagare upplever att ULF har bidragit med, ställde vi i enkäten en öppen fråga till respondenterna: «Vad anser du är det viktigaste som ULF bidragit med i din

verksamhet?». Av de 322 respondenterna som har svarat på enkäten har 307 svarat på frågan. 22 av de som har svarat har antingen svarat "vet ej", "har ingen åsikt" eller har svarat att det är för tidigt att svara på frågan.

I analysen av respondenternas svar har vi etablerat kategorier med utgångspunkt i sammanräkningar av förekomster av teman, jfr. kapitel 2. Många av respondenterna har uppgett fler än en beskrivning av det viktigaste ULF har bidragit med och deras svar ingår därmed i flera kategorier. Analysen av fritextsvaren har organiserats efter respondentens arbetsplats.

Huvudmannaperspektiv

Av de 47 respondenterna från huvudmännen har fyra inte besvarat frågan och ytterligare fem har svarat att de «vet ej än» eller är för nya inom ULF för att kunna besvara frågan. De mest frekventa svaren från huvudmännen kan i huvudsak sammanfattas i två kategorier (se tabell 6). Den kategori som har fått flest svar bland anställda hos huvudman är «ökad samverkan».

Kategorin omfattar svar som hänvisar till att ULF har bidragit till att etablera samverkansyt/or/arenor, att ULF har bidragit med en modell för samverkan, till att huvudmännen har utvecklat samverkan med universitetet/forskare och till samarbete mellan lärare, pedagoger och forskare. Ett par respondenter skriver även att ULF har bidragit till större nätverk i form av kunskapsutbyte mellan huvudmän. I anknytning till samverkan skriver flera att detta handlar om "jämsidig samverkan", "ömsesidigt kunskapsutbyte" och samverkan som är meningsfull och givande för alla parter. Ett par respondenter nämner även att lärosätena har haft "vilja att utveckla" «möten i ögonhöjd».

Den andra kategorin som har fått många svar handlar om att ULF har bidragit till ökad "vetenskaplighet" och ökat fokus på "vikten av vetenskaplig grund" för skolutveckling. Exempelvis svarar en respondent att «Vetenskaplig grund upplevs nu mer som nyttobringande!».

Tabell 6 Huvudmännens upplevelse av bidrag från ULF

Kategori	Antal
Ökad samverkan/Ökat samarbete	23
Vetenskaplighet/Vetenskaplig grund	14

Utöver detta har huvudmännen även uppgett andra olika vinster som ULF har bidragit till i sin verksamhet. Nedan följer några exempel:

- Framtagande av riktlinjer för FoU-arbete och bildande av ett FoU-råd.
- Viljan från huvudman att avsätta resurser för produktion av forskning.
- Lyfta fram lärarstudenter.
- ULF-arbetet har bidragit till att synliggöra vikten av den praktikutvecklande forskningen, inte bara på skolorna utan även i kommunen.

Förskollärares perspektiv

De mest frekventa svaren från anställda i förskolan kan i huvudsak summeras i två kategorier (se tabell 7). För det första svarar en stor andel av respondenterna att ULF har bidragit med forskning som har gett nya kunskaper eller "fördjupad kunskap" och till att de har fått utprova teorier för undervisning, nya metoder och nya verktyg i det didaktiska arbetet. Ett exempel är en respondent som svarar att hen har «fått upp ögonen för teoretiska metoder inom förskolan». Den andra kategorien handlar om "kollegialt samarbete med kollegor". Respondenterna svarar i detta sammanhang exempelvis att de har "börjat diskutera olika undervisningsmetoder/modeller på förskolan" och att ULF har bidragit till gemensam professionalisering och tid till "att reflektera över vad som fungerar tillsammans med sina kollegor".

Tabell 7 Förskollärares upplevelse av bidrag från ULF

Kategori	Antal
Nya teorier/kunskaper, metoder och verktyg	11
Kollegialt samarbete	9

Utöver detta har respondenterna angett andra bidrag från ULF, exempelvis:

- Forskarnas engagemang.
- Att visa vad viktig förskolan är i all forskning.
- Yrkesidentiteten hos lärare i förskolan stärks

Lärares (skolans) perspektiv

De mest frekventa svaren från anställda i skolan kan i huvudsak beskrivas i tre kategorier (se tabell 8). På samma sätt som för anställda i förskolan är det att ULF har bidragit med forskning, fördjupad kunskap och nya metoder och verktyg är de svar som nämns oftast. Många svarar även att "det viktigaste som ULF har bidragit till är samverkan med forskare/universitet/högskola", exempelvis till "tätt samarbete mellan utövare och forskare" och till "öppna dialoger och tillåtande samtal mellan forskare och i detta fall lärare". En tredje

kategori med svar handlar om att ULF har bidragit till ökad kollegialt samarbete och större grad av gemensamma diskussioner och reflektioner med kollegor.

Tabell 8 Lärares upplevelse av bidrag från ULF.

Kategori	Antal
Nya teorier/kunskaper, metoder och verktyg	39
Samverkan med forskare/universitet/högskola	25
Kollegialt samarbete (diskussioner/reflektion)	12

Utöver detta uppger respondenterna även andra aspekter som "det viktigaste ULF har bidragit till", som exempelvis:

- Att frågan om kombinationstjänster skola/lärosäte står högt på dagordningen.
- Att jag fått prova på att forska och höja mig ovanför min lärarroll samt att vår forskning har spridits
- Ekonomisk möjlighet till praktknära forskning.

Universitets- och högskoleanställdas perspektiv

Svaret som förekommer oftast bland anställda vid universitet och högskola är att "det viktigaste som ULF bidragit till" är "ökad samverkan med huvudmän och lärare" och "ökad förståelse och kännedom" när det gäller huvudmännens och lärares frågor och utmaningar (se tabell 9). Några exempel på svar är:

- En ökad förståelse för varandras praktiker/yrkesområde (lärosäte-skolhuvudman) vilket är viktigt för forskningens kvalitet.
- Att möjliggöra forskning i tät samverkan med en skola, vilket även har inneburit att vi har fått en åtkomst till skolan som annars inte vore möjlig.

Den andra kategorin av svar som ofta har nämnts bland respondenterna från universitet/högskola är att ULF har gett intresse, möjlighet för och ökat fokus på praktknära forskning. Samtidigt som många nämner detta, kommer det emellertid fram av svaren att anställda vid lärosätena har olika uppfattningar om huruvida ULF har bidragit med medel till forskningen. Medan några respondenter skriver att ULF har gett "möjlighet till forskningsmedel för att bidra till denna typ av forskning", skriver andra att ULF har "tillfört minimalt med forskningsmedel" eller att ULF "inte har finansierat de samverkansprojekt de har varit med i".

Tabell 9 Universitets- og høyskoleanståldas opplevelse av bidrag frå ULF

Kategori	Antal
Ökad samverkan/Ökad forståelse for varandras praktik/yrkesutövning	88
Fokus på praktikknære forskning	34

Utöver detta uppger respondenterna även andra bidrag från ULF, exempelvis:

- Underlag till nytänkande forskning
- Ge lærarstudenter som jobbar med sine examensarbeidene et sammanhang og lyfte deres arbeide for en større publik nær de er klare.
- Vi har börjat att knyta ihop lærarutbildning og skolverksamhet på tydeligere sätt, inte endast VFU-frågor, utan numera även examensarbeide i samverkan.
- Att det synliggjort det djupt problematiske i att efterstråve å skape forskningsmiljøer på skoler, i stället for å bjude in eksempelvis lærere og skoledare till å delta og ingå i forskningsmiljøer som vid lærosættet.

7.5 Samverkan og delaktighet – summering

Frågor kring samverkan i ULF er av stor betydelse eftersom det finns en central del av idéunderlaget for vad som måste till for å nå målsætningarna med regeringsoppdraget og ULF-forsøksverksamhet. Bland de 322 respondenterna i ULF-enkåten, finner vi tydelige oppfatninger om å ULF har gett økad samverkan, mellom akademi og hovedman, liksom mellom akademi og skole. Vi ser även å deltagarna i høg grad oppger å samverka med tre eller flere aktørgrupper og även å mange samverkar med folk inom sin egen aktørgruppe. Enkåten tyder på å det finns en tendens till å forskere samverkar i større grad med lærere og skole än med hovedman og å hovedman samverkar i større grad med forskere än skole og lærere. Dette kan reflektere ULF-projektens natur där ULF-arbeidet ofta fokuserer på skolans aktiviteter og arbeide mer än hovedmännens og dermed i større grad naturligt involverer fler lærere.

Trots en fragmenterad forskningslitteratur og studier som rapporterer en rad utmaningar med samverkan kring forskning, finns det även studier som viser å det finns några kennezeichen med velfungerende samarbeide mellom aktører i utdanningssektoren, som eksempelvis å aktørerna har erfaring med samarbeide om praktikknære forskning från tidligere, å projekten er långsiktige og å aktørerna opplever jämstøldhet og gemensamt eierskap i arbeidet.

Vi har sett å ULF-arbeidet i høg grad har sitt opprøng i redan etablerte samarbeidsstrukturer og relationer. Vi har även sett å ULF har bidragt till å bygge nye strukturer for samverkan. Respondenterna oppger høg grad av egen delaktighet i en rad

viktiga ULF-aktiviteter som att ta initiativ till ULF-projekt, planera och leda såväl som att vara involverad i arbete med att bestämma inriktningen på projekt eller forskningsfrågor tvärs över aktörsgrupper. Inte överraskande visar enkäten att en del respondenter från huvudman och skola inte upplever att de har varit med om att ta initiativ till ULF-projekt eller planera och leda ULF-arbetet. Samtidigt rapporterar deltagarna hög grad av enighet kring vad som är relevanta problemställningar och att de är nöjda med inriktningen på det ULF-arbete de är involverade i. Det är intressant och en viktig signal att ett tydligt flertal av deltagare tvärs över aktörsgrupper uppger att de har varit involverade i arbetet med inriktningen på projekt och med att bestämma vad som är relevanta forskningsfrågor, eftersom detta ofta har varit dokumenterat som en utmaning i internationella studier av samverkan kring forskning. Samtidigt är det en grupp på mellan 20–30 procent som uppger att de inte anser att de har varit delaktiga och involverade i att ta initiativ, planera och leda, fatta beslut eller i att formulera forskningsfrågor som bör ges uppmärksamhet i den fortsatta utvecklingen av ULF. Att närmare 80 procent samtidigt uppger sig vara nöjda med inriktningen för ULF-arbetet verkar peka i riktningen mot att respondenterna på det hela taget har varit nöjda med sin delaktighet.

I detta kapitel har vi även sett hur deltagarna i ULF både halvvägs i försöksperioden och mot slutet understryker betydelsen av tid och långsiktighet för realisering av hållbar samverkan mellan akademi, huvudman och skola/förskola. Vi ser även att det hänvisas till att det finns behov av att fortsätta arbetet med att tydliggöra och stärka samverkansstrukturer mellan huvudman och skola/förskola.

Ett entydigt budskap från alla aktörsgrupper är nödvändigheten av att stärka finansieringen av ULF hos huvudman för att säkerställa deltagande från skola, förskola och lärare. I detta sammanhang lyfts även temat om jämställdhet i samverkan och betydelsen av att om huvudman skall kunna vara en jämställd part i samverkan, så måste de ha egna medel för ULF oberoende av lärosätets medel. Detta verkar det vara enighet kring i materialet som vi har tittat på.

Samtidigt är det flera respondenter oberoende av aktörsgrupp som pekar på betydelsen av aktörernas olikartade kompetens och olika uppfattningar av behovet av kompetensförstärkning hos aktörerna. Exempelvis är det några som pekar på en så kallad forskningslitteracitet måste förstärkas hos huvudman, andra pekar på att det finns behov av

mer kompetens om skolans och förskolans arbete och behov i akademi, samtidigt som återigen andra framhäver betydelsen av en förstärkning av kompetens i att identifiera och ta i bruk forskningsbaserad kunskap i skola och förskola. Det är intressant att det i liten grad pekas på att skolan eller lärare behöver utveckla forskningskompetens för att lyckas med samverkan kring praktknära forskning.

8. Modeller för långsiktig samverkan kring praktknära forskning

Regeringsuppdraget *Utbildning, Lärande, Forskning* till Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet har varit att planera och genomföra en försöksverksamhet för utveckling och utprovning av modeller som kan leda till långsiktigt samarbete mellan universitet och högskolor och huvudmän om praktknära forskning inom skolväsendets område. Målsättningen har varit att stärka det vetenskapliga underlaget för lärar- och förskolläraryrket och skolväsendets verksamhet, som nämnts tidigare (se kapitel 1). Vårt utvärderingsuppdrag har varit att identifiera och utvärdera vad försöksverksamheten har inneburit och vilka aktiviteter som har genomförts: Vilka modeller har utprovats? Har modellerna för samverkan bidragit till måluppnåelse?

I detta slutkapitel sammanfattar vi resultaten av utvärderingen av ULF-försöksverksamhet. Utvärderingen har visat att arbetet med samverkan om praktknära forskning har varit mycket komplext och därmed även krävande. Regeringsuppdraget innebar utveckling av långsiktiga samverkansstrukturer mellan alla som är involverade i arbetet med och i skolväsendet. På så sätt har ULF berört en stor mångfald av aktörer i skola och förskola, hos huvudmän och i akademi. Dessutom har även ett antal aktörer i närliggande sektorer och nationella och lokala offentliga och privata organisationer på olika nivå varit involverade. Uppdraget har därmed inneburit ambitiösa förväntningar på både systemnivå och individnivå. Utveckling av ULF-försöksverksamheten återspeglar på så sätt utbildningsområdets komplexitet. Samtidigt har ULF-försöksverksamheten visat att det har varit möjligt att bygga nationella, regionala och lokala strukturer. Det har etablerats kopplingar för ökad samverkan och mötesplatser som möjliggör relationsbyggande mellan aktörgrupperna, som otvivelaktigt har stärkt praktknära forskning inom utbildningsområdet.

Begreppet modell kan förstås på olika sätt. I kapitel 3 visade vi att en modell kan vara en visualisering av planerade konstruktioner, processer och aktiviteter. Modellen fungerar då som en förebild eller ett mönster för vad som skall utvecklas och etableras. Vi betecknade det som en deduktiv modellförståelse. Även om ALF-avtalet har gett överordnande riktlinjer till ULF, upprättade emellertid inte de fyra universiteten och den nationella samordningsgruppen en sådan ovanifrån-och-ned-förståelse för utvecklingen av försöksverksamheten inom den enskilda noden. Tvärtom har vi visat att universiteten

medvetet valde att inte utveckla eller definiera olika, konkreta modeller för praktisknära forskningssamarbete och aktiviteter som skulle utprovas av noderna och vid de olika lärosätena. Det innebär att vi i utvärderingen inte har kunnat studera utvecklingen, implementeringen och resultaten av modeller som har utvecklats ex ante, i förväg, i de olika noderna.

Försöksverksamheten vid de fyra noderna tog däremot utgångspunkt i en mer induktiv och generisk förståelse av modellutvecklingen. I försöksverksamheten blev olika förståelser av och traditioner inom praktisknära forskning och olika etablerade samarbetsrelationer och aktiviteter utgångspunkt för utprovning, revisioner och vidareutveckling. På så sätt har konturerna av modeller växt fram nedifrån. Det finns många bra argument för ett sådant tillvägagångssätt. I utvärderingen har vi i detta sammanhang hänvisat till studier av utbildningsreformer som har dokumenterat att reformers genomslagskraft i praktiken stärks när de tar hänsyn till kontextuella förhållanden och bygger på kulturella traditioner och professionens värderingar (Prøitz och Aasen, 2016, Sandberg och Aasen, 2008).

ULF-försöksverksamhet har med andra ord etablerat och lagt grunden för en induktiv modellförståelse. En modell är då en återgivning eller en representation av utvecklade konstruktioner eller processer. Modeller och strukturer för samverkan har fått växa fram över tid utifrån lokala och regionala ramvillkor och förutsättningar. Detta tillvägagångssätt tillvaratar utbildningsområdets mångfald, betydelse av kontext och etablerade strukturer och relationer. Samtidigt innebär det att genom försöksverksamheten har samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktisknära forskning, utvecklats i en komplex kontext bestående av delvis oberoende deltagare, problemställningar på olika nivå, olika ändamål/syfte och meningar/åsikter, etiska frågor och alternativa lösningar. Konkretisering och operationalisering av försöksverksamheten har även genomförts av aktörer på olika nivå, vid olika tider, och med lojalitet till olika involverade organisatoriska enheter – universitet och högskolor, forskargrupper, skolägare/ huvudmän, skolor och de involverade professionerna.

Modellerna som har utvecklats i ULF, handlar därmed mer om struktur – och organisationsbyggande än om att utprova förhandsbestämda modeller. Utbildningsområdet kännetecknas av väldigt många aktörer på olika nivåer. Utveckling av verksamheten i skolväsendet sker genom en kombination av "top-down"-styrning och "bottom-up"-

utveckling. Genom dialog och förhandlingar mellan olika intressenter möter nationella initiativ lokala förutsättningar och tolkningar. Forskning har visat att utbildningsreformer ofta återdefinieras och omformas i möte med den lokala förvaltningsnivån, den enskilda skolan och den enskilda läraren (Aasen m.fl., 2012). ULF har i detta sammanhang valt att operationalisera det nationella uppdraget genom ramstyrning som har definierat begreppsförståelse/språk, infrastruktur och aktiviteter på en överordnad nivå. Det har gett utrymme för översättningsarbete på underliggande nivå anpassat till olika förutsättningar, behov, förväntningar och intressen.

På överordnad nivå har det utvecklats en organisation som är systematiskt strukturerad för uppnåelse av kollektiva mål (Saad, m.fl. 2020). Organiseringen har gett utrymme för aktörer med olika specialiseringar och erfarenheter. Det har etablerats underenheter och en ledningsstruktur som fördelar roller, uppgifter och ansvar. Vi ser samtidigt att det inte är en organisation i ett vakuum. Den både påverkar och påverkas av miljön (Jones, 2010). I delrapport 3 har vi belyst att ULF som organisation omfattar element som inte nödvändigtvis fångas upp av klassisk organisationsteori, som exempelvis vikten av produktivitet och effektivitet i scientific management theory eller Webers teorier om byråkrati (Shafritz m.fl. 2015). I denna typ av teorier har planering, ledning och rationella beslutsprocesser för att uppnå önskade resultat en stark position. Denna förståelse av organisationer har starkt kritiserats. I kapitel 3.6. har vi redogjort närmare för ett alternativt perspektiv på organisationsutveckling som vi anser är relevant när vi skall förstå utvecklingen och genomförandet av ULF. Det tar exempelvis höjd för att organisationsförändring pågår kontinuerligt och att det generellt i organisationer ofta finns en stor sensitivitet inför förändring. Samtidigt måste man även ta höjd för att organisationen sällan förändras, såsom den avsågs göra. Förändring beskrivs ofta som en ekologi av responser i de olika delarna av en organisation som har olika kopplingar till samhället runtomkring. Enligt March (1981) innebär detta att när samhället förändras snabbt, kommer organisationer även att förändras med överraskande sensitivitet till ändringar i egen kontext. Komplexa organisationer kommer således att kunna präglas av ordning och oordning samtidigt, där även rationella beslutsprocesser ingår. Det alternativa perspektivet ställer frågor kring tesen om god nationell politikutformning, liksom styrning i högre utbildning, planering och implementering, baserat på rationella beslutsprocesser och har utmanat det rationella idealet om att alla

beslut kan vara baserade på omfattande utvärderingar av alla alternativa åtgärder och att de lösningar som väljs är de mest optimala (Cohen, March och Olsen, 1972).

I utvärderingssammanhang begränsar den komplexa utvecklingen av försöksverksamheten i ULF möjligheterna för att isolera faktorer som entydigt kan sägas vara bäst eller avgörande för säkerställande av "de bästa" eller "mest välfungerande" samverkansmodellerna. Detta är en välkänd utmaning i studier av samverkan där det kan vara svårt att dokumentera kausala förhållanden eftersom samverkan ofta har integrerats i olika sammanhang, som bland annat ligger utanför universitets och högskolors kontroll (Benner och Sörlin, 2015, Coburn m.fl. 2013, Perez Vico m.fl. 2014). I utvärderingen har vi därför försökt identifiera olika typer av tillvägagångssätt, åtgärder, satsningar och aktiviteter som ser ut att vara av betydelse för utveckling av långsiktig samverkan kring praktikinära forskning. Utvärderingen kan alltså inte säga något säkert om orsakssammanhang eller effekter av olika modeller som har växt fram under försöksverksamheten, men empiriska fynd och analyser tyder på att ULF i olika geografiska kontexter har bidragit till att öka graden av samverkan mellan akademi och huvudman och mellan akademi och skola. Vi kan även säga med stor sannolikhet att ULF har bidragit med att öppna dörrar mellan olika aktörer inom utbildningsområdet i Sverige. Datamaterialet som vi har samlat in ger även möjlighet att lyfta fram strukturer och interaktionsmönster som verkar ha betydelse för samverkan kring praktikinära forskning.

8.1 Dimensioner

Tidigt i utvärderingsarbetet identifierade vi en rad centrala dimensioner som ingick i försöksverksamheten och som konstituerade olika tillvägagångssätt eller modeller inom olika områden och på olika nivå inom försöksverksamheten (se kapitel 3). Dessa dimensioner har vi använt som analytiska redskap genom utvärderingen för att systematisera, beskriva och tolka strukturer, relationer och aktiviteter i ljuset av kontinuerligt nytt empiriskt material som vi har samlat in under utvärderingsperioden. Med utgångspunkt i empiriska fynd och analyser som har gjorts under arbetets gång i utvärderingen, har vi på detta sätt identifierat fyra centrala huvuddimensioner som vi anser ingår i "olika modeller för långsiktig samverkan":

- Förståelsen av praktikinära forskning
- Strukturer, hjälpmedel och aktiviteter för/i samverkan
- Finansiering och resursförvaltning
- Jämställda aktörer

Dimensionerna inkluderar tre kategorier för samordning som de fyra universiteten i sin avsiktsförklaring belyste och pekade på som centrala element i modeller för samverkan:

- Särskilda anställningar/tjänster och uppdrag.
- Aktiviteter för att bedriva och stärka praktisknära forskning utifrån skolans behov.
- Etablering av långsiktiga strukturer för att möjliggöra att lärare, lärarstudenter och forskare kan samarbeta i praktisknära forskning och utvecklingsarbete.

Dessa fyra dimensioner har varit viktiga på olika organisatoriska nivåer i försöksverksamheten: nationell nivå, regional nivå, lokal nivå och projektnivå. Dimensionerna och nivåerna ingår i analysmodellen för utvärdering som presenterades i kapitel 3. I detta slutkapitel använder vi analysmodellen som bas när vi presenterar och diskuterar huvudresultaten från utvärderingen.

Dimensioner Nivå	Praktisknära forskning	Strukturer för samverkan	Finansiering och organisering	Jämställda aktörer
Nationell nivå				
Regional nivå Universitetens och högskolornas nedslagsfält				
Lokal nivå Lärosäten och kommuner				
Projektnivå Forskare/forskargrupper, skolledare/lärare				

Figur 10 Nivåer och konstituerande dimensioner för samverkan kring praktisknära forskning.

När regeringen i den senaste forskningspropositionen föreslår att försöksverksamheten med praktisknära forskning skall permanenteras (jfr. Prop. 2020/21:60, s. 112.), uppkommer det frågor om vilka erfarenheter från ULF-försöksverksamheten som regeringen kan dra värlar på i den fortsatta politikutformningen: *Vilka allmänna strukturer och politiska riktlinjer på nationell, regional och lokal nivå bör upprättas som grund för ett permanent ULF-avtal som institutionaliserar långsiktigt samarbete mellan universitet/högskolor och rektorer och som*

säkerställer en starkare vetenskaplig grund i lärar- och förskolläraryt utbildning och i skolväsendet? Vi anser att analysmodellen som har utvecklats genom utvärderingen av ULF-försöksverksamhet, identifierar och belyser nyckelfrågor knutna till inriktningen av en permanent nationell satsning för att stärka praktisk forskning genom samverkan. I det följande presenterar och diskuterar vi resultaten från ULF i sin helhet i linje med analysmodellens nivåer och dimensioner.

8.2 Praktisk forskning

Praktisk forskning är tillsammans med samverkan ett helt centralt begrepp i ULF och i regeringsuppdraget. Begreppet praktisk forskning hänvisar både till praktiskt yrkesutövande och det vetenskapliga arbetet och omfattar ett spänningsförhållande mellan teori och praktik/yrkesutövning (se kapitel 3). Detta är ett omdiskuterat tema för att det angår många olika aktörer i olika roller med olika anknytning till skolväsendet: forskare, lärarutbildare, huvudmän, administratörer och förvaltare, lärare och studenter. Forskare kan anse att det är ett problem att praktiker/yrkesutövare inte använder tillgänglig vetenskaplig kunskap i sitt arbete. Administratörer och förvaltare och yrkesutövarna å sin sida kan anse att teori och forskningsbaserad kunskap är för abstrakt för att vara användbar för praktik/yrkesutövning. Samtidigt har begreppet "praktisk forskning" länge varit en del av den svenska utbildningspolitiska debatten (Prøitz, 2020, Aasen & Prøitz, 2004). Under de senare åren har begreppet och fenomenet eller aktiviteten som det beskrivs, fått stor uppmärksamhet från politiker, forskare, skolledare och lärare. Praktisk forskning skall bidra till att utveckla utbildningsområdet. Detta kommer exempelvis i uttryck i SOU 2018:19, «Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring», men som vi har sett i kapitel 2, även i en rad olika och överlappande politiska initiativ under de senare åren.

Litteratur om förhållandet mellan forskning och praktik en mångfald av förståelser och tillvägagångssätt (se exempelvis Carlgren 2005, Eriksson 2009, Mattsson 2004, Aasen & Prøitz 2003, Serder & Malmström 2020, Persson 2020). Ett gemensamt drag och inslag i forskningen liksom i statliga initiativ för att främja forskningsbaserad praktik, är nödvändigheten av att föra organisationer, institutioner, arenor och aktiviteter närmare varandra genom att olika aktörer möts (Prøitz, 2020). Litteraturen och politiken har emellertid i liten grad problematiserat vad det konkret innebär att föra aktörerna närmare

varandra. Därutöver vet vi lite om vilka samarbetsformer mellan forskning och praktik som fungerar väl (Prøitz, 2020).

Regeringsuppdraget och ULF-arbetet som vi har observerat, visar en stor tilltro till praktikhära forskning som svar på flera av de svenska skolväsendets utmaningar. Vi har även registrerat en diskussion i den svenska utbildningspolitiska kontexten kring vad praktikhära forskning innebär när förhållandet mellan forskning och utvecklingsarbete tematiseras. I kapitel 2 har vi pekat på hur praktikhära forskningsinitiativ och forskningsförvaltningen i Skolöverstyrelsen, Skolverket och Skolforskningsinstitutet har utmanats av spänningen mellan att vara praktikhära och det att upprätthålla allmängiltiga vetenskapliga kvalitetskriterier i forskningen. Praktikhära forskning kan vara svår att genomföra för att den kan ha en tendens att flyttas i riktning mot utvecklingsarbete.

Tidigt i ULF diskuterade den nationella samordningsgruppen olika förståelser av den praktikhära forskningen och behovet av att utveckla bredare och mer inkluderande förståelser av denna forskning. Det lades tonvikt på att praktikhära forskning skall ha samma kvalitetskrav som all annan forskning, samtidigt som forskningen skulle ta utgångspunkt i yrkesområdets behov. Å andra sidan handlade diskussionerna om det praktikhära i ULF även om kompetens- och karriärutveckling där lärare genom grundutbildning skall möta forskning och forskningsmiljöer för att utveckla ett "forskande förhållningsätt" och ett "vetenskapligt förhållningsätt" i förskolan och skolan. När det gäller aktörerna på olika nivåer i ULF-försöksverksamheten, så har vi registrerat olika förståelser av vad praktikhära forskning innebär. Det gäller exempelvis betydelsen av involvering och delaktighet av praktiker/yrkesutövare i olika stadier av planering och genomförandet av forskning. Vi har exempelvis registrerat flera olika former av forskningsdesign inom ULF-försöksverksamheten som i olika grad och på olika sätt bjuder in yrkesområdets aktörer i forskningsprojekten. Utvärderingen visar även att det har diskuterats i den enskilda huvudnoden, i de lokala noderna och på operativ projektnivå om vad praktikhära forskning innebär. I enkäten pekar flera lärare på att det har varit viktigt att vara delaktig i sådana diskussioner. Vi hittar även detta som tema i ULF Bazar där forskare och yrkesområdet tillsammans har utforskat och diskuterat hur praktikhära forskning kan förstås. Samtidigt hittar vi tecken på att det under försöksverksamheten har växt fram en mer entydig ULF-förståelse av praktikhära forskning. Enkäten pekar i riktning av att praktikhära forskning i ULF innebär forskning som

kännetecknas av samverkan mellan skola/huvudman och lärosäte, genomförd med delaktighet av yrkesverksamma och som har som målsättning att utveckla undervisning.

I den nationella samordningsgruppens tidiga diskussioner om förståelsen av praktisknära forskning i försöksverksamheten blev gruppen engagerade att erkänna att det fanns delade meningar även inom gruppen kring denna fråga. Olika uppfattningar av vad begreppet skulle innehålla i ULF-sammanhang berodde bland annat på olika förutsättningar och behov hos huvudmännen/i skolorna i de fyra huvudnoderna. I ett par av huvudnoderna var det exempelvis önskvärt att inkludera utvecklingssamarbetet som del av ULF-uppdraget för att det skulle harmoniera bättre med huvudmännens och skolans behov. Som nämnts i kapitel 5 verkar inte denna diskussion vara lika framträdande senare i försöksperioden.

Samordningsgruppen verkar vara överens om att praktisknära forskning primärt förstås som forskningsaktivitet med samma kvalitetskrav som annan forskning. Vidare har vi i kapitel 6 sett att det i ULF har använts hybrida publiceringsformer som öppnar för involvering av huvudmän och lärare i det som kan ses på som exempel på tredje rum-samverkan (Moje m.fl., 2004).

I möte med lärare i casestudierna registrerade vi även uppfattningar om skillnader mellan forskning och utvecklingsarbete. Även om lärare var involverade i forskningsprojekt, samlade och loggförde data och genomförde reflektioner kring datamaterialet, så ansåg de inte sina bidrag som del av forskningen. De upplevde att deras bidrag var viktigt, men att det inte var tillräckligt avancerat eller tillräckligt teoretiskt för att betecknas som forskning och att det "kanske kunde anses som utvecklingsarbete" (Prøitz m.fl. 2020). Exemplet illustrerar hur förståelse av praktisknära forskning där lärare deltar i själva forskningsarbetet berör aktörernas rollförståelse i ULF-projekt. Det visar även hur forskning anses som något avancerat och teoretiskt som inte lärare arbetar med. Utvecklingsarbete däremot är praktiskt och konkret och något som först och främst lärare är engagerade i. I delrapport 2 pekade vi på att det i flera uppstartade projekt inte hade diskuterats vad praktisknära forskning skulle förstås som och inte heller ställts frågor om vad delaktighet av yrkesverksamma konkret skulle innebära i det enskilda projektet. Sett utifrån det vi har omnämnt som *tredje rum-diskurser*, tyder även våra empiriska fynd på att involverade lärare på flera ställen upplever en klar asymmetri mellan involverade forskare och praktiker/yrkesutövare när det gäller bidrag och roll i forskningsprojekt (jfr. kapitel 3.1.4). Detta lyfter frågan om aktörers roll och

delaktighet i själva forskningsaktiviteten. Sett i ljuset av enkätstudien som genomfördes år 2021, är det mycket som tyder på att huvudmän liksom förskollärare och lärare upplever hög grad av delaktighet, exempelvis i formulering av forskningsfrågor. Det vi ser här kan vara uttryck för utveckling över tid bland ULF:s deltagare när det gäller att få kunskap om forskning, förståelse av forskning och sin egen möjliga roll och bidrag i forskning samt i bruk av forskning i sin praktik. Detta kan förstås som utveckling mot att lärare i större grad intar hybrida roller och/eller third space professionals (Rasmussen och Holm, 2012, Whitchurch, 2015). Sådana dynamiska processer kan även förstås som gränsdragning och uttryck för lärares utforskning och kompetensutveckling om förhållandet mellan forskning och praktik/yrkesutövning i samverkan (Rasmussen och Holm, 2012, se även kapitel 3).

Av casestudierna och i observationer av ULF Bazar lokalt och nationellt, har vi sett att forskningsprojekt som startats och genomförts i ULF, har olika former för involvering av yrkesverksamma i olika studier av forskningsprocessen. Vi hittar aktionsforskning och designforskning där lärare är medforskare och projekt där både lärare och representanter för huvudmännen först och främst har haft centrala roller när det gäller att vara med att identifiera relevanta forskningsområden, definiera forskningsfrågor och möjliggöra för studier i praktiken, men där själva forskningsaktiviteten har genomförts av forskare. I ULF-försöksverksamhet har vi även sett olika tillvägagångssätt för praktisknära forskning genom huvudnodernas metoder/tillvägagångssätt när det gäller utlysningar av forskningsmedel, uppbyggnaden av samverkansstrukturer och -relationer, identifiering av tema för försöksverksamheten, lärarutbildningens involvering av huvudman och skola för att identifiera relevanta forskningstema.

En viktig fråga för det fortsatta arbetet är om detta är variationer som kan leva tillsammans inom ramen av ett permanent ULF-avtal eller om detta skapar spänningar som gör den nationella satsningen för fragmenterad. I kapitel 3 belyser vi att det finns en mångfald av förståelser av hur forskningen inrättas för att den skall vara relevant och kan tas i bruk i yrkesområdet och av praktiker/yrkesutövare. Avgörande i detta sammanhang verkar det inte vara om den ena eller andra förståelsen skall ges företräde i en nationell satsning för att stärka praktisknära forskning, men att det förbereds för en genomtänkt strategi och medvetenhet kring involvering av olika aktörer oavsett på vilket sätt det sker. I kapitel 3 hänvisar vi till flera sidor med den så kallade gränsdragningstematiken (se exempelvis

Rasmussen och Holm, 2012). Vi påpekar att det å ena sidan finns önskemål om kunskapsflöde och kunskapsutbyte mellan aktörsgrupper (över gränser) i ULF för att realisera ambitionerna om praktknära forskning. Å den andra sidan verkar det även finnas behov av att identifiera gränserna (gränsdragning) mellan aktörer med olika uppgifter i det utbildningspolitiska landskapet. Sådana gränser kan exempelvis vara mellan forskare som skall säkerställa projektens vetenskapliga kvalitet, involvering av yrkesområdet och yrkesverksamma för dialog kring behov och relevans och andra aktörer för mer utvecklingsinriktade uppdrag.

Samordningsgruppen verkar vara enig om ett nationellt ULF-avtal som ramar in långsiktigt arbete mellan universitet och högskolor och huvudmän om praktknära forskning inom skolväsendets område, kan och bör inkludera olika forskningstraditioner. Det avgörande verkar vara att praktknära forskning innebär ett epistemologiskt perspektiv som erkänner yrkesområdets/yrkesaktiva lärares behov och att forskningen skall ge ett vetenskapligt underlag för utvecklingsarbete på olika nivåer i skolväsendet (jfr. kapitel 4).

Erfarenheterna från ULF verkar med andra ord vara att fundamentet och målsättningen för en nationell satsning på praktknära forskning, bör vara att främja forskning av hög kvalitet som skolväsendet har behov av. Praktknära forskning kan då förstås som forskningsbehov som identifierats genom användarinvolvering. Modeller för involvering i olika användargrupper blir därför avgörande i en nationell satsning (se *Strukturer för samverkan* nedan). I försöksverksamheten har det utvecklats långsiktiga verksamhetsplaner på lokala arenor för samverkan (lärosäten och huvudmän). Beslut har fattats av styrgruppen i noden. Vi har sett att konkretisering av forskningstema inom en överordnad ram, exempelvis kan ha sitt ursprung i huvudmännens systematiska kvalitetsarbete. När det gäller urval och val av projekt, har det även utprovats olika former av utlysningar och olika granskningsystem. Identifiering av forskningsprojekt som har sitt ursprung i behov som både skolor (lärare) och huvudmän kan samlas kring och som samtidigt reflekterar kunskapshål i systematiska forskningsöversikter, är krävande. Erfarenheter från ULF-försöksverksamheten visar att lokala behov kan ges stort spelrum i detta sammanhang och att behov diskuteras på arenor som präglas av jämställdhet mellan aktörer med olika kompetens. Den nationella samordningsgruppen har pekat på betydelsen av möten «i ögonhöjd». I utvärderingen har vi i detta sammanhang hänvisat till litteraturen om det tredje rummet och *third space professionals* (jfr. kapitel 3). Men avgörande är även grundliga och systematiska sökningar i

det befintliga kunskapsunderlaget, som bidrar till att säkerställa att forskningsfrågorna inte bara är relevanta för olika aktörer i skolväsendet, utan även forskningsbara och obesvarade i forskningslitteraturen. Så kan en nationell satsning säkerställa att även praktisk forskning bidrar till kumulativ kunskapsutveckling i det vetenskapliga fundamentet för lärarutbildningen och skolväsendet.

8.3 Strukturer för samverkan

ULF-försöksverksamheten har utvecklat ett regionaliserat landstäckande nätverk mellan universitet/högskolor och huvudmän (jfr. kapitel 5). Etablering av strukturer för samverkan har varit avgörande för att nå målsättningar som är fastställda i regeringsuppdraget. Vi har sett att genom ULF har det utvecklats och utprovats olika modeller för samverkan genom etablering av en omfattande organisationsstruktur som är formaliserad i ett mångfaldigt avtal. Avtalsverket beskriver kopplingar för samverkan med utgångspunkt i fyra huvudnoder och en nationell samordningsgrupp. Samordningsgruppen har förankrat de fyra universitetens ansvar för ULF-uppdraget på ledningsnivå vid det enskilda universitetet genom Rektorernas ägarmöte. Den nationella samordningsgruppen har varit ett viktigt koordinerande organ där problemställningarna knutna till samarbete mellan noderna, överordnat verksamhetsstyrning, principer för resursförvaltning och erfarenhetsutbyte har stått på dagordningen. Den nationella samordningsgruppen har även dialog med andra nationella aktörer som arbetar med att stärka det vetenskapliga underlaget för lärarutbildningen och utvecklingen av skolväsendet.

Huvudstrukturen i ULF lägger grunden för att varje huvudnod har bildat regionala nätverksorganisationer bestående av huvudnoden och lokala noder (andra universitet och högskolor) med avtal med huvudmän. Dessa lokala noder/lärosäten har etablerat avtal om samverkan på lokal nivå med huvudman och skolor och förskolor. Totalt har 25 lärosäten och närmare 150 huvudmän medverkat i försöksverksamheten. Antalet avtal är färre än antal medverkande huvudmän eftersom en del avtal tecknas av kluster av huvudmän. Majoriteten av huvudmännen är kommunala, men avtal har också tecknats med fristående huvudmän (Jfr. Prøitz m.fl., 2021).

Arbetet i ULF har i huvudsak skett lokalt vid de 25 arenorna för samverkan mellan lärosäten och huvudmän. Huvudmännen har valt vilket lärosäte de ville ansluta sig till och några har ingått avtal med flera lärosäten. Flertalet huvudmän hade redan etablerat relationer till ett

eller flera lärosäten – som ofta formaliserats genom avtal. ULF-försöksverksamheten etablerades därmed i en kontext där det redan fanns etablerade strukturer för samverkan. ULF-försöksverksamheten tog i många sammanhang utgångspunkt i dessa etablerade samarbetsrelationer. Sådana kontextuella förutsättningar och ramvillkor har resulterat i att det inom varje huvudnod har etablerats olika regionala liksom lokala organisatoriska modeller för samverkan kring praktknära forskning.

I överensstämmelse med intentionerna och regeringsuppdraget har det utvecklats en omfattande organisationsstruktur med ett mångfaldigt avtalsverk i ULF. Avtalen beskriver bland annat hur noden styrs/koordineras, resursfördelningen mellan lärosätena och hantering av IPR-frågor. När det gäller innehåll, reflekterar avtalen i hög grad Regeringsuppdraget och de fyra universitetens avsiktsförklaring. Konkreta frågor knutna exempelvis till vem som skall definiera forskningsbehov, rollförståelse, vilken slags kunskap som skall prioriteras och hur förhållandet mellan forskning och praktik/yrkesutövning skall förstås, är emellertid i mindre grad klarlagda (se rapport 3, kapitel 7).

Generellt och tvärs över noderna såg vi att avtalen har en stark förankring i det nationella ULF-uppdraget genom tydliga hänvisningar till det överordnade överenskommelsen mellan de fyra universiteten, som bildar underlaget för ULF-försöksverksamheten. Detta framkommer även genom fortsättning av begreppsbruk och språkliga vändningar i avtalsdokument på nodnivå och åter i avtalsdokument mellan noder och huvudmän. Samtidigt ser vi även anpassningar till lokala förhållanden genom betoning på specifika tema och insatsområden i de lokala avtalen.

Det diskuterades tidigt om samordningsgruppen skulle utveckla ett gemensamt upplägg för innehållet i ULF-avtal. Gruppen valde emellertid att inte skapa avtalsmallar för att undvika att lägga riktlinjer för den enskilda huvudnodens prioriteringar och val av modeller. Mångfalden av avtalsdokument är med andra ord resultat av ett medvetet val på nationell ledningsnivå för att tillgodose olika aktörers behov och för att möjliggöra för utveckling av konkret innehåll och aktiviteter genom lokala prioriteringar.

På projektnivå har vi sett att man har pekat på förankringen hos huvudmän som avgörande för att få etablerat ett långsiktigt samarbete och en varaktig kunskaps- och kompetensplattform som stärker forskningsbaserad praktik/yrkesutövning i skolor och

förskolor. Vi har sett att dokumentunderlaget för ULF främjar och möjliggör bildandet av kopplingar mellan nivåerna och aktörerna i ULF. Vi har även sett att dokumenten införlivar "ULF språket" och de nationella intentionerna. Dokumenten reflekterar även lokal förankring och anpassning. Datamaterialet visar att detta innebär förankring av den praktisknära forskningen i huvudmännens strategi och kvalitetsarbete, specifika behov och satsningar, men även i kompetenta aktörer hos huvudmännen.

Casestudierna visade också att det finns samarbete baserat på direkta kopplingar mellan lärare, lärarstudenter, lärarutbildning och forskare i ULF (Prøitz m.fl. 2020). Detta är samarbete som kan vara formaliserat och igångsatt av huvudmän, men där huvudmännen har en mer tillbakadragen roll i själva aktiviteten. Casestudierna som vi har tittat på, är i varierande grad, kopplade till lärarutbildningen och förskollärarytbildningen. Sammantaget visar utvärderingen att representanter från lärarutbildningen inte är lika synliga i ULF-försöksverksamheten som andra grupper i akademi eller skolväsendet. I våra tidiga rapporter har vi därför efterlyst involvering och deltagande från lärarutbildningarna och lärarstudenter i ULF. Trots att vi har sett spännande och intressant exempel på ULF-projekt i eller knutet till lärarutbildning och med deltagande av lärarstudenter, är vi osäkra gällande graden av involvering av lärarutbildning och lärarstudenter i ULF. Betydelsen av att säkerställa tillgången på lärare som kan inta hybrida roller och/eller fungera som "third space professionals" (Rasmussen och Holm, 2012, Whitchurch, 2015), verkar vara av stor betydelse för förverkligandet av jämställda samverkansstrukturer. En viktig arena för att säkerställa sådan kompetens är därmed lärarutbildningarna. Utmaningarna med att knyta lärarutbildningen till försöksverksamheten kan bero på att noderna inte har gett detta tillräcklig uppmärksamhet. Det kan även bero på organisering av lärarutbildningen i Sverige som jämfört med exempelvis Finland och Norge, som verkar ha en svagare koppling till forskning mer generellt.

Deltagarna i ULF har stabilt över tid understrukt betydelsen av tillgång till tidsresurser och långsiktighet för att realisera hållbar samverkan mellan akademi, huvudman och skola/förskola. Detta tyder på att de som är involverade i ULF regionalt på projektnivå upplever att försöksperioden har varit för kort. Detta är erfarenheter som motsvarar forskning på välfungerande forskningspartnerskap där långsiktighet är ett bland flera centrala kriterier (Coburn m.fl. 2013, se även kapitel 3). Enkäten visar dessutom att för att stärka långsiktigheten i ULF är det nödvändigt att ytterligare tydliggöra och stärka

samverkansstruktur i avtalsverk generellt, men även särskilt mellan huvudman och skola/förskola.

Trots några kritiska anmärkningar i enkäten om en topptung och byråkratisk organisering av försöksverksamheten, är många av deltagarna på nationell, regional och lokal nivå nöjda med organiseringen av försöksverksamheten. Respondenterna uppger, tvärs över aktörsgrupper, hög grad av egen delaktighet i en rad viktiga ULF-aktiviteter, som att ta initiativ till ULF-projekt och att vara involverade i arbete med att bestämma inriktningen på projekt och forskningsfrågor. Respondenterna ger uttryck för att ULF har gett ökad samverkan, mellan akademi och huvudman, liksom mellan akademi och skola. När närmare 80 procent av respondenterna uppger sig vara nöjda med inriktningen av ULF, pekar det mot att försöksverksamheten har etablerat strukturer för samverkan och aktörerna på det hela taget är nöjda med sin delaktighet.

Sammantaget sett visar vårt material att ULF har bidragit till att stärka och vidareutveckla redan etablerade samverkansstrukturer. Detta har medfört hög grad av heterogenitet i samverkansstrukturerna i försöksverksamheten. ULF-försöksverksamheten har etablerat samverkansstrukturer genom formaliserat samarbete mellan lärosäten och huvudmän på flera nivåer. En sådan infrastruktur som skisserar innehållet i avtal och säkerställer genomgående strukturer för ledning och samverkansaktiviteter, verkar vara avgörande i en nationell satsning för att säkerställa långsiktighet i samverkan. I utvärderingen har vi tidigare rekommenderat att det etableras en ledningsorganisation och avtal på nationell nivå, regional nivå (nodnivå), lokal nivå och projektnivå (Prøitz m.fl., 2021).

Sett i ljuset av modernt organisatorisk tänkande kan ULF förstås som en robust och välfungerande organisation som rymmer dynamiska processer och olika aktörer och nivåer (Cohen, March och Olsen, 1972, Jones 2010, March 1981, Shafritz m.fl. 2015). ULF kan anses bestå av både former för ordning och oordning samtidigt, där även rationella processer ingår. ULF nationellt, regionalt och lokalt har visat sig kunna ombesörja och tillvarata olika kontexter på sensitiva sätt i operationalisering av uppdraget under varierande geografiska, organisatoriska och resursmässiga ramvillkor (se kapitel 3).

Så långt verkar konklusionen vara att en fortsatt nationell satsning på praktikinära forskning bör ta höjd för behovet av flexibilitet och lokalt spelrum när det gäller organisering av

strukturer och relationer för samverkan. Totalt sett har arbetet medfört en imponerande organisationsbildning under de fyra år som vi följt arbetet. Utvärderingen har visat att ULF som nätverksorganisation når ut till ett omfattande antal universitet och högskolor, huvudmän och skolor och förskolor. Detta är som vi tidigare har hänvisat, även i linje med studier av utbildningsreformer som har dokumenterat att reformers genomslagskraft i praktiken stärks när de tar hänsyn till kontextuella förhållanden och bygger på kulturella traditioner (Prøitz och Aasen, 2008, Sandberg och Aasen, 2008).

8.4 Finansiering och organisering

Det är krävande att bygga välfungerande organisationer med solida strukturer och med ekonomisk handlingsrum för alla involverade. Cohen, March och Olsen (1972) utmanade det rationella idealet om att alla beslut bör eller kan vara baserade på omfattande utvärderingar av alla alternativa åtgärder och konsekvenser för att säkerställa att lösningarna som väljs är de optimala för befintliga problem. Beslutsfattandet i komplexa organisationer måste snarare förstås som «organiserade hierarkier» präglade av tre generella drag: Osäkra preferenser, otydliga organisationsprocesser och flytande deltagande (jfr. kapitel 3.2). Beslutsprocesser beskrivs mer som en lös samling av idéer än som en sammanhängande struktur.

I regeringsuppdraget heter det att ULF skall utprova och utveckla modeller för praktknära forskning. Vi har pekat på att det inom politiken finns en idé om att det finns sådana färdiga modeller att utprova. I utvärderingen har vi visat att utgångspunkter för ULF var några överordnade gemensamma idéer och tankar om vad försöksverksamheten skulle vara för att stärka praktknära forskning genom samverkan. Genom utvärderingen har vi sett att både praktknära forskning och samverkan kan förstås på olika sätt. I ULF-försöksverksamheten har lagt grunden för att lösningarna i form av modeller måste utvecklas och utforskas av deltagarna genom försöksverksamheten för att kunna identifiera vilka möjligheter som finns. Enligt Cohen, March och Olsen är detta ett fruktbart sätt att förstå både etablering av och arbete i komplexa organisationer. Detta mer öppna och processorienterade tillvägagångssätt i försöksverksamheten har möjliggjort meningsbrytning (motsättning mellan åsikter) om olika förutsättningar/ramvillkor och lärande baserat på systematisering av erfarenheter som har gjorts. När ULF-avtalet skall institutionaliseras som permanent ordning, måste man hitta balans mellan behovet av nationella riktlinjer som säkerställer måluppnåelse och regionalt och lokalt handlingsrum för fortsatt modellutveckling på olika nivåer.

Vi har även visat att det inte är själva organiseringen av ULF som verkar skapa de största utmaningarna, men konsekvenser av prioriteringar i förbindelse med fördelning av medel i huvudnoderna och i noderna. ULF-medlen används i stor utsträckning tillsammans med och stöttar upp under ordinära resurser. På nodnivå har vi identifierat olika modeller för finansiering som kan beskrivas som platt fördelning med likvärdig tillgång till medel på den ena sidan och tilldelning baserat på projektansökningar på den andra sidan. Oberoende tilldelningsmodell visade casestudierna (se Prøitz m.fl. 2020) att det finns utmaningar knutna till fördelning av medel. På casestudie-nivå fanns det även stor variation i fördelning av medel, något som kommer till uttryck exempelvis genom vem som var friköpt till ULF-arbetet, förväntad andel av egeninsats och hur resurstilldelningen är beräknad.

En rotationspunkt i diskussionen om disponering av ULF-medel är med andra ord huruvida tyngdpunkten i tilldelningen skall tillfalla huvudman/skolorna/lärare kontra lärosätena/forskarna. På det stora hela uttryckte informanter i casestudierna att det var brist på ekonomiska resurser och en huvudutmaning var knuten till finansiellt handlingsutrymme och förutsägbarhet. I delrapport 2 belyste vi att det fanns behov av att möjliggöra och ordna så att lärare i skolor och förskolor får tid att engagera sig i aktiviteten. Aktörerna hade även fokus på att det måste finnas kompetens och resurser till «att hålla i» aktiviteterna och projekten som initieras hos huvudmännen.

Det är emellertid en empirisk fråga om hur fördelningarna av medel faller ut lokalt vid det enskilda lärosätet och i det enskilda projektet. Vi har sett att ULF-medel ses i sammanhang med andra tillgängliga resurser och projekt och satsningar lokalt. Att identifiera direkta effekter av ULF-medlen blir på samma sätt som i andra samverkansstudier, därför svårt (Perez Vico m.fl. 2014, Benner & Sörlin, 2015). Sammantaget visar våra studier att ULF-finansieringen har haft betydelser för skolor och lärares möjligheter att delta i samverkansprocesser. ULF-medel har även bidragit till att forskare har fått större möjligheter att ta initiativ och driva fram samverkansprojekt. ULF-försöksverksamhet ser ut att ha etablerat en grundstruktur och en organisation som kan fortsätta arbetet med samverkan kring praktikinära forskning i hela Sverige. Det har med andra ord skapats en bra grund och ett bra underlag för fortsättning av försöksverksamheten genom ett permanent ULF-avtal. Samtidigt finns det uppenbara utmaningar när det gäller att hitta bra system för fördelning av medel som kan säkerställa stabil och försvarbart deltagande från huvudman och skola och

förskola i den praktisknära forskningen (se kapitel 5). Staten beviljar emellertid betydande medel till utvecklingsarbete som huvudmännen kan ansöka om via Skolverket. Vi har registrerat att den nationella samordningsnämnden har påpekat att den har erfarenhet att det kan vara utmanande för huvudmännen att prioritera tid och kapacitet till forskning i konkurrens med det som betecknas som god tillgång till utvecklingsmedel i det svenska skolväsendet. ULF-försöksverksamheten reser därmed frågan om man bör eftersträva en annan balans mellan medel till utvecklingsarbetet respektive praktisknära forskning för att stärka det vetenskapliga underlaget för skolutvecklingen.

En poäng som genomgående har lyfts i utvärderingen i detta sammanhang, är att universitetens täckningsbidrag eller overhead (OH) tar en för stor andel av de tillgängliga medlen. Deltagare i ULF pekar på att det är nödvändigt att titta på universitetens OH i förhållande till huvudmännens OH, eventuellt behovet av att titta på universitetens OH, särskilt inom ULF. Detta är ett exempel på hur vanliga strukturer och system för organisering inte nödvändigtvis har anpassats och utvecklats för organisering av samverkan tvärs över organisationsgränser och olika budgetsystem (se kapitel 3). Det att utveckla system för finansiering av samverkan ställer alltså inte bara krav på strategiskt tänkande kring fördelningsmodeller inom huvudnoder, men även huruvida systemen för traditionell finansiering mellan samverkande organisationer fungerar optimalt i sin nuvarande form. Detta kommer att behöva innebära att hitta finansieringslösningar för fördelning av resurser som möjliggör reellt deltagande hos alla aktörsgrupper. Våra studier visar att detta är särskilt utmanande hos huvudman och i skola och förskola. Det är värt att lägga märke till att våra studier tyder på stor enighet tvärs över alla aktörer i ULF om att det måste läggas medel på huvudman och att det måste finnas konkreta ULF-medel för lärares/förskollärares deltagande.

Det finns därför behov av att tydliggöra principerna för fördelning och bruk av medel i ULF som heltäckande organisation. Om ambitionen om utveckling av hållbar och långsiktig samverkan mellan akademi, huvudman och skola skall bli en realitet i vidare mening, verkar det vara viktigt att lösa utmaningarna med finansieringen. Detta verkar särskilt viktigt för att säkerställa att alla involverade upplever inte bara reellt ägarskap och jämställdhet i beslutsfattande, men även att de faktiskt har ordnade förhållande kring det arbete som de förväntas bidra med i ULF. Om samverkan på sikt skall kunna ingå som en del av ordinär

verksamhet i akademi, hos huvudman och i skola måste ramvillkoren för allas deltagande vara reella och inte baserade på ideell arbetsinsats på fritiden (se kapitel 5). Som Cohen, March och Olsen (1972) har pekat på, så präglas komplexa organisationer av osäkra preferenser, otydliga organisationsprocesser och flytande deltagande (jfr. kapitel 3.2). Där det finns utrymme för att aktörerna möts inom fasta och säkra strukturer, skapas det möjligheter för nya val och nya former av beslutsfattande. Inom komplexa organisationer förutsätter detta förutsägbarhet och transparens i resurstillgång.

Genom utvärderingsprocessen har vi registrerat att problemställningar knutna till finansiering av aktiviteter på olika nivå har bidragit till spänningar och utmaningar och att det har haft betydelse för hur organiseringen av arbetet upplevs av deltagare i ULF. Detta är problemställningar som man bör ta höjd för när det skall etableras ett permanent ULF-avtal. Ett framtida ULF-avtal bör ge några riktlinjer för resursfördelning som tar hänsyn till regionala/lokala förutsättningar och gemensamma mål och prioriteringar och som beskriver hur lärosäten och huvudmän skall bidra med medfinansiering av ULF-verksamheten. Jämställdhet bland aktörerna i det tredje rummet har alltså även en finansiell dimension. Transparens i budgetfördelningsprocesserna verkar vara mycket viktigt för engagemang i samverkan om praktknära forskning hos huvudmännen och på operativ nivå i skolorna.

8.5 Jämställda aktörer

Vi har i enkäten sett att respondenterna från de olika involverade miljöerna/aktörsgруппerna uppger att de har upplevt hög grad av delaktighet i en rad viktiga ULF-aktiviteter. Det gäller involvering i att ta initiativ till ULF-projekt, att bestämma inriktningen på projekt och i formulering av forskningsfrågor. ULF-deltagare från alla grupper rapporterar hög grad av enighet kring vad som är relevanta problemställningar och att det är nöjda med inriktningen på det ULF-arbete de är involverade i. Det är intressant och en viktig signal att ett tydligt flertal av deltagare tvärs övers aktörsgруппer uppger att de har varit involverade i arbetet med inriktningen på projekt och med att bestämma vad som är relevanta forskningsfrågor. Detta beskrivs i forskning ofta som en av huvudutmaningarna i internationella studier av praktknära forskning (kapitel 3).

Studier som vi har refererat till i kapitel 3 lägger tonvikt på att jämställdhet i research-practice partnerships först och främst handlar om att involvera särskilt yrkesområdet i alla faser av forskningen. Här verkar med andra ord ULF-arbetet ha lyckats på många ställen, trots

utmaningar med fördelning av resurser. Jämställdhet kan även handla om epistemologisk ståndpunkt där jämställdhet kan säkerställas genom involvering i diskurser kring forskningsbehov. Jämställdhet i detta sammanhang handlar då om att reducera asymmetri och säkerställa att representanterna från yrkesområdet och huvudmän är jämställda i identifiering av kunskapsbehov. Under forskningsprocessen är det viktigt att olika aktörer bidrar för att säkerställa att projektet upprätthåller yrkesområdets behov och att det tillvaratar brukarnas perspektiv även när forskningens resultat förmedlas. Jämställdhet definieras därmed utifrån respekt för aktörernas olika kompetenser. Lärare deltar i praktisknära forskning som lärare. Forskare deltar som forskare

Här finns det en rad utmaningar knutna till att möjliggöra för lämpliga och ändamålsenliga tredje rum-diskurser, inte bara mellan aktörgruppernas intressen och erfarenheter, men även inåt i den enskilda aktörgruppen. I casestudierna i ULF har vi sett exempel på att jämställdhet i samverkan utmanades av lärares och forskares förväntningar till varandras roller och uppgifter i samverkan i forskningsaktiviteter. Sådana förväntningar och förståelser tyder på att de involverade har befast traditionella hierarkier där forskaren placerats över lärarna i kunskapsstatus. Arbetet inom gemensamt ULF-projekt rangordnades även olika utifrån hur avancerat och teoretiskt eller hur konkret och praktiskt bidraget uppfattades vara (Prøitz m fl. 2020, och se kapitel 7). Vi har även sett att skiljelinjerna mellan aktörernas roller i samverkan även kan vara tydliga när det gäller publicering i ULF. Få lärare och huvudmän är medförfattare i de vetenskapliga publikationerna från ULF (se kapitel 6). Vi vet inte om det har varit en dialog om detta i arbetsgemenskaperna. Sampublicering med aktörer i yrkesområdet är nog även avhängigt forskningstraditionen som det enskilda projektet omfattas av. Samtidigt ser vi en tillväxt av det vi har kallat hybrida former för publicering där lärare och representanter från huvudman i större grad är med och publicerar kortare artiklar eller inlägg om ULF-arbetet. Dessa hybrida publikationer har publicerats i tidskrifter som ofta har en tydligare orientering mot yrkesområdet och som har som syfte att informera om och sprida information om forskning till professionen. Vi har även sett att arbetet i ULF resulterar i och knyts till publikationer med tydlig orientering mot lärarutbildning och lärarstudenter exempelvis som antologier/studentlitteratur.

Jämställdhet i samverkan i praktisknära forskning kan handla om att delta på olika sätt i forskningens olika faser. Det att huvudman och skola och lärarutbildning och lärarstudenter

tas in i forskningen, kan bidra till att utveckla gemensam forskningslitteracitet så att deras perspektiv kan göras gällande oavhängigt forskningstraditionen och forskningsdesign. I utvärderingen har vi i detta sammanhang tagit fram tredje rum-perspektiven som en möjlighet för att identifiera de involverade aktörernas uppfattningar om varandras arbetssituation och roller och stärka förutsättningen för jämställdhet i den praktiska forskningen.

Jämställdhet i samverkan handlar därmed inte bara om roller och medverkan i forskningsarbetet, men även om tillgänglighet till och utveckling av kunskap om förutsättningarna för ett gemensamt arbete. Vi har sett att hybrida roller eller tredje rum-professionella som exempelvis kommunlektorer eller andra typer av yrkesverksamma som arbetar på och mellan organisationsgränserna, verkar vara av stor betydelse för de relationella kopplingarna mellan aktörerna i ULF (Prøitz m.fl. 2020, 2021). Detta är ofta anställda hos huvudman eller i skola, men även i akademi som är professionsutbildade eller som har erfarenhet från yrkesområdet samtidigt som de är forskarutbildade. Deras styrka är den kombinerade förståelsen för skolans och de yrkesverksammans vardag och deras kunskap om forskning och nätverk som gör att de kan samla aktörer tvärs övers organisationsgränser. En särskild styrka är även förmågan att erkänna betydelsen av yrkesområdets bidrag genom beprövad erfarenhet, liksom forskningens bidrag. Genom sin dubbelkompetens kan dessa aktörer identifiera möjlighetsutrymme för samverkan som ofta bidrar till att öppna dörrar mellan miljöer och fungera som särskilt viktiga "brokers" in mot lärarutbildning och för involvering av lärarstudenter i projekt för praktiska forskning (Nutley m.fl. 2008).

Vi har tidigare hänvisat till att deltagare i ULF har uppgett hög grad av upplevd jämställdhet och delaktighet i viktiga processer knutna till forskningsarbetet i ULF. Detta kan tyda på att man vid flera ställen har lyckats med det vi har kallat "tredje rum-diskurser" i forskningsarbetet (Moje m.fl. 2004). Utmaningarna knutna till finansiering tyder emellertid på att man inte i lika hög grad har lyckats med sådana diskurser knutna till fördelningen av medel. Det kan därför se ut som att det omfattande arbetet med att främja och möjliggöra för inkluderande dialoger och diskussioner kring ULF-projektets tema, problemorientering och inriktning har lyckats på många ställen, medan motsvarande diskussioner kring jämställdhet i deltagande möjliggjorts genom finansieringen, fortsatt kvarstår. Sverige har haft och har flera större satsningar på förskolor för yrkesaktiva lärare och lärarutbildare och

forskarskolor med praktknära inriktning. Det finns även många lektorer som kan forska med utgångspunkt i skolans yrkesområden. En utmaning har emellertid varit att utnyttja denna resurs i svensk skola på grund av brist på tid och/eller andra resurser. Totalt sett finns det alltså goda möjligheter för att ytterligare stärka förutsättningarna för jämställdhet i formuleringen av forskningsfrågor, finansiering av olika aktiviteter, projektgenomförande, publicering/förmedling genom samverkan i "ögonhöjd".

8.6 Avslutning och rekommendationer

I denna rapport har vi presenterat vår utvärdering av ULF-försöksverksamheten baserat på materialet som vi har samlat in och analyserat under fyra år. I erkänd litteratur om utvärdering pekas det på att så kallade programutvärderingar av denna typ, inte skall avgränsas till en retrospectiv, tillbakavisande bild, men även bör ta i beaktan processer och resultat med tanke på vidareutveckling och framtiden (Vedung, 2021). Det har fattats beslut om fortsättning för ULF och samordningsgruppen skall utarbeta en slutrapport med rekommendationer för ett permanent ULF-avtal och en avsiktsförklaring som är förankrad hos huvudmannorganisationerna genom Ifous. Såsom nämnts inledningsvis, anser vi att dimensionerna och nivåerna i analysmodellen som vi har utvecklat genom utvärderingen av ULF-försöksverksamheten, identifierar och belyser nyckelfrågor knutna till strukturer och politiska riktlinjer på nationell, regional och lokal nivå knutna till ULF-avtalet.

Försöksverksamheten har lagt ett solitt fundament för det fortsatta arbetet med att utveckla hållbar samverkan kring praktknära forskning i Sverige. Detta fundament är det viktigt att fortsätta med och vidareutveckla inom ramen för det svenska utbildningssystemet som helhet. Vi har i denna slutrapport pekat på områden där det finns behov av att ge uppmärksamhet och stärka, om målsättningen om hållbara modeller för samverkan kring praktknära forskning skall nås. Den fortsatta utvecklingen av en nationell modell för långsiktigt samarbete mellan universitet och högskolor och huvudmän om praktknära forskning inom skolväsendets område måste även positioneras i förhållande till historiska erfarenheter och andra aktuella politiska initiativ för att stärka den svenska skolan – jfr. beskrivningen av den utbildningspolitiska och forskningspolitiska kontexten i kapitel 1. Med blicken riktad framåt kommer vi avslutningsvis i detta kapitel att ge några rekommendationer baserat på erfarenheter som gjorts under utvärderingen.

Parallellt med ULF-försöksverksamheten och senare beslut om att etablera ett permanent ULF-avtal, har det tagits en rad politiska initiativ. ULF handlar primärt om att stärka den praktknära forskningen för att vidareutveckla ett relevant vetenskapligt kunskapsunderlag för skolväsendets verksamhet och i lärarutbildningarna. Samtidigt skall ULF-avtalet utformas så att det säkerställer att den praktknära forskningen, som annan forskning, håller hög internationell vetenskaplig kvalitet.

ULF-avtalet bör ingås på nationell nivå mellan staten och skolägarna (huvudmännen) och beskriva en nationell styrgrupp, syfte och innehåll, finansiering/modell för resursfördelning, samarbetet huvudmännen och universitet/högskolor med lärarutbildning, inklusive särskilda anställningar/kombinationstjänster som kan stärka samverkan mellan akademi, huvudmän och skolor och organisatoriska strukturer (arenor) för samverkan på regional och lokal nivå.

Den nationella styrgruppen bör få en sammansättning som etablerar «tredje rum» och som möjliggör för samverkan mellan aktörer från akademi och huvudmännen på nationell nivå. Den bör få som uppgift att vidareutveckla nationella och regionala arenor för informations- och erfarenhetsutbyte, en levande diskussion kring centrala begrepp om praktknära forskning, samverkan och jämställdhet och främja och möjliggöra identifiering av praktknära, forskningsbara praktknära problemställningar som har sitt ursprung i reformagendan, skolväsendets kvalitetsarbete och kunskap som efterfrågas från skolor och professionella yrkesutövare lokalt.

Som i ALF-avtalet bör det upprättas ett nationellt kansli som kan förbereda ärenden för den nationella styrgruppen och säkerställa forskningens kvalitet (jfr. den historiska genomgången av svensk sektoriell forskning på utbildningsområdet i kapitel 1). Vi rekommenderar att kansliet på samma sätt som ALF-kansliet, finns vid Vetenskapsrådet och får ett liknande mandat: "ALF-kansliet ger administrativt stöd till den nationella styrgruppen för ALF och koordinerar Vetenskapsrådets utvärderingar av den kliniska forskningens kvalitet i ALF-regionerna. Kansliet samordnar även kontakterna mellan Vetenskapsrådet, Socialstyrelsen, Regeringskansliet samt med Vetenskapsrådets ämnesråd, råd och kommittéer i frågor som rör ALF" (<https://www.vr.se/om-vetenskapsradet/organisation/radgivande-grupper-och-kanslier/alf-kansliet.html>).

Systemet med regionala noder/regionaliseringen har fungerat väl och bör fortsätta. Regionaliseringen kopplar samman lärosäten och noderna är viktiga arenor för samverkan på regional nivå. Det nationella ULF-avtalet bör ge den nationella styrgruppen i uppdrag att utveckla en mall för ett avtalsverk på underliggande nivå som kommunicerar tydliga förväntningar om ledningsstruktur, samverkansarenor baserat på jämställdhet mellan aktörer med olika kompetenser (tredje rum på regional och lokal nivå och genomförda aktiviteter/forskningsprojekt), deltagande och leveranser på regional och lokal nivå, strategisk fördelning av medel som motsvarar satsningar och projekts målsättningar och behov, finansiering som gör det möjligt för alla aktörer att reellt delta och som säkerställer ägarskap och delaktighet hos huvudmännen och i skolor/professionen och vidareutveckling av kopplingar till lärarutbildning som stärker lärarutbildarnas och lärarstudenternas kunskap om och involvering i praktisk forskning. Förstärkning av skolväsendets och lärarutbildningens vetenskapliga fundament förutsätter en fortsatt satsning på kompetensutveckling hos huvudmännen och i lärarutbildningen. Det bör återspeglas i det nationella ULF-avtalet.

I vetskapen om att några praktisk forskningstraditioner som är och kommer att vara centrala i ULF, bygger in utvecklingsarbete i forskningsdesign, kommer vi att rekommendera att det nationella ULF-avtalet principiellt fokuserar på praktisk forskning. Avtalet måste säkerställa att den praktisk forskning som initieras genom samverkan på de olika nivåerna, håller hög internationell kvalitet. ULF-avtalet bör först och främst säkerställa det vetenskapliga fundamentet för skolor och förskolor och skolväsendets ekosystem. Andra politiska initiativ som är under utveckling för att stärka skolans kvalitet, bör organiseras genom parallella strukturer. Som den nationella samordningsgruppen har gjort under försöksperioden, bör den nationella styrgruppen i ett permanent ULF-avtal få i uppdrag att säkerställa att det finns bra kopplingar till andra verksamheter/strukturer i detta ekosystem som har olika mandat, men som alla skall bidra till att stärka kvaliteten i det svenska skolväsendet.

Konkret innebär det exempelvis tät dialog med Skolverket och därmed kvalitetsarbete och rektorers, lärares och förskollärares professionsutveckling. Det innebär dialog med Skolverket och Regionala utvecklingscentrum (RUC) och kunskapsunderlaget/den vetenskapliga grunden för utvecklingsarbete i skolorna. Det innebär även tät dialog med Skolforskningsinstitutet, som först och främst bör engagera sig i arbetet med sammanställning av relevant

forskningsbaserad kunskap med relevans för olika områden inom skolväsendet (systematiska forskningsöversikter), identifiera kunskapshål i forskningslitteraturen i ett användarperspektiv och möjliggöra att kunskapen kan «översättas» till och tillgängliggöras på operativ nivå och (jfr. avsnittet om praktknära forskning ovan och SOU 2018:19). Slutligen bör styrgruppen, genom kansliet, ha tät dialog med Vetenskapsrådet för att säkerställa forskningens kvalitet och kompetensutveckling i lärarutbildningen, i skolor och hos huvudmännen genom forskarskolor. Men först och främst bör ULF-avtalet möjliggöra för samverkan mellan akademi och huvudmän, skolor, förskolor och professionella för att säkerställa behovsidentifierad praktknära forskning som utvecklar det vetenskapliga underlaget för pedagogisk praktik/yrkesutövning. I detta avslutande kapitel i utvärderingen har vi pekat på erfarenheter från ULF-försöksverksamhet som man kan dra fördel av i detta sammanhang.

Referanser

- Ahlström, B., Benerdal, M., Cervantes, S. & Westman, A. (2021) *Huvudmännen i fokus- Delrapportering från genomlysningen av Umeå-nodens ULF- försöksverksamhet* ULF-rapport, Umeå 2021-09-27
- Aasen, O. (1992). *Forskning som utdanningspolitikk*. Skolöverstyrelsens forskningsbevilgning 1980 – 1990. Stockholm: Skolverket.
- Aasen, P., Møller, J., Rye, E., Ottesen, E., Prøitz, T. S., & Hertzberg, F. (2012). *Kunnskapsløftet som styringsreform - et løft eller et løfte?: forvaltningsnivåenes og institusjonenes rolle i implementeringen av reformen* (Vol. 20/2012). Oslo: NIFU.
- Aasen, P., & Prøitz, T. S. (2004). *Initiering, finansiering och förvaltning av praxisnära forskning: Sektormyndighetens roll i svensk utbildningsforskning*. NIFU Skriftserie 10/2004
- Aasen, P., Prøitz, T., & Rye, E. (2015). *Nasjonal læreplan som utdanningspolitisk dokument*. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 99(6), 417-433.
- Aasen, P., Prøitz, T. S., & Borgen, J. S. (2005). *Utdanningsvitenskap som forskningsområde: en studie av Vetenskapsrådets støtte til utdanningsvitenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.
- Aasen, P., Sandberg, N., & Borgen, J. S. (2007). *Utdanningsforskning: Fagdepartementets sektorforskningsansvar*. NIFU STEP.
- Allen, J. B., & Shockley, B. (1996). *Composing a research dialogue: University and school research communities encountering a cultural shift*. *Reading Research Quarterly*, 3(2), 220–228.
- Benner, M., & Sörlin, S. (2015). *Samverkansoppgiften i ett historiskt och institutionellt perspektiv*. VINNOVA Analys
- Boucher, C., Smyth, C. A., & Johnstone, M. (2004). *Creating collaborative spaces: The pleasure and perils of doing multidisciplinary, multi-partner qualitative research*. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 26(3), 419–428).
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Carlgren, I. (2005). *Praxisnära forskning—varför, vad och hur*. *Forskning av denna världen II*, 7.
- Clark, C., Moss, C. A., et al. (1996). *Collaboration as dialogue: Teachers and researchers engaged in conversation and profession development*. *American Educational Research Journal*, 33(1), 193–231.
- Coburn, C. E., Penuel, W. R., & Geil, K. E. (2013). *Research-practice partnerships: A strategy for leveraging research for educational improvement in school districts*. New York: WT Grant Foundation.

Cohen, Michael D., James G. March og Johan P. Olsen (1972). «A Garbage Can Model of Organizational Choice». *Administrative Science Quarterly*, vol. 17, nr 1, s. 1–25.
<https://doi.org/10.2307/2392088>

Cremin, L. A. (1963). *The Transformation of the School: Progressivism in American Education 1876-1957*. New York: Alfred A. Knopf.

Daza, V., Gudmundsdottir, G. B., & Lund, A. (2021). Partnerships as third spaces for professional practice in initial teacher education: A scoping review. *Teaching and Teacher Education*, 102,

Dir. 2017:27. *Ökad samverkan kring praktisk forskning för stärkt vetenskaplig grund i skolväsendet*. Kommittédirektiv från Utbildningsdepartementet 9. mars 2017.

Dir. 2017:37. *Organisationsöversyn över de statliga myndigheterna inom skolväsendet*. Kommittédirektiv från Utbildningsdepartementet 30. Mars 2017.

Dir. 2017:46. *Styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten*. Kommittédirektiv från Utbildningsdepartementet 27. april 2017.

Dir. 2016:76. *Bättre skola genom attraktiva skolprofessioner*. Kommittédirektiv från Utbildningsdepartementet 21. september 2016.

Eriksson, A. (2009). *Om teori och praktik i lärarutbildning: en etnografisk och diskursanalytisk studie* Doctoral dissertation, Göteborgs universitet. Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

Freidson, E. (2005). 17 The profession of medicine¹. *The Sociology and Politics of Health: A Reader*, 130-134. Banks, D. & Purdy, M. (Eds.) *The Sociology and Politics of Health*, Routledge

Förordning (2014:1578) med instruktion för Skolforskningsinstitutet. Utbildningsdepartementet 2014-12-22.

Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., & Scott, P. (1994). *The New Production of Knowledge: The dynamics of science and research in contemporary societies*. London: Sage.

Huisman, J., and R. Naidoo. 2007. "The Professional Doctorate." *Higher Education Management and Policy* 18 (2): 1–13.

Jones, M. (2010). *Sustainable event management: A practical guide*. London, UK: Earthscan.

Jongeling, S. B. 1999. *PhD or Professional Doctorate—Is there a Choice? In What Kind of University?* edited by J. Brennan, et al., 56–71. Buckingham: Open University Press

Jonsson, L. (2001). *Kunnskapsutbildning I samverkan mellan forskning och praktik*. Linköping: Linköpings universitet. Ekonomiska institutionen.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research* (pp. 230–243). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Khem, B. 2007. "Quo Vadis Doctoral Education? New European Approaches in the Context of Global Changes." *European Journal of Education* 42 (3): 307–319.

Lander, B. and Atkinson-Grosjean, J. (2011) Translational science and the hidden research system in universities and academic hospitals: A case study. *Social Science and Medicine*, 72(4), 537–544.

Levinsson, M. (2013). *Evidens och existens. Evidensbaserad undervisning i ljuset av lärareserfarenheter*. Doktorsavhandling. Institutionen för didaktik och pedagogisk profession, Göteborgs universitet.

March, J. G. (1981). Footnotes to organizational change. *Administrative science quarterly*, 563-577.

Kyle, D. W., & McCutchen, G. (1984). Collaborative research: Development and issues. *Journal of Curriculum Studies*, 16(2), 173–179.

Lundgren, U. P. (1979). *Att organisera omvärlden*. Vällingby: Liber Förlag.

Lynch, T. (2015). Teacher education physical education: In search of a hybrid space. *Cogent Education*, 2(1), 1027085.

March, J. (1981). Footnotes to Organizational Change. *Administrative Science Quarterly*, 26(4), 563-577. doi:10.2307/2392340

Malfroy, J., and L. Yates. 2003. "Knowledge in Action: Doctoral Programmes Forging new Identities." *Journal of Higher Education Policy and Management* 25 (2): 119–129.

McWilliam, E. 2004. "W(h)ither Practitioner Research?". *The Australian Educational Researcher* 31 (2): 113–126.

Morse, J. M. (1995). The significance of saturation. *Qualitative health research*, 5(2), 147-149.

Moje, E. B., Ciechanowski, K. M., Kramer, K., Ellis, L., Carrillo, R., & Collazo, T. (2004). Working toward third space in content area literacy: An examination of everyday funds of knowledge and discourse. *Reading research quarterly*, 39(1), 38-70.

Molas-Gallart, J. & Castro-Martínez, E., 2007, 'Ambiguity and conflict in the development of 'Third Mission' indicators', *Research Evaluation*, 16(4), pp. 321–30.

Nerland, M., & Prøitz, T. S. (2018). *Pathways to quality in higher education: Case studies of educational practices in eight courses*. NIFU report 2018:3

Nutley, S. Davies, H., & Walter, I. (2003). Evidence-based policy and practice: Crosssector lessons from the United Kingdom. *Social Policy Journal of New Zealand*, 20, 29–48.

Nutley, S. Jung, T. & Walter, I. (2008). The many forms of research- informed practice: a framework for mapping diversity, *Cambridge Journal of Education*, 38:1, 53–71,

OECD (1995). *Educational research and development. Trends, issues and challenges*. Paris: CERI.

OECD (1996). *Knowledge base for educational policies*. Paris: CERI.

OECD (1998). *Knowledge management in the learning society*. Paris: CERI.

- Passy, R., Georgeson, J., & Gompertz, B. (2018). Building learning partnerships between schools and universities: an example from south-west England. *Journal of Education for Teaching*, 44(5), 539-555.
- Perkmann, M., King, Z., & Pavelin, S. (2011). Engaging excellence? Effects of faculty quality on university engagement with industry. *Research Policy*, 40(4), 539-552.
- Perez, V.E. Fernqvist, N., Molnar, S., Hellsmark, H., & Tomas, H. (2014). *Universitets och högskolors samverkansmönster of dess effekter*. VINNOVA Analys 2014:09
- Posavac, E. J. (2015). *Program evaluation: Methods and case studies*. Routledge.
- Persson, A. (2020). Dubbel närhet och distans behövs i praktikinära forskning. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 25 (2–3), 149–152
- Pettersson, S. & Wallin, E. (1993). The Research Program of the Swedish National Agency for Education. I Tuijnman, A. & Wallin, E. (eds.): *School Research at the Crossroads. Swedish and Nordic Perspectives*. Paris: OECD.
- PM 2015.06.14. Förslag på nationellt skolforskningsavtal för skolområdet motsvarande inom hälso- och sjukvården. Brev/dokument fra rektorene ved Uppsala Universitet, Karlstad Universitet og Göteborgs Universitet stilet til Ministeren for høyere utdanning og forskning, Helene Hallmark Knutsson med kopi til Utbildningsminister, Gustav Fridolin, datert 2015.06.14.
- Prop. 2007/08:50 Nya skolmyndigheter. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Prop 2016/17:50 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Prøitz, T. S. (2018) Utbildningspolitikens förståelse av evidens, i Wahlström, N. & Alvunger, D. (eds.) *Den evidensbaserade skolan. – svensk skola i skärningspunkten mellan forskning och praktik*, Stockholm, Natur och Kultur.
- Prøitz, T. (2020). Praksisnær forskning og partnerskap i et tredje rom. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 25(4), 79-82.
- Prøitz, T. S. & Aasen, P. (2016) Balancing evidence-based and experience-based knowledge in education, in: *Att ta utbildningens komplexitet på allvar. En vänskrift till Eva Forsberg*, ed. by Maja Elmgren, Maria Folke-Fichtelius, Stina Hallsén, Henrik Román & Wieland Wermke, Uppsala Studies in Education 138, pp. 193-207.
- Prøitz, T. S., Aasen, P., & Barstad, K. (2019). *Utbildning, lärande, forskning: en evalueringsstudie-Delrapport 1*. USN Skriftserie, 2019:19, Universitetet i Sørøst-Norge
- Prøitz, T. S.; Rye, E. M.; Barstad, K.; Afdal, H.; Risan, M.; Aasen, P. (2020). Utbildning, lärande, forskning - en evalueringsstudie – delrapport 2, USN Skriftserie, 2020:38, Universitetet i Sørøst-Norge

- Prøitz, T. S., Rye, E., Afdal, H., Borgen, J. S., Barstad, K., Mausethagen, S., & Aasen, P. (2021). *Utbildning, lärande, forskning: En evalueringsstudie–delrapport 3*. USN Skriftserie 68/21 Vestfold, Universitetet i Sørøst-Norge
- Rasmussen, J., & Holm, C. (2012). In pursuit of good teacher education: How can research inform policy? *Reflecting Education*, 8(2), 62–71. Retrieved from <http://reflectingeducation.net>
- Rensfeldt, A. B. (2013). Imaginaries of “Europe” in the governmentality of PhD education. *European Education*, 45(4), 44–60.
- Richardson, G. (2004). *Svensk utbildningshistoria. Skola och samhälle förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.
- Roulston, K. (2001). Data analysis and ‘theorizing as ideology’. *Qualitative research*, 1(3), 279-302.
- Rönnerman, K. (2020). Praktisknära forskning-en evig fråga?. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 25(4), 100-103.
- Saad, N. and Kaur P, (2020) *Organizational Theory and Culture in Education*, Oxford Research Encyclopedia of Education, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.665>
- Sandberg, N., & Aasen, P. (2008). *Det nasjonale styringsnivået: Intensjoner, forventninger og vurderinger. Delrapport I Evaluering av Kunnskapsløftet*. NIFU STEP.
- Serder, M. & Malmström, M. (2020). Vad talar vi om när vi talar om praktisknära forskning? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 25 (1), 106-109
- Shafritz, J. M., Ott, J. S., & Jang, Y. S. (2015). *Classics of organization theory* (8th ed.). Boston, USA: Cengage Learning.
- Skr 2001/02:188 Utbildning för lunska och jämlikhet. Skrivelse fra Utbildningsdepartementet.
- SOU 1959:45. 1955 års universitetsutredning. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SOU 1961:30 1957 års skolberedning. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SOU 2007:79. Tre nya skolmyndigheter. Stockholm: Statens offentliga utredningar från Utbildningsdepartementet
- SOU 2009:94. Att nå ut och ändå främ. Stockholm: Statens offentliga utredningar från Utbildningsdepartementet.
- SOU 2017:35. Samling för skolan - Nationell strategi för kunskap och likvärdighet. Stockholm: Statens offentliga utredningar från Utbildningsdepartementet.
- SOU 2019:6. En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan. Betänkande av Styr- och resursutredningen (Strut). Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SOU 2018:17. med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling. Statens offentliga utredningar från Utbildningsdepartementet.

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring. Stockholm: Statens offentliga utredningar från Utbildningsdepartementet.

SOU 2018:41 Statliga skolmyndigheter – för elever och barn i bättre skola. Betänkande av 2017 års Skolmyndighetsutredning. Stockholm: Statens offentliga utredningar.

Spaulding, D. T. (2013). *Program evaluation in practice: Core concepts and examples for discussion and analysis*. John Wiley & Sons.

Tikunoff, W.J, & Ward, B. A. (1983). Collaborative research on teaching. *Elementary School Journal*, 83(4), 454–467.

Vedung, E. (2017). *Public policy and program evaluation*. Routledge.

Whitchurch, C. (2015). *The rise of third space professionals: Paradoxes and dilemmas*. In *Forming, recruiting and managing the academic profession* (pp. 79-99). Springer, Cham.

Worthen, B. R. Sanders, J. R. & Fitzpatrick, J. L. (1997). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines*. Longman.

Wästerfors, D., Åkerström, M., & Jacobsson, K. (2014). *Reanalysis of qualitative data*. The SAGE handbook of qualitative data analysis, 467-480.

U2018/02652. Uppdrag till Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolforskningsinstitutet om insatser för ökad kvalitet och likvärdighet. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

U2021/03373 Remiss Promemorian Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Oversikt over tabeller, figurer og diagrammer.

Tabeller

Tabell 1 Respondenternas arbetsplats	36
Tabell 2 Oversikt over teman som har berørt i de vetenskaplige publikationerna.....	116
Tabell 3 Oversikt over teman som har berørt i konferensbidragen.....	120
Tabell 4 Oversikt over forum där ULF-forskning har presenterats.	121
Tabell 5 Vem/vilka har du samarbeidet med i ditt ULF-projekt, hovedman, antal svar.	137
Tabell 6 Hovedmännens opplevelse av bidrag från ULF.....	145
Tabell 7 Førskollärares opplevelse av bidrag från ULF.....	146
Tabell 8 Lärares opplevelse av bidrag från ULF.	147
Tabell 9 Universitets- og høyskoleansattlidas opplevelse av bidrag från ULF	148

Figurer

Figur 1 Overordnede spørsmål og metodisk tilnæringsmåte for ULF-utvärdering.....	29
Figur 2 Design og aktivitetsplan for ULF-utvärderingen.	31
Figur 3 Forståelser av inriktning og anvendning av forskning.	46
Figur 4 Nivåer og dimensjoner i modeller for praktisknære forskning gjennom samarbeid.	62
Figur 5 ULF-strukturkart (jfr. delrapport 2 og 3).	78
Figur 6 Organisering i Karlstad-hovednod i enighet med avtale per den 20. mai 2020.	81
Figur 7 Organisering i Göteborg-hovednod i enighet med avtale per den 20. mai 2020.	83
Figur 8 Organisering i Umeå-hovednod i enighet med avtale per den 20. mai 2020.....	85
Figur 9 Organisering i Uppsala-hovednod i enighet med avtale per den 20. mai 2020.	87
Figur 10 Nivåer og konstituerende dimensjoner for samarbeid kring praktisknære forskning.....	155

Diagrammer

Diagram 1 ULF og praktisknære forskning (N=322).....	72
Diagram 2 Spreidning av antal svar på spørsmål om beskrivelse av praktisknære forskning (N=840).	74
Diagram 3 Deltagende ved Nasjonell ULF Bazar.	96
Diagram 4 Deltagende ved regionale samkomster for erfaringsutveksling innenfor ULF.	97
Diagram 5 Fordeling av antal svar "Vilken er din rolle i ULF?" (N=558).	101
Diagram 6 Vem organiserer ULF-arbeidet? Andeler (N=322).....	102
Diagram 7 Antal brukte timmar for ULF per månad.....	103
Diagram 8 Arbeidstid finansiert av ULF-medel.....	105
Diagram 9 Arbeidstid i ULF finansiert av egen arbeidsplass.....	106
Diagram 10 Samarbeid i publisering av forskning i ULF-arbeidet.	114
Diagram 11 Andel respondenter om ULF:s bidrag til økt samarbeid (N=322).	135
Diagram 12 Samarbeidsrelasjonar i ULF.....	136
Diagram 13 Delaktighet i ULF-arbeidet (N=322).	138
Diagram 14 Jæmstøldhet, enighet og nøydhet med ULF-arbeidets inriktning.....	139

Vedlegg

Vedlegg 1 møter i den nasjonale samordningsgruppen i perioden 2017 – 2021

Seks møter i den Nasjonale Samordningsgruppen i 2017

Medlemmer: Michael Tengberg, Nina Thelander, Johan Lithner, Kristina Hansson, Lars Olsson, Elisabet Nihlfors, Maria Jarl, Magdalena Taube

Dato	Dagordning	Møtesplass
8.mai	<ul style="list-style-type: none"> • Avsiktsforklaring • Vi og øvrige lærosäten • Talesperson, kommunikatør • Huvudmän • Våra egna "proj-org" • Utredningen • Lärarutbildningen • Verksamhetsformer • Finansieringen • Mötetider + rektorsmöte i Uppsala i höst • Utvärderingen • Möte med SKL och Friskolornas riksförbund 	Garnisonen og SKL Stockholm
21.juni	<ul style="list-style-type: none"> • Presentationsrunda • Lärarutbildningskonventet. • Samverkan/möten med olika forskningsfinansiärer. • Avsiktsforklaringen är undertecknad. • Kommunikationsfrågor • Fortsatt utveckling av vår gemensamma plattform • Diskussion om 4U gruppens roll • Lunch med utredarna Cissi och Ingrid • Samverkan med lärosäten • Olika sätt att organisera försöksverksamheten • Kommande möten för 4U gruppen • Utvärdering • Lärarstuderandes medverkan i ULF • Organisationer för försöksverksamheten 	Inte oppgitt
11.sep	<ul style="list-style-type: none"> • Presentationsrunda • Varje lärosäte presenterar "var befinner vi oss" • Lärosätens kontakter med huvudmän – innehåll i avtal, ekonomiska åtaganden mm • Överenskommelser med andra lärosäten – inbjudningsbrev och villkor, fördelning • Gemensam plattform • Planering av höstens möten 9/10, 6/11, 6/12 • Utvärdering – inför mötet med Petter Aasen • Kommande möten med SUHF etc. • Avslutning 	Inte oppgitt
9.okt	<ul style="list-style-type: none"> • Diskussion om roterande ordförandeskap, dagordning/minnesanteckningar • Rapport från mötet med Nationell samling för skolan - kommande SUHF 	Garnisonen Stockholm

	<ul style="list-style-type: none"> • Förslag om utvärdering • Ekonomiska frågor • Gemensam plattform • Intresseanmälan • Avtal med huvudman • Rundan • Möte med forskare inom praktisk forskning • Allmän diskussion kring lärarstudenternas medverkan/delaktighet • Övrigt • Nästa möte 	
6.nov	<ul style="list-style-type: none"> • Rundan <ul style="list-style-type: none"> o Vem är huvudman? o Medfinansiering • Samverkan med andra lärosäten • Webben • Besök av utvärderare Cissi och Ingrid • Vårens möten • Nästa möte 	Garnisonen Stockholm
6.des	<ul style="list-style-type: none"> • Budgetfrågor • Inriktning av möten med övriga lärosäten • Utvärdering av försöksverksamhet • Hemsidan och koordination • Vårens möte • Rundan • Besök av utredarna • Övrigt 	Garnisonen Stockholm

Sju møter i den Nasjonale Samordningsgruppen i 2018

Medlemmer: Maria Jarl, Magdalena Taube, Johan Lithner, Kristina Hansson, Jessica Eriksson (fra februar) Michael Tengberg (til og med mars 2018), Johan Samuelsson, (fra november 2018), Elisabet Nihlfors, Lars Olsson.

Dato	Dagordning	Møtesplats
30.jan	<ul style="list-style-type: none"> • Møte med Skolforskningsinstituttet • SKL och Friskolornas riksförbund • Den årliga rapporten till regeringen • Rektoreernas ägarmöte 9/2 2018 • Överenskommelser med andra lärosäten • Beslutsvägar inom respektive universitetet • Hemsidan • Utvärdering – offertförfarandet • Nästa möte • Rundan 	Skolforskningsinstituttet Stockholm
22.feb	<ul style="list-style-type: none"> • Presentation – två av fyra kommunikatörer deltar • Rapport från Ägarmötet • Rapport till regeringen. • Lärarförbundens besök • Utvärdering av försöksverksamhet • Utredningar • Nya forskarskolor 	SKLs lokaler Stockholm

	<ul style="list-style-type: none"> • Lärarutbildningskonventets vårmöte • Rundan • Kommunikationsfrågor • Nästa möte 	
27.mars	<ul style="list-style-type: none"> • Utvärdering av hela projektet - avtal och planering av mötet med utvärderare mm • Utredningar (Christersson, Åstrand), Skolinspektionens projekt. • Kommunikationsfrågor • SKL och Friskolornas riksförbund • Almedalen • Internationell utblick • Rundan som gärna får innehålla förslag på överenskommelser mellan lärosäten; avtal med huvudmän; ekonomiska frågor • Femårsplan • Datum för höstens möten - Umeå tar över ansvaret ht 2018/vt 2019 	SKLs lokaler Stockholm
3.mai	<p>Första passet, besøk på VR:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inblickar i frågor som framför allt rör ALF • Avslutningsvis diskuterade vi frågor med bäring på Utbildningsvetenskap <p>Møte i samordningsgruppen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meddelande • Uppföljning av SKL/Friskolorna • Christerssons utredning • Inför besöket på departementet • Rundan • Överlämning av ansvaret för nästa läsårs möten <p>Sista passet i Utbildningsdepartementet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Några frågor från samordningsgruppen • Vi gav en bild av var vi befinner oss i försöksverksamheten 	Vetenskaps- rådet & Utbildnings- departe- mentet Stockholm
31.aug	<ul style="list-style-type: none"> • Kort presentation av arbetet vid de fyra ansvariga universiteten • Genomgång av uppdraget och avtalet, frågor, oklarheter, synpunkter? • Planering för det kommande utvärderingsarbetet • Kommande möten, inklusive form, plats och datum för de närmaste mötena • Övrigt 	Vasagatan 46 Stockholm
23.okt	<ul style="list-style-type: none"> • Samordningsgruppens strategiska funktion, mål och medel • Möte med Skolverkets GD Peter Fredriksson • Rundan – mer strukturerad • Nod utvärderingar som komplement till den nationella • Närmaste inbjudningar till kommande möten • Kommunikationsfrågor 	Skolverkets lokaler, Stockholm
29.nov	<ul style="list-style-type: none"> • Föregående mötes minnesanteckningar • Förberedelse inför mötet med Skolforskningsinstitutet • De externa utvärderarnas syn på hur noderna eventuellt skulle kunna komplettera den nationella utvärderingen. • Fråga: Kan en huvudman skriva avtal med flera lärosäten? • Fråga om vision: konkretion i de olika ULF-avtalen • Fastställande av kommunikationsplan. • Kommunikatörernas arbetsfördelning. T ex dela upp i ansvarsområden eller satsa på att ett lärosäte tar huvudansvar? 	Skolforsknin- gsinstitutets lokaler Stockholm

	<ul style="list-style-type: none"> • Almedalen 2019? • Rundan • Möte med Skolforskningsinstitutet. • Samordningsgruppens strategiska funktion, mål och medel, fortsättning på diskussion från 23/10. 	
--	--	--

Sju møter i den Nasjonale Samordningsgruppen i 2019

Medlemmer: Maria Jarl, Magdalena Taube, Johan Lithner (til og med november 2019), Stina Westerlund (fra februar 2019) Jessica Eriksson (til og med november 2019), Johan Samuelsson, Elisabet Nihlfors, Lars Olsson

Dato	Dagordning	Mötesplats
17.jan	<ul style="list-style-type: none"> • Tidigare protokoll • Rundan • Förhållande ULF och andra pågående aktiviteter <ul style="list-style-type: none"> o Inspel o Aktiviteter • Avstämningsrapport till regeringen • Slutrapport <ul style="list-style-type: none"> o Forskning o Finansiärer o Organisation o Spridning o Almedalen • Friskolorna • Nästa möte 	Inte uppgitt
19.- 20.feb	<ul style="list-style-type: none"> • Presentation • Delrapporter till regeringen för 2018 • Delrapport från utvärderarna • Budgetpropositionen + SKL • STRUTen • Kommande möten • Kommunikation - workshop • Rektorsmöte • Almedalen • Runda-Bords • Utformning av slutrapporten – modellbygge • Rundan • Kommunikation - summering 	Umeå
11.april	<ul style="list-style-type: none"> • Rundan • Utvärderingen och val av case • Almedalen 2/7 • Runda bordssamtal 21/10. • Slutrapport – modellbygge • Rapport från Symposiet Praktisk forskning om lärande och undervisning • Möte med departementet angående delrapport ULF • Forskningsmiljö och Globala skolan • Ändring av träffdatum 2020 • Nationell ULF Bazar vår 2020 • Kommunikation • Rektorsmötet 	North Sweden Stockholm Office, Stockholm

Prøitz, Rye, Borgen, Barstad, Afdal, Mausethagen, Aasen: ULF Slutrapport

10.sep	<ul style="list-style-type: none"> • Skolverket <ul style="list-style-type: none"> o Helena Bergmark leder Skolverkets arbete med att ta fram en kunskapsöversikt för en professionsutveckling som i högre grad bygger på beprövad erfarenhet. • Rundan – kort lägesbeskrivning • Plan för det närmaste året i den här gruppen • Spaning mm • Utvärderarna <ul style="list-style-type: none"> o Upplägget av de 4 case • Nationell ULF Bazar • Nodsider • Jämförelse med ALF • Budgetfrågor • Avslut 	Skolverkets lokaler, Stockholm
17.okt	<ul style="list-style-type: none"> • Rundabordssamtalet, avstämning • Dagordningen för mötet den 21/10 diskuterades <ul style="list-style-type: none"> o Skolfi, vad bör behandlas på mötet med Skolfi o De två förslagen till "mallar" för inventering och analys av våra pågående projekt o ULF-Bazar • Rapporter, genomgångar av seminarier och konferenser <ul style="list-style-type: none"> o IVAs workshop o Ifousseminarium om praktknära forskning o Skolforskningsinstitutets paneldiskussion 16/10 	zoom
21.okt	<ul style="list-style-type: none"> • Rundabordssamtal - förberedelse • Möte med skolforskningsinstitutet - förberedelse • Kommunikationsfrågor • Nationell ULF Bazar • Mallar för uppföljning och utvärdering <p>Rundabords samtal Eftermiddagspass efter Rundabords samtal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samtal med skolforskningsinstitutet <ul style="list-style-type: none"> o Summering av förmiddagens rundabords-samtal o Diskussion om inspel till forskningspropositionen. o Andra pågående arbeten på skolfi o Sammanställning och analys av professionens behov o Etiska frågor • Designforskningsmetodologi • Ägargruppen • Övrigt • Nästa möte 	Dalarnas Hus, Stockholm
12.nov	<ul style="list-style-type: none"> • Rundan • Förslag från Piteå om nationell konferens • Sammanställning av fördelning av forskningsmedel • Ytterligare teman för genomlysning • Samtal med IVA • Samordning av delrapporter till regeringen 2020 • Ägargruppens önskan om underlag kring regionalisering • Internationella kontakter • Nästa möte 	zoom

Åtte møter i den Nasjonale Samordningsgruppen i 2020

Medlemmer: Maria Jarl, Magdalena Taube, Stina Westerlund, Johan Samuelsson, Jesper Haglund, Elisabet Nihlfors, Lars Olsson, Anna Brunner Cederlund.

Dato	Dagordning	Møtesplats
21.jan	<ul style="list-style-type: none"> • Inledning • Rundan • Rapportering • Spaning mm • Almedalen • Nationell ULF Bazar • Forskningsberedning • Övrigt • Vårens möten 	zoom
17.- 18.feb	<ul style="list-style-type: none"> • Inledning • Rundan • Utvärderingar • Rapporterna till regeringen • Almedalen • Nationell ULFBazar • Kommunikationsinsatser • Innehåll i kommande ULF-avtal (inkl SUHFs underlag) • Norsk lærarutbildning • Kommande forskningsproposition • Ägarmötet 17. mars i Karlstad • Pedagogisk forskning i Sverige – artiklar • UKÅs april konferens • Nästa möte • Rundan forts • Avslutning 	Karlstad
31.mars	<ul style="list-style-type: none"> • Inledning • Rundan • Rapporter • I påverkas vi av Corona • Nationell ULF Bazar • Fördelning av forskningsmedel, förslag på struktur på text • Eventuell följeforskning i Umeå noden • Kombinationstjänster • UVK och forskarskolor • Övriga frågor; Rapport inför forskningsberedningen • Avslutning och nästa möte 	zoom
19.mai	<ul style="list-style-type: none"> • Inledning • Rundan • Minnesanteckningar • Rapporter <ul style="list-style-type: none"> - Nationell ULF Bazar - Möte SUHF och Skolverket - Nationell RUC konferens • Corona och förbrukning av medel • Disposition av slutrapport • Diskussion med Ifous 	zoom

	<ul style="list-style-type: none"> • Reviderad text utlysning • Kombinationstjänster • Rapport skrivning • Göteborg tar över ordförandeskapet i höst • Tack och avslut 	
7.sept	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Minnesanteckningarna från mötet 19/5 2020 • Vad pågår nationellt? Utredningar, initiativ, samtal under sommaren 2020 som vi behöver förhålla oss till? • Information om event hösten 2020 där ULF medverkar • Uppföljning av rektorernas ägarmöte 1/7 2020 <ul style="list-style-type: none"> o Underlag: <u>Sammanfattning från 2020-07-01</u> • Kommunikationsfrågor, diskussion utifrån rapport från • Rundan • Aktuellt från utvärderarna, • Kombinationstjänster <ul style="list-style-type: none"> o Underlag: <u>Spaning nr 5 Kombinationstjänster</u> • Disposition och tidsplan för slutrapport, Lars inleder <ul style="list-style-type: none"> o Underlag: <u>Tidplan slutrapport</u>, samt <u>Förslag disposition slutrapport</u> • Inför mötet med utbildningsdepartementet i oktober • Inför medverkan på UKÄ:s lärarutbildningskonferens 19 oktober • Planering av kommande möten i samordningsgruppen, samt Almedalen 2021 och ULF Bazar (nationellt och regionalt inom noderna) • Övrigt 	zoom
6. okt	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Minnesanteckningarna från mötet 7/9 2020 • Meddelanden, aktuellt: <ul style="list-style-type: none"> o Rapport från möte med Ifous 21/9, o Erfarenheter från Bokmässan, o Inför mötet med utbildningsdepartementet o Inför UKÄ:s lärarutbildningskonferens 19/10 o Samverkansgrupp SUHF-Skolverket o Tolkningar och reflektioner kring budgetpropositionen, o Uppdatering av aktivitetslistan på www.ulfvat.se, • Rundan • Utkast till avsnitt i slutrapporten, presentation och diskussion: <ul style="list-style-type: none"> o Utkast 6.2 o Utkast 6.4 o Utkast 6.8 • Former för delrapporter, slutrapport • Kommunikationsfrågor, uppföljning av diskussionerna på mötet 7/9 • Planering inför rektorernas ägarmöte 16/11 • Tidpunkt för ULF Bazar – nationellt och regionalt i noderna • Övrigt 	zoom
10.nov	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Minnesanteckningarna från mötet 6/10 2020 • Meddelanden, aktuellt: <ul style="list-style-type: none"> o Rapport från Skolverkets utbildningsdag lektorer, o Rapport från UKÄ:s lärarutbildningskonferens 19/10 o Samverkansgrupp SUHF-Skolverket 	zoom

Prøitz, Rye, Borgen, Barstad, Afdal, Mausethagen, Aasen: ULF Slutrapport

	<ul style="list-style-type: none"> • Rundan • Utkast till avsnitt i slutrapporten, presentation och diskussion: <ul style="list-style-type: none"> o Utkast 5. Beskrivning av försöksverksamheten (teoretiska utgångspunkter, metod, genomförande) o Utkast 6.3. Det tredje rummet o Uppdaterad tidplan slutrapport (inkl. presentationer av olika delavsnitt) • Inför delrapporter 2020, diskussion om vad vi ska lyfta fram i gemensam inledning och i gemensamma slutsatser • Arbetet med ULF-spaning 6: Etiska frågeställningar • Kommunikationsfrågor (inkl. Almedalen 2021, debattartikel) • Planering inför rektorernas ägarmöte 16/11 • Övrigt 	
8.des	<ul style="list-style-type: none"> • Välkommen • Minnesanteckningar från 10/11 2020 • Meddelanden • Rundan • Utkast slutrapporten • Delrapport 2020 • ULF Spaning 6 Etik • Återkoppling utvärderarna – utgår på grund av sjukdom • Kommunikationsinsatser • Vad händer efter 2021 • Övrigt • Avslutning 	zoom

17 møter i den Nasjonale Samordningsgruppen i 2021

Medlemmer/deltakere på de fleste møtene: Maria Jarl, Magdalena Taube, Stina Westerlund, Johan Samuelsson, Jesper Haglund, Elisabet Nihlfors, Lars Olsson, Anna Brunner Cederlund, Eva Lindgren, Yvonne Liljekvist.

Dato	Dagordning	Møtesplats
27.-28.jan	<ul style="list-style-type: none"> • Välkommen – upplagg av internatet • Aktuella frågor och meddelanden • Kommunikationsfrågor • Delrapport 2021; gemensamma slutsatser • Slutrapporten – tidplan, underlag • Rundan • Kommande ULF-spaning • Presentation av rapporten Partnerskap för kvalitet i lärarutbildningarna (Norge) • Återkoppling från utvärderarna på ULF försöket • Inför Nationell ULF Bazar 2021 • Inför rektorsmötet 1 februari 2021 • Mötetider våren 2021 	Zoom
26. Feb	<ul style="list-style-type: none"> • Rapporter: Rektorernas ägarmöte, SUHFs expertgrupp och GU/GRs webinarium • Rapport från möte med controllers • Delrapporter 2020 • Strategier för det fortsatta arbetet • Nationell ULF Bazar 	Zoom

Prøitz, Rye, Borgen, Barstad, Afdal, Mausethagen, Aasen: ULF Slutrapport

	<ul style="list-style-type: none"> • Kombinationsanställningar • Mötestider för resterande delen av vårterminen 	
9.mars	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna mm <ul style="list-style-type: none"> o Meddelanden och aktuell information från resp. lärosäte. o Avstämning vårens mötestider. o Planering av dagens workshop. • Workshop del 1 Förståelsen av praktisk forskning • Workshop del 2 Strukturer för samverkan/likvärdiga aktörer • Workshop del 3 Finansiering och resursförvaltning • Nästa möte 	Zoom
31.mars	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Meddelanden och aktuell information • Nationellt • Från lärosätena • ULF-spaning nr 7 Publiceringar mm – se bilaga • Vilken/vilka frågor vill vi ställa på ULF BAZAR 6 maj? • Aktuella kommunikationsfrågor, kommunikatörerna • Workshop, Fortsatt diskussion om förslag i kommande slutrapport med fokus på "nivåer" (se Prøitz et al., 2021, s. 111-122). Förberedelser: <ul style="list-style-type: none"> o Materialet som skickades ut till Workshop 9/3 är fortfarande aktuellt, o Se även Spaning 4 om regionala indelningar • Hur står sig 2015 års ULF-avtalsförslag idag? 	Zoom
19. april	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Meddelanden och aktuell information <ul style="list-style-type: none"> o Nationellt o Regionalt och lokalt • Kommunikationsfrågor <ul style="list-style-type: none"> o Almedalen 2021 o Nationell ULF Bazar 2021 o Övrigt om kommunikation • Uppföljning av möte med utvärderarna 12 april • Slutrapport – disposition och tidplan • Inledande diskussioner om strategier för 2022-2024 (diskussion om eventuell samordning mellan noderna avseende t ex intern organisation, principer för medelsfördelning) • Spaning inför 2022 års valrörelse • Övriga frågor – ordförandeskapet 2021/22; Etikfrågan 	Zoom
12.mai	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Uppföljning av Nationell ULF Bazar den 6 maj • Meddelanden och aktuell information – Nationellt, Regionalt och lokalt • Arbetet med slutrapporten • Strategier för "förlängningsåren" 2022-2024 • Spaning inför 2022 års valrörelse • Kommunikationsfrågor - Almedalen 2021 - Övrigt om kommunikation • Planering inför läsåret 2021/2021. 	Zoom
31.mai	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Meddelanden och aktuell information; nationellt, regionalt och lokalt • Sammanfattning underlag Nationell ULF Bazar den 6 maj 	Zoom

Prøitz, Rye, Borgen, Barstad, Afdal, Mausethagen, Aasen: ULF Slutrapport

	<ul style="list-style-type: none"> • Planering inför Rundabordssamtal 13 oktober 2021 • Kommunikationsfrågor; Almedalen, Bok & Bibliotek; Övriga frågor • Arbetet under förlängningsåren 2022–2024 med avseende på huvudmännens deltagande • Arbetet under förlängningsåren 2022–2024 med avseende på nodindelning • Mötestider 2021/2022 • Genomlysningen vid Umeå universitet – preliminära resultat • Inför fredagens möte 	
4.juni	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna! • Samtal utifrån arbetsmaterialet som tagits fram av gruppen • Nästa steg och diskussionsfrågor som kvarstår • Nästa möte • Avslutning 	Zoom
25.aug	<ul style="list-style-type: none"> • Välkomna och uppdatering höstens program • Kommunikationsfrågor (webb, nyhetsbrev, Bokmässan) • Slutrapport version II – presentation och diskussion • Meddelanden och aktuell information o Inför mötet med IFOUS o Nationellt: Förberedelser Runda bord, budgetpropositionen, PM professionsprogram o Våra fyra noder, regionalt och lokalt • IFOUS, Marie-Hélène Ahnberg och Karin Hermansson • Aktuellt/rundan forts. och avrundning 	Zoom
6.sept	<ul style="list-style-type: none"> • Återkoppling nodindelning från SUHFs expertgrupp 3 sept • Lista på utgiftsposter som ska tas i beaktande för att räkna fram ett framtida avtal <ul style="list-style-type: none"> • Enkätutskick nationell utvärdering • Samtal med Skolforskningsinstitutet Camilo von Greiff och Eva Wallberg • Forskarskolan ROCIT och övriga frågor 	Zoom
20.sept	<ul style="list-style-type: none"> • Nationell information och rundan • Kommunikationsfrågor • Slutrapport vers. III • Besök av Nina Genneback, VR, gällande etik-frågan • Diskussion gällande PM om professionsprogram (https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2021/07/professionsprogram-for-rektorer-larare-och-forskollarare/) • Övriga frågor 	Zoom
4. okt	<ul style="list-style-type: none"> • Nationell information (inför Runda Bord; kontakt med Camilla Bardel VR) • Beräkning vad ett ULF-avtal kommer att kosta • Definitionen av ULF forskning • Övriga frågor 	Zoom
18.okt	<ul style="list-style-type: none"> • Nationell information och diskussion • Uppföljning från SUHF:s Runda bordssamtal • Förslag på Runda bord med huvudmän • Planering inför ägarmötet 12/11: 	Zoom

Prøitz, Rye, Borgen, Barstad, Afdal, Mausethagen, Aasen: ULF Slutrapport

	<p>a) Utkast till slutrapport; b) Förslag till rektorerna om ny avsiktsförklaring och nytt uppdrag till nationell samordningsgrupp 2022-24</p> <ul style="list-style-type: none"> • Workshop – Slutrapport vers. IV • Workshop – beräkning vad ett ULF-avtal kan kosta (underlag kommer) • Kommunikationsfrågor • Rundan och Övriga frågor 	
1.nov	<ul style="list-style-type: none"> • Nationellt – aktuella frågor • Nationella gruppens möten nov-mars (inkl. huvudmännens Runda Bord), organisationer/personer vi vill bjuda in, etc. • Planering inför ägarmötet: <ul style="list-style-type: none"> o Huvuddragen i våra förslag i slutrapporten – få klartecken från dem innan utskick. o Inriktning av strategier för perioden 2022–2024, ny avsiktsförklaring 4U o Sondering rörande ekonomiska medel framåt, i vilken storleksordning kan vi lägga oss. • Hur beräknar vi vad ULF kostar, fortsatt diskussion (hänger ihop med punkten ovan!) • Rapporten på remiss till våra lokala grupper, listor med kontaktuppgifter • Kommunikationsfrågor • Rundan (inkl. diskussion om nodernas planer 2022-24 vad gäller avtal, organisation, uppskalning av verksamhet, fler huvudmän etc.) • Övriga frågor 	Zoom
15. Nov	<ul style="list-style-type: none"> • Camilla Bardel, Vetenskapsrådet (diskutera kommande ULF-kansli, etikfrågor, samverkan, UVK och Skolforskningsinstitutet, förslag från UVK på forskningsöversikt) • Nationellt – aktuella frågor • Återkoppling från ägarmötet • Kontaktlistor 25 lärosäten inkl. frågan om vi vill ha 25 remissvar eller fritt antal • Workshop – Slutrapport vers. V • Cecilia Christersson, Malmö Universitet (diskutera frågor i Forska tillsammans-utredningen som är aktuella, delning av forskningsresultat, Ifous med mera) • Övriga frågor 	Zoom
2.des	<ul style="list-style-type: none"> • Välkommen • Nationellt – aktuella frågor • Förberedelser inför Runda Bord Huvudmän (15/12) • Dokumentation/redovisning under 2022–2024 • Kommunikation • Rundan • Övriga frågor • Cecilia Christersson, Malmö Universitet (diskutera frågor i Forska tillsammans-utredningen som är aktuella, delning av forskningsresultat, Ifous med mera) 	Zoom
15.des	<ul style="list-style-type: none"> • Välkommen • Rundan och Nationella frågor • Ifous Runda bordssamtal • Slutrapport från utvärderarna - lägesrapport 	Zoom

	<ul style="list-style-type: none">• Sammanstilling av remissvar• Övriga frågor	
--	---	--

Vedlegg 2 Informasjonsbrev til informanter

Informasjon om deltakelse i den forskningsbaserte evalueringen av Uppdrag om forsøksverksamhet med praktisknære forskning – Utbildning Lærende Forskning (ULF)

ULF_Prøitz/Høst-2019

Dette er et informasjonsbrev til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å evaluere gjennomføringen av oppdraget med forsøksvirksomheten med praksisnær forskning i ULF.

Formål/syfte

Evalueringen har til syfte/formål å evaluere forsøksvirksomheten ved å fokusere på prosessene og tiltakene som er satt i gang i ULF over en tidsperiode på fire år. Evalueringen fokuserer på sentrale spørsmål som:

- Forsøksvirksomhetens forutsetninger, rammebetingelser og mål (hva og hvorfor)
- Planlegging og utvikling av ulike modeller for utvikling av praksisnær forskning og begrunnelser for valg av modeller
- Utvikling og gjennomføring av praksisnære forskningsprosjekter innenfor de valgte modellene (forskningens problemstillinger og design)
- Den praksisnære forskningens resultater.
- Evalueringen skal også vurdere den mer langsiktige effekten av de iverksatte aktivitetene og identifisere avgjørende forutsetninger/suksessfaktorer for bærekraftige samarbeidsmodeller som skal forsterke det vitenskapelige grunnlaget for lærer- og førskolelærerutdanningene og skolevesenets virksomhet.

Forskerne i prosjektet skal i første rekke bruke opplysningene som samles inn for å utforme rapporter om prosjektet, men vil også ta i bruk resultater fra studien i undervisning og i annen forskningsformidling.

Denne forskningsbaserte evalueringen gjennomføres av en forskningsgruppe ved Universitetet i Sørøst-Norge som er ansvarlige for prosjektet

Hva innebærer det for deg å delta?

Du er invitert til å delta som deltaker i forsøket. Deltakelse i prosjektet, innebærer at du deltar i intervju der vi benytter lydopptaker og hvor deler av intervjuet blir transkribert og at din deltakelse i møter blir observert og skrevet ned i feltnotater.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er medlemmene av forskningsgruppen som vil ha tilgang til opplysningene vi har samlet inn og alt materiale blir lagret på forskningsserver og oppbevares innelåst. I presentasjon av resultater av prosjektet vil ikke enkeltpersoner gjenkjennes i publikasjonen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.01.22. Da blir eventuelle lydopptak slettet og alt datamateriale anonymisert.

Prosjektet er meldt til NSD – Norsk senter for forskningsdata AS for å sikre at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sørøst-Norge ved Tine S. Prøitz, e-post tine.proitz@usn.no eller telefon 41276060
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet (*sett inn tittel*), og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i (*intervju*)
- å delta i (*spørreskjema*) – *hvis aktuelt*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. (*oppgi tidspunkt*)

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 Intervjuguide samordningsgruppe

Prøitz/Høst 2019

ULF_intervjuguide gruppeintervju samordningsgruppen

Regjeringsoppdraget lyder:

*Regeringen oppdrar åt Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet att **planera** och **genomföra** en **försöksverksamhet** i syfte att **utveckla och pröva olika modeller** för **långsiktig samverkan** mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring **praktiknära forskning**. Försöksverksamheten ska bidra till **en starkt vetenskaplig grund** i lärar- och förskollärodbildningarna och i skolväsendet.*

A Hvordan forstår dere som medlemmer dette oppdraget?

Hva går det ut på?

Stikkord:

Hva innebærer det at det er forsøksverksamhet?

Hva er en modell i denne sammenheng?

Vil dere utvikle ulike modeller og sammenligne dem?

Hva innebærer det at forsøket skal resultere i langsiktig samverkan?

Hva kan et eksempel på praktiknära forskning være i denne sammenheng?

Hva kan et eksempel på en starkt vetenskapelig grund være?

B Vi er opptatt av hvilke prosesser forsøket omfattes av.

Hvilke strategier har dere utviklet for å realisere prosjektet?

Stikkord:

Kan dere si noe om prosessen fra oppdraget ble gitt til prosjektet startet opp?

Hvilke aktører er med, som er viktige for at forsøket skal lykkes?

Hvilke aktører er ikke med og hvorfor?

Er det definert noen delmål for arbeidet?

Hvor tenker dere at dere er nå i forhold til planene dere har lagt?

Hvordan skal målene nås?

C Hvordan ser du for deg veien videre?

Stikkord:

Hvilke utfordringer vil dere møte på?

Er det noe som synes å være ekstra vanskelig å få til?

Hva er de viktigste prosessene å ta tak i for å sikre fremdrift?

Hvor tenker dere at dere skal være i slutten av 2021?

Vedlegg 4 Intervjuguide case-studier

ULF-intervjuguide 2019

1. Innledende spørsmål:

- o Hva er din rolle i ULF og hvor lenge har du vært med?
- o Hvordan kom du med i ULF?
- o Hvem tok initiativ til samarbeidet?
- o Hvem samarbeider du med i ULF og hvilken rolle har de du samarbeider med?

2. Faglig tema for samarbeidet med huvudmänn (faglig innramming);

- o Hvilke tema arbeider du med i ULF? Kan du gi et eksempel på hvilke tema du arbeider med i ULF nå?
 - matematikk, språk, estetiske fag, naturfag
 - motivasjon, spesialpedagogikk, vurdering, digital kompetanse/nettbasert undervisning,
 - ledelse og organisering, multikultur og inkludering, kjønn/genus
 - annet
- o Hvordan arbeider du med dette temaet?
- o Hvorfor ble det dette temaet, hvem kom opp med det?
- o Hvordan er ditt arbeid i ULF finansiert? Hvem betaler for det arbeidet du gjør?

3. Hvilken type samverkansform;

- o Hvordan samverkar dere i ULF?
- o Hvem samverkar?
- o Hva samverkar dere om?
 - Forskning – (involvert i forskning, eller tar i bruk forskning?)
 - Utviklingsarbeid
- o Vil du si at forskningen er praktisknær?
- o Hva er det som er praktisknært i denne forskningen
- o Kan du gi et eksempel på hvordan arbeidet i ULF er praktisknær?
- o Finnes det arenaer for erfaringsdeling i ULF?

4. Koblinger mot lærerutdanning og hvilken type lærerutdanning involvert;

- o Vil du si at arbeidet du gjør i ULF er koblet til lærerutdanning, hvordan? Kan du gi et eksempel?
- o Hvilke lærerutdanninger handler det om?
 - Førskolelærerutdanning
 - Grunnskolelærerutdanning
 - Gymnasielærerutdanning
 - Yrkeslærerutdanning
 - Lærerutdanning for skolefritidsordning
- o I ditt arbeid med ULF er det lærerstudenter med og i så fall hvordan?
- o Finnes det noen med delte stillinger i ULF her? Hvordan fungerer det?
- o Er det noen andre utdanninger eller fagmiljø som er koblet til ULF? Hvilke? Hvorfor?

5. Fordeler og utfordringer i ULF arbeidet

- o Hva er fordelene ved arbeidet i ULF? Hva er det beste ved ULF, eksempler
- o Har du noen erfaringer med utfordringer/ problemer med ULF? eksempler

Vedlegg 5 Enkät Nettskjema

Prøitz/Vår-Høst 2021

Enkät – till alla deltagare i ULF

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Till alla deltagare i ULF

Utbildning-Lärande-Forskning (<http://ulfavtal.se/>) är en försöksverksamhet som ska utveckla och pröva hållbara samverkansmodeller mellan akademi och skola vad gäller forskning, skolverksamhet och lärarutbildning. På uppdrag av Uppsala, Göteborgs, Umeå och Karlstads universitet genomför Universitetet i Sørøst-Norge (USN) en utvärdering av ULF-försöksverksamheten.

I utvärderingen kartlägger vi förväntningar, aktiviteter och erfarenheter bland berörda parter i försöksverksamheten. Vi vill därför be alla som har erfarenhet av ULF att svara på denna enkät. Det är många aktörer som är involverade i ULF, både inom akademi, hos huvudmän samt i förskolor och skolor. Därför är det viktigt att samla in erfarenheter från alla deltagare i ULF, oavsett på vilket sätt man har varit involverad.

Svaren syftar till att ge information om erfarenheterna av deltagandet i ULF-processer. Denna information är viktig i det fortsatta arbetet med utvecklingen av praktisk forskning i Sverige. Data och analyser från enkäten kommer att användas i utvärderingen av ULF, i vidare studier och i forskningspublikationer.

Alla svar på enkäten behandlas konfidentiellt och anonymt i enlighet med de forskningsetiska principerna för integritet i forskning. Endast utvärderingsgruppens medlemmar kommer att hantera och bearbeta informationen från undersökningen.

Det är av stor betydelse för utvärderingen att så många som möjligt svarar på enkäten. Samtidigt är det viktigt att betona att det är frivilligt att delta i undersökningen och att deltagare i undersökningen kan återkalla sitt deltagande så länge projektet pågår (till våren 2022).

Projektet avslutas den 31 mars 2022, och vid detta datum raderas och/eller anonymiseras alla personuppgifter.

Projektet har godkänts av NSD (Norsk senter for forskningsdata AS) för att säkerställa att behandlingen av personuppgifter sker enligt dataskyddsdirektivet.

Om du har frågor kring studien kan du kontakta:

- Universitetet i Sørøst-Norge genom Tine S. Prøitz, e-post tine.proitz@usn.no eller telefon +47 41 276060
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: +47 55 582117

Bakgrundsvariabler

1. Yrkestitel? *

2. Arbetsplats? *

Skola

Förskola

Universitet/högskola

Huvudman

Annat

Annat – skriv svar:

3. Hur länge har du deltagit i ULF? *

0-6 mån

7-12 mån

13-18 mån

19-24 mån

25-32 mån

37-42 mån

Mer än 42 mån

Praktiknära forskning

4. I vilken utsträckning håller du med om följande påståenden:

Praktiknära forskning är viktigt för mitt arbete *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

ULF har bidragit till att främja praktiknära forskning. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

I ULF-samarbetet har vi diskuterat vad praktiknära forskning innebär. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

5. Vilken anser du är den bästa beskrivningen av praktknära forskning: *

Kryssa för – här kan du välja 1–3 alternativ.

- Forskning som genomförs med delaktighet av yrkesverksamma.
- Forskning för praktiken.
- Forskning om praktiken.
- Forskning som har som mål att utveckla undervisningen.
- Forskning som leder till praktik som i högre grad är forskningsbaserad.
- Forskning som utgör relevant underlag för politiska beslut.
- Forskning i samverkan mellan en skola/huvudman och ett lärosäte.

2. Samverkan

6. I vilken utsträckning håller du med om följande påståenden:

ULF bygger på och vidareutvecklar etablerade samarbeten. *

- Håller med fullständigt
- Håller med
- Håller inte med
- Håller inte alls med
- Ingen åsikt

ULF har etablerat nya arenor för samarbete. *

- Håller med fullständigt
- Håller med
- Håller inte med
- Håller inte alls med
- Ingen åsikt

ULF har bidragit till ökat samarbete mellan akademi och förskola/skola *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

ULF har bidragit till ökat samarbete mellan akademi och huvudman. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

ULF har bidragit till ökat samarbete med aktörer utanför min egen arbetsplats. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

7. Vem/vilka har du samarbetat med i ditt ULF-projekt? *

Kryssa för ett eller flera alternativ.

- Lärare i förskola
- Lärare i skola/gymnasieskola
- Rektorer i förskola
- Rektorer i skola/gymnasieskola
- Lärarstudenter
- Lärarhandledare på lärarutbildningen
- VFU-handledare
- Representant för huvudman
- Forskare
- Specialpedagoger
- Projektledare
- Andra aktörer

Andra aktörer – skriv svar:

8. Två Nationell ULF Bazar har ägt rum, en 2020 och en 2021. Deltog du i dessa? Kryssa

för: *

- 2020
- 2021
- Nej

9. Har du deltagit i regionala sammankomster för erfarenhetsutbyte inom ULF? *

- Ja
- Nej

10. I vilken utsträckning håller du med om följande påståenden:

Nationell ULF Bazar är en bra arena för samverkan och för utbyte av erfarenheter av praktknära forskning. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Regionala sammankomster inom ULF är en bra arena för samverkan och för utbyte av erfarenheter av praktknära forskning. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

3. Organisering och finansiering

11. Vilken är din roll i ULF? *

Kryssa för ett eller flera alternativ.

- Initiativtagare till ULF-projekt
- Koordinator för ULF-samverkan hos huvudman
- Projektledare hos huvudman
- Koordinator för ULF-samverkan på lärosäte
- Ledare för forskningsprojekt
- Ledare för utvecklingsprojekt
- Skolchef
- Skolledare
- Projektdeltagare från lärarutbildning
- Projektdeltagare från skola
- Projektdeltagare från universitet/högskola
- Projektdeltagare från huvudman
- Handledare för lärarstudenter
- Student
- Doktorand
- Medlem i samordningsgrupp (nationellt eller lokalt)
- Medlem i ledningsgrupp ULF
- Annat

Andra aktörer – skriv svar:

12. Deltar du regelbundet i möten i ditt ULF-arbete? *

Ja

Nej

13. Vem organiserar det ULF-arbete du deltar i? (Till exempel organiserar aktiviteter/möten, bestämmer dagordning) *

Kryssa för ett av följande alternativ

- Huvudman
- Skola/förskola/gymnasieskola
- Universitet/högskola
- Lärosäte i samarbete med huvudmän
- VFU-enhet
- RUC eller motsvarande

14. Hur många timmar lägger du uppskattningsvis på ULF per månad, i genomsnitt? (Skriv antal timmar i siffror) *

15. Hur stor andel av din totala arbetstid finansieras av ULF-medel? (Skriv procent i siffror) *

16. Hur stor andel av din totala arbetstid i ULF finansieras av din arbetsplats? (Skriv procent i siffror) *

17. Vad har du för synpunkter på organiseringen och/eller finansieringen av ULF-arbetet?

Skriv svar *

4. Delaktighet

18. I vilken utsträckning håller du med om följande påståenden:

Jag har varit delaktig i att ta initiativ till ULF-projekt. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Jag har varit delaktig i att planera och leda ULF-samverkan. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Jag har varit involverad i att fatta beslut om inriktningen på ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Jag har varit involverad i att formulera forskningsfrågor för ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Jag har varit nöjd med inriktningen för ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Jag hade heller prioriterat en annan inriktning för ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Aktörerna i samverkan var överens om vad som är relevanta inriktningar/prioriteringar i

ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Aktörerna i samverkan var överens om vad som är relevanta forskningsfrågor i ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Samarbetet mellan aktörerna i ULF-arbetet har varit jämlikt. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

Jag har medverkat i att publicera forskning i ULF-arbetet. *

Håller med fullständigt

Håller med

Håller inte med

Håller inte alls med

Ingen åsikt

5. Framgångsfaktorer

19. Vad anser du är det viktigaste som ULF bidragit med i din verksamhet? Skriv svar. *

20. Vad anser du krävs för att säkra en långsiktig samverkan mellan universitet/högskolor och huvudmän inom skolväsendet när det gäller praktisk forskning? Skriv svar. *

6. Eventuella kommentarer om enkät

Skriv dina kommentarer här:

Vedlegg 6 Informasjonssak om enkät på <https://www.ulfavtal.se/>

Hvilke erfaringer har du av rummet for samverkan i regeringsoppdraget ULF? Vi søker dine svar med ULF-enkät

Tine S. Prøitz och Petter Aasen ingår i den forskargrupp på Universitetet i Sørøst-Norge som gör den externa utvärderingen av försöksverksamheten ULF. Ett arbete där de har studerat avtal, intervjuat lärare, skolledare och forskare och besökt forskningsmiljöer i hela Sverige. Fortfarande är det dock många som de inte har hunnit prata med! I utvärderingens sista fas genomför de en enkät som har gått ut brett till deltagare i ULF. De hoppas att du som fått enkäten vill ta dig tid att svara och på så sätt dela med dig av dina erfarenheter av samverkan i "det tredje rummet". En sista påminnelse innan svarstiden går ut!

2021-09-10

Vi i ULF-utvärderingsgrupp vet at det er utviklet mange rom for samverkan omkring praktisknære forskning i ULF. I disse rommene er det forskere, representanter for hovudmännene, skoleledere og lærere. Vi vet om disse rommene gjennom våre studier av ULF-forsøket, som vi så langt har beskrevet i tre delrapporter[1].

Vi vet også fra vår følgeforskning over snart fire år at ULF har utviklet seg til en gedigen og kompleks organisasjon med viktige og krevende former for samarbeid og prosjekter. I ULF finnes det ulike måter å arbeide med praktisknære forskning på og aktører fra akademia, lærerutdanning, huvudman, førskole og skole er involvert på ulike vis og i ulik grad.

Kunnskap om samverkan i «tredje rummet» finnes i deltakernes erfaringer

I forskningslitteraturen anvendes begrepet «det tredje rommet» for å beskrive arenaer der aktører, kunnskaper og diskurser fra for eksempel skolens rom, huvudmännens rom og forskerens eller lærerutdanningens rom, møtes. I forskningen generelt er det få studier av samverkan mellom aktører fra de ulike rommene. Foreløpig har vi med andre ord begrenset forskningsbasert, systematisk kunnskap om hvordan samarbeidet mellom ulike aktører kan skje. Det betyr imidlertid ikke at det ikke finnes kunnskap om dette. Deltakerne i ULF på ulike nivåer har mye kunnskap om dette gjennom sine erfaringer med samverkan.

Vi vil høre dine synspunkter på ULF

Gjennom vår forskningsbaserte utvärdering har vi studert dokumenter og avtaler, vi har intervjuet lærere, ledere, forskere og representanter for huvudmännene. Vi rakk også å besøke ULF-miljøer nord, syd, øst og vest i Sverige før Covid-19 dessverre begrenset våre fysiske møter. Likevel er det alt for mange vi ikke har fått snakket med. Særlig ser vi at det er noen grupper i ULF vi ikke har møtt like mye som vi hadde ønsket, som representanter for huvudmännene, koordinatorene, forskningsledere, lærarutbildare, kommun-doktorander og ledere og lærere i førskoler og skoler.

Store variasjoner og lokale løsninger

ULF försöksverksamhet er et nasjonalt initiativ med høye ambisjoner. Målsettinger om at lærere, huvudmännene og forskerne skal samverka i «ögonhöjd» i utviklingen av praktisknære forskning, stiller høye krav til alle involverte. Det krever også velfungerende strukturer og gode økonomiske og kompetansemessige forutsetninger. Noen steder er det mindre justeringer som valg av møtetid og møtested, som kreves for å få til bedre samverkan. I andre situasjoner er det behov for langt mer grunnleggende endringer.

Enkät for innsamling av informasjon fra alle deltakere i ULF

I ULF-utvärderingens siste fase gjennomfører vi nå en enkät som går bredt ut via e-post til deltakere i ULF, til lærere og ledere i skolen og til huvudmännen så vel som til forskere og lærerutdanning. Hensikten med enkäten er å få informasjon fra alle typer av ULF-deltakere. Vi spør om deres erfaringer med försöksverksamheten. Vi håper at flest mulig av de som mottar e-post med enkäten fra oss vil ta seg tid til å svare slik at vi i utvärderingsgruppen med større sikkerhet kan si noe om samverkans-rommene i ULF.

På forhånd takk for hjelpen.

Tine S. Prøitz & Petter Aasen
ULF-utvärderingsgrupp
Universitetet i Sørøst-Norge

Vedlegg 7 Kobling til lærerutdanning i 4 casestudier

Dom fyra huvudnoderna och deras samverkande lärosäten har initierat flera experiment med praktisk forskning i samarbete med respektive huvudmän och det finns en stor omfattning av olika små och stora FoU-projekt knutna till ULF. Från dessa projekt valde utvärderingsgruppen ut fyra specifika case, ett från varje huvudnod som fick olika namn. Alla fyra casestudierna diskuteras ingående i delrapport 2 och delrapport 3. I casestudierna har vi tittat på hur projektet kopplats till lärarutbildningen och fann en tydlig koppling.

- **Göteborgs huvudnod - Projektcase:**

Forskningsprojektet var relaterat till arbete i förskolan och belyser två ämnen, teknik och språk. Det fanns också en ambition i projektet att arbeta vidare mot temat mångkultur. Temat för projektet hade sitt ursprung i den nya läroplanen för förskolan och förskollärare/barnskötare som deltog i projektet skulle delta i undervisningen på förskolläraryrket. Sedan ska lärarstudenterna omsätta detta i praktiken och senare diskutera genomförandet med förskollärarna. Medlemmarna i projektgruppen från universitetet undervisade på lärarutbildningen/förskolläraryrket.

- **Umeå huvudnod - Strukturcase:**

Projektet syftade till att utveckla och etablera strukturer och modeller för långsiktig samverkan och var direkt kopplat till lärarutbildningen genom magisterutbildningen. Rektorn vill skapa möjligheter till progression och en tydlig väg för vidareutveckling för lärare, till exempel genom aktionsforskningsprojekt. I projektet har de haft diskussioner om hur praktisk forskning kan stärkas i lärarutbildningen och hur man bygger strukturer för detta.

- **Karlstad huvudnod - Temacase:**

Forskningsprojektet «Digitalisering i undervisningen» utgick från utvecklingsbehoven i regionen. Det påpekades behovet av forskningskompetens i projektet, möjligheten att koppla studentuppgifter till projektet samt att lärare som varit involverade i projektet skulle kunna användas för undervisning i lärarutbildningen.

- **Uppsala huvudnod - Lärarutbildningscase:**

Tyngdpunkten i projektet var lärarutbildning med tre fokusområden - digitalisering, genusperspektivet (och särskilt hur pojkars skolresultat kan förbättras), och språkutveckling genom experiment och laborationer. Lärarutbildningscasen har en

enhet som varit avgörande som organisatorisk arena för samverkan mellan universitetet och omgivande rektorer, skolor och lärare. Denna enhet har fungerat som ett professionellt utvecklingscentrum där lärare på kringliggande gymnasieskolor, yrkesverksamma på rektorer, forskare, lärarutbildare och lärarstudenter är involverade. Forskningsprojektet har utvecklats genom samarbete mellan ett antal aktörer; företrädare för tre rektorer, ledare, lärare och lärarutbildare vid enheten, lärarutbildare och forskare från högskolan, lärare och rektorer i skolorna samt lärarstudenter som skulle göra sitt tentamensarbete i skolorna.

Utbildning, lärande, forskning
Slutrapport från en utvärderingsstudie av ULF-försöksverksamhet

Forfattare: Tine S. Prøitz, Ellen Rye, Jorunn S. Borgen,
Kristin Barstad, Hilde Afdal, Sølvi Mausethagen, Petter Aasen

ISBN 978-82-7206-654-2
ISSN 2535-5325

usn.no

